

University of Tartu
Faculty of Arts and Humanities
Institute of Cultural Research

Paulina Vituščanka

**VERNACULAR BELARUSIAN WRITING IN THE EASTERN
PROVINCES OF THE SECOND POLISH REPUBLIC:
A CASE STUDY OF NARRATIVES FROM
THE LITHUANIAN STATE CENTRAL ARCHIVES
368.1.22 AND 368.1.49**

Master's Thesis

Supervisors: Katre Kikas, Elo-Hanna Seljamaa

Tartu, 2020

Table of contents

Introduction	3
1. Historical context	8
1.1. Literature review: Belarusians of the Eastern provinces in Polish, Soviet and contemporary historiography	8
1.2. Belarusians in the Second Polish Republic (1921-1939): historical, political and economic presuppositions	11
1.3. Language, schooling, newspaper culture and reading practice	14
2. Sources	20
2.1. Belarusian vernacular writing in the Lithuanian Central State Archives	20
2.2. Belarusian newspapers and the LCSA correspondences	22
2.3. Correspondence as a genre	25
2.4. Importance of the LCSA correspondences	29
3. Theoretical considerations and methodology	31
3.1. The LCSA corpus from the perspective of New Literacy Studies	31
3.2. Methodology	33
4. Findings. Typology of the correspondences	36
4.1. Analysis by distant reading: table of relationships	37
4.2. Analysis by close reading	42
4.3. The reasons for writing to a newspaper	47
Conclusion	51
Eestikeelne résumé	54
Рэзюмэ па-беларуску	57
Works cited	59
Appendix preface	65
Appendix 1: LCSA correspondences and their transcriptions	66
Appendix 2: Geographical map of the LCSA correspondences	155
Appendix 3: Relationship table	156

Introduction

This thesis is about narratives from two folders of vernacular writing from the Lithuanian State Central Archives (LCSA). I first encountered these narratives few years ago, in search for some leisure reading. Almost a century old letters to a newspaper seemed like something I have never read, and they were. I was very much surprised by the linguistic and cultural distance between me and the authors of these writings. Belarusian is my first language, yet in these texts I found that a language I feel I know quite well, is bended in all the ways I could never imagine. There were characters, that are nowhere to be found, neither in contemporary Belarusian alphabets, nor in the ones, contemporary to the writers; declension paradigms of very different manner than everything I ever saw; vocabulary, that I could only barely understand. Stories told were no less new and alien to me. They were and remain a pleasure to read, but each of them witnessed a reality that I could not grasp.

While researching more about the context around those texts, and particularly through the work of Seweryn Wysłouch (1938[2018], 1939[2018], 1939/40[2018]), it struck me, that beneath that beauty and freedom of language, there was a very serious and troubling background, which is now often forgotten. I have grown up as a member of Belarusian diaspora in Vilnius, often hearing complaints about the thousands of Belarusians in Vilnius district, who chose to lose their identity and call themselves Poles instead. These stories were so often told with a tone of mockery and descent. As I learned with the help of these letters, this attitude was not deserved. Faced with the circumstances that the writers of the LCSA texts were in, we would all do the same.

First decades of XX century were for many rural dwellers of the Eastern provinces of Second Polish Republic marked by a series of swift changes. There was a fall of Russian Empire in 1917, World War I, and massive dislocation of population from the front line in 1915. Belarusian independence was proclaimed in 1918, followed by emergence of Belarusian Soviet Socialist Republic (BSSR) in 1919. Soviet Russia claimed this territory theirs, as they belonged to the former Russian Empire, while Second Polish Republic wanted it for restitution of the Polish-Lithuanian Commonwealth. This conflict resulted in the Polish-Soviet war (1919-1920). Finally, in 1921, for a few decades before the next massive turmoil of World War II, the Polish-Soviet conflict was settled with the Peace of Riga. This treaty divided Belarusians in two parts: the Eastern part was assigned to BSSR,

and the Western side became a part of the Second Polish Republic, where this region received a status of Eastern Provinces, and this legal status will be continuously used throughout this thesis. The authorities of Second Polish Republic immediately began colonising the Eastern Provinces and polonising the local population. Polish rule brought new policies, new relationships and power relations.

At the same time through the spread of schooling literacy became more common among the peasantry and newspapers in Belarusian, addressed to rural population emerged. These factors allowed village readers to communicate their story to a wide audience through these newspapers. These novelties, the newly introduced patterns of communication, brought along the texts that are the primary source in this thesis: letters, sent to two Vilnius-based newspapers from the rural area. The authors and newspaper editors used to call these letters “correspondences” (*карэспандэнцыі*), and I will use this term to refer to them in this thesis.

As it was told in the beginning, nowadays these texts are stored in the Lithuanian State Central Archives. One part is stored in the file 368.1.22, which contains letters that were sent to the editorial office of *Narodnaia sprava* (which can be translated to English as “Public endeavour”) newspaper as local news and reports in hope to be published in a corresponding section of the newspaper. The letters were sent from the Belarusian villages in the Eastern provinces of Second Polish Republic in the second half of 1926. This thesis refers to 17 letters from this folder, and 25 stories from these letters, since several letters contain more than one story. Second part is stored in the file 368.1.49 in the same archive. This file contains texts of similar nature, that were sent to *Nasha volia* (“Our freedom”) newspaper in the first half of 1936, from the same region. In this thesis 19 letters from this folder are used, and 31 stories from these letters. Most of the texts from these two files never got to be printed in the newspapers for reasons that I can now only guess.

This thesis approaches the LCSA texts from the perspective of vernacular writing. In research literature, vernacular literacy, as well as synonymical definitions of local or grassroots literacy, were have been defined as emerging outside of dominant social institutions (Barton and Hamilton 2012: 247); compared to the dominant literacy practices, vernacular writing as a product of such literacy, is only partially inserted in knowledge economies (Blommaert 2014: 11). Vernacular literacy in LCSA texts manifests through deeply embedded locality, both in form, from spelling to genre, and in

contents; it is both liberating and marginalising. This locality is what makes them so invaluable for a contemporary researcher, and the discourses of vernacular literacy help to reconstruct it. One of the starting points of this thesis is that from these texts one can learn quite a lot about the people of the Eastern provinces, or at least about this particular group of people that were literate enough to read a newspaper and write back, and, more importantly, wanted to share with their fellow readers something about themselves and their daily lives.

The LCSA corpus features multiple topics, each of which deserves a research of its own. Among these are local ethnographies, work relations and economics, inter-national relationships, grassroots theatre, schooling. I believe that for all such research the LCSA texts present an invaluable data. In this thesis I will focus on the LCSA texts as a corpus, but I will highlight several cases, concerning relationships in between the village, with teachers and with policemen. These texts and topics here are chosen to reflect the diversity and variation in LCSA corpus: as a part of the general picture of all the correspondences, they address fairly common issues, and a closer look of a case study shows how these texts reflect recurring practices, and how they reveal aspects, uncommon to these regularities.

The particularity of their genre might aggravate the researcher's work. These writings are guided by multiple motivations, which results in a very particular way of storytelling. There are reasons behind wording, as well as behind silences. Thus, the purpose of this thesis is to provide a commentary to the selected texts, a preparatory work, from which one can understand why the writers chose to tell such stories, and why these stories were told in this particular way. When I arrived to Tartu and was introduced to Estonian scholarship, and particularly works on early literacies by Katre Kikas, whom I am lucky to have as my supervisor in this thesis, I was given an opportunity to learn and use tools and approaches to write this commentary. And this is what this thesis is about: what frameworks I used and what I was able to learn. I will try to show through this work how the corpus approach benefits the analysis of individual texts and what insights can be gained from even such a small collection. In this thesis, my main research question is — how the events were chosen to be textualised and communicated to the broader audience, and what can be learned from these ways of textualisation about the writer's perception of his literacy.

This thesis is intended to be a first step towards exhaustive analysis of pre World War II correspondence writing to Belarusian newspapers. The initial goal is developing a prototype of analytical framework, tailored to such texts, a tool that would include the syntagmatic and paradigmatic analysis, as well as taking into account the aspect of their materiality in writing. I also hope, that this thesis, as the first work on the correspondences from LCSA, will bring interest of Belarusian academic community to these texts. As I will try to show, the LCSA correspondences truly deserve to be a valuable part of sources for research of rural life of Belarusians in the Second Polish Republic.

This thesis begins with a chapter on historical context, that left its mark on the lives of rural population of the Eastern provinces; in this chapter I make an emphasis on schooling and collective reading practices as these aspects are prerequisites for correspondence writing. Next chapter looks into the source material of this thesis: the correspondences from the LCSA, the newspapers they were sent to, and correspondence genre in general. Following chapter on theoretical considerations and methodology looks into New Literacy Studies, that influenced my thinking about the LCSA texts; the methodology subchapter provides a description of the analytical apparatus, which is based on framework proposed by William Labov. The fourth chapter is analysis of the LCSA texts according these frameworks. In the first subchapter the Labov's framework is used to show how the LCSA writers constructed the meaning of these events. The second subchapter looks more closely several selected texts, drawing on the analytical framework proposed in earlier subchapters. In the third subchapter are gathered some thoughts on the reasons behind correspondence writing, based on New Literacy Studies.

Further information on the empirical data is provided in the appendix, which also provides an overview of the working process and makes the correspondences available for future research. Appendix 1 is a collection of the photos of LCSA correspondences and their transcriptions in Belarusian, followed by biographical information where I was able to find any, and printed versions of texts, where I was able to attribute them. Appendix 2 is a map of the LCSA correspondences that had a location indication, which I was able to discern. Appendix 3 is a table of all the relationships that the correspondence authors wrote about in their texts, on which the analysis chapter is partially based. These parts are described in more detail in the appendix preface.

The archive documents in this thesis are referenced in following way: 368.1.22:53-53ap(2-3), where the digits before colon signify the folder; numbers after colon are for

the exact sheet in the archival numeration; numbers in parentheses signify the corresponding lines in the transcription of the letter. Throughout the text the quotes will appear in translation from Belarusian to English. This translation is not only inter-lingual, but also inter-contextual — for the sake of better understanding the texts are edited. My translations do not reflect any dialectical or idiolectical variation, and to make up for syntactical differences between English and Belarusian, clarifications in brackets are added. However, I wanted to preserve, as much as possible, the tone of the letters — hence the lack of punctuation signs where they do not appear in the source texts, and, as much as English syntax allows, a particular sentence structure, that reflects the one of original (see also “Appendix Preface”). For those readers who do not need translation, my transcriptions of the originals are available in the annex. Belarusian names, used thorough this thesis, are transcribed according to the guidelines of American Library Association and Library of Congress. Language editing was done by Mathilde Frances Lind.

1. Historical context

This chapter presents the context from which the LCSA letters emerged. The first subchapter consists of a literature review, followed by a short description of the interwar political and economic circumstances that shaped the lives of the LCSA writers. The last subchapter looks into the preconditions of vernacular literacy practice: language status, newspaper culture, schooling and reading practices.

1.1. Literature review: Belarusians of the Eastern provinces in Polish, Soviet and contemporary historiography

In the last 30 years, the history of the Belarusians in the Eastern provinces of the Second Polish Republic has been actively researched. This thesis draws on the works of Helena Głogowska (1996), Eugeniusz Mironowicz (1995), Jerzy Traczuk (1992, 2001), and Mikalaj Ulaşchik (2019) in the fields of history, political context and print culture; Uladzimir Liakhoŭski (2010), Irena Matus (1994), Antoni Mironowicz (1994) and Wanda Paprocka (1998) on schooling; and Aleksandra Bergman (1984) on the history of the “Hramada” political party, which triggered many newspaper correspondences to appear in 1926. Most of this research and source material is written in Belarusian or Polish, but a quite detailed overview of the interwar period in English was presented by Nicolas Vakar (1956) and Per Anders Rudling (2014). Locally produced memoirs and obituaries are also invaluable sources of information about this period; e.g. the Białystok newspaper *Niva* (1956-current) and Lida newspaper *Lidski letapisets* (1997-current) brought many important details to contextualize the LCSA letters.

Conflicting political narratives in the interwar period inevitably left their mark on the research conducted during this time. The problems of historiography in the Belarusian Soviet Socialist Republic related to research on the Belarusians in the Eastern provinces of the Second Polish Republic are presented by Yuri Turonak (2006). According to Turonak, political alienation of bourgeois Poland and local Belarusians massively influenced Soviet research on this topic. At the time of the interwar events and in the following decades, a lack of access to data limited any possibility to conduct such studies. The existing works bear a strong mark of Soviet research culture (e.g. Goldstein’s

“analysis of agrarian relationships based on Marxist-Leninist program” (Harmatny 2015: 135)). The topic gained more momentum after the 1970s, but the main body of research by Belarusian authors was created after the fall of the Soviet Union.

Continuing the topic of interwar research, although the Belarusians of the Eastern Provinces of the Second Polish Republic were of little interest to the researchers of the interwar Belarusian Soviet Socialist Republic, they did, however, fall within the scope of historians in the Second Polish Republic (e.g. see Głogowska (1996); Mironowicz (1995) on the Belarusian presence in Polish historiography). The topic of the Eastern provinces was again a heated case. The angle of research was affected by the political conflict between the Second Polish Republic and the Belarusian Soviet Socialist Republic. Polish authors did write on the topic of the Belarusians during the interwar period; however, opinions prevailed over research in these works. The first book on Belarusians, written by Stanisław Ełski in 1931, was criticised straight away as “not contributing in any way to deepening our understanding of Belarusian problem” (Wysłouch 1933: 7); later works by W. Borodzicz and F. Oskierka were called “a hysteric reaction to the mere existence of Belarusians in Polish state” (Mironowicz 1995: 177). For Polish historians, the weak national self-identification of the Belarusian-speaking population, shown in the 1921 and 1931 census results, presented a strong case for justifying the colonial practices of the Second Polish Republic, such as the diminishing interest of the local rural inhabitants in Belarusian political initiatives (Ełski 1931: 57-60, 70-75) and reduced schooling in Belarusian (*ibid.*: 77-81).

The Polish censuses of 1921 and 1931 are, however, a problematic source. The census of 1921 had criteria for nationality and language, although only the results concerning nationality were published (Wysłouch 1939/40[2018]: 71). Seweryn Wysłouch presents an extensive critique of Polish censuses and the methodology they used, which operated through categories that were often not understandable or relevant to responders, namely, nationality (1939/40[2018]: 71). Not being content with vague answers to the questions about nationality, the census takers collecting the data listed the entire local Catholic population, Belarusians included, as Polish (Vakar 1956: 121). Wysłouch also suggests that people might be discouraged from calling themselves Belarusians to a representative of the state for fear of possible repressions (1939/40[2018]: 83-84, 90-91). In 1930, even an eager advocate for Polish colonisation of the Eastern provinces, Stanisław Ełski, wrote that “today no one in Poland questions the fact that [the 1921 census] does not reflect

current status quo” (ibid: 55), but censuses continued to be the main source of information and conclusions about the Belarusians of the Eastern provinces for many Polish historians. The next census (1931) was as strongly contested due to inaccurate results and pressure during data collection (Wysłouch 1939/40[2018]: 75-86). New tendencies in studies of Belarusians by Polish or Poland-based authors took several decades to emerge; some of these works were mentioned in the beginning of this chapter and are referenced later.

In this context, and in regards to the study of the Belarusian peasants of the Eastern provinces, the work of Seweryn Wysłouch (1900-1968) stands out. His works, “National relations in the territory of Eastern provinces” (1939/40[2018]), “National consciousness of Orthodox dwellers in Eastern and North-Eastern counties of Vilnius voivodeship” (1939[2018]) and “Poles and Catholic Belarusians in Vilnius voivodeship” (1938[2018]), and detailed statistics presented therein, are based on extensive fieldwork in the Vilnius and Navahradak voivodeships in 1936-1938. The research on which these works were based was ordered by the Polish state (Malicki 2008: 38), resulting in a more realistic overview of the situation, since state-ordered reports required precise data management and more critical judgement. His findings are an important source of information about schooling, national self-consciousness and the life circumstances of local people. However, as these reports were aimed at a small circle of government specialists, and later, due to the private conflicts that Wysłouch had with Soviet authorities, his works were published for the first time only in 2013 (ibid: 38-39). The main drawback of his work is, in some cases, the respondents’ mistrust of the data collectors, which the author himself acknowledges several times. The fieldwork questionnaires were given by his students, and although the most talented researchers were chosen for this task, their reports often indicate a lack of understanding of the situation of their rural interlocutors. To the population, dependent on and therefore intimidated by Polish authority figures, the researchers might seem to be too dangerous to risk being fully open with them, especially given that preferring Belarusian over Polish might easily result in work-related problems. Such cases of nationality-based discrimination are featured both by Wysłouch (e.g. 1938[2018]: 482) and in LCSA letters (368.1.49:12-13). More than once, Wysłouch reports that the researchers themselves admitted that their respondents might be responding partially or “hiding something”, e.g. a story about an interviewee who refused

to admit that he subscribed to a Belarusian newspaper, even though a researcher clearly saw his name on it (1939[2018]: 368).

1.2. Belarusians in the Second Polish Republic (1921-1939): historical, political and economic presuppositions

The territory from which the LCSA letters came was under Russian rule after the third partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1795 and formally remained so until the end of the Russian Empire in 1917. Under the Russian Empire, this area was not included in the Kingdom of Poland; it formally became a part of “Western region” and, due to this, was continuously russified through the promotion of Orthodox religion, schooling in Russian, and later prohibition of printed materials in local languages. Under German occupation in 1915, the area became part of Ober Ost, divided into the Litauen and Białystok-Grodno districts. Under the German protectorate, in 1918, the Belarusian People’s Republic was announced in Minsk; however, outside the city, the public was barely aware of this process (Rudling 2014: 82). The Republic was short lived, and its leaders fled to exile in 1919. In the same year, the Soviet Union sanctioned the emergence of the Belarusian Soviet Socialist Republic, which in two months, was reformed into a joint Belarusian and Lithuanian Soviet Socialist Republic. After the end of World War I, these provinces were contested again during the Polish-Soviet War of 1919-1921. The settlement of this conflict, the Peace of Riga, secured this territory under the rule of the Second Polish Republic.

The Peace of Riga marked a new page in local history. Polish presence in the territory of the newly established Eastern provinces was centuries old, yet now it was amplified by the colonial new settlers, teachers and policemen from Poland. The grounds for conflict between the indigenous Belarusian-speaking population and the new authorities of the Second Polish Republic, as well as their representatives on the local level, were numerous. Colonial politics introduced Polish settlers and provided them with privileged conditions; this sparked many conflicts and exploitation (Bergman 1984: 100-101). The LCSA letters speak very little about the reason for the hatred of local Polish authority figures towards the local Belarusian-speaking population, mostly referring to the fear of pro-communist ideas that the Belarusian villagers were drawn to. Communism was

regarded as a grave danger in the Second Polish Republic. In the border settlements the fear was augmented by terrorist attacks from the side of Soviet Belarus in the early 1920s, especially as, in some cases, such accidents entailed fatal consequences for authority figures. The conflicts between Poles and Belarusians, as Krotaiū (2012, *passim*) indicates, began during the Soviet-Polish war and were stained with violent peasant revolts and misconduct in the Polish army.

The summer of 1926 was marked by a new hope in the lives of many village dwellers. For the first time, a political force emerged that targeted them as its main audience. It was the Belarusian Peasants' and Workers' Union political party (Беларуская сялянска-работніцкая грамада or simply Грамада, referred to further, as found in the LCSA letters, as "Hramada"). A party of socialist orientation was different from the earlier nationalistic initiatives of the newly acclaimed Belarusian government in Minsk or the Communist Party of Western Belarus, which was operating from underground. "Hramada" quickly gained many supporters in the Eastern provinces. The socialist agenda was very compelling to the impoverished population, and the people were already well familiar with it due to the work of underground Soviet propaganda in rural areas (Bergman 1984: 132).

"Hramada" was secretly funded by the Soviet Union, which made it possible for them to publish eight newspapers during 1925-1926 (Mironowicz 1996: 72-73); *Narodnaia sprava*, one of the newspapers studied in this thesis, is among them. The work of the party ceased abruptly with a wave of repressions; the leaders received long sentences at the Trial of the Fifty Six for subversive anti-Polish activities in 1927. In a few years, some of the convictions were softened, and some of the convicted were exchanged for Polish political prisoners and sent to BSSR, only to face lethal sentences there after a few years during the wave of repressions aimed at former Polish residents as potential traitors by the Soviet Union. The LCSA letters reflect the attitude of Polish officials and representatives toward the village-based "Hramada" supporters; the authors often complain about resentment and threats for joining. After the party's demise, there were no other political forces of such extent, aimed at Belarusians. According to Wyslouch, during his research in 1936-1938, the former supporters of the "Hramada" movement often were disappointed by unfulfilled promises of the party and were apathetic to politics, sometimes even hiding their former allegiances (1938[2018]: 481, 482, etc.). In other cases, the repressions against local "Hramada" supporters left people even more

alienated from the Polish authorities (Wysłouch 1939[2018]: 413, 417, 435, etc.). A significant proportion of the respondents were indifferent to or resentful of local Belarusian activities (ibid.: 390, 391).

Economic conflicts were the most crucial to the rural population. Poverty, aggravated by the laws of the Second Polish Republic, drove village dwellers to socialist ideas in a desperate search for fair treatment and decent living. In the LCSA letters of 1936, one of the most important topics is the newly established land partition policy, which poorly redistributed the portions of land that had been assigned to people under the rule of the Russian empire after the abolition of serfdom in 1861. This policy was a gradual process, spread across the period from 1921 to 1939, and especially accelerated in 1927 (Harmatny 2015: 135-136). New land partition, although advertised in very positive terms, was often influenced by bribes from the local landlords and was unfair to the villagers (ibid.).¹ Taxes, and when people were unable to pay them, confiscation of personal possessions equivalent to the amount owed, left the most vulnerable groups of people in an even worse position.² Lands were subjected to massive resource stripping (Vakar 1956: 132).³ After the demise of the “Hramada” party, there was no more representative force that would promise to defend the needs of the rural population against unfavorable policies and practices. The new work practices brought new relationships and new ideas about prestige in regards to language and national self-identification into the lives of the local rural population, and these changes influenced their national identity. Learning Polish was a necessity, and adopting a Polish identity saved one from conflicts with local authority figures. Religion contributed greatly to this process. The decades-long propagation of the Orthodox Church in the Russian empire was changed by Polish Catholicism.⁴ Churches became an instrument for polonisation, since sermons in Belarusian were rarely allowed (Rudling 2014: 246). Wysłouch’s research shows a dramatic increase in people presenting themselves as Poles instead of as Belarusians during his project fieldwork in 1936-1938, compared with previous census results from 1921 and 1931, e.g., the reported “success

¹ In the LCSA corpus, this problem is the subject of complaints in 368.1.49:18-19, 27-28, 45-46.

² The topic of taxation comes most clearly in the poems of LCSA 368.1.40, 50-50ap.

³ Also reflected in poems 368.1.21:34ap, 72ap-73.

⁴ A. Mironowicz points out that the negative attitude to elements of Orthodox culture not only came from the government but also stemmed from the people, appearing as a response to the previous forced popularisation of Orthodox religion, e.g. one of the repressions that followed the uprising of 1863 was the practice of rebuilding Catholic churches to make them into Orthodox ones (2004:83).

of Polonisation” in half of the Orthodox villages in his research area (1939[2018]: 464-466).

1.3. Language, schooling, newspaper culture and reading practice

The tsarist practices of language repression, which lasted until 1905, significantly slowed the institutionalisation of Belarusian language (Traczuk 2001: 470). The first textbook of Belarusian appeared in 1918 and was written by Branislaŭ Tarashkevich, who was also one of the main “Hramada” leaders. Even before the appearance of the first textbook, language standardisation was carried out by the early Belarusian newspapers from the time of their emergence in 1906 (ibid). For the first time, Belarusian in its modern form was officially recognised during the German occupation (1915-1919) as a state language of the Belarusian People’s Republic. This later was inherited by the BSSR. In the Second Polish Republic, Belarusians as a national minority had the right to have schooling in Belarusian, granted by article 110 of the constitution (1921: 653). Meanwhile, in the rural areas, the same language was not called Belarusian, but was referred to as “simple” or “local” (“*na nrocmu*”, “*na mymэйуаму*”). In Polish interwar historiography, such “vague” signifiers were perceived as showing a lack of national identification and, therefore, a lack of civilisation. According to Wyslouch’s comparison of the census results and the fieldwork of his team, the prevalence of speaking Belarusian was also very dependent on the economic situation. In the wealthier settlements, where the assimilative programs of the Second Polish Republic were more successful, losing the language in favour of Polish was very common (1939/40[2018]: 292-293).

Schooling in the given territories is a complex and intricate topic because of the local multinational and multilingual background. Here I will refer only to the events relevant to Belarusian context. Although there had been schools belonging to Catholic and Orthodox monasteries for centuries, access to them was very limited. In the territories of the Eastern provinces, popular formal schooling started in the 1860s, as was the case in many other parts of the Russian Empire. Schooling took the form of a complex network of institutions, among which the Orthodox parochial schools, available for both girls and boys, were most common. The focus of these two- or four-year school curricula, however, often was more on religious education than on developing literacy skills (Chomik et al.

2016). The newly emerged schools suffered from a great lack of necessary staff, inventory, and schooling conditions, aggravated by tensions between religious and secular institutions in situ and public scepticism; this resulted in a decrease in the number of parochial schools in the Russian Empire, from 20,000 to 4000 in just 20 years between 1863-1883 (Bajko 1999: 79). Many schools reemerged after new policies were adopted in 1884 (ibid. 80). Zhitenev (2009, no pagination) shows that these policies emerged as responses by authorities to political turmoil and were primarily guided by the desire to secure the status quo. According to the census of 1897, only a quarter of the male population and fifteen percent of the female population in this region were literate.⁵ A wider network of schools emerged in the following years, resulting in almost half of school-aged children being educated. The number of secondary education institutions and gymnasiums grew as well (Liakhoŭski 2010: 18-20). Liakhoŭski also indicates that the schools had a policy against pupils speaking the local language, followed by corporeal punishments (ibid.: 21).

However, at the same time, due to the connection between education and the anti-tsarist movements (e.g. the active role of Stephen Bathory university in the anti-tsarist January Uprising of 1863), education and literacy for the rural population even at the most basic level was not broadly desired (Liakhoŭski 2010: 24, Ulashchik 2019: 1006). The local Russian ruling elites believed that an educated rural population was much more likely to participate in activities directed against the government. It was also reflected in massive language-restricting measures, such as the prohibition of printing in Belarusian, as well as in Lithuanian and Polish (Smalanchuk 2007: 22), taken in response to the 1863 uprising after its collapse. However, according to the same author, parochial schooling was not too accessible in the first place, since children were schooled in a language foreign to them — a situation that would arise again in interwar schooling in Polish. According to the 1891 census results, Catholic families, while having fewer schools, had higher literacy levels; Liakhoŭski explains that this was due to Polish primary schools (2010: 34). However, as these became illegal after the 1863 uprising collapsed, before 1904, the estimated count of pupils varies greatly (ibid.). Ulashchik indicates homeschooling, which was made legal in 1882, as another factor contributing to higher

⁵ A broader overview of literacy levels before the Revolution and methodological problems in the surrounding research and the presentation of the 1897 census results are provided by Ulashchik (2019) and Guthier (1977).

literacy levels (2019: 1002), but the details and extents of this phenomenon are, to my current knowledge, lost.

Schooling took a new direction after German occupation during the course of World War I. Liakhoŭski points out that germanisation was thought of as unproductive by the new authorities. Instead, national movements were allowed in order to diminish Russian influence and strengthen a positive image of Germany, as well as to improve the image of Germany as the “protector of small European nations” (2010: 76-77). Teaching in Russian was banned, even for the Russian and Old Believer populations (ibid. 77). Polish influences fell into disfavour as well, and the activity of community-funded Polish schools was strongly limited (ibid. 77-78). However, schooling in Polish was allowed due to popular demand from the Catholic population (ibid. 85-86). A network of Belarusian primary schools emerged in the Białystok-Grodno administrative territory, while in the Litauen part of Ober Ost, Lithuanian schooling was favoured over Belarusian (ibid. 79). Ełski argues, however, that due to the lack of textbooks and teachers, the schools remained Russian (1931: 77).

After the Peace of Riga in 1921, the schools in the Eastern Provinces of the Second Polish Republic were replaced by Polish ones. In the Second Polish Republic, schooling in the Polish language was an important part of the colonisation of the newly gained territories. For this purpose, schooling in regional languages was not encouraged, and teachers were brought from Central Poland. The effectiveness of this schooling is extensively addressed in Wysłouch’s research. Among the problems he raises is the lack of physical and economic access to schools, because of which many pupils could not afford to attend regularly (1939/40[2018]: 218-219); poor economic conditions in rural area, which meant that parents could not afford to purchase the clothes needed for walking several kilometres to the school to a nearby village (ibid.); language incompetence, which resulted in poor learning, since pupils were not able to understand the information they were taught; the inclusion of children in household work, which would draw them from school for months in the spring and early autumn; and in some cases, parents’ severe reluctance to school their children. As a result, losing literacy skills after finishing one’s education was a mass phenomenon (Wysłouch 1939/40[2018]). This is also reflected in the LCSA corpus by the decreasing literacy skills in the letters of 1936, as opposed to 1926. The LCSA letters add some daunting strokes to this picture: stories of cruel corporal

punishments and exploitation that some of the teachers applied to their pupils.⁶ Belarusian schools were allowed to open upon a settlement's request. However, in situ, such requests were not encouraged.⁷ Zaremba presents an alternative view, claiming that most of the people intended to enroll their children in a Polish school, since they already knew Belarusian well enough and needed Polish for integration in society (1939: 154).

As to reading and newspaper culture, according to Wysłouch's data at the time of his research in 1936-1938, reading material in Belarusian was very scarce (Wysłouch 1939[2018]: 443, 1938[2018]: 507). Books were a rare commodity, and most of the subscription newspapers in the villages of his research area were Polish (1939/40[2018] 312-358). These numbers, however, do not necessarily reflect the practice. The author indicates that the high quantities of some Polish newspapers do not mean that they were read so massively, especially in the case of free newspapers (ibid. 314, 317). At the same time, it is known that collective reading was the usual practice; therefore, to a small settlement of readers, one issue of a newspaper would suffice.⁸ Newspapers from the BSSR circulated in some dwellings as well, e.g., Wysłouch notes that it is so rumoured in a village on the Polish-Soviet border (1939[2018]:380).

The first printed newspaper in Belarusian, *Nasha dolia*, was published in 1906.⁹ Although the newspaper was censored and closed after few issues and its editor was sent to jail for a year (Traczuk 1992: 197), its successor, *Nasha niva*, was in print from 1906 to 1915 and is nowadays perceived by researchers as a crucial platform for the

⁶ 368.1.22:8 and especially 21.

⁷ “[On a reunion in the school] Our men told that it would be good to open Belarusian school, and close this Polish one, and our teacher started to tell directly that it was impossible to do <...> So people went home, and school is as it was” (368.1.22:8-8ap).

⁸ Collective reading practice is a crucial factor in any evaluation of newspaper outreach of this period, and will be returned to multiple times in this thesis. Ełski compares Belarusian newspaper issues per capita to those of the German minority in Poland and draws the conclusion that readership among Belarusian-speaking people was 4% of that of the German population (1931: 75-76). While it is true that at the moment there were no Belarusian newspapers running daily, which Ełski rightfully points out, I would argue that such a comparison without taking reading practices of the groups into account gives a misleading result. According to the 1931 census, more than 50 000 Germans lived in the most German-populated Polish city, Łódź (Łódź, tab.10). In the most Belarusian-populated city of Vilnius, there were fewer than 2000 Belarusians (Wilno, tab.10). The total counts for Belarusians according to this census was nearly a million, and almost 750 000 for Germans. Thus, it is clear that even without any skeptical outlook to the census, the Belarusians predominantly lived in rural area, and thus were very likely to have a communal reading practice rather than a solitary one, as was common in cities.

⁹ Earlier there were also handwritten newspapers (e.g., *Christmas writings for 1904* (*Калядная пісанка на 1904 г.*, F21-819 (WLLAS Manuscripts catalogue), which had a much smaller circulation.

development of Belarusian literature and nationality (Traczuk 1992: 197, Arloŭ 2002: 214). At the moment, the documents concerning *Nasha niva* in LCSA are the most popular in the entire 361.1 collection. These two newspapers were printed in Vilnius, which until World War II was the main city for Belarusian publishing, followed by Minsk, St. Petersburg and other cities (Traczuk 1992: 202). According to Jerzy Traczuk, Belarusian newspapers were published under 26 distinct titles from 1906 to 1918, and 71 appeared over the years of the Second Polish Republic from 1921 to 1939 (ibid.: 202, 339-340), including ephemera. However, as it is especially relevant to the newspapers in the Polish Republic, sometimes new titles were issued in the place of banned newspapers; e.g. the 1928 newspapers *Воля працы* (“Freedom of work”), *Голас працы* (“Voice of work”), *Доля працы* (“Fate of work”), and so on, which rarely endured more than week or two. The number of regular newspapers was significantly smaller.

Correspondences first emerged in Belarusian print in *Nasha dolia* in 1906, which closed each issue with the editor’s note: “We ask you to write to us, write about all that is happening, about your grievances and happiness, in any manner, suitable for you”, followed by, in the words of contemporaries, “uncountable letters from villages <...> in just few days” (Traczuk ibid.: 196). Although none of them got printed due to the newspaper being closed after six issues, *Nasha niva* printed over 900 correspondences over the nine years of existence (Arloŭ 2002: 214). It was not uncommon for the correspondence to be followed by an editor’s response, some of which were compassionate and some critical. However, the letters from villages became an omnipresent feature of every Belarusian newspaper, which had rural readers as their target audience.

To summarize, research on Belarusians in the Eastern provinces of the Second Polish Republic was highly affected by political issues and ideological power play. As a result, the major body of research emerged only in the last decades. Polish state policies pushed the locals of the Eastern provinces to adopt a new identity. Among the impoverished population, these policies often backfired and built a strong anti-Polish sentiment. It is fair to estimate that the LCSA letters came from the latter group. Colonial politics and practices were central to the lives of the rural population, which is reflected in LCSA letters both in their form (decreasing literacy levels over the years), and their contents (recurring topics of Polish new settlers, policemen, teachers and other authority figures).

It can be assumed that these practices in many cases triggered writing to a newspaper as a call to justice that the local institutions refused to grant. The newspapers, printed in cities, might seem to a rural reader as though they stood above the hostile local authorities, or at least as being much more interested in the problems that the peasants had to face; this topic will be further explored in the next chapter.

2. Sources

This chapter focuses on the source documents of this thesis and provides details about how they were archived, the premises of their creation, and their timeframe, genre, contents and importance.

2.1. Belarusian vernacular writing in the Lithuanian Central State Archives

This thesis is based on archival collection N. 368.1 from the Lithuanian Central State Archives, called “The collection of documents from Belarusian newspapers’ editorial offices”. This collection is dedicated to documents related to Belarusian printing and Belarusian newspapers’ editorial offices. The chronological limits of 368.1 are indicated as 1909 to 1939. The collection consists of 60 folders with documents that come from the editorial offices of Belarusian-language newspapers based in Vilnius and Kaunas; there is also a folder on the Belarusian F. Skaryna printing house and four folders on the Pahonia bookstore. 14 of the 60 folders come from the Kaunas-based newspaper *Kryvich*, and all the rest are from Vilnius-based newspapers and the aforementioned print-related institutions. The folders are primarily organised by newspaper title and subdivided by genre (e.g. articles, poems, letters, accounting-related documents, etc.). The documents of 368.1 were kept by the Lithuanian Committee for State Security during the years of Soviet occupation and were given to the LCSA after Lithuania regained independence. They were organised and put on public display in 2012.¹⁰

Another section in the LCSA that is directly tied to Vilnius-based Belarusian-language newspaper culture is collection 15.2: “The Office of the Government Commissioner for the city of Vilnius: Description of units activity files”, among which are documents related to opening, registering changes, censoring, confiscating and closing some of the Belarusian-language newspapers that ran in interwar Vilnius.

In 368.1, vernacular writing is presented most clearly in six folders. The main material for this thesis comes from the two folders of 368.1 that present most of the vernacular writing in the form of narrative: 368.1.22 (“Requests to print messages in *Narodnaia sprava* newspaper”), with texts from 1926 and 368.1.49 (“Requests to print messages in

¹⁰ Many thanks to Andreï Antonaŭ for guidance on this issue.

Nasha volia newspaper”) with texts from 1936. I also refer to two letters from 368.1.51 (“The documents of *Nasha volia* newspaper on communications concerning activity and newspaper subscriptions”), which I attribute as parts of the two missing letter fragments from 368.1.49. These texts come from various towns, villages and settlements in contemporary Western Belarus and North-Eastern Poland (see the Appendix 2 for a detailed map of the attributed settlements). Other cases of vernacular writing in the LCSA are in the form of postcards that were used to place an order for a *Nasza Niva* newspaper, calendars or books (368.1.3 and 368.1.60). This is the most numerous type of Belarusian writing from the rural areas in the LCSA, with the total contents of both folders equaling 784 items. Another group of similar documents from a few decades later is stored in the aforementioned collection, 368.1.51. The second largest collection is stored in folder 368.1.21, consisting of poems and accompanying letters. One more prominent type of vernacular writing is inquiries for legal advice sent to the *Belaruski zvon* newspaper in 1921. These are stored in 368.1.54 (“Single documents of various newspapers”). There are several correspondences from 1925 in this folder as well which had been sent to unknown newspapers.

Outside of the LCSA, there are similar documents in the Belarusian State Archives at the Museum of Literature and Art in Minsk, Belarus. This thesis does not look into the documents in these collections, for my goal at this point is to highlight the documents of the LCSA, which are much less available to most Belarusian-speaking scholars than documents located in Belarus. This choice leaves me with a very small number of documents to work with, but I believe that at this stage of research and in order to demonstrate the work of the analytical apparatus used in this thesis, such a number is enough. In future stages of research, the same analytical process will be applied to documents located in the Belarusian archives and other collections, if these are found, and the framework will be challenged by new data and further developed accordingly.

The texts in 368.1.22 and 368.1.49, the main material of this thesis, tell little about their authors. Even so, due to the structure of the letters, they usually are signed using real names and locations; this, however, rarely provides any additional information about the writers. The few cases where I was able to find any mention of the authors in previous research are presented in the Appendix 1 next to their letters. However, for most of the correspondences, I could only deduce more information about the authors from contextual

clues, such as the newspapers to which the letters were sent.¹¹ The correspondences of the LCSA corpus are mostly written in Belarusian, but I did not exclude several exceptions, including one written in Russian and one that is very close to Ukrainian. I would argue that such an approach has to be maintained in further work as well in order to choose speech community over language as the defining factor of the studied population (Gumperz and Hymes 1986: 43). The definition of a speech community I rely on in this thesis, is that of a “community sharing rules for the conduct and interpretation of speech, and rules for the interpretation of at least one linguistic variety” (ibid.: 54). This definition unites all the correspondence writers, regardless of the language in which they chose to write.¹²

2.2. Belarusian newspapers and the LCSA correspondences

This subchapter looks into two newspapers that the LCSA correspondences were sent to: *Narodnaia sprava* and *Nasha volia*. The *Narodnaia sprava* newspaper was, as mentioned in the previous chapter, an official “Hramada” political party newspaper. The newspaper ran twice a week from June 19, 1926 to November 27, 1926, resulting in 38 issues, 7 of which were confiscated (Traczuk 1992: 289). It was edited by T. Kraczyna and later K. Wajtowicz (ibid.), about whom, as of now, I was unable to find any information. The problem of secrecy concerns many aspects of research about “Hramada”. As Aleksandra Bergman notes, due to the danger of repressions, the party publicly released only minor information about its internal processes, while surviving internal documentation is scarce (1984: 96).

¹¹ The collections, however, present some confusion in this respect. I believe that most of the letters are assigned by the archive employees to the newspapers correctly — often the letters have the newspaper name indicated, and sometimes the described events direct the reader to a certain time period. However, in some cases, the events direct readers to a time that does not match with the newspaper’s active period. In these two folders, one such case is 368.1.22:39-40. This letter tells about the teacher Pyotr Ihnatievich Asipovich, who, as the author writes, died “this year”; according to local sources, the teacher died in 1914, while according to archival documentation, the letter would have been written in 1926 (Летапіс Вішнеўскай сярэдняй школы, retrieved on 03.06.2020).

¹² Neither *Narodnaia sprava* nor *Nasha volia*, however, published correspondences in languages other than Belarusian. Drawing on the editor’s comment section and 368.1.21, it seems that writing in Russian was quite common, especially for poetry; the authors would ask the editor to translate their poems, to which the editors always refused. I was able to find printed correspondence in Ukrainian in “Belaruskaia hazeta” 3(17), 1934, (p.4), although the editor’s comment indicates that this occurrence was unusual.

The first two pages of *Narodnaia sprava* usually had a political commentary, or several of them, concerning Polish politics and short reports on news from Poland and from the rest of the world that were reprinted from other newspapers. Next, there was a section called “Chronicle” where the news from Belarusian organisations in the Second Polish Republic were published. Also, the newspaper published short reports on the progress of local “Hramada” units, based on reader submissions, as well as lists of newly established party units. Next, from time to time, there was a poem or an opinion piece. The vernacular correspondences were featured on the last page of the four, sometimes six, pages of the newspaper and were followed by a section of answers from the editor and sometimes a section of legal advice. Lastly, sometimes the newspaper published calls for enrolment in the Belarusian Gymnasium in Vilnius, a catalogue of Belarusian books that were available to order from a bookstore, and an occasional advertisement.

The second part of the corpus comes from the *Nasha volia* newspaper, which ran from December 24, 1935 to August 23, 1936. The newspaper presented itself as “independent” but reflected socialist ideology and was funded by the Communist Party of Western Belarus (Traczuk 1992: 291). Funding for it was much scarcer than for *Narodnaia sprava*: the newspaper came out once every two weeks, and 13 issues were printed during this period (three of which were confiscated). The newspaper was edited by a 23-year-old law student from Stephen Bathory University in Vilnius, Vintsuk Skluboŭski;¹³ however, Jerzy Traczuk indicates that Samuil Mal’ko and T. Budkievich were actually in charge of the newspaper (ibid). Mal’ko was a member of the Communist Party of Western Belarus, and I have been unable to learn anything more about the second editor so far. The newspaper had much less of a political agenda due to censorship and confiscations, although political commentaries were still present. News from around the world, however, was written in much more detail. There were also short reports on news from the Second Polish Republic and news directly concerned with Belarusians. Calls for schooling in Belarusian were frequently printed. Compared to *Narodnaia sprava*, *Nasha volia* had much more literary content: literary texts, biographies of writers and poems. Correspondences were published on the last and sometimes second to last page of four or

¹³ A short biography of Skluboŭski is given in his obituary (Khmialeŭski 2002). Data on his university studies are stored in the LCSA Bathory University documentation (LCVA 175 ap. 2 p. 161).

sometimes six pages, followed by a section of responses from the editor. There was no advertising or legal advice section.

It is crucial to note that the correspondences from printed newspapers and handwritten correspondences present very different kinds of material. Dozens of Belarusian newspapers published accounts from village correspondences, and there is hardly a reason to doubt that they were always strongly edited, both in terms of grammar, contents and contextualisation. The writing of Vasil' Dzun (368.1.49:40-42) presents a good example: from two thickly written sheets of paper, only a few sentences were printed in *Nasha volia* 1936.02.29, arguably omitting much of the initial meaning. However, for some of the writers, this was not necessarily discouraging. While some writers seem to be pretty confident about being understood and published, e.g. a plain "Publish without changes, but it is desirable that the editor adds some comments" in 368.1.49:10(5-7), others give the reins to the editor:

I am asking you kindly, don't refuse to publish my poems and correspondences, I am asking kindly, shorten it or not, change some words, but publish at least one, I am asking kindly for forgiveness if something is wrong and I didn't write intelligibly, next time I will try to write more intelligibly and I will try as good as I can... (368.1.49:3(10-15)).

What distinguishes the pieces of vernacular writing stored in LCSA is that they are, in most cases, unpublished. The matches with correspondences in printed newspapers are rare.¹⁴ Printed material thus can serve as material for learning about the sorts of information about the lives of Belarusians in the Eastern provinces that the newspaper readers were exposed to, but they hardly tell us anything about their thinking, worldview and literacy skills: they only reflect those of the editor. A comparison of LCSA documents and printed newspapers suggests that the texts did face the fate of constrained mobility, to use Blommaert's term for the traits of vernacular writing (2008: 11): after travelling one hundred or so kilometres from a village to the city, the texts might lose their local

¹⁴ In order of archival documentation: 368.1.49:13, published in *Nasha volia* 7(8), 1936.05.02; 368.1.49:14 in NV 9(10), 1936.06.19; 368.1.49:21-22 in NV 11(12), 1936.08.04; 368.1.49:23ap, in NV 7(8), 1936.05.02; 368.1.49:25 in NV 9(10), 1936.06.19 (possibly merged with another letter, not preserved in the archives); 368.1.49:29-30, in NV 3(4), 1936.02.04; 368.1.49:35-36ap, in NV 9(10), 1936.06.19; 368.1.49:40-42, in NV 4(5), 1936.02.29; 368.1.49:43-44 in NV 9(10), 1936.06.19; 368.1.49:45-46 and its ending 368.1.51:20 in NV 10(11) 1936.07.07. Also, different text by the same author as 368.1.49:1-2 in NV 4(5), 1936.02.29. I was unable to attribute any corresponding texts in *Narodnaia sprava* and 368.1.22 except for an unpublished text of the same author, a correspondent from Harodnia town: 368.1.22:26 in 16, 1926.09.11 and 37, 1926.11.23. My attribution is based on location names, pseudonyms and textual analysis.

meaning on their way. Unfortunately, the matches of handwritten and published correspondences are too scarce to determine what exactly made a text worthy of print, but the section of “Editor’s responses” provides some guidelines. Drawing on this section, which was printed near the correspondences on the last page, the texts were rejected because of (i) ideological incompatibility; (ii) potential risk of inflicting confiscation of a newspaper by censorship;¹⁵ or (iii) insufficient quality of writing (usually in regards to poetry). Such correspondences were likely to be discarded by the editors. The letters from the LCSA collection were not mentioned in this section. Thus, the corpus of the LCSA is possibly mostly made up of the letters that the editors were considering for use at some point. How many correspondences were discarded by the editors or were otherwise lost remains undetermined.

2.3. Correspondence as a genre

This subchapter discusses correspondence as a genre as a “conventionalized discourse type” in terms of form, function, content, truth value, social distribution, and contexts of use (Bauman 1992: 53-54). Based on the LCSA corpus, a correspondence is a story about a recent event or current situation in a settlement. As to its material side, a correspondence’s length is usually 1-3 handwritten pages, although there are also texts in the LCSA corpus that are only a few sentences long. Printed correspondences also vary from one sentence to half a column. The newspaper guidelines requested that the texts be in legible handwriting and signed with an author’s real name and location. An author could add a pseudonym. Both the original contributions and the printed texts are often titled or have a sentence-long synopsis of the described events in the beginning. They frequently close with a reference or by addressing the audience. Most of the narratives are mono-episodic, although, as it will be shown in following chapters, several episodes are usually recounted for certain topics. In such texts, the events can stretch out over the course of a few years (e.g. 368.1.22: 10-12).

The *function* of the correspondence may have varied from case to case. On a primary level, it is clear that they were sent to be read by the newspaper audience. The newspapers

¹⁵ This fear was quite reasonable: e.g. *Nasha volia* 8(9) from 1936.06.16 was confiscated because of several texts, and a correspondence was among them.

central to this thesis were addressed to the rural population, and I suppose that the writers were aware of who their audience was; I think that they understood their audience much better than I do now, considering the distance between these events and a contemporary researcher. I assume that printing correspondences in a newspaper served to strengthen the community of readers: by showing similar problems and stories of successful resistance, a sense of belonging was created. Many texts that closed with encouraging words seem to exercise this function. The role of newspapers in nation-building processes is well known (Anderson 2006: 35), and Katre Kikas pointed out in a discussion of Estonian folklore collecting through the newspapers of the 1890s that writers participated in these processes no less than readers did (2014: 314).

My second assumption is that, at least in some cases, the correspondences were not only addressed to like-minded people, but also to perpetrators of abuse who were often central figures in the stories told in the letters. The *context of use* of the correspondences is important to this claim. It seems quite straightforward that the correspondences are, ideally, printed in the newspaper and then they are read. However, these readers, I think, constitute only a small fraction of the total newspaper audience, since the practice of collective reading implies that often, if not usually, newspapers were read aloud and listened to. The LCSA correspondences describe collective reading of the newspapers. These stories reflect the negotiation of meanings and formation of judgement:

One of our peasants went to Maladechna and bought a newspaper *Krynitsa* [the newspaper of Belarusian Christian democrats]. One Sunday evening we began to read it, there were many of our peasants there. [we read] that they changed their program, [they] give land without payment, and schools in a native language. But everyone shouted stop reading it, [this newspaper] is lying for a long time already (368.1.49:47(10-19)-37ap(1-13))

Then there are other cases when the author directly addresses a perpetrator:

Dear toadies, see on what sort of path are you walking and get back from the stray path as in my poem (368.1.49:5ap(9-12)).

From other texts, it seems unlikely that newspapers would have any effect on the so-called perpetrators:

one peasant gave [a teacher] the 13th issue of *Narodnaia sprava* newspaper, in order him to read about schools, and teacher told that “I won’t take this newspaper in my hands, good people do not read such newspapers” (368.1.22:8ap(3-9))

However, it seems that a newspaper was perceived by some writers as a tool for persuading their peers. The notion of correspondence as a tool for persuasion will be further explored in the subchapter 4.3.

Moving on to the aspect of *content* and *truth value*, the correspondence genre calls specifically for accounts of recent events or reports of the situation at the moment. These events or reports are supposed to be first, true, and second, relevant to the audience. As did the first submissions of 1906, the LCSA letters most often refer to the grievances that the rural population had to endure. These are conflicts with landlords, voigts¹⁶ and other authority figures, as well as with fellow villagers, and stories about power-abusive priests, teachers and bureaucrats. Another group of texts are reports about community life (see the table in the Appendix 3 for the full comparison of topics). This content is of high importance to the writer, and thus it influences the tone of the text. Correspondence is not a mere news report, but it shows emotional investment in the described situation: it contains judgement as a text (by expressive features) and as an object (by the fact of making the story public; this notion is also further explored in the subchapter 4.3).

The last point is the *social distribution* of correspondences. What kind of people would write to these newspapers? The socialist agenda promoted by the newspapers was particularly appealing to those readers who felt alienated by the politics and policies of the Second Polish Republic. As was mentioned in the previous chapter, people in wealthier villages had no interest in communist ideas, but rather the opposite; they tended to lean towards Polish authorities (Wysłouch 1939/40[2018]: 292-293). For the people in poorer villages, however, socialist ideas brought hope for salvation. Thus, correspondence writing certainly was not a mass phenomenon among the Belarusian-speaking inhabitants of the Eastern provinces, but one can assume that it was more common among the impoverished part of the population. As multiple sources indicate, in the scarce economic situation of the villages, the use of postal services might not be easy to afford. A telling case is a letter from 1933 that Wysłouch gives in “National relationships in Eastern voivodeships”. Written by a young poet who is left nameless in

¹⁶ In the Second Polish Republic, the *schultheiss* was an elected official in charge of an administrative unit called the “*solectwo*”; the *solectwo* was made up of one or several villages. A *voigt* was an elected official in charge of an administrative unit called a “*gmina*”, which was made up of several *solectwa*. The LCSA writers also refer to other *gmina* officials, such as the *gmina* council and *gmina* guard. Several *gminas* made up an administrative unit called a “*powiat*”, and several *powiaty* made a *voivodeship*.

the book, it recounts the harsh backstage of the writing process: “I borrowed a pencil from a former teacher... I went for almost a full day to pick butter mushrooms and milk caps — sold them to a Jew and bought three envelopes and a post mark” (Wysłouch 1939/40[2018]: 161-162). An example from the LCSA corpus is an envelope from Mizewicze in the Slonim district (368.1.22:20) sent to the *Narodnaia sprava* editor in 1926, which has a post mark costing 50 grosze, while a monthly subscription to this newspaper with delivery twice a week cost 1 zloty and 50 grosze; “people in our village live for 20 zloty for 2 or 3 months”, says a printed letter from the same Slonim district in *Narodnaia sprava* N.3 (1926.07.07, p.4)). Exaggeration or not, we can surely assume that sending a letter was a luxury of a kind.

Another part of the equation was literacy. The letters vary according to the writing skills of their authors, but it is clear that for most of the authors of this corpus, writing occupied a minor role in their lives. Since the letters are signed, it is safe to assume that most of the LCSA corpus writers were male; the few correspondences signed by women (368.1.49:38-39) are likely to have been written down by a male.¹⁷ This situation was probably created not so much by political indifference as by unequal rights to receive schooling. Although in this period, primary schooling was accessible for women as well, the right to undergo secondary education was not so equal, e.g. the Belarusian gymnasium in Vilnius awarded a scholarship to the first-year pupils, but these were reserved exclusively for boys. Also, according to Irena Matus, the girls would be often kept at home to care for children (1994: 15). However, although correspondences written with the help of a literate mediator are rare in the LCSA corpus, their audience was not limited to literate readers. Collective reading practices, mentioned before, meant that when someone received a newspaper in the village, it was most likely to be available to anyone interested.

To conclude, correspondence as a genre involved relating a relatively small story about recent news or important events in the author’s settlement or area and was aimed at a newspaper audience across the Eastern provinces. The correspondences of the LCSA

¹⁷ All the letters of this correspondence come from three different people but are written in the same handwriting. The letter begins with a note to the editor in which the writer addresses his poor handwriting, as he had forgotten how to write; this note has two masculine gender marks (368.1.49:38(4-5)). Several more female-signed texts are found among the poetic texts in 368.1.21. These texts demonstrate much more advanced education than the main corpus of this thesis; they are likely to have been written by former gymnasium students.

came from people who were impoverished and neglected or abused by authorities, and these problems were a central topic in their texts, as well as the reason for writing in the first place.

2.4. Importance of the LCSA correspondences

Finally, I would like to briefly discuss the value of the LCSA correspondences for research. The correspondences of the LCSA uniquely show the voices of the Belarusian-speaking rural population of the Eastern provinces of the Second Polish Republic. These people, although numerous, were a minority in terms of their power in society. They left their traces in material culture and parochial records, yet little is known about their culture besides these scarce or generalising sources. Hence, to a researcher, the LCSA letters present an invaluable source of information about life, work, politics and relationships in the interwar Belarusian villages of the Eastern provinces. In addition, they are incredible sources for researching language and literacy. The LCSA letters preserve local dialects; in some cases, the comparison of writing over time shows the effects of Polish education through an extreme decrease in literacy in Cyrillic.

However, most importantly, the LCSA letters are self-reported records. All the aforementioned topics are presented without an outsider's lens and in self-transcription. This is an important point because ethnographic work at this moment was by no means a neutral activity. According to Wysłouch, cited in 1.1, among the population of Western Belarus, it was common to fear expressing their national belonging in conversation with a Pole, who would be seen as an authority figure. Even a substantial ethnographic project such as the one that Wysłouch undertook was, as he acknowledged, influenced by fear and self-censoring. Thus, these letters still present an additional and at times alternative point of view, enriching the findings that researchers managed to gather as well as academic research on the subject.

In summary, the correspondences now archived in the LCSA as a part of a collection about Belarusian print culture in Vilnius are letters from villages that were sent to socialist newspapers in 1926 and 1936 in hope that they would be published. The most frequent theme of these letters is the grievances that writers and their communities faced. Thus,

these texts present the intricate aspects of local social networks, problems and relationships, as well as the attitudes of the rural population toward these factors. Although the LCSA correspondences do not represent the general situation in all the villages of the Eastern provinces because of their varying economic and social situations, they surely can speak for a large portion of the settlements that were faced with poverty and marginalisation from local authorities.

3. Theoretical considerations and methodology

There are several theoretical considerations to vernacular writing of LCSA, implied by the challenges of form, namely the media of writing, and content, defined by correspondence as a narrative genre; they are addressed in the first subchapter. The second subchapter covers the apparatus, followed in this thesis, its origins and reservations.

3.1. The LCSA corpus from the perspective of New Literacy Studies

As a guiding theoretical framework this thesis draws on New Literacy Studies. This approach emerged as a response to tradition of research on literacy, which Brian Street in his seminal book *Literacy in Theory and Practice* (1984) termed as “autonomous” for not making connections between literacy and other domains of life. The autonomous model was problematically grounded on Western understanding of literacy, which led to associating literacy with capability of logical reasoning, and vice versa (Street 1984: 19-65). Drawing on previous work of Ruth Finnegan, John Parry, Harvey J. Graff, Michael Clanchy and others, Street proposed an ideological model as an alternative to autonomous model. This approach emphasises the idea of writing as social practice (Street 2007: 41). The idea of correspondences being part of larger social practice is motivation behind the corpus-based approach that is followed in this thesis. If, following Street’s propositions, literacy is “embedded in socially constructed epistemological principles” (ibid.), these principles are reflected in the correspondences and can be learned through them.

Literacy is, of course, a necessary prerequisite for correspondences to appear in the first place. By allowing writers to take their grievances to broader public, it undoubtedly had an empowering effect. This aspect will be further explored in subchapter 4.3. On the other hand, it was also brought up in theoretical literature that literacy can be equally oppressive and disempowering. Vernacular literacy was defined as “not regulated by the formal rules and procedures of dominant social institutions and which have their origins in everyday life” (Barton and Hamilton 2012: 247). Further, it was described to be heterographical on the level of orthography, vernacular in terms of language, distant from the “standard” genres and localised in regards to available knowledge that is employed in

the text (Blommaert 2014: 11). Blommaert also points out, that vernacular literacy “is only *locally* liberating and free”, and soon loses these qualities after being brought into another context (ibid.: 14). The change of contexts and adjustment to institutional rules were unavoidable part of correspondence writing. The newspaper could hardly be counted as a dominant social institution in a larger context, itself being subjected to the institutions of censorship. However, it undoubtedly stands as a dominant institution in terms of communication between the correspondence writers and their audience of newspaper readers. As it was mentioned in 2.2, the editing in terms of spelling, wording and text structure, as well as suspending correspondences from publishing, or refusing to publish them altogether, reflect this place-dependent change of value. It was natural for correspondences to be vernacular, but in order to reach their audience, this vernacularity had to be replaced with a more standard rendering.

Another oppressive aspect of literacy that the LCSA writers faced was literacy in Polish — a language, which was foreign to them, but suddenly became dominant in their lives. After the peasants found themselves under the rule of Second Polish Republic, this skill quickly became important, if not necessary. With primary schooling formally being obligatory, one had little excuse for not being able to perform mundane literacy-based tasks. Yet through often hardly available or ineffective schooling this skill was hard to get; this issue is described in detail in Wysłouch’s research (1939/1940[2018]: 218-238); also the correspondence writers address it in their writing, e. g. a story about writer’s son who “goes to school for four years already but he cannot read” in a printed correspondence (*Nasha volia* 1(2), 1936.01.20).

The NLS ideas also guide my methodological approach to the narrative structure analysis, which will be addressed in the next subchapter. Street pointed out in regards to writing, “what is said need not be suited to the requirements of the listener because the listener is absent” (1984: 20). While this partly applies to the correspondences, the communicative aspect is still present in this type of writing. The writers were not isolated in their texts, but were oriented towards the models they saw in newspapers. Whether their texts did or did not get published, it is safe to assume that the writers expected to be understood perfectly well — editor would not, after all, reach out to them for a comment if something was unclear.

This assumption will justify all the subsequent reading of the texts as intentional and specifically designed to convey a situation and a particular reading of this situation. This

means that there is no accidental information in the texts, and all the additional strokes to the main story are valuable, if not intrinsic, to the primary narrative. To the writer the story is meaningful in the given form. Therefore, it can be assumed, that at least majority of the parts that make the LCSA narratives are composed and arranged with intention to do so in precisely such manner and order, in which we find them. And thus the further work is focused on deciphering the meaning of this manner and order.

3.2. Methodology

Methodology of this thesis is designed to reveal the dimensions of text in syntagmatic and paradigmatic plains. For this reason the texts in the following chapter will be looked from the perspectives of distant reading — as a whole, where all the texts are processed through the same set of categories, as if “differing only in their material trappings” (Jakobson 1980: 83), and of close reading. The latter approach is inspired by micro-history and focuses on selected texts per group, while the groups are based on distant reading. The narrative structure model, used in this thesis mostly draws from the framework, proposed by William Labov in *Language in the inner city: studies in the Black English vernacular* (1973). The model was used “to see what linguistic techniques are used to evaluate experience within the black English culture” (1973: 355). This framework was used to analyse answers to questions “Were you ever in a situation where you thought you were in serious danger of being killed?” and “Were you ever in a fight with a guy bigger than you?” (ibid.: 354) for adults and young adults respectively; the youngest respondents were asked to tell about their favourite show on television.

These questions, especially the first two, suppose that the answer will be about a particular event. Since the LCSA correspondences often are not focused on a particular event, but several of them rather report a current situation, I will make a slight adjustment to the original framework. It is described in further detail in the following chapter under the heading of “Conflict source (complicating action/orientation)”.

Labov’s framework was created for spoken texts. However, it was successfully applied to written recordings by William Nicolaisen in his article “The linguistic structure of legends” (1987). Another reservation of bringing this approach to the LCSA documents concerns “narratives of personal experience” (Labov 1973: 354). For many of the LCSA texts this is not the case. The writers often tell about events that happened to other people,

but there is no doubt that writers personally experienced the impact or the importance of the stories they told, hence the motivation to write about it. For this reason I would argue that, with small adjustments, the framework is perfectly valid for the written texts as well.

Here follows a general overview of Labov's six-part structure, and the adjustments to LCSA corpus. Not all six are necessarily present in every text, as pointed out by Labov (1973) and Nicolaisen (1987: 66, 68-69). All the categories except evaluation are applied to clauses, thus a sentence can contain several categories (this is especially important since Belarusian syntactic structure allows subordinate clauses). Hopefully, as the corpus expands in the future studies with more archival data, this system will prove itself very useful.

1. Abstract: "one or two clauses summarising the whole story" at the beginning of the narrative (Labov 1973, 363-364). Also in the cases when the narratives are given names, these names are to be read as abstracts.

2. Orientation: introducing actors and setting of the story. Labov points out the importance of placement (1973, 364-365). This also applies to LCSA letters, where often a piece of information that is supposed to influence the judgement, is not given in the beginning, but kept as a final rhetorical blow. This part is closely bound with evaluation, since the information about event or the actors is disclosed or hidden in order to influence reader's evaluation of the story. In my analysis I have split this category in two sections: settlement orientation (information the author provides about his village) and actor orientation (information that is provided about acting figures).

3. Complicating action: the part of the narrative with description of the event. In this section I added an aspect of action figures, because they are central to correspondences, and they allow to classify them productively. In the correspondences complicating action depends directly on the action figures: overcharging for services can happen in stories about priests but not fellow villages or policemen, corporeal punishments can happen in stories about policemen and teachers, but not priests, etc, etc.

4. Evaluation: these parts disclose writer's attitude towards the story he tells. If all the other five parts of the narrative are assigned to clauses, evaluation can penetrate any clause (1973: p. 368-369).

5. Result sums up the complicating action. In my analysis I make a distinction between active and passive resolutions. Active resolutions demonstrate empowerment (e.g. villagers not being intimidated by threats), and they are always emphasised. Passive

ones lack positive resolution and sometimes are omitted altogether: reader sees that there is no hope for a happy ending.

6. Coda is emphasised to be a spoken feature, or more exactly, inherent to a dialogue. LCSA correspondences usually do not have the dialogic continuum that coda is supposed to return the interlocutors to after the narrative is told. In addition, material features of the letter impose borders of their own. In this thesis I will not address parts that can be described as coda, leaving it as a possible further direction of research with expanded corpus.

4. Findings. Typology of the correspondences

This chapter is the analysis of LCSA corpus according to the adaptation of Labov's narrative analysis framework, described in the previous section; it is followed by several selected commented correspondences. The chapter intends to answer the following questions. How did the writers introduce the background information of the story? What can we learn about the writer's assumptions of their audience from the way they textualised the event and presented the information? How did the writers construct the meanings they wished to convey? These questions will hopefully help to make a claim on what it meant to write a correspondence, which will be addressed in the final chapter.

My argument for the further research is that the way how the story is told reflects the larger discourse of power relations that writers experienced. Generalising these experiences is a problematic approach: if we have several stories about greedy priests, there is no assumption that all the priests were greedy. But I would argue that it is likely that most of the complaint stories built around priests will mention greed as their central vice, because the relationship between priest and a believer involves money in different occasions (e.g. baptising, wedding, funeral, as well as regular money collection during mass). I will here refer to a table, that is presented in the Appendix 3. In this table, drawing on my rendering of Labov's framework, described in the previous subchapter, I aim to show the relationships between the writers (or the group that they represent) and the power figures that they have to interact with. In further research, with expansion of the corpus, these models may be proven wrong or gain additional insights.

In polyepisodic letters each subject is looked into separately; since some letters tell several stories, the quantity of the stories exceed the one of the letters. By comparing the results among the corpuses, the experiment seeks to find stable patterns and see if any attitude has changed overtime. The change can be seen most obviously in shift to other topics; it has to, however, be treated cautiously, as such a small corpus might give a distorted vision (e.g. a writer would not write about an abusive teacher if there was not one in his village).

4.1. Analysis by distant reading: table of relationships

This subchapter refers to a table of all the relationships that are mentioned in both corpora, presented in the Appendix 3. Below I will describe how this table is constructed. In further research I hope to expand this prototype. In order to make the corpus more accessible to my English-speaking readers, I left the entries quite detailed but with the expansion of the correspondence corpus grouping into more general entries might be considered. The table is comprised of 56 cases, 25 of them are from 1926 and 31 from 1936. The columns of the table refer to relationship-based structural parts of the story: main actant, conflict source, resolution, additional information; in case when a story has two events, the second one is assigned to column of “conflict source 2” and the same with resolution (this does not imply, however, any hierarchy of these events, but is based entirely on their order in the story — the hierarchy might as well be the opposite). These categories are based on Labov’s classification, but some of them do not match the original framework exactly; for this reason I will give the Labov’s category as source in the brackets. In this table I have excluded the evaluation section. In cases with no resolution the evaluation of the event is in sheer fact of sharing it with audience, but I will explore the textualised aspects of evaluation in case studies in the following subchapter. The last two columns lead to the texts where the event is described.

Power figures (complicating action in Labov’s classification). First column of power figures has names as they appear in the letters. At this point in my research I was not able to make any more specifications here, than those the writers left to me (e.g. if the author writes a story about a landlord, but does not indicate this landlord is a new-settler, although it might be the case, without further biographical research there is no ground for claiming so for sure). I chose to classify by antagonists, because their identity is highlighted in the text, while the people the antagonists hurt usually are referred to generically as “men”, “women” or “peasants”. In the cases, referring to “Hramada” activities from 1926, omitting names of peasants might be connected to safety e.g. the story, where the policemen and the schultheiss cannot find the reunion of a local “Hramada” circle because they do not know all of the participants of the circle (“They went to every house [of the participants they knew], and they even did not think to come to the house [where the reunion took place], because they did not expect it” (368.1.22:36-37 (19-21))). In the 1936 corpus, however, only half of the correspondences present names

of the antagonists, and less than a third tell the name of the victim. In both parts of the corpus the antagonists are always presented with their occupation title like “voigt” or “landlord”, which guides a reader toward making sense of the event in terms of what kind of power they have and abuse, and often with their surnames. Surnames are likely to add credibility. In 1926 people seem to be much more confident about the justice that appears to be realistic, while in 1936 these chances are regarded as much less likely. Lastly, although this was not the case for the LCSA texts, the printed correspondences show that the narratives are not always centred around an antagonist. There are also stories with no conflict, e.g. a story about a successful lecture or theatre show. The majority of correspondences though are dedicated to a negative event, as are all the correspondences in LCVA corpus. In further research this category might be renamed and redefined.

Conflict sources (complicating action or orientation in Labov’s classification). Next, the table shows all the relationships that the writers address in their correspondences, most of these relationships appear as a conflict. My classification is different from Labov’s in this case, because I counted relationships, but not events: e.g. when writer tells a story about a greedy priest and brings several examples of him overcharging the parishioners, all them are counted as one entry of greed. I counted two conflict sources where the writer complains, e.g., about a teacher, who refused to open a Belarusian school, and who also punishes children harshly. On such small corpus as this it seems to me a more reasonable system, but if more texts are added, this approach might be changed. Some of the conflict sources are central to the correspondences; in other cases several relationships are equally important in the letter or are placed in a larger narrative. I would argue that the former does not mean inferiority, and a weighted approach in this regard is not applicable to this corpus. As it was discussed in the previous chapter, it is safe to assume that writing a correspondence was an effort, and it is unlikely that writers would take it lightheartedly. Due to the short format of correspondence, there are no cases with more than two conflict sources; 34 cases are single conflict source narratives. For the entries I made a generalisation on anti-“Hramada”/anti-communist propaganda, since the threats that the writers received and the way of writing about it were quite similar: antagonists usually claim that “Hramada” supporters will receive jail sentences for their allegiances, call them names, etc.

Conflict resolution (result in Labov’s classification). These columns show the power relations that the writers believed they were bound by, and how much power over the

situation they suppose they have or can obtain. There is a large group of letters, mostly sent in 1926, that indicates an optimistic outlook on the described event. These formulaic descriptions of villages not fearing or not listening to the treacherous antagonists are grouped as “People are not susceptible”. Such cases are marked with confidence and belief that the situation can be changed: by consolidation of the group the writer addresses to, or by action of representative figures (in the case of 1926, “Hramada” party and Belarusian representatives in Parliament). Then, there is another group of 35 cases, which are marked as not having a resolution. So what kind of stories had no result at all? These writers, it seems, focus on the other parts of the story so much, that the result seems obvious to the writer. The result part in such cases sounds like “Here, Belarusian brothers, is the culture of Polish organisations” (368.1.49:30ap (13-14)), with no hope of changing the situation. Such power pattern is most clearly seen in the case of priest stories (368.1.22:5, 10). These stories, if solely dedicated to the priest, usually have no outcome, indicating that writers do not see priests as legally bound. The main complaint is the severe overcharging for services. The priest stories do not indicate fear-based relationship, unlike the stories with landlords and village officials, on whom the writers’ wages depended. Positive and negative resolution ratio seems to be more optimistic in 1926 than in 1936 (14 positive, 22 negative versus 8 and 26 accordingly).

Finally, there is a column for *additional information (orientation in Labov’s classification)*: what did the writers decide to add, to justify their judgement of situation. These parts show most evidently how the writers assessed their audience: what they expected the other readers and editor to know, and what kind of information seemed important to show for this audience to make a correct judgement of the story. Writers often felt that in order to understand the event, the reader has to be supplied with some background of the actors. However, in 24 cases no additional information on the antagonist is given, indicating that the status of perpetrator is enough information to reader. Arguably, to a member of community who shares his story to other community members it might be not so important, because it is at least presumed, that the community, being in same circumstances of poverty and oppression, shares the same value system, and one does not need to explain the meaning of particular event. If all the significant variables are given, the audience can make the equation itself. In this light it is especially interesting, how some of reasons behind protagonist actions are omitted, e.g., the case of the forbidden funeral story (368.1.49:35-37), analysed in the next subchapter — why

exactly the police chose to intervene in the dancing evening in the first place, is not told. In most cases it remains unclear whether this information should be evident for the reader, or the writer omits it consciously, or does he simply not know it. Such way of storytelling might be inspired by printed correspondences, which had similar gaps. Here is an example a short report from *Narodnaia sprava* N.7 (1926.08.11):

In Vitava village of the Belsk district, the forest keeper Nikalaev from Elinsk forest keeping unit strongly beat on the 18th of July (a group of) women, which were going back from Belavezha forest, where they went to pick berries. The berries that the women have picked, (they) have stomped upon and wrecked.

One can speculate that it was not a random act of violence, but a punishment to women for violating the property rights. It is also notable, that the protagonist is named, while the women are not, and in the second sentence the verb endings indicate that there were several people involved in the beating, but who are they, is also not specified. Another example from the LCSA corpus is the printed variant of 368.1.49:29-30 (See Appendix 1 for comparison of original and printed version).

Opening orientation can contain information about the settlement from which the writer comes, e.g. “Our village is large so there are 160 [families]. Before the village was politically conscious, because it is very poor and only sees fighting as a possibility to rise” (368.1.49:24(3-7)). This information is brought as a background for further action, e.g., in the same letter (7-9): “Because of this political consciousness there were many arrests in our village in 1932”, and later the story follows some of these arrested people. Writing about settlements is more common in 1936 than in 1926, in the LCSA corpus as well as in the printed correspondences. This suggests that the printed correspondences had influence over writers in terms of genre-adequate style features. Such formulaic opening of the correspondence with settlement description, appear in other newspapers as well, and seem to gain popularity in mid 30s.

From this table already particular typical relations appear, even with small amount of generalising. The positive resolutions mainly arise in situations, when a power figure tries to threaten the villagers for their local activism. However, these positive resolutions usually only occur within equals, fellow peasants; it is quite rare for writer to feel confident against the power figures standing above him, or to be intimidated by threats from the villagers as himself, although both cases also occur. More than half of the stories have negative resolutions, which signifies that correspondence was a channel for stories

that could not be resolved on the local level. The stories with negative resolutions most often are about authority figures, on whom the villagers had no influence.

Priests, Polish organisations, teachers and new settlers tend to have all story for themselves, while local dwellers and land distributors tend to be involved in multi-figure story. Police and local administration are to be found in both type of stories, but slightly more often — in multi-figure ones. As to number of conflicts per figure, the fellow villagers are usually reported in the letters because of one type of action (this does not mean that the perpetrator only does something once, but that he does one type of action: threatens “Hramada” supporters, laughs from a local theatre show, and so on — some of these actions are continuous). Same situation is with police stories. Local administration stories, on the other hand, often mention several conflict sources.

There are also tendencies concerning the source of conflict. As it was mentioned above, the conflicts with priests usually are based on overcharging for services, which the writers attribute to greed. When the writers refer to their equals (“local dwellers”, “farmworkers”), the topic of greed is not part of a conflict, but it might be provided as additional information. On the cases of correlation between conflict source and power figure it appears, that the anti-“Hramada” propaganda is usually the conflict source for fellow villager story, and is also found in the stories of local administration members.

Additional information is in correlation with evaluation of the story. My current understanding is that additional information on perpetrator is provided in the cases where the writer or his community has a closer relationship with him: there is no additional information concerning commissars for land distribution and it is uncommon to give any about police. In the stories about fellow villagers, on the other hand, additional information is quite a regular feature, and it is often provided for the members of local administration. A recurring topic is peasant or Belarusian origins that the perpetrator would exchange for Polish identity, which supposedly has to aggravate his misbehaviour in the eyes of public. In the cases when there is no close relationship with perpetrator, the evaluation is dependent on the additional information about the settlement, e.g. the stories of unfair land distribution always have several sentences describing the poverty of the area, which the land distribution only aggravated, or on the contrary, a mention of good relationships that the villagers used to have among themselves before the new land partition sparked conflicts between them.

4.2. Analysis by close reading

This subchapter focuses on the typology of events, reported in the letters. I will look into several stories, representative of larger groups, defined in the table.

Police story, 368.1.49:35-37 (1936). Police stories in table: 8, 1 in 1926, 7 in 1936.

A letter to the editorial office I ask to publish our events that happened in Vyvery village of Maladechna district there was established a church in Misiata village and after this praying of course our young people have no other leisures than come together to a village and dance. there were many young men that came to Vouki village and they danced and then there were district police from Maladechna 6 on the dancing event and they told to have fun after some unknown time arrived police from Krasnaselsk, and began to clear away to hit with rubber [sticks?] the young men stood against so they won't clear them away they began to shoot and shot directly into people the bullet struck an innocent young man which was passing by the street. immediately police ran away and the killed one was left, after arrived mother and uncle and took [him] home [, when] they were taking the coffin from the village where the killed one was all the young people saw off, also they met our village Vyvery also they buried quickly police told to not bury without the order but people told we will bury. When they heard that there will be a funeral young and old people from all the surroundings in radius of 10 versts they came with wreaths and flowers they begun to carry [the dead one] from home there were around three hundred people when they went for six versts to Maladechna there were around thousand people. police met and asked but did not clear away all went quietly and funeral happened as people wanted

This story has no abstract. The *settlement orientation* is about circumstance of the event (new church) and young people's needs (“our young people have no other leisures <...> than dance”). Another part of *orientation* is mentioning of the first appearance of police, which did not interfere with the dancing event. It is more connected to evaluation, since it shows the absurdity of the following shooting; the event that was seen as harmless by one unit of the police is regarded as dangerous by another. It might, however, indicate

the suspiciously active interest of the police in dancing evenings, as such case is also described in 368.1.49:38. To say which explication is correct, more contextual information is needed. The second group of policemen, which intervenes violently, are our *antagonists*. While trying to stop the dancing evening, policemen accidentally shot a young man, and forbid the family to bury him until they allow it. No description of policemen is given except for indication of the location of their office. The prohibition of the funeral is the main *complicating action* — the writer does not address the shooting itself after the first mentioning (I suppose the emotional value of the shooting was assumed to be self-explanatory). People buried the young man anyway, the event became a big procession; policemen saw it but did not interfere — “The funeral happened as people wanted it to happen”: *the result*. The *evaluation* is exercised through indication, that the victim is “the innocent young man just passing by the street”.

It is curious that the writer does not indicate any reasoning behind police’s actions. In the story there is no mention of law that would make the policemen intervene in the dancing evening or prohibit the burial. This tendency is present in every police story in the LCSA corpus; one author even mentions, that “as many know, police works for vodka” 368.1.49:48 (20-21), as well as in the printed stories such as the story of unfortunate berry picking, presented above. As it was shown in the table, in all the police stories, the policemen are perceived as perpetrators which are either bribed, or have no cause behind their actions. Finally it is worth to add that policemen were Polish, which likely contributed to frequent conflicts and such perception of these conflicts. Police topic is, with one exception, exclusive to 1936, which testifies to comparatively higher control in villages that was occurring at the time. The writers of 1926 texts were very likely to encounter problems with police as well after “Hramada” activity was suspended, but with closing of newspaper, increased fear and repressions they themselves were very likely to face, did not get a chance to write about them.

Local dweller story, 368.1.22:4 (1926). Local dweller stories in table: 10, 4 in 1926, 6 in 1936.

The letter from Chodaki village Dear editorial office Please publish my little Article. Chodaki village of Barki-Hiczycy district Kosava county In our village emerged a group [local group of “Hramada” supporters, “Hurtok”] Dwellers enrolled in it and

work like they are supposed to. But a dweller of Chodaki village who it is supposed an intellectual literate in Polish and in Russian Astap Kumnicz Belarusian himself and he mocks who goes he tells ["]maybe you are going to Belarusian committee go go but you will end up in prison ["] but [the dwellers] answer him that we are not afraid of jail each of us is not afraid No one believes him. everyone enrolls in the group he is alone like a lost sheep walks around the village and bleats but flock does not join him we dwellers will endure all scolds and mocking and we will put them lost ones on the right way. Long Live the grand and powerful hramada. Sign.[ature] Fighter for Homeland 1926-25/X Secretly Kaltun

Settlement orientation not only introduces setting, but has an evaluative aspect: “dwellers enrolled ... and work *like they supposed to*” (“как полагаеца”). Thus, there is certain natural way of acting, which the antagonist denies. In actor orientation the writer accentuates, that his antagonist, is firstly, perceived as intellectual (he is able to write in two main officially used languages of the region, not so frequent trait to have in a village); and secondly— Belarusian. This circumstance aggravates his following mockeries: in many texts Belarusian origins of the perpetrators are brought up, in light of which their acts are perceived as especially treacherous.

Local dweller stories take a significant place in LCSA texts, which is, I think, not a coincidence. It seems that the writers use newspaper as a way to win the conflicts with their fellow villagers using the prestige of publicity that newspaper had. There was, apparently no legal or legally safe way to stop the antagonists from criticising and dropping nasty comments, and newspaper was believed to help with such cases; I will come back to this notion in the next chapter, and the next case study also presents such case. Especially telling is the low number of such printed correspondences (4 in 130 a selection of printed correspondences from *Narodnaia sprava* and 2/52 in *Nasha volia*), yet it did not stop many people from sending them in.

The subject of majority local dweller stories is the contempt for activities of the group that writer represents, be it local “Hramada” circles in 1926, or Belarusian theatre show in 1936. These stories also show clearly the split between the parts of the corpus: in 1926, every anti-“Hramada” propaganda-themed letter specifies that these threats are in vain and instead it is the perpetrators will soon face the charges and punishments, while in 1936 the threats are usually left without author’s commentary. Whether the optimism of 1926 texts is reflective of real situation, remains debatable. The final line, “Secretly

Kaltun”, corresponds to the rule of writing one’s real name for credibility, but braveness, articulated in the letter, does not stop writer for taking precautions: reminding editor to publish a letter with pseudonym, not writing his first name, and writing surname not too legibly.

Local dweller story, 368.1.49 (1936). Local dweller stories in table: 10, 4 in 1926, 6 in 1936.

Harodniki village. Vareiki hmina. Vaukavysk powiat.

Second-to-last year during the harvest we worked 1,50 zl. a day, even 1 zl. Last year we earned not less than 2 zloty a day. We gained better pay because we agreed with neighbouring villages about the price, three times the landlords from Loza have come and proposed 1 zloty, then 1,50. All the 8 villages refused. Finally we forced the landlords to comply. We received 2 zl. a day. Klim

Zharny village. Vareiki hmina. Vaukavysk powiat. We worked in Vareiki manor from dark to dark for 1 zl a day. Other villages earned 2 zl. Where is the reason? It is because one village demotes a price to another like Vareiki village. It’s time for us to agree. Time for digging potatoes is nearing. Lida

This case was referenced before as one written through a literate mediator; based on verb endings it seems that it was written by a male, thus making Klim a potential author (Klim being the only male name of the three). The third correspondence refers to police that showed up at a dance evening that young people were having after work day. Writing through encoder might be a reason for these correspondences being among the shortest in the LCSA corpus: they have no abstracts, practically no orientation. But it is also possible, that the authors trust their audience to draw all the necessary conclusion, especially given that, as letters show, they work with the workers from other villages, which ensures community of people in similar circumstances. This notion will be further developed in the next chapter, but I think it is quite important that in the second letter author addresses her perpetrators. Author uses writing as a tool to change her situation, to shame the perpetrators and to encourage others to solidarity. All these goals can be achieved to much greater extent through a medium of a newspaper from a city. Of course, the newspaper potentially could also reach more people than verbal arguments.

Teacher story. 368.1.22:33 (1926). Teacher stories in table: 2, both 1926.

to Narodn. Sprava Ed. from Piotra Konan | Veraskava village of Liubeza district, Navahradak county. Voukaraz village, Liubeza district, Navahradak county. Our village is unlucky for Polish teachers At first here was some mr. Tsynarski that not only our children feared him but even dogs after seeing such a sir went squeaking hiding. but he disappeared somewhere, without paying shopkeepers and tailors for their job. So now there is another mr. Jablonski. How he himself boasted he has a teacher's diploma. During his short time of living in Veraskava our kids have bruises on their shoulders and rotten fingers, since of course the "educated" mr. Jablonski plucks nails with a dull knife on dirty hands of boys, and forces girls to strip to the waist in front of the whole class How it was with a pupil daughter of „Daniel Kolas” and God forbid if he finds [lice] in a child's shirt, then he beats with a ruler and says I hit not you but the lice in the shirt, And if he spots that something, hands or feet are washed not today then he regardless of frost and rain chases to a river to Wash the military way. But why mr. Jablonski will not bother that government would help to get shoes and clothes at least to orphans, which are running to school through a swamp, if they want the feet to be clean let mr Brychocki help to build a bath house or at least let him give wood! he was boasting that Polish culture is so cultured and built so many things more than Russia back in the day! he talks a lot; about opening agricultural school in Kashaleva since he is chairman of the powiat parliament if you praise your culture and you build where is it then show it to us at least a bit

Writer ironically evaluates teacher's behaviour from the Polish standpoint of their culture being inferior, bringing the education that the teacher boasted about. Cultural clashes as such are also found in concern to language (work sanctions for preferring Belarusian over Polish in personal conversations in 368.1.49:13). Lack of state aid to peasantry is also a central topic of 368.1.49:47-48.

Schooling, as it was discussed in the first chapter, was an extremely heated topic. The teachers were yet another group of people that had a significant influence over village life, yet usually came assigned, and were very not at all easy to change for a kinder person, and avoiding school resulted in fines in some settlements. The two LCSA teacher-themed correspondences emphasise the aspects of schooling in Belarusian and corporeal punishments. This correspondence, quite against the currents of 1926 writing, does not call for Belarusian school, which might testify to diversity of opinions on this subject —

to many people Polish education did seem more meaningful after all, although Belarusian newspapers would advocate avidly for trying to get a Belarusian school.

4.3. The reasons for writing to a newspaper

“The telling of a story is always bound up with power, with questions of authority, property and domination”

Andrew Bennett, Nicholas Royle

The last two subchapters were concerned with “how” of the LCSA letters. In this subchapter I would like to address the “why”. As it was mentioned in the subchapter 2.3, correspondences certainly were not a mass phenomenon among Belarusians in Second Polish Republic — writing one called for literacy, that was not a universal skill to have, and particular political views, which in turn would testify for one’s particular economical reality. Yet, relying on the documents in LCSA, both correspondences and other genres like poetry or manifestos, it seems that hundreds of people in the Eastern Provinces during the interwar period wrote to a newspaper at some stage of their life. If we add the printed correspondences from dozens of Belarusian newspapers (manuscripts of which are likely to be lost), the number increases to thousands. In this chapter I want to trace literacy in the lives of LCSA writers as an experience and as a skill, to see what did it mean — to write for a newspaper.

Many authors have discussed how teaching literacy is “transfer of dominant values” (Street 1984: 19), an “imposition of a set of literacy practices by one group upon another” (Bloome and Green 2015: 21); “socializing tool for the poor”, and “a possible threat if misused by the poor” at the same time (Gee 2015: 44). As it was emphasised in the section 2.2., all these insights stand true in regards to history of schooling of generations of LCSA writers, as well as generations of their parents and their children. There is no reason to claim that even the short period of Belarusian schooling during the German occupation (1915-1918) was free of these power discourses. In this light, it is almost fascinating how literacy served as a tool of empowerment through correspondence writing. LCSA texts were a channel for bounding with the people in the same troubling societal position, for

opposing the current order, however futile this endeavour might seem in a decade or two; finally, simply for sharing one's grievances with understanding public.

Benedict Anderson famously described, how through a daily and simultaneous reading, the newspaper audiences participated in nation building processes (2006: 35). Katre Kikas has added, that this notion of participation is also relevant for the people who wrote to the newspaper (2014: 314). This stands very true to the context of Belarusian correspondence writers. The LCSA authors refer multiple times to themselves as a group in their writings: as Belarusians, as brothers, and as readers of the particular newspaper. Important part of the group-defining in these letters is also exercised through defining others. As it was shown in the previous subchapters, conflicts are central to the correspondences, and these conflicts are centred around the antagonists. There are internal and external antagonists in the letters. External ones are separated from the writers by their nationality (Poles – Belarusians), occupation (authority figures, landowners – peasants), language (Polish – Belarusian, presented as high – low), culture (also presented as high – low). Multiple times the writers use the hierarchy, promoted by Poles, especially in terms of culture, to ironise on protagonists' actions that do not hold to the “high” standards (e.g., the aforementioned story about a dauntingly violent teacher: “you [Poles] praise and build your culture, so show it to us, even a bit” (368.1.22:33(23))). At times these cases express a certain pleasure in proving that the meanings, assigned by authorities, are wrong. Some of the stories feature their antagonists for being not adequate for their power roles: they are funny, they are unworthy.

The quest for collective bonding, however, is even bolder in stories about the internal protagonists: “fellow Belarusians” that are loyal to the external antagonists and with the means, available to them, oppress the members of “community” they are supposed to actually belong to. These stories use more abusive language, than the stories about external antagonists. The external antagonists are almost expected to behave unfairly towards the group the writers represent, while the participants of the group are supposed to share their experience and assign the same meanings. One of the most frequent tropes, attached to community theme, is the shaming of fellow villagers/Belarusians for betrayal. In this case the correspondences aspire to exercise control over the community.

My further conclusions are based on the ratio of passive and active resolutions, described in the previous chapter. Drawing on this ratio it seems that the writers of 1926 wrote correspondences to participate in a mass political movement; the writers of 1936

do not have any such collectivity. If they are united by anything, it seems to be despair. From these letters it is clear that the 1936 newspaper readers had significantly less hope placed into Belarusian political movements and authority representatives after the 1920s endeavours brought only worsening of their situation. Yet writing to a newspaper did not cease, although it has also not ceased to be costly and potentially problematic.¹⁸ I assume, that with no hope for support from external actors, such as the “Hramada” party, the writers, relying on the practice of public newspaper reading, decided to be themselves a source of change in their communities. Such behaviour was certainly encouraged on the pages of *Narodnaia sprava*, and this topic prevails in the published messages.

Several times through this thesis I mentioned that the writers represented their settlement, or a part of it, to a wider audience. This representation, however, came with certain distancing. Being literate did put the writers above many of their peers — a position, privilege of which the writers were very well aware about. Jenny Cook-Gumperz writes on the early modern view of literacy as a virtue: “A literate person was not only a good person, rather someone capable of exercising good or reasonable judgment” (2006: 1-2). This notion is very alive in 1936 writing. The writers complain that their villages are in “darkness”, that the local young people choose fighting instead of reading books or newspapers (if the writers are actually older, it is hard to tell). It was probably a futile endeavour to hope that these young people would read the words of guidance, expressed in correspondences, themselves. They would hear them instead, read during the collective newspaper reading, and, I assume, hopefully, agreed upon by the community. I would argue that such a model would not have been thought to affect the power figures standing above the peasants, but it was probably clear at that point that nothing would. But the members of the community could be summoned through community gathering together around a newspaper, that is distributed to hundreds of such communities across the region.

I do not know if it ever worked. In words of Amy Shuman, “empathy offers the possibility of understanding across space and time, but it rarely changes the circumstances of those who suffer” (2005: 5). The newspaper writers, readers and listeners had dark times ahead of them, and in a decade with Soviet occupation the rural communities had

¹⁸ E.g. on reading newspaper: “We have a schultheiss that is so stupid that when we receive a newspaper he does not allow to read it on the street, says [”]stop reading it or you will have trouble[”], recently we received [a newspaper] and we shared it so he told that it is bad”, 368.1.49:35-36ap(9-12)).

to face massive changes due to collectivisation and industrialisation. Moving to cities became available and became necessary. And correspondences followed there, where they continue to flourish to this day, as “commentaries upon, and interpretations of, social facts” (Barber 2007: 4) — transformed in the section of article comments on a newspaper web page and writing in social media, with new limitations and new possibilities.

Conclusion

This Master's thesis is dedicated to the correspondences, written from towns and villages in Eastern Provinces of Second Polish Republic. The thesis looked at 36 letters altogether. 17 of these letters were sent to Vilnius-based *Narodnaia sprava* newspaper in 1926, and 19 letters were sent to also Vilnius-based *Nasha volia* newspaper in 1936. These documents are now stored in the Lithuanian Central State Archives (LCSA) in files 368.1.22 and 368.1.49, respectively; the photos and transcriptions of them are presented in Appendix 1. The analysis was built around 56 stories from these 36 letters. An overview of these stories can be found in Appendix 3, while the map in Appendix 2 shows the geographic origins of LCSA correspondences.

This thesis began with an idea of vernacular literacy as a form of locally produced knowledge. The deeply embedded locality of products of such literacy is often disregarded, and their value diminished in favour of larger, institutional narratives. My aim was, on the contrary, to show this very aspect of LCSA letters as the core of their value. The LCSA letters were not always approved by the newspaper editors, or they had to undergo a process of tedious editing to become institutionally valid, but I argue, that they were originally written as deeply meaningful, and the way this meaning was created has to be central to the investigation of such texts.

This meaning is created through the rhetoric structure of writer's argument, through the additional knowledge that the writer passes to reader, through the way how he constructs the case to gain readers' empathy. Through the notions of New Literacy Studies and the William Labov's narrative analysis framework I aimed to make this meaning accessible from the distance that the contemporary researchers, myself included, find themselves nowadays. To this end, every text was processed through the same criteria adopted from Labov's framework. This so-called corpus approach helps to see the common topics and features of writing, and the cases that fall out of predictable paths.

This thesis aimed to answer, drawing on the correspondences from the LCSA 368.1.22 and 368.1.49, how vernacular literacy practices of rural writers from the Eastern Provinces of the Second Polish Republic function in these texts: how the writers chose the events to tell about, and how they chose to tell about them. Correspondences being limited to short paragraphs in a newspaper column, one had to choose carefully what stories exactly to tell, and what important details to reveal in order to receive

understanding, and possibly, compassion. The analysis has shown, that correspondence writing was mainly used to share the grievances that the writers faced, or those that they saw happening in their settlements. The correspondences are important markers of the assumptions the writers had about the editor and the newspaper readers, in terms of what stories would be understood and receive sympathy. Further, it was shown, that although the correspondence genre called for recent events, the writers used this space to address the systematic problems they saw in their communities. This pattern is revealed through the additional information that the writers choose to pass on to the reader. The problems, expressed in the LCSA correspondences include insufficiency of legal practices to control the local authorities, the extreme poverty and lack of influence of peasants over their own lives, and fading interest of local young people in education. These pieces of information, seemingly unrelated to the main event, are the actual instruments of conveying the intentional meaning.

The second question concerned the writer's perception of his literacy. It was shown that literacy, by allowing the writers to communicate their stories to a broader public, had an empowering effect. Writers used it to affirm their political stance; this tendency is especially common in 1926, when the political movement of a socialistic "Hramada" party, advocating for the rights of Belarusian peasants, reached its peak. In the letters of 1936, which reflect the worsening of situation for Belarusian peasantry, affirmative claims are rarely found. More often there is no claim at all: authors leave it to the readers to draw their own conclusions and pass their own judgements. However, the writing of correspondences, according to both handwritten and published texts, remained fairly common. This change in the narrative structure led me to the conclusions that the literacy and the baggage of values attached to it made writers conscious about their elevated status in their communities. In this respect writing a correspondence meant a chance to persuade the members of their communities through the regular practice of communal newspaper reading.

For Labov in 1973, the framework, taken as a base in this thesis, served as an argument for bringing equality to research culture, which favoured some voices over others. Same motivation guided the work of Brian Street in 1984, and the work of succeeding NLS scholars. The adaptation of these ideas hopefully will serve the same task for the LCSA writers. I think there is a certain aspect of mundanity in the ways that the legacy of peasantry is translated in so many cultures. Upon hearing about the pre-modern peasantry

I immediately recall the peasant mannequins standing in a museum, their only unique trait being their clothing. However they are dressed, there is something that unites all such mannequins I have ever seen: they are always mute. Making these voices heard was a privilege to me. Being published in a thesis a hundred years later was probably not the way my writers have imagined it would happen. I reckon they would be pretty amused about how it turned out in the end.

The future work, I hope, will encompass more correspondences, and present a correspondence database for research of Belarusian rural communities of the Eastern provinces. Such database would present the details of their lives, that have not been preserved in any other source. The following step would include other forms of preserved vernacular writing, such as poetry, letters and legal advice inquiries. The approach to correspondences, used in this thesis, is not finite, but calls for further challenges and changes.

Eestikeelne resüme

Teema

Magistritöö “Valgevene rahvalik kirjalikkus Teise Poola vabariigi idaprovintside näitel: narratiivid Leedu Riikliku Keskarhiivi kogudest (368.1.22 ja 368.1.49)” põhineb kirjadel, mis saadeti Teise Poola vabariigi idaprovintside valgevene küladest ajalehtedele Vilniuses. Tegemist on väga huvitavate ja ainulaadsete allikatega, mis näitavad nende külade elu. Ja mis kõige tähtsam, nad näitavad, mida kohalikud inimesed oma elust ja nendega juhtunud sündmustest arvasid. Toonaseid mõtlemise mustreid pole tänapäevasel uurijal, vähemalt minul endal mitte, kuigi lihtne leida ja mõista ning see magistritöö ongi tööriistade otsimine, mis aitaks neid mustreid välja tuua.

Eesmärgid

Magistritöö eesmärk on tutvustada ajalehtedele kirjutatud valgevene kirjade andmebaasi prototüüpi. Kirjades korduvate suhete ja jutuvestmise mustrite ning nende ainulaadsete joonte tuvastamiseks kasutatakse korpuspõhist lähenemisviisi. Uurimuse laiem eesmärk on muuta need kirjad juurdepääsetavaks ja hõlpsamini loetavaks. Loodud andmebaas võib olla kasulik vahend valgevene ajaloo, kultuuri ja kirjaoskuse uurijatele ning kohaliku ajaloo entusiastidele.

Uurimisküsimused

- Kuidas kirjutajad otsustasid rääkida neile olulistest sündmustest laiemale publikule?
- Mida saab nendest jutuvestmise praktikatest õppida selle kohta, kuidas kirjutajad mõistisid kirjalikkust?

Teooria ja metodoloogia

Selle magistritöö teoreetiline alus tugineb Uute Kirjalikkuse Uuringute (*New Literacy Studies*) ideedele, mis väidavad, et kirjaoskuse praktikad ei ole eraldatud teistest eluvaldkondadest, vaid on nendega tihedalt seotud. Teine oluline idee on rahvaliku kirjalikkuse (*vernacular writing*) kontseptsioon, mis vaatleb väljaspool domineerivaid sotsiaalseid institutsioone toodetud tekste (Barton ja Hamilton 2012: 247). Selliseid tekste

iseloomustab nende tugevalt kohaliku paigaga seotud vorm ja tähendus. Püstitan neist ideedest lähtuvalt järeldotsi kirjades kirjutamise tähenduse kohta.

Kirjades jutustatud narratiivide analüüsimiseks kohandatakse töös William Labovi loodud raamistikku, mis võimaldab näidata, kuidas autor oma loo konstrueerib. Välja pakutud analüüs on kaheastmeline. Esiteks vaadeldakse selle kõiki tekste tervikuna (nn kauglugemise kaudu teostatav analüüs). Selline analüüs näitab kirjades kirjeldatud tüüpilisi seoseid ja muid püsivaid mustreid. Sellele järgneb valitud juhtumite analüüs koos kontekstuaalsete kommentaaridega (nn lähilugemise kaudu teostatav analüüs), et süvendada esimese sammu järeldotsi.

Empiiriline aines

Minu peamiseks aineseks on ajalehtedele *Narodnaia sprava* (“Avalik püüdlus”) ja *Nasha volia* (“Meie vabadus”) saadetud kohalike kirjasaatjate kirjad. Osaliselt olid need dokumendid kirjutatud 1926. aastal ja osaliselt 1936. Kirjades autorid kirjutasid probleemidest, millega nad on kokku põrganud või oma külades kogunud. Kirjutajad eeldasid, et nende tekstid trükitakse ajalehtedes, kuid enamik selles magistris töös analüüsitud kirju jäid avaldamata. Nüüd hoitakse neid dokumente Leedu Riiklikus Keskarhiivis. Lisas 1 on käesolevas magistris töös kasutatud dokumentide fotod ja nende transkribeerimised.

Peamised tulemused

Analüüs näitas, et kuigi ajalehed ootasid kohalike kirjasaatjatelt tekste hiljutistest sündmustest, kasutasid kirjutajad neid kogukonnas ilmnenud süstemaatiliste probleemide arutamiseks. See muster ilmneb täiendavast teabest, mille kirjutajad on lugejale edastanud. Tekstides väljendatud probleemide hulka kuulub võimatus kohaliku administratsiooni tegevust kontrollida, talupoegade äärmine vaesus ja vähesed võimalused oma olukorda parandada ning kohalike noorte vähene huvi hariduse vastu.

Kirjutajad kasutasid kirjaoskust oma poliitiliste vaadete kinnitamiseks. See tendents on eriti nähtav kirjades, mis on kirjutatud 1926. aastal, ajal, mil Valgevene talupoegade õigusi propageeriva sotsialistliku partei “Hramada” poliitiline liikumine saavutas haripunkti. 1936. aasta kirjades, mis kajastavad Valgevene talurahva olukorra halvenemist, leidub võimestavaid sõnumeid harva. Sagedamini ei esitata neis üldse

mingeid nõudmisi. Kohalike kirjade saatmine ajalehtedele ja nende avaldamine jäi siiski ka sel ajal üsna tavaliseks.

Jutustamisstruktuuri muutus viis mind järelduseni, mille kohaselt kirjalikkus ja sellega seotud väärtused panid kirjutajad teadvustama oma erilist staatust kogukonnas. Kohalikuks kirjasatjaks olemine tähendas võimalust kogukonnaliikmeid oma poliitilistes vaadetes veenda, mida toetas seegi, et ajalehtede lugemine oli sageli kollektiivne tegevus.

Рэзюмэ па-беларуску

Вернакулярная пісьменнасць у Ўсходніх правінцыях Другой Рэчы Паспалітай: тэматычнае даследаванне на аснове дакументаў з 368.1.22 ды 368.1.49 Літоўскага Цэнтральнага Дзяржаўнага Архіву.

Магістарская праца разглядае дакуманты з тэчак 368.1.22 і 368.1.49 Літоўскага Цэнтральнага Дзяржаўнага Архіву. Асноўныя матэрыялы гэтай працы ёсць карэспандэнцыі, адпраўленыя ў віленскія газеты з вёсак ды мястэчак Усходніх правінцыяў Другой Рэчы Паспалітай. Палову корпусу складаюць лісты, дасланыя ў рэдакцыю газеты “Народная справа” ў 1926 годзе; іншая палова — лісты, дасланыя ў рэдакцыю газеты “Наша воля” ў 1936 годзе. Цэнтральны тэмаць карэспандэнцыяў ЛЦДА ёсць праблемы, з якімі сутыкаліся аўтары тэкстаў, або якія яны назіралі ў сваіх вёсках.

Праца апіраецца на ідэі Новых Штудыяў Пісьменнасці (*New Literacy Studies*), паводле якіх пісьменнасць ня ёсць аўтаномная ад іншых сфэраў жыцця, але з’яўляецца практыкай сацыяльнай, неразлучна звязанай з “сацыяльна створанымі эпістамалёгічнымі прынцыпамі” (Street 2008: 41). Такім чынам, гэтыя эпістамалёгічныя прынцыпы адлюстроўваюцца ў тэкстах, і могуць быць праз іх спазнаныя. Асноўная канцэпцыя, скарыстаная ў гэтай працы ёсць вернакулярная пісьмовасць. Як было зазначана даследчыкам Янам Бломмаэртам у адносінах да *grassroots literacy* (тэрміны *grassroots* і *vernacular literacy* закошт апісвання таго самага феномену, у працы карыстаюцца сынанімічна), тэксты такога тыпу ствараюцца аўтаномна ад дамінантных сацыяльных інстытуцыяў, праз што яны моцна лякалізаваныя: ім уласцівыя гетэраартаграфічнасць, карыстанне дыялектамі ды ідыялектамі, неканвэнцыйнае разуменьне жанру, і частковая ўлучанасць у “эканомію ведаў”. Усе гэтыя рысы адлюстраваныя ў тэкстах з ЛЦДА. Арыгіналы лістоў моцна адрозніваюцца ад сваіх варыянтаў, надрукаваных у газэце (праўда, большасць з карэспандэнцыяў ЛЦСА ня трапілі ў друк). Як паказвае супастаўленне рукапісных дакументаў ды іх друкаваных аналягаў, карэктура, рэдагаванне структуры наратыву ды выбар аднаго сюжэту з шматсюжэтнага тэксту была звычайнай практыкай; ад арыгінальнага тэксту часта

заставалася няшмат. За кошт гэткай апрацоўкі, друкаваныя карэспандэнцыі рэпрэзэнтуюць хутчэй палітыку газеты, чым першапачатковыя сэнсы, укладзеныя аўтарам. Таму, на меркаваньне дасьледчыцы, рукапісныя карэспандэнцыі маюць высокую каштоўнасьць: яны ня толькі больш дакладна адлюстроўваюць рэчаіснасьць, апісаную ў тэкстах, але й паказваюць значэньне, якое апісаньня падзеі мелі для аўтара.

Значэньне гэтае сёньня не заўжды відавочнае, і задачай аналітычнай часткі гэтай магістарскай працы ёсьць выпрацоўка аналітычнага апарату, які бы гэтае значэньне выявіў. Для гэтага быў выбраны ды адаптаваны пад спэцыфічную форму карэспандэнцыяў аналітычны апарат, першапачаткова прапанаваны Ўільямам Лабавым. Сьпярша тэксты разглядаюцца як корпус, дзеля вызначэньня агульных тэматаў, паўторных спосабаў расповеду й тэмпаральных тэндэнцыяў. Затым ідуць прыклады тэматычных дасьледаваньняў, дзе з дапамогай кантэкстнага камэнтару правяраецца дакладнасьць знаходак праз дыстантнае чытаньне корпуса як цэлага.

Нарэшце, праз пэрспектыву Новых Штудыяў Пісьменнасьці, праца разглядае значэньне пісьменнасьці як такой для аўтараў карэспандэнцыяў ЛЦСА. У магістарскай працы агучваюцца выводзіны, што прынамсі для некаторых аўтараў пісаньне карэспандэнцыяў уяўляла сабой магчымасьць уплываць на сваё наваколле, карыстаючыся прэстыжам друкаванай газеты й шырока распаўсюджанай практыкай галоснага й калектыўнага яе чытаньня.

Гэтая праца ёсьць прататыпам для базы дадзеных беларускіх карэспандэнцыяў з Усходніх правінцыяў. Апісаны ў гэтай працы апарат пакуль не прэтэндуе на скончаную форму — па далучэньню большай колькасьці тэкстаў цалкам магчыма, што структура яго зьменіцца. У апэндыхсе да працы даданыя здымкі ды расшыфроўкі скарыстаных тэкстаў, якія могуць зацікавіць шырокае кола дасьледчыкаў.

Works cited

Anderson, Benedict. 2006. *Imagined Communities: Reflections On the Origin and Spread of Nationalism*. London ; New York: Verso.

Arloŭ, Uladzimir. 2002. 10 (23) listapada 1906. Pachaŭ vykhodzits' belaruskі tydnëvik «Nasha Niva». – *DZesiats' viakoŭ belaruskaj historyi (862—1918): Padzei. Daty. Ilustratsyi*. Uladzimir Arloŭ, Henadz' Sahanovich. Vil'nia: Nasha Buduchynia, 214-218. [Арлоў, Уладзімір. 2002. 10 (23) лістапада 1906. Пачаў выходзіць беларускі тыднёвік «Наша Ніва». – *Дзесяць вякоў беларускай гісторыі (862—1918): Падзеі. Даты. Ілюстрацыі*. Уладзімір Арлоў, Генадзь Сагановіч. Вільня: Наша Будучыня, 214-218.]

Bajko, Piotr. 1999. Rozkwit cerkiewnego szkolnictwa elementarnego w latach 80. i 90. XIX wieku na terenie obecnego województwa białostockiego. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 11: 78-106.

Barber, Karin. 2007. *The Anthropology of Texts, Persons and Publics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Barton, David, and Mary Hamilton. 2012. *Local Literacies: Reading and Writing in One Community*. London: Routledge.

Bauman, Richard. 1992. Genre. – *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments. A Communications-centered Handbook*, edited by Richard Bauman – Oxford University Press, 53-59.

Bergman, Aleksandra. 1984. *Sprawy białoruskie w II Rzeczypospolitej*. Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe.

Blommaert, Jan. 2008. *Grassroots literacy: Writing, identity and voice in Central Africa*. London: Routledge.

Bloome, David and Judith Green. 2015. The social and linguistic turns in studying language and literacy. – *The Routledge Handbook of Literacy Studies*, edited by Jennifer Rowsell and Kate Pahl. London: Routledge, 19-35.

- Bura, Viktor. 2005. Vasil' Dzun sluzhyŭ bielaruskastsi. – *Niva* 52 (2589): 9. [Бура, Віктар. 2005. Васіль Дзун службыў беларускасці. – *Ніва* 52 (2589): 9.]
- Cook-Gumperz, Jenny. 2006. *The Social Construction of Literacy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chomik, Piotr; Helena Głogowska; Sławomir Iwaniuk; Oleg Łatyszonek; Eugeniusz Mironowicz; Zbigniew Misiuk and Hienadź Siemianczuk. 2016. *Historia Białorusinów Podlasia*. Białystok: Białoruskie Towarzystwo Historyczne.
- Елски, Станіслав. 1931. *Sprawa białoruska : zarys historyczno-polityczny*. Warszawa: Drukarnia Współczesna.
- Gee, James Paul. 2015. The New Literacy Studies. – *The Routledge Handbook of Literacy Studies*, edited by Jennifer Rowsell and Kate Pahl. London: Routledge, 35-48.
- Głogowska, Helena. 1996. Stan badań nad historią Białorusi XX w. w Polsce. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 1(5): 96-107.
- Gumperz, John J., and Dell H. Hymes, editors. 1986. *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Harmatny, Vital'. 2015. Praviadzenne kamasatsyi n-a terytoryi Vilenskaha vaiavodstva ŭ 1921-1939 hh. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 43: 135-157. [Гарматны, Віталь. 2015. Правядзенне камасацыі на тэрыторыі Віленскага ваяводства ў 1921-1939 гг. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 43: 135-157.]
- Jakobson, Roman. 1980. Poetry of Grammar and Grammar of Poetry (Excerpts). – *Poetics Today* 2, no. 1a: 83-85. Accessed June 7, 2020. doi:10.2307/1772353.
- Kikas, Katre. 2014. Folklore Collecting as Vernacular Literacy: Establishing a Social Position for Writing in 1890s Estonia. – *Vernacular Literacies - Past, Present and Future*, edited by Ann-Catrine Edlund, Lars-Erik Edlund and Susanne Haugen. Umeå: Institutionen för språkstudier, Umeå universitet; Kungl. Skytteanska Samfundet, 309-323.
- Krotaŭ, Andrej. 2012. Belaruska-pol'ski mizhnatsyianal'ny kanflikt 1918-1920 hh. iak faktar razvitstsia nehatyŭnaha kampanenta belaruskaha stèrèatypa Pol'shchy i paliakaŭ – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 37: 53-69. [Кротаў, Андрэй. 2012. Беларуска-польскі міжнацыянальны канфлікт 1918-1920 гг. як фактар развіцця

негатыўнага кампанента беларускага стэрэатыпа Польшчы і палякаў. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 37: 53-69.]

Labov, William. 1972. *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Conduct and Communication 3. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Lobko, Nikolai. 2008[1990]. *Vospominaniia Lobko Nikolaia Il'icha*. – *Skidzel'. 500 hod u history*, edited by I. Barysaŭ, M. DZeliankoŭski, A. Vashkevich, D. Liutsik, IA. Lialevich, S. Tokts'. – Hrodna: Hrodzenskaia ablasnaia tyrahrafiia, 143-144. [Лобко, Николай. 2008[1990]. Воспоминания Лобко Николая Ильича. – *Скідзель. 500 год у гісторыі*. edited by I. Барысаў, М. Дзелянкоўскі, А. Вашкевіч, Д. Люцік, Я. Лялевіч, С. Токць. – Гродна: Гродзенская абласная тыпаграфія, 143-144.]

Liakhoŭski, Uladzimir. 2010. *Shkolnaia adukacyja u Belarusi padchas niameckaj akupacyi (1915-1918 h)*. – Vilnia: Instytut belarusistyki. [Ляхоўскі, Уладзімір. 2010. *Школьная адукацыя ў Беларусі падчас нямецкай акупацыі (1915—1918 г.)*. – Вільня: Інстытут беларусістыкі.]

Malickaĵa, Danuta. 2018. *Zaŭvahi da biahrafiĵi Seviaryna Vislavukha*. – *Arche* (Special Issue: *Seviaryn Vislavukh. Natsyiatvarénne ŭ Zakhodniaĵ Belarusi*) 1 (156): 9-37. [Маліцкая, Данута. 2018. Заўвагі да біяграфіі Севярына Віславуха. – *Arche* (Special Issue: *Севярын Віславух. Нацыятварэнне ў Заходняй Беларусі*) 1 (156): 9-37.]

Malicki, Jan. 2018. *Nacyjanalnyja i savietalahicznyja dasledvanni u mizvaennaj Polsce. Seviaryn Vislavukh*. – *Arche* (Special Issue: *Seviaryn Vislavukh. Natsyiatvarénne ŭ Zakhodniaĵ Belarusi*) 1 (156): 38-46. [Маліцкі, Ян. 2018. Нацыянальныя і саветалагічныя даследванні ў міжваеннай Польшчы. Севярын Віславух. – *Arche* (Special Issue: *Севярын Віславух. Нацыятварэнне ў Заходняй Беларусі*) 1 (156): 38-46.]

Malyshévich, Ivan. 2008[1990]. *Uspaminy Malyshévicha Ivana Antonavicha*. – *Skidzel'. 500 hod u historyi*. edited by I. Barysaŭ, M. DZeliankoŭski, A. Vashkevich, D. Liutsik, IA. Lialevich, S. Tokts'. – Hrodna: Hrodzenskaia ablasnaia tyrahrafiia, 141-143. [Мальшэвіч, Іван. 2008[1990]. Успаміны Мальшэвіча Івана Антонавіча. – *Скідзель. 500 год у гісторыі*. edited by I. Барысаў, М. Дзелянкоўскі, А. Вашкевіч,

Д. Люцік, Я. Лялевіч, С. Токць. – Гродна: Гродзенская абласная тыпаграфія, 141-143.]

Matus, Irena. 1994. Szkolnictwo cerkiewno-parafialne w powiecie bielskim pod koniec XIX i na początku XX wieku. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 2(2): 48-64.

Mironowicz, Antoni. 2004. Rewindykacja prawosławnych obiektów sakralnych w II Rzeczypospolitej. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 21: 83-103.

Mironowicz, Eugeniusz. 1995. Białoruska mniejszość narodowa w II Rzeczypospolitej w historiografii polskiej. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 2(4): 176-180.

Mironowicz, Eugeniusz. 1996. Prasa białoruska pod okiem rosyjskiej i polskiej cenzury. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 1(5): 69-74.

Paprocka, Wanda. 1998. Szkolnictwo białoruskie na Kresach Wschodnich w świetle polityki mniejszościowej II Rzeczypospolitej. – *Etnografia Polska* 1-2 (XLII): 51-27.

Rudling, Per Anders. 2015. *The Rise and Fall of Belarusian Nationalism, 1906–1931*. Pittsburgh, Pa.: University of Pittsburgh Press.

Nicolaisen, W. F. H. 1987. The Linguistic Structure of Legends. – *Perspectives on Contemporary Legend II*, edited by Gillian Bennett, Paul Smith and J.D.A. Widdowson. Sheffield: Sheffield Academic Press, 61–76.

Siemakowicz, Marian. 1999. Organizacja białoruskich gimnazjów i seminariów nauczycielskich w II Rzeczypospolitej. – *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 11: 126-147.

Shuman, Amy. 2010. *Other People's Stories: Entitlement Claims and the Critique of Empathy*. Urbana, Ill.; Chesham: University of Illinois Press.

Smalianchuk, Aliaksandr. 2007. Historyia Belarusi kantsa XVIII – pachatku XX st. u dakumentakh i materyialakh. KHrestamatyia. – Vil'nia: EHU. [Смалянчук, Аляксандр. 2007. *Гісторыя Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст. у дакументах і матэрыялах. Хрэстаматыя*. – Вільня: ЕГУ.]

Street, Brian V. 1984. *Literacy in Theory and Practice*. New York: Cambridge University Press.

Street, Brian V. 2007. Literacy as social practice. – *Literacy: An Advanced Resource Book*. Brian V. Street and Adam Lefstein. London: Routledge, 41-45.

Traczuk, Jerzy. 1992. Prasa białoruska w II Rzeczypospolitej (1918-1939). – *Studia polono-slavica-orientalia: acta litteraria* XIII: 185-374.

Traczuk, Jerzy. 2001. Język prasy zachodniobiałoruskiej (1918-1939). – *Acta Polono-Ruthenica* 6: 467-474.

Turonak, Yuri. 2006. *Madernaia historyja Belarusi*. Vilnia: Instytut belarusistyki.
[Туронок, Юры. 2006. *Мадэрная гісторыя Беларусі*. – Вільня: Інстытут беларусістыкі.]

Ulashchuk, Mikalaï. 2019. *Zbor tvoraŭ: u 3-kh tamakh. Tom 2: Pratsy pa historyi*. – Smalensk: Inbelkul't. [Улашчык, Мікалай. 2019. *Збор твораў: у 3-х тамах. Том 2: Працы па гісторыі*. – Смаленск: Інбелкульт.]

Vakar, Nicholas P. 1956. *Belorussia: The Making of a Nation*. Cambridge: Harvard University Press.

Wysłouch, Seweryn. 1933. *Rola komunistycznej partji zachodniej Białorusi w ruchu narodowym Białorusinów w Polsce*. Wilno: Znicz.

Wysłouch, Seweryn. 1938[2018]. Paliaki i belarusy-kataliki na terytoryi Vilenshchyny. – *Arche* (Special Issue: *Seviaryn Vislavukh. Natsyiatvarénne ŭ Zakhodniaï Belarusi*). 1 (156): 473-526. Translated by S. Astankovicz. [Віславух, Севярын. 1939[2018]. [Палякі і беларусы-каталікі на тэрыторыі Віленшчыны. – *Arche* (Special Issue: *Севярын Віславух. Нацыятварэнне ў Заходняй Беларусі*) 1 (156): 473-526. Translated by S. Astankovicz.]

Wysłouch, Seweryn. 1939[2018]. Natsyianal'naia sviadomasts' pravaslauhana nasel'nitstva, iakoe nasialiae ŭskhodniia i paŭnochna-ŭskhodniia pavety Vilenshchyny. – *Arche* (Special Issue: *Seviaryn Vislavukh. Natsyiatvarénne ŭ Zakhodniaï Belarusi*). 1 (156): 359-472. Translated by S. Astankovicz. [Віславух, Севярын. 1939[2018]. Нацыянальная свядомасць праваслаўнага насельніцтва, якое насяляе ўсходнія і паўночна-ўсходнія паветы Віленшчыны. – *Arche* (Special Issue: *Севярын Віславух. Нацыятварэнне ў Заходняй Беларусі*) 1 (156): 359-472. Translated by S. Astankovicz.]

Wysłouch, Seweryn. 1939/40[2018]. Natsyianal'nyia adnosiny na terytoryi ŭskhodnikh vaiavodstvaŭ. – *Arche* (Special Issue: *Seviaryn Vislavukh. Natsyiatvarénne ŭ Zakhodniaï Belarusi*). 1 (156): 69-358. Translated by S. Astankovicz. [Віславух,

Севярын. 1939/40[2018]. Нацыянальныя адносіны на тэрыторыі ўсходніх ваяводстваў. – *Arche* (Special Issue: *Севярын Віславух. Нацыятварэнне ў Заходняй Беларусі*) 1 (156): 69-358. Translated by S. Astankovicz.]

Zaremba, Józef. 1939. *Stosunki narodowościowe w województwie nowogrodzkim z uwzględnieniem tła socjalnego*. Warszawa: Instytut Badań Spraw Narodowościowych.

Jitenev T. E. 2009. Sozdanie «Pravil o cerkovno prihodskih shkolah» ot 13 iyunya 1884 goda i reforma nachalnih shkol Svyateishego Sinoda. *Vestnik Voljskogo universiteta im. V.N. Tatischeva*, (3): 154-175. [Житенев, Т. Е. 2009. Создание «Правил о церковно-приходских школах» от 13 июня 1884 года и реформа начальных школ Святейшего Синода. *Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева*, (3): 154-175.]

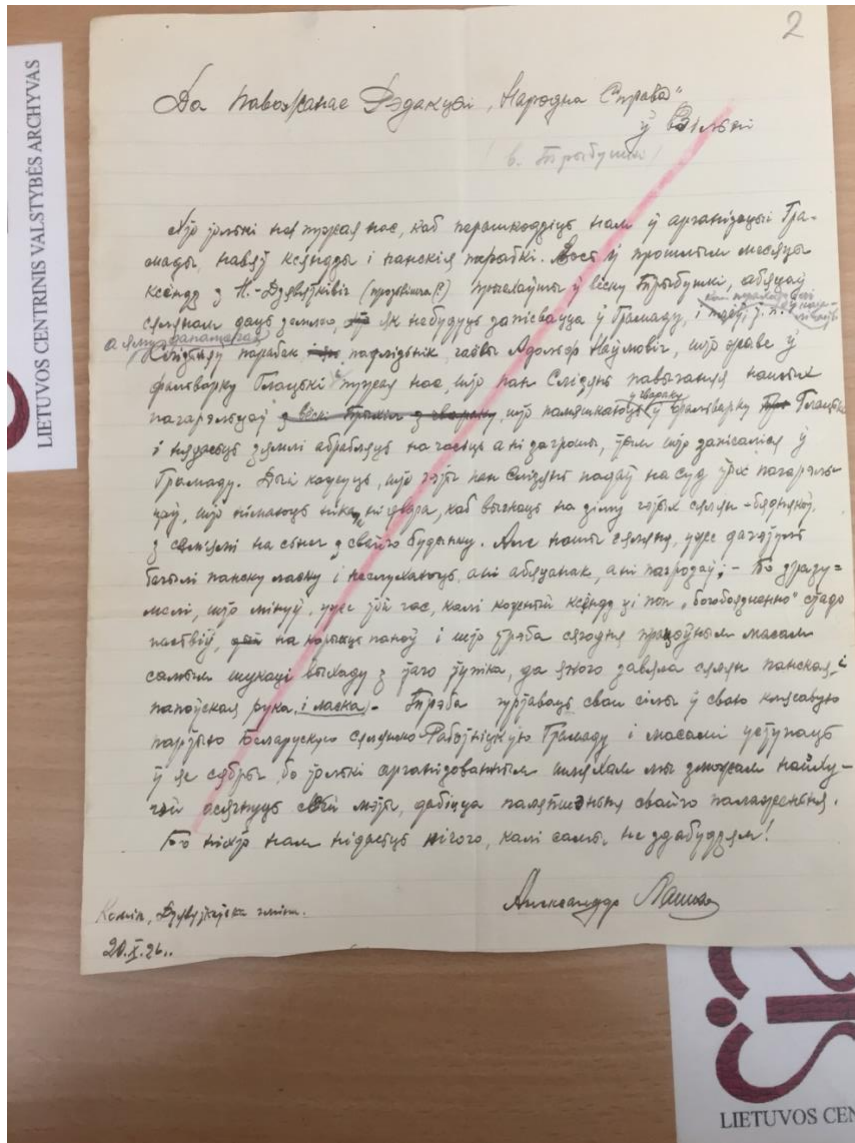
Appendix preface

Appendix 1 contains the photos of the LCSA documents that were used in this thesis, and my transcriptions of these texts. My transcriptions replicate the structure of the documents: line breaks are put according to the original, and if the part of the text is stroked through, this is shown in the transcription. The characters and words the exact spelling I am not sure of are marked by square brackets and a question mark ([?]). The published correspondences are attached to the corresponding handwritten letters. For these cases my attribution is based on textual analysis, place names and pseudonyms. As hard as I tried to be attentive, a work that was not cross-checked, even as small as this corpus, is prone to contain mistakes. If one is spotted, I would be very glad to hear about it.

Appendix 2 is a map of the LCSA correspondences. I was not able to attribute all the settlements. In some letters they are not indicated, and in some cases I was unable to find the settlement on the map. During the years, many of the settlements changed their names. The map indicates the contemporary name and the name, indicated in the correspondence, in the brackets. Very conveniently for the researcher, the LCSA writers usually included not only the name of their village, but also gminas (county, district) and powiats (commune, municipality). That was very helpful for finding the settlement when several villages in the region have identical names. For settlement attribution I used the operational map, issued by Polish Military Geographical Institute in 1933. This work was indefinitely eased by “Radzima” website settlement search engine; to the creators of this website I owe indefinite gratitude.

Appendix 3 is a table of relationships, described in the correspondences, according to my rendering of William Labov’s narrative structure analysis framework.

Appendix 1. The LCSA correspondences and their transcriptions

368.1.22. 2

1 Да Паважанае Рэдакцыя [?], Народна Справа”

2 ў Вільні

3 (в. Трыбушкі)

4

5 Хто толькі ня пужая нас, каб перашкодзіць нам ў арганізацыі Гра=

6 мады, навят ксяндзы і панскія парабкі. Вось ў прошлым месяцы

7 ксёндз з Н.-Дзвятківіч (прозвышча(?)) прыехаўшы ў вёску Трыбушкі, абяцаў

8 сялянам даць землю, хто як небудуць запісвацца ў Грамаду, і плёў ^{кап пераходзілі ў ката-}
/лічаво; ў п.

9 а яму дапамагая Слізняў парабак і яго падлізнік, гаёвы Адольф Наўмовіч, што жыве ў

10 фальварку Глацькі і пужая нас, што пан Слізняў павыганя нашых

11 пагарэльцаў з вёскі Прыхіл з чвараку, што памяшкаюць у чвараку ў фаліварку Тры
Глацько

12 і нядасьць зямлі абрабляць на часць а ні за грошы, ўсім што запісаліся ў

13 Грамаду. Дый кажуць, што гэты пан Слізняў падаў на суд ўсіх пагарэль-

14 цаў, што німаюць нікала ні двара, каб выгнаць на зіму гэтых сялян – бяднякоў,

15 з сем’ямі на сьнег з свайго будынку. Але нашы сяляне, уже дагэтуль

16 бачылі панску ласку і неслухаюць, ані абяцанак, ані пагрозаў; - Бо зразу =

17 мелі, што мінуў, уже той час, калі кожны ксёндз ці поп „богобязненно” стадо

18 пасьвіў, дый на корысьць паноў і што трэба сьгодня працоўным масам

19 самым шуканні выхаду з таго тупіка, да якога завяла сялян панская і

20 папоўская рука, і ласка). Трэба гуртаваць свои сілы ў сваю клясавую

21 партыю Беларускаю Сялянско-Работніцкую Грамаду і масамі уступаць

22 ў яе сябры, бо толькі арганізаваным шляхам мы зможам найху-

23 чэй асягнуць сваёй мэты, дабіцца паляпшэньня свайго палажэньня.

24 Бо ніхто нам нідаць нічога, калі самы не здабудзем!

25

26 Ко [??]ы, Дзвяткаўска гміна.

Александр Лапша [?]

27 20.X.26..

Pieces marked grey are written in pencil. Editing seems to be made by author, based on the particular down-prolongated “ч” and III sing. verbs ending in я (9: дапамагая)
Here and in following cases red stroke is likely to signify that the text was deemed as not fit to publish by the editor.

У Радакцыю Народная Справа

Увесцы Мароськах Лебядзеўскае гміны Маладэчанскага павету
Язук Крэнць сваёй правакацыяй хоча выслужыцца паном і пужае
людзей Лукішкамі, тых хто запісаўся у Грамаду, і абзывает
іх банонтамі ды камуністамі, але людзі ня пужаюцца
але прыстрахаў і ідуць у Грамаду відзячы там запраў-
днюю барадбітку сялянскіх правоў. А табе панскі сабачу
і разам дурэнь набіты на варта было бы тупаць людзей
Лукішкамі, бо глядзі гэтыя твае дабрадзеі пасодзяц туды
скарэй цябе чым якога нібуд грамадоўца, бо грамадоўцаў
дык ідуть бараніць Беларуска паслы, а цябе-ж тады на-
пэўня нябудзя каму бараніць і згніеш у вастрозя як нягод-
ная сабака.

У гэты год весцы Мароськах Сымон Семашкевіч які
састоіць у гміннае радзе Лебядзеўскае гміны дык выст-
упіць хоча выслужыцца хаця кап яго ня выгналі
з рады гміннае. Камен што ён скоро стаць ве-
шаць і біць усіх грамадоўцаў. Але не пашытай дурню
і разам радны сабака што на тых вярхоўках
які ты рыхтуіш для Грамадоўцаў кап не
павесіць сам бо боляй ужо цябе у раду ня выбярэм
за тое што ты хочэш вешаць запраўдных сыноў Бела-
русоў. А другое што добра прадаваў, цябе выбралых
людцоў і ні чуць не баронячы сялянскіх правоў, а
стаў ты гэтакім мусі за гэную дзесяціну со сена-
26 жаці якую табе пан прадаў за астатні грош

Прахожы

27
28 28 кастрычніка 1926г.
29 Почта Лебедзево м. Лебедзево Лебядзевскае гміны
30 Малодэчанскаго павету Сымон Семашкевіч

28 кастрычніка 1926г.

Почта Лебедзево м. Лебедзево Лебядзевскае гміны
Маладэчанскаго павету Сымон Семашкевіч

368.1.22. 3

- 1 У Радакцыю Народная Справа.
- 2 У весцы Мароськах Лебядзеўскае гміны Маладэчанскаго павету
- 3 Язук Крэнць сваёй правакацыяй хоча выслужыцца паном і пужае
- 4 людзей Лукішкамі, тых хто запісаўся у Грамаду, і абзывает
- 5 іх бандытамі ды камуністамі, але людзі ня пужаюцца
- 6 яго прыстрахаў і ідуць у Грамаду відзячы там запраў-
- 7 днюю барадбітку сялянскіх правоў. А табе панскі сабачу[к?]
- 8 і разам дурэнь набіты ня варта было бы пужаць людзей
- 9 Лукішкамі, бо глядзі гэтыя твае дабрадзеі пасодзяц туды
- 10 скарэй цябе чым якога нібуд грамадоўца, бо грамадоўцаў
- 11 дык будуч бараніць Беларуска паслы, а цябе-ж тады на-
- 12 пэўня нябудзя каму бараніць і згніеш у вастрозя як нягод-
- 13 ная сабака.
- 14 У гэты год весцы Мароськах Сымон Семашкевіч які
- 15 састоіць у гміннае радзе Лебядзеўскае гміны дык яшчэ
- 16 лепш хоча выслужыцца хаця кап яго ня выгналі
- 17 з рады гміннае. Кажы што ён скоро стана ве-
- 18 шаць і біць усіх грамадоўцаў. Але ж памятай дурню
- 19 і разам радны сабака што на тых вярхоўках
- 20 які ты рыхтуіш для Грамадоўцаў кап не
- 21 павесіць сам бо боляй ужо цябе у раду ня выбярэм
- 22 за тое што ты хочэш вешаць запраўдных сыноў Бела-
- 23 русоў. А другое што добра прадаваў, цябе выбралых
- 24 людцоў і ні чуць не баронячы сялянскіх правоў, а
- 25 стаў ты гэтакім мусі за гэную дзесяціну со сена-
- 26 жаці якую табе пан прадаў за астатні грош
- 27 Прахожы
- 28 28 кастрычніка 1926г.
- 29 Почта Лебедзево м. Лебедзево Лебядзевскае гміны
- 30 Малодэчанскаго павету Сымон Семашкевіч

Письмо з вес Ходаков
Шановна радакця
проси поместит
мою Статеику.
Вески Ходаков Борко-
вичской гмины
повят Косовски Сформи-
ровался унас гурток
вступивши Жихари
у него и працуют как
полагаеця. Но Жихар
вески Ходаков как
читаеця интигент
грамотны попольску
и поросейску Астан
Кумнич Сам белорус
и насмехаеця кто идет
то он говорит може
вкомитет идем вбело-
русский иди иди толко
будет в востру седед
но ему отказывают

368.1.22. 4

- 1 Письмо з вес. Ходаков
- 2 Шановна радакця
- 3 Проси поместит
- 4 мою Статеику.
- 5 Вески Ходаков Борко-
- 6 вичской гмины
- 7 повят Косовски Сформи-
- 8 ровался унас гурток
- 9 вступивши Жихари
- 10 у него и працуют как
- 11 полагаеця. Но Жихар
- 12 вески Ходаков Как
- 13 читаеця интигент
- 14 грамотны попольску
- 15 и поросейску Астап
- 16 Кумнич Сам белорус
- 17 и насмехаеця кто идет
- 18 то он говорит може
- 19 вкомитет идем вбело-
- 20 русский иди иди толко
- 21 будет в востру седед
- 22 но ему отказывают

404
Тито тюрмим ми нибон-
мес тюрмо кааредо донде
и е нибонител Наего все
Нлидари ниуповат
вее в гурток ветурна
рот а он адит как
блудная овца по весци
содит и блее акнему
стадо ниуприетае
гдеки и насмешки все
мы жихари перенесем
и их блудных на пут
наведем. Нихай
Живе великая и
могучая грамада.
Подп. Змогач за
Бацковщизну
1926-25/X
Таино [Калтун?]

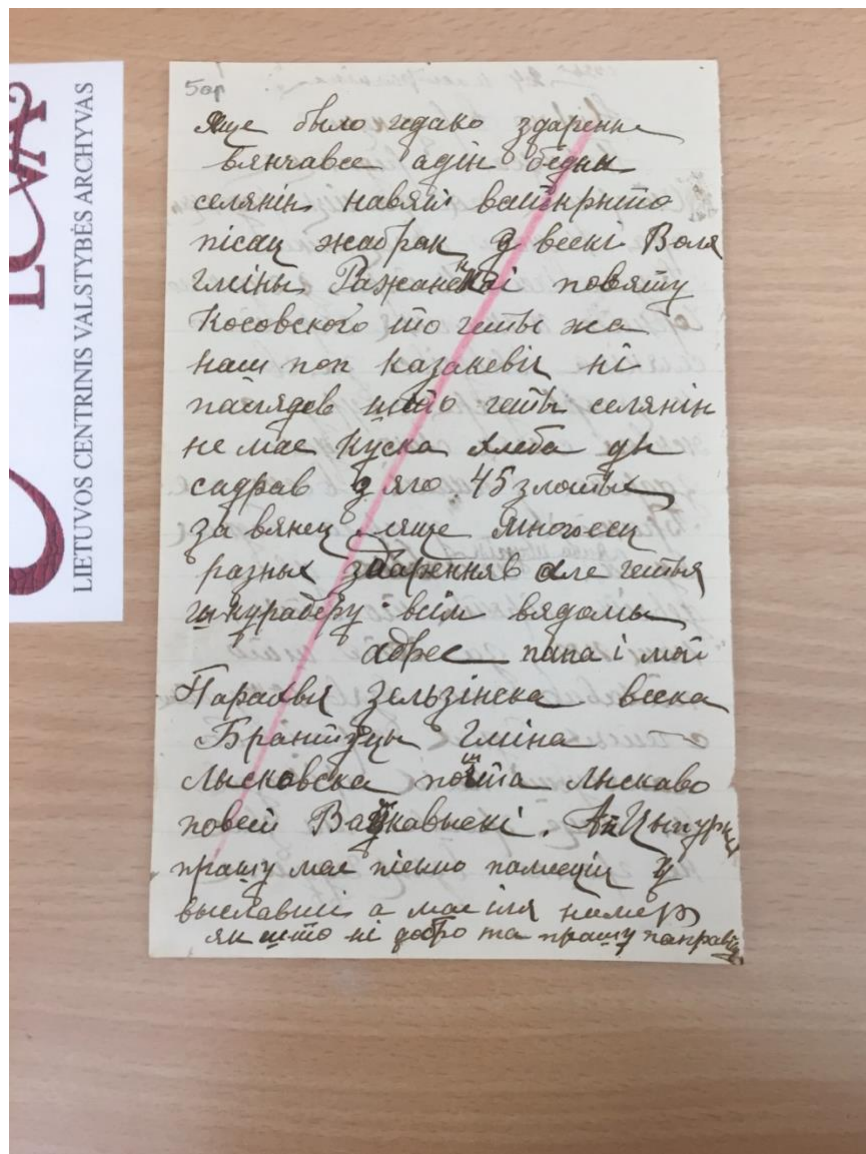
368.1.22. 4 ар

- 1 что тюрм[?] мы нибон-
- 2 мя тюрмо кааредо донде
- 3 и е нибонител Наего все
- 4 жихари ниуповат.
- 5 все в гурток вступа-
- 6 ют а он один как
- 7 блудная овца по весци
- 8 ходит и блее акнему
- 9 стадо ниуприетае
- 10 гдеки и насмешки все
- 11 мы жихари перенесем
- 12 и их блудных на пут
- 13 наведем. Нихай
- 14 Живе великая и
- 15 могучая грамада.
- 16
- 17 Подп. Змогач за
- 18
- 19 Бацковщизну
- 20 1926-25/X
- 21 Таино [Калтун?]

1926, 24. кастрычнік 5
 Письмо в редакцию
 Паважана редакция
 Стараюся паведаміць редакцыю
 пра нашага священика
 Казакевича майора з гедэага
 чорнага пакалення спростага
 селяніна вывучіўсе за св.
 и цяпер даре скуру с
 жывых селян. было гедэако
 здарене з нашаі вескі т. е.
 Браншувцы умерла бедная
 вдова ^{двох дзяцей} и астав[?]ла две
 дэвічы сіроты іно гэты
 наш поп за гэты шло
 пахаваў та взял 30 злотых
 с гэтых бедных сірот бо
 палянуўші на іх пріказав
 вы маце грошы та звае
 не грешно взял гедулькі

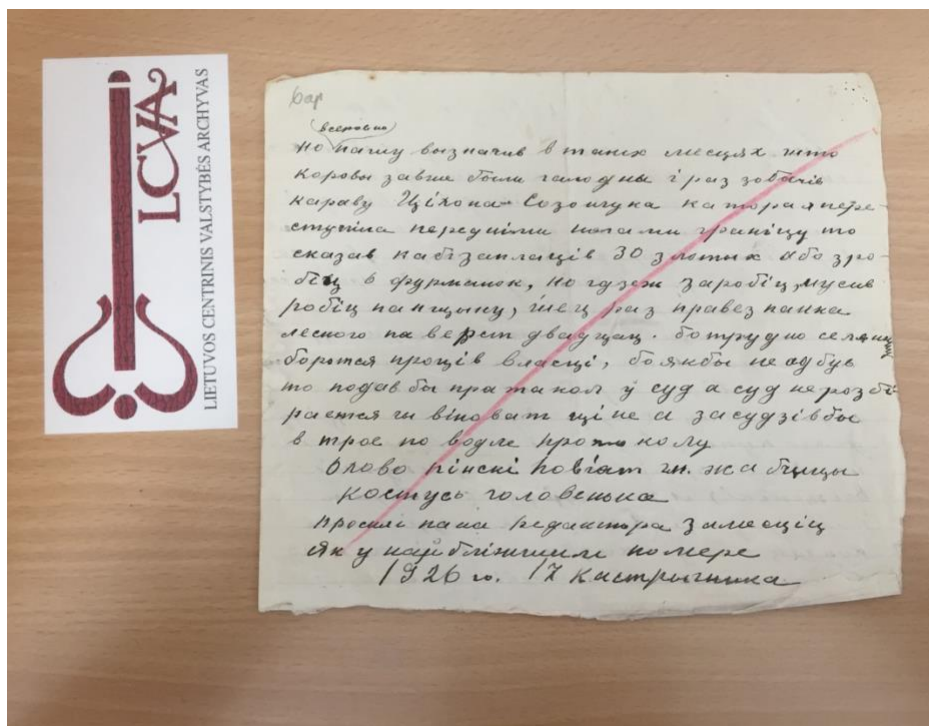
368.1.22. 5

- 1 1926 24 кастрычніка
- 2 Письмо в редакцию
- 3 Паважана редакция
- 4 Стараюся паведаміць редакцыю
- 5 пра нашага священика
- 6 Казакевича каторы з гедэага
- 7 чорнага пакалення спростага
- 8 селяніна вывучіўсе за св..
- 9 и цяпер даре скуру с
- 10 жывых селян. было гедэако
- 11 здарене з нашаі вескі т. е.
- 12 Браншувцы умерла бедная
- 13 Анна Тупік
- 14 вдова, и астав[?]ла две
- 15 дэвічы сіроты то гэты
- 16 наш поп за гето што
- 17 пахаваў та взял 30ць злотых
- 18 с гэтых бедных сірот бо
- 19 палянуўші на іх пріказав
- 20 вы маце грошы та звае
- 21 не грешно
- 22 взял гедулькі

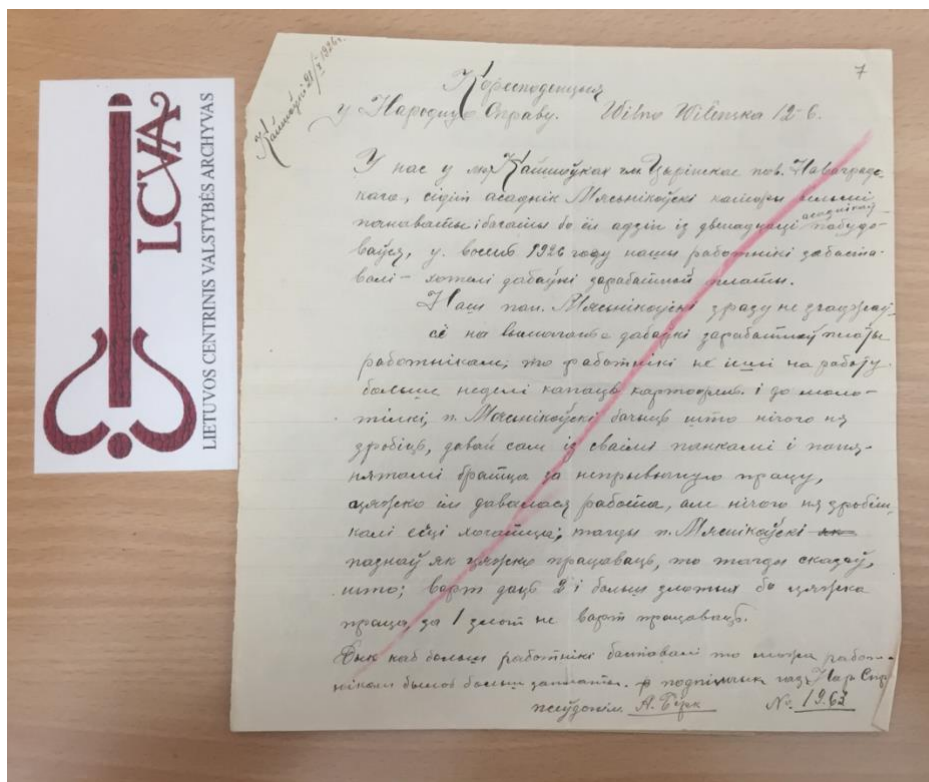
368.1.22. 5ap

- 1 Яще было гедакое здарение
- 2 вянчавсе адін бедны
- 3 селянін навят ваткрыто
- 4 пісац жабрак з вескі Воля
- 5 гміны Ражанскої повяту
- 6 Косовского то геты жа
- 7 наш поп Казакевіч ні
- 8 палядев што геты селянін
- 9 не мае куска хлеба ды
- 10 садрав з яго 45 злотых
- 11 за вянец. яще много есц
- 12 разных здаренняв але гетыя
- 13 шкурадери всім вядомы
- 14 адрес папа и мой
- 15 Паравя Зельзінска веска
- 16 Браншуцы гміна
- 17 Лыковска пошта Лыкаво
- 18 повет Ваўкавыскі. АйЦыпурки [?]
- 19 прашу мае пісьмо памесціц у
- 20 выславші а мае імя нимер
- 21 як што ні добро та прашу паправіц

368.1.22. бар

- 1 но всервно вызначив в такіх месцях што
- 2 коровы завше были галодны і раз зобачів
- 3 караву Ціхона Созончука каторая пере-
- 4 ступіла передніми ногами граніцу то
- 5 сказав кабь заплаців 30 злотых або зро-
- 6 біц 6 фурманок, но гдзеж заробіц, мусив
- 7 робіц панщыну, шец раз правез панка
- 8 лесного па верст дваццац. бо трудно селянину
- 9 боротся проців власці, бо якбы не адбув
- 10 то подав бы пратакол ў суд а суд не розбі-
- 11 рається чы віноват ці неа засудзівбы
- 12 в трое по водле протоколу
- 13 Олово пінскі повіат гм. жабчицы
- 14 Костусь головенька
- 15 просим пана редактора замесціц
- 16 як у найбліжшым номере
- 17 1926 го 17 кастрычніка

368.1.22. 7

- 1 Кайшоўкі 21/X 1926 г.
- 2 Кореспонденцыя
- 3 у Народную Справу. Wilno Wilenska 12-6
- 4 У нас у ма[?] Кайшоўках гм. Цырінскае пов. Наваградс
- 5 каго, сідіт асаднік Мясьнікоўскі каторы вельмі
- 6 панаваты і багаты бо ён адзін із двенаццаці асаднікаў пабудо-
- 7 ваўся, у. восень 1926 году нашы работнікі забаста-
- 8 валі – хотелі дабаўкі зарабатной платы.
- 9 Наш пан. Мясьнікоўскі зразу не згаджаў-
- 10 сё на вымога[нь?]е дабаўкі зарабатной платы
- 11 работнікам; то работнікі не ішлі на работу.
- 12 больш недела капаць картофель. і до моло-
- 13 тілкі, п. Мясьнікоўскі бачыць што нічога ня
- 14 зробіць, давай сам із сваімі панкамі і па[н?]я-
- 15 нятамі братца за непрывычную працу,
- 16 цяжко ім давалася работа, ас нічога ня зробіш,
- 17 калі есьці хочатца; тагды п. Мясьнікоўскі як
- 18 пазнаў як цяжко працаваць, то тагды сказаў,
- 19 што; варт даць 2 і больш злотых бо цяжка
- 20 праца, за 1 злот не варт працаваць.
- 21 Дык каб больш работнікі баставалі то можа работ-
- 22 нікам былоб больш заплаты. р подпішчык газ. Нар. Спр
- 23 псеўдонім. А. [Б?]ірк №19.63.

8

Пане Редактор.

Читаючи ваши газети то
нашли шмат про учителя
то и внас е добрый учитель
Пан Лемешевицкий Михал. хоч.
сам из мужыкув из села
Чорного Лемешевицкой гмины
Повіату Пинского, но як
мужык дашы триде до его
кого нибудь то няк вы не
можете озватеса по мужыки
да так гаворить як мужык
незнае. И одной выдали
он склыкав школьный сход
и добралоо головик 40 мужыков
ну и наши мужыки загадали
що можня белоруску школу
открыты. а гету польску
закрыты, то наш учитель

368.1.22. 8

- 1 Пане Редактор.
- 2
- 3 Читаючи ваши газети то
- 4 нашли шмат. про учителя.
- 5 то и внас е добрый учитель
- 6 Пан Лемешевицкий Михал. хоч.
- 7 сам из мужыкув из села
- 8 Чорного Лемешевицкой гмины
- 9 Повіату Пинского, но як
- 10 мужык який прыде до его
- 11 чого нибудь то няк вун ны
- 12 може озватеса по мужыки
- 13 да так гаворить як мужык
- 14 незнае. И одной выдали
- 15 он склыкав школьный сход
- 16 и збралосо чоловик 40 мужиков
- 17 ну и наши мужыки загадали
- 18 що можня белоруску школу
- 19 открыты. а гету польску
- 20 закрыты, то наш учитель

8ap
 прамо давай говорыты шо
 ныможня зродыти хто вам каже
 сказаў, тади один селянин
 подав газету народная справа
 №13 шоб учитель прочитав шов юй
 пыше про школы то вучитель
 7 сказаў шо "Ja sam gazetę tej w.
 8 ręce ni weźme dobzi ludzi tech
 9 gazetę neczytam." Ну и люды
 10 поросходилилса а школа як
 11 була так и е а диты то за 2
 12 роки навять и литерей нына нына-
 13 учылыса, ну да и якже они
 14 научатся колы прыдут
 15 дошколы, то вун ж мало
 16 учыть да заставляе шоб дрова
 17 ризалы да ему пидхату носылы
 18 даровы копають а учыты
 19 воно як соби хоче. А наказываты
 20 учителю детей ныможня то

368.1.22. 8ap

1 прамо давай говорыты шо
 2 ныможня зробыты хто вам каже
 3 сказаў тоди один селянин
 4 подав газету народная справа
 5 №13 шоб учитель прочитав шов юй
 6 пыше про школы то вучитель
 7 сказаў шо "Ja sam gazetę tej w.
 8 ręce ni weźme dobzi ludzi tech
 9 gazetę neczytam." Ну и люды
 10 поросходилилса а школа як
 11 була так и е а диты то за 2
 12 роки навять и литерей нына нына-
 13 учылыса, ну да и якже они
 14 научатся колы прыдут
 15 дошколы, то вун ж мало
 16 учыть да заставляе шоб дрова
 17 ризалы да ему пидхату носылы
 18 даровы копають а учыты
 19 воно як соби хоче. А наказываты
 20 учителю детей ныможня то

вун выбрав из детей старшину
Поліціянта и заставляе наказ-
ваты детей. Так вот якіи
вмае Пан учитель а шей из му-
жыкув наш брат, а се дера пова
ны такы нынахвгад люды
кажутъ ныдай боже з мужыка
Пана.

30/X Паршевичи.
Wieś Parszewicze
gm. Zabczice
Pow. Pinsk
woew. Poleske
степан Захарчук.

368.1.22. 9

- 1 вун выбрав из детей старшину
- 2 Полициянта и заставляе наказ-
- 3 ваты детей. Так вот якіи
- 4 в нас Пан учитель а шей из му-
- 5 жыкув наш брат, а [?] дера носа
- 6 пы такы нынахвгад люды
- 7 кажутъ ныдай боже з мужыка
- 8 Пана. 30/X Паршевичи.
- 9 Wieś Parszewicze
- 10 gm. Zabczice
- 11 Pow. Pinsk
- 12 woew. Poleske
- 13 степан Захарчук.

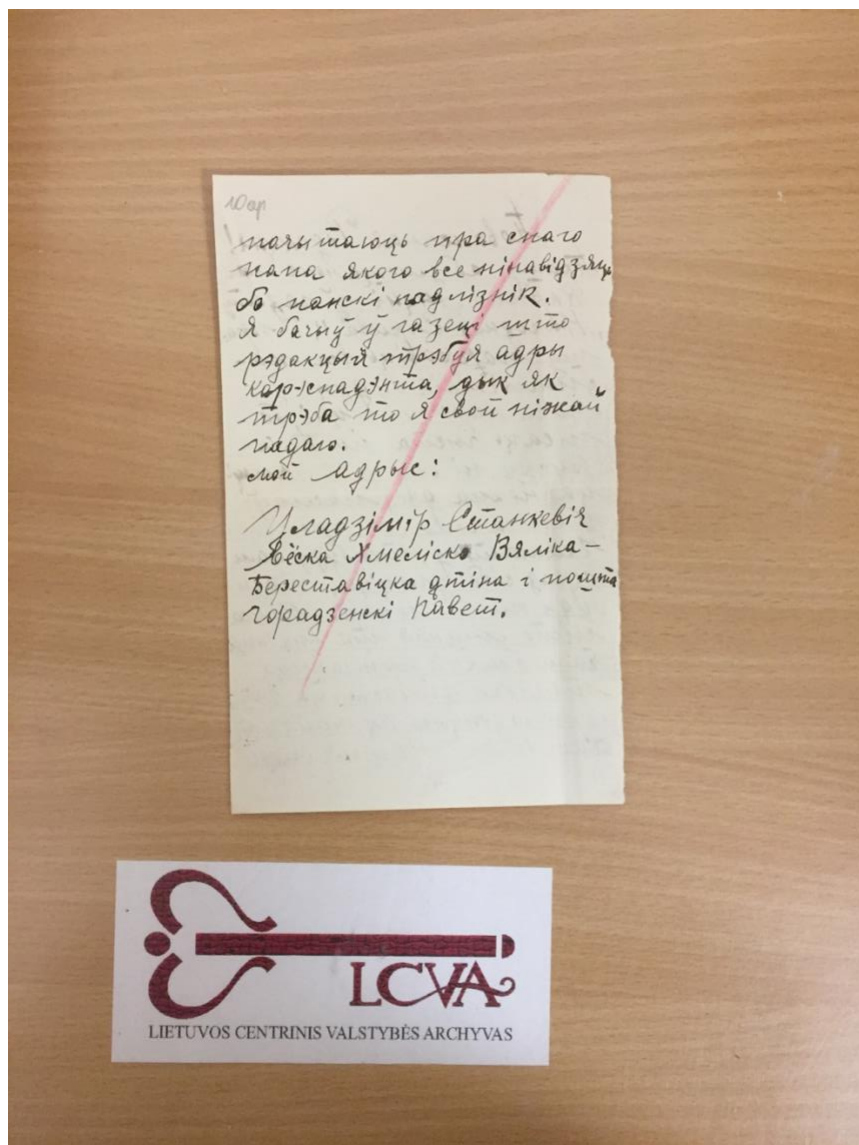
368.1.22. 10

10
Поважаная Рэдакцыя!
Прашу аб змешчаньне мае
карэспандэнцыі ў газету
„Народная Справа”. І пра-
шу паправіць все па-
мылкі якія будуць ў
маёй карэспандэнцыі бо
пісаць чыста па Бела-
руску ні магу і учыць
ца ні ма дзе, паслаў
ў кнігарню каб прysłалі
Граматыку, та буду сам
праз сёбе учыцьца, тады
буду пісаць лепей. Можна
лішто лішняе та выкіньця
чага бракуе прылажцея
тылькі зьмясьцеця гэную
карэспандэнцыю як найхутчэй
хай няхай нашыя людзі

1 Поважаная Рэдакцыя!
2 Прашу аб змешчаньне мае
3 карэспандэнцыі ў газету
4 „Народная Справа”. І пра-
5 шу паправіць все па-
6 мылкі якія будуць ў
7 маёй карэспандэнцыі, бо
8 пісаць чыста па Бела-
9 руску ні магу і учыць-
10 ца ні ма дзе, паслаў
11 ў кнігарню каб прysłалі
12 Граматыку, та буду сам
13 праз сёбе учыцьца, тады
14 буду пісаць лепей. Можна
15 што лішняе та выкіньця
16 чага бракуе прылажцея
17 тылькі зьмясьцеця гэную
18 карэспандэнцыю як найхутчэй
19 хай няхай нашыя людзі

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS

368.1.22. 10ар

- 1 пачытаюць пра таго
- 2 папа якога все нінавідзяць
- 3 бо панскі падлізнік.
- 4 Я бачыў ў газэці што
- 5 рэдакцыя трэбуя адры
- 6 карэспадэнта, дык як
- 7 трэба то я свой ніжай
- 8 падаю.
- 9 мой адрас:
- 10
- 11 Уладзімір Станкевіч
- 12 вёска Хмеліско Вяліка-
- 13 Берестаўіцка гміна і пошта
- 14 горадзенскі павет.

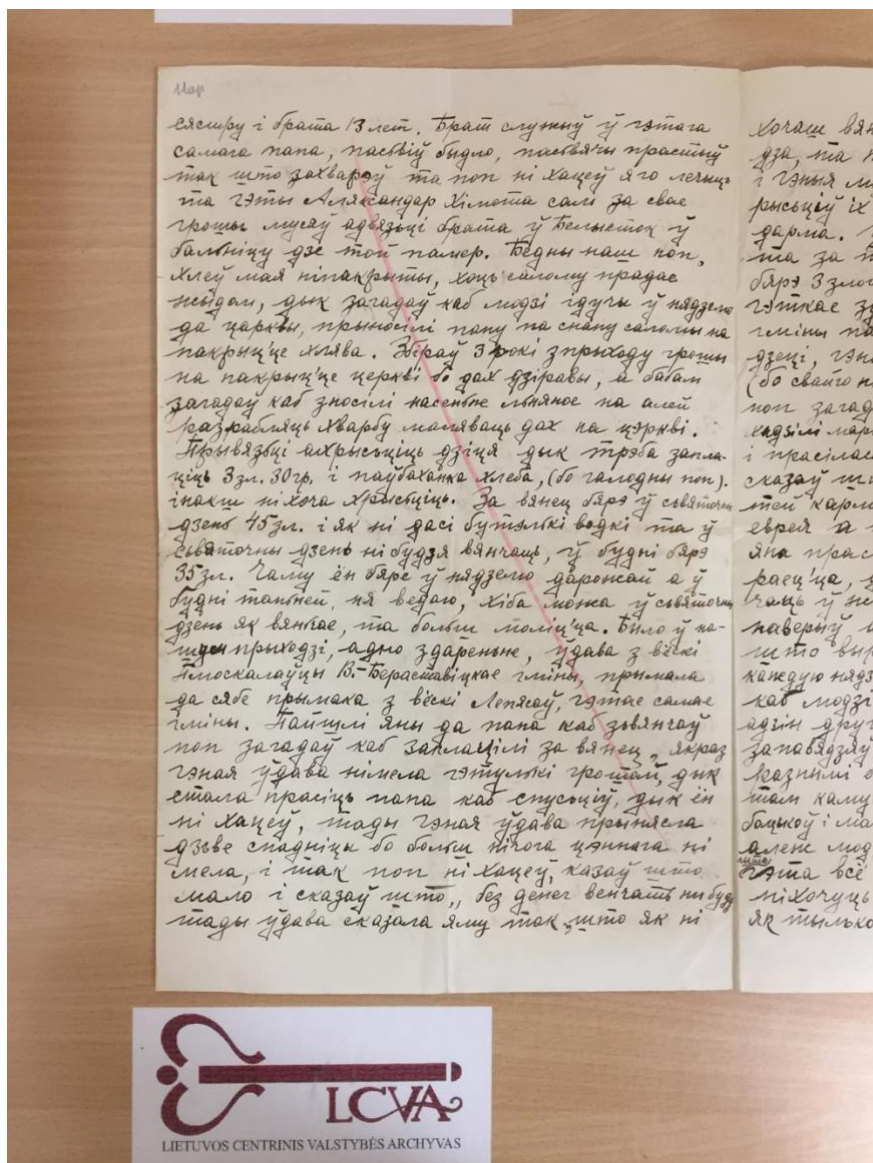
Карэспадэнцыя, 11

„Падай Господзі”

(В.-Бераставіцкае гм. Горадзенскага павету.)
 Наш поп аецц Антон Касперскі, В.-Бераставіцкае
 прыхода, хаця-ж каждою нядзелю крычыць ў
 царкві „падай Господзі”, але нічога нівідно каб
 яму Б Бог з неба падаваў, толькі мая тоя і пры-
 бавляецца ў яго тоя, што здараў з людзей і
 здярэ. Мая 30 дзесяцін землі, двоя ці троя
 коней, кільки штук рагатага быдла, оўца,
 свіня і трыма парабка, і хога каб прыход
 пракарміў яго адносіць і вывучыць дзяцей і
 аплочываў парабку пэнсьію, бо гэтак было і сьць.
 Здазіў ён парабка, Аляксандра Хімоту з
 вёскі Лісьнявічы В.-Бераставіцкае гміны, да
 50 пудоў жыта ў рок. Праслужыўшы ён рок,
 просіць ў папа каб даў заслужанае жыто,
 бо кажа троба хату ставіць, топ яму кажа,
 пайдзі дастань у кого лошаць и паедь па дерев-
 няя которыя прыналежат к нашему пры-
 ходу, и от каждого участка возьми по 10
 фунтов ржи, чтоб выберешь больше твое счастье”,
 што зрабіць пайшоў хлопец да дзядзка прасіць
 каця (хоць у папа троя) і паехаў па вёсках
 за сваю працу прасіць ў людзей каб былі лас-
 кавы, далі належаную ад папа пэнсьію за служ-
 бу. Як ведама кожды гаспадар абурыўся (ні на
 яго але на папа) што трэба плаціць паповаму
 парабку. Былі такія, каторыя лялі парабка,
 але-ж ці вінават гэны чалавек? Ведама што
 не. Знаючы тоя што ежалі ён нізбярэ гэтага
 заробленага і папа жыта ў людзей? то поп
 яму ні ад’даць і мерзачы на яго беднату ме-
 дзі давалі. Гэны самы парабак сірота мая

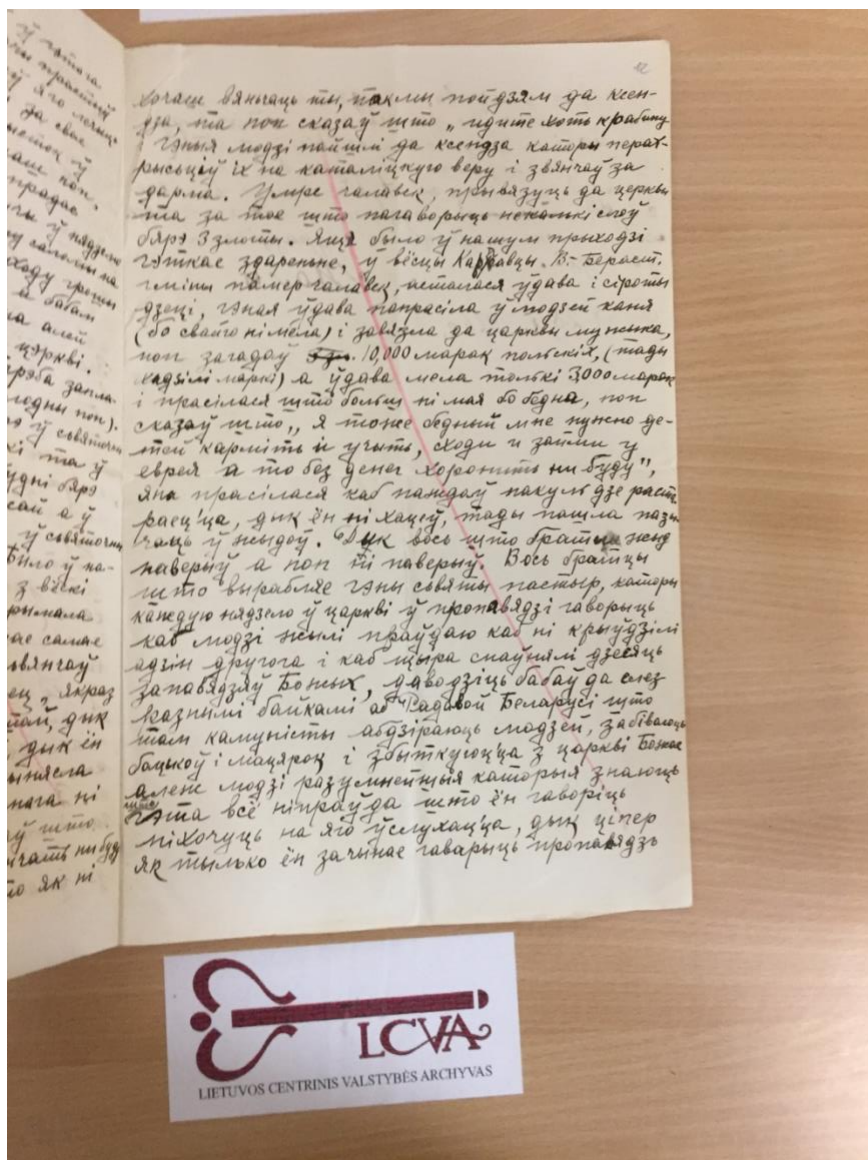
368.1.22. 11

1 Карэспадэнцыя.
 2 „Падай Господзі”.
 3 (В.-Бераставіцкае гм. Горадзенскага павету.)
 4 Наш поп аецц Антон Касперскі, В. - Бераставіцкага
 5 прыхода, хаця-ж каждою нядзелю крычыць ў
 6 царкві „падай Господзі”, але нічога нівідно каб
 7 яму Б Бог з неба падаваў, толькі мая тоя і пры-
 8 баўляец’ца ў яго тоя, што з’здараў з людзей і
 9 здярэ. Мая 30 дзесяцін землі, двоя ці троя
 10 коней, кільки штук рагатага быдла, оўца,
 11 свіня і трыма парабка, і хога каб прыход
 12 пракарміў яго сямейство і вывучыў дзяцей і
 13 аплочываў парабку пэнсьію, бо гэтак было і сьць.
 14 З[л?]адзіў ён парабка, Аляксандра Хімоту з
 15 вёскі Лісьнявічы В.-Бераставіцкае гміны, за
 16 50 пудоў жыта ў рок. Праслужыўшы ён рок,
 17 просіць ў папа каб даў заслужанае жыто,
 18 бо кажа треба хату ставіць, поп яму кажа,
 19 „пайдзі дастань у кого лошаць и паедь па дерев-
 20 ням которыя прыналежат к нашему пры-
 21 ходу, и от каждого участка возьми по 10
 22 фунтов ржи, что выберешь больше твое счастье”,
 23 Што зрабіць пайшоў хлопец да дзядзка прасіць
 24 каця (хоць у папа троя) і паехаў па вёсках
 25 за сваю працу прасіць ў людзей каб былі лас-
 26 кавы, далі належаную ад папа пэнсьію за служ-
 27 бу. Як ведама кожды гаспадар абурыўся (ні на
 28 яго але на папа) што трэба плаціць паповаму
 29 парабку. Былі такія, каторыя лялі парабка,
 30 але-ж ці вінават гэны чалавек? Ведама што
 31 не. Знаючы тоя што ежалі ён нізбярэ гэтага
 32 заробленага ў папа жыта ў людзей? то поп
 33 яму ні ад’дасць і гледзячы на яго беднату лю-
 34 дзі давалі. Гэны самы парабак сірота мая

368.1.22. 11ар

1 сястру і брата 13 лет. Брат служыў ў гэтага
2 самага папа, пасьвіў быдло, пасьвячы прастыў
3 так што захварэў та поп ні хацеў яго лечыць
4 та гэты Аляксандар Хімота сам за свае
5 грошы мусяў адвязаці брата ў Бельсток ў
6 бальніцу дзе той памер. Бедны наш поп,
7 хлеў мая ніпакрыты, хоць салому прадае
8 жыдом, дык загадаў каб людзі ідучы ў нядзелю
9 да царквы, прыносілі папу па снапу саломы на
10 пакрыц'це хлява. Збіраў 3 рокі з прыходу грошы
11 на пакрыц'це царкві бо дах дзіравы, а бабам
12 загадаў каб зносілі насеньне льяное на алей
13 разбавляць хварбу маляваць дах на царкві.
14 Прывязаці ахрысьціць дзіця дык трэба запла-
15 ціць 3 зл. 30 гр. і паўбаханка хлеба, (бо галодны поп).
16 інакш нічоча хрысьціць. За вянец бярэ ў сьвяточны
17 дзень 45 зл. і як ні дасі бутэлькі водкі та ў
18 сьвяточны дзень ні будзь вянчаць, ў будні бярэ
19 35 зл. Чаму ён бярэ ў нядзелю дарожай а ў
20 будні ганьней, ня ведаю, хіба можа ў сьвяточны
21 дзень як вянчае, та больш моліц'ца. Было ў на-
22 шум прыходзі, адно здаренье, ўдава з вёскі
23 [?]москаўляўцы В.-Бераставіцкае гміны, прымала
24 да сябе прымака з вёскі Лепясаў, гэтае самае
25 гміны. Пайшлі яны да папа каб звянчаў
26 поп загадаў каб заплацілі за вянец, якраз
27 гэная ўдава німела гэтулькі грошай, дык
28 стала прасіць папа каб спусьціў, дык ён
29 ні хацеў, тады гэная ўдава прынясла
30 дзьева спадніцы бо больш нічога цэннага ні
31 мела, і так поп ні хацеў, казаў што
32 мало і сказаў што „ без денег венчаць нібуду
33 тады ўдава сказала яму так, што як ні

368.1.22. 12

1 хочаш вяпчаць ты, так мы пойдзем да ксен-
2 дза, та поп сказаў што „ идите хоть к рабину
3 і гэныя людзі пайшлі да ксендза каторы перах-
4 рысьціў іх на каталіцкую веру і звянчаў за
5 дарма. Умре чалавек, прывязуць да царквы
6 та за тое што пагаворыць некалькі слоў
7 бярэ 3 злоты. Яцэ было ў нашум прыходзі
8 гэткае здаренье, ў вёсцы Каррпавцы В.-Бераст.
9 гміны памер чалавек, асталася ўдава і сіроты
10 дзеці, гэная ўдава папрасіла ў людзей каня
11 (бо свайго німела) і завязла да царквы мужыка,
12 поп загадаў 3л 10,000 марак польскіх, (тады
13 хадзілі маркі) а ўдава мела толькі 3,000 марак
14 і прасілася што больш ні мая бо бедна, поп
15 сказаў што „ я тожэ бедный мне нужно де-
16 тей корміть и учыть, сходи и займи у
17 еврея а то без денег хоронити ни буду”,
18 яна прасілася каб паждаў пакуль дзе раста-
19 раецца, дык ён ні хацеў, тады пашла пазы-
20 чаць ў жыдоў. Дык вось што братцы жыд
21 паверыў а поп ні паверыў. Вось братцы
22 што вырабляе гэны сьвяты пастыр, каторы
23 каждую нядзелю ў царкві ў пропавядзі гаворыць
24 каб людзі жылі праўдаю каб ні крыўдзілі
25 адзін другога і каб шыра спаўнялі дзесяць
26 запавядзяў Божых, даводзіць бабаў да слез
27 разнымі байкамі аб Радавой Беларусі што
28 там камуністы абдзіраюць людзей, забіваюць
29 бацькоў і мацяроў і збыткуюцьца з царкві Божае
30 алеж людзі разумнейшыя каторыя знаюць
31 што гэта всё ніпраўда што ён гаворыць
32 ніхочуць на яго ўслухацьца, дык ціпер
33 як тылькы ён зачынае гаварыць пропавядзь

1009
выходзяць з цэрквы. Гледзячы на яго пропа-
вядзь, можна яго залічыць да тых выду-
маных ім Радавых камуністаў. Так
што грамадзянне прудно все зломны
прадзелы апісаць бо трэба было-б валовае
скуры, ~~тылькой~~ гледзячы на всіх яго прадзе-
лах можна назваць яго скурадзёрам
8 ды годзі.

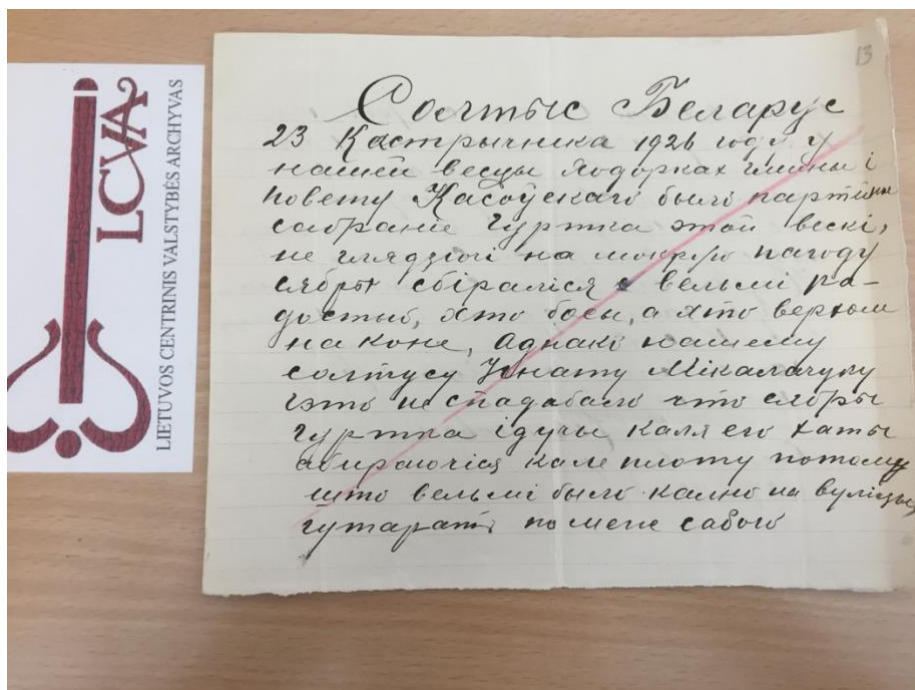
Малы.

Дня 28/X. 1926 г.

368.1.22. 12ар

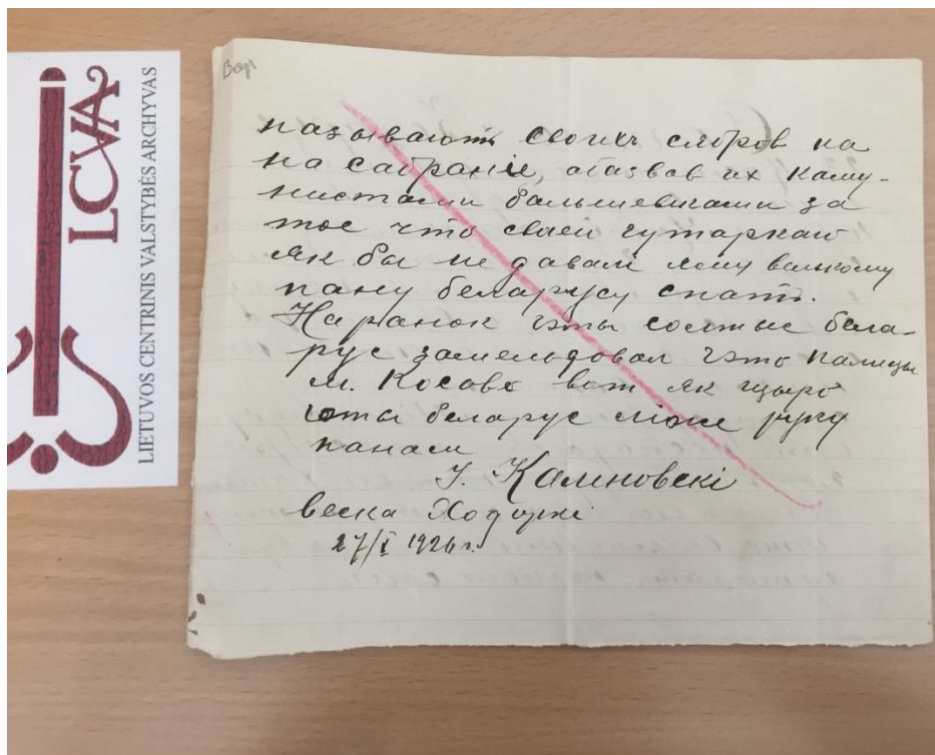
1 выходзяць з цэрквы. Гледзячы на яго пропа-
2 вядзь, можна яго залічыць да тых выду-
3 маных ім Радавых камуністаў. Так
4 што грамадзянне прудно все
5 яго прадзелы апісаць бо трэба было-б валовае
6 скуры, тылькой гледзячы па всіх яго прадзе-
7 лах можна назваць яго скурадзёрам
8 ды годзі.
9
10 Дня 28/X. 1926 г. Малы.

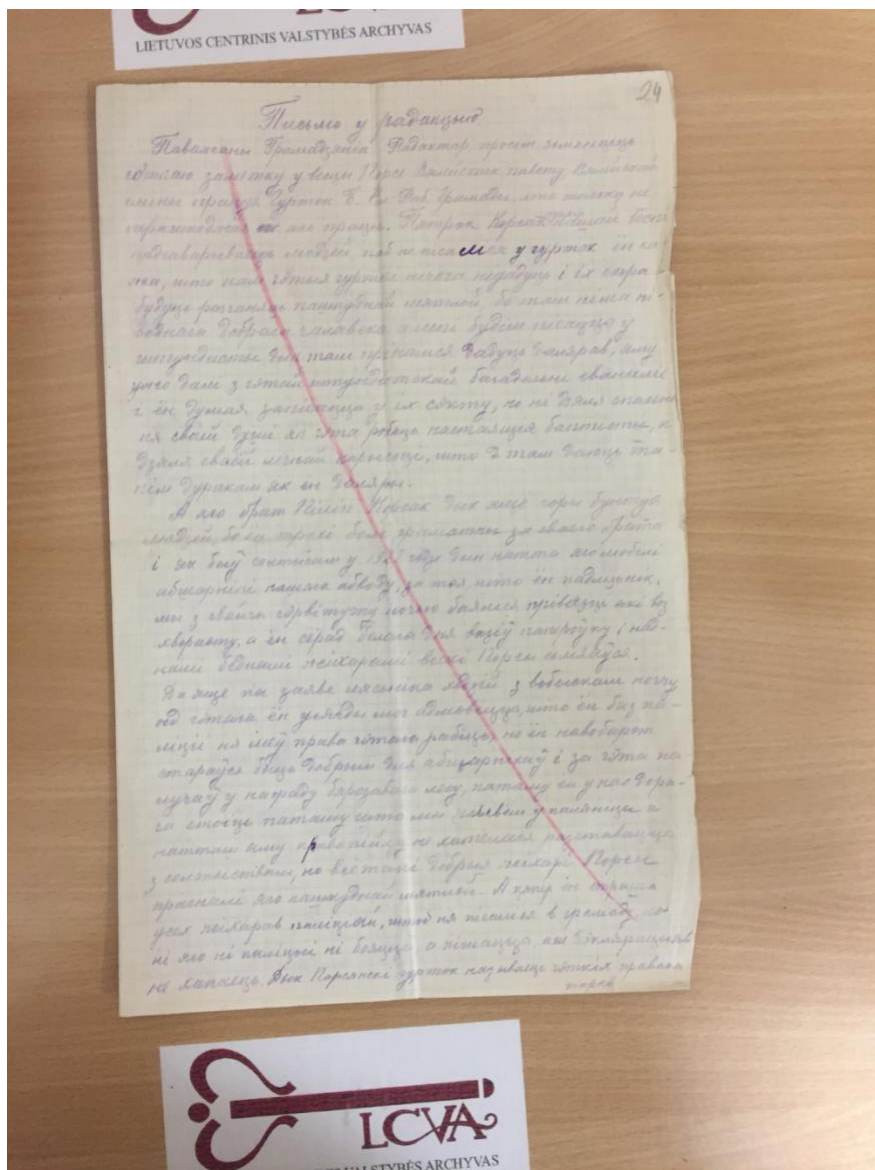
368.1.22. 13

- 1 Солтыс Беларус
- 2 23 Кастрычніка 1926 году у
- 3 нашэй весцы [Хо?]дорках гмины і
- 4 повету Касоўскаго было парт[и?]ное
- 5 сабрание Гуртка этой вескі,
- 6 не глядзючі на мокрую пагоду
- 7 сябры сабраліся вельмі ра-
- 8 достно, хто босы, а хто верхом
- 9 на коне, Аднако нашему
- 10 солтусу Ігнату Мікалачуку
- 11 гэто не спадабало што сябры
- 12 гуртка ідуць каля яго хаты
- 13 абіраючыся кале плоту потому
- 14 што вельмі было кално на вуліцы,
- 15 гутарат по меж сабою

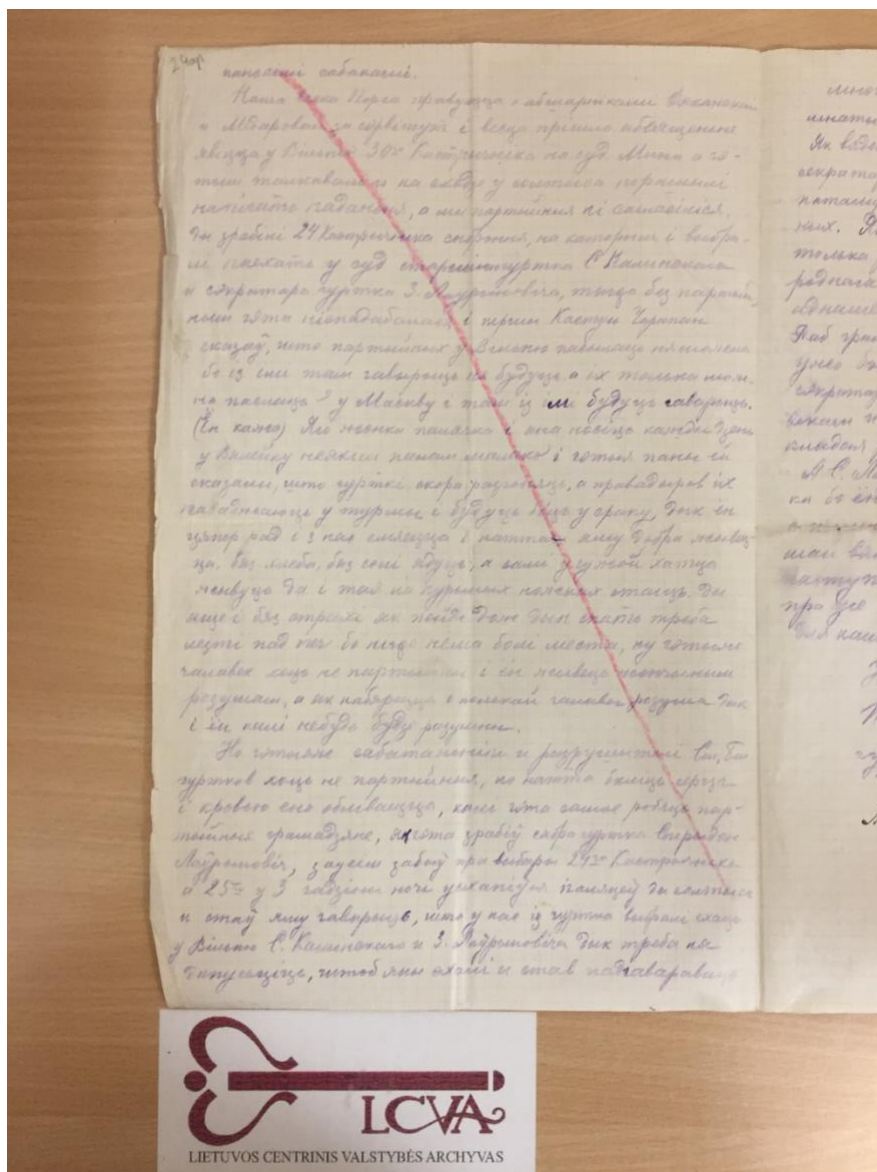
368.1.22. 13ар

- 1 называють своих сябров на
- 2 на сабраніе, абазвав их каму-
- 3 нистами бальшевичами за
- 4 тое што сваей гутаркай
- 5 як бы не давалі яму велькому
- 6 пану беларусу спаті.
- 7 На ранок гэты солтыс бела-
- 8 рус замельдовал гэто палицы
- 9 м. Косово вот як щыро
- 10 гэты беларус ліже руку
- 11 панам
- 12 I. Калиновскі
- 13 веска Ходоркі
- 14 27/X 1926

368.1.22. 24

1 Письмо у редакцию.
 2 Паважаны Грамадзянін Радактар, просім змясьціць
 3 гэтаю заметку у весцы Порсе Вялейскага павету, Вялейскай
 4 гміны працяя Гурток Б. Сял.-Раб. Грамады. хто толька не
 5 перашкоджая яго яго працы. Пятрок Корсак [??ор] нашай вёскі
 6 падгаварываець людзей, каб не пісаліся у гурток ён ка-
 7 жа, што нам гэтыя гурткі нічога нідадуць і іх скоро
 8 будуць разганяць пашкуднай мятлой, бо там німа ні-
 9 воднага добрага чалавека, а лепі будім пісацца у
 10 штундисты дык там прінамя дадуць далярав, яму
 11 ужо далі з гэтай штундистскай багадельні евангеліе
 12 і ён думая запісацца у іх сэкту, но ні дзяля спасень-
 13 ня сваёй душы як гэта робяць настояція баптiсты, а
 14 дзяля сваёй лічнай карысьці, што д там даюць та-
 15 кім дуракам як ён даляры.
 16 А яго брат Піліп Корсак дык ящэ горы бунтуя
 17 людзей, бо ён трохі болі граматны за сваяго брата
 18 і як быў солтысам у 1922 годзе дык натта яго любілі
 19 абшарнікі нашага абводу, за тоя, што ён падлізьнік,
 20 мы з свайго сэрвігугу ночью баяліся прывязці які воз
 21 хвораству, а ён сёрад белага дня вазіў папieroўку і над-
 22 намі беднамі жіхарамі вескі Порсы сьмяяўся.
 23 Да яще па заяве лясьніка ходзіў з вобыскам ноччу,
 24 ад гэтага ён усягды мог адмовіцца, што ён бяз па-
 25 ліці ня меў права гэтага рабіць, но ён навобарот
 26 стараўся быць добрым для абшарнікаў і за гэта па-
 27 лучаў у награду бярозавага лесу, патаму ён у нас дора-
 28 га стоіць патаму што мы жывём у паляніцы и
 29 натташ яму кравопійцу не хателася разставацца
 30 з солтыствам, но всётакі добрыя жіхарі Порсы
 31 прагналі яго пашкуднай мятлой. А цяпер ён страша
 32 усех жіхараў паліціяй, штоб ня пісаліся в грамаду, но
 33 ні яго ні паліціы ні бояцца, а пішацца, аш дэклярацыяв
 32 не хапаець. Дык Парсянскі гурток называець гэткіх правака-
 33 -тарав

368.1.22. 24ар

- 1 паньскімі сабакамі.
- 2 Наша веска Порса правуецца [?] абшарнікамі Дяканскай
- 3 и Медаровай за сэрвітут і весца прішло абвященье
- 4 явіцца у Вільню 30[г?] Кастрычніка на суд. Многа а гэ-
- 5 тым талкава[??] на сходзе у солтыса порашылі
- 6 напісать паданьня, а мы партыйныя ні сагласіліся,
- 7 ды зрабілі 24 Кастрычніка сыбро?ння, на каторым і выбра-
- 8 лі паехать у суд старшіню гуртка С. Камінскага
- 9 и сжратара гуртка З. Лаурыновіча, тагда без партый-
- 10 ным гэта ніспадабалася і першы Кастусь Чарапан
- 11 сказаў, што партыйных у Вільню пасылаць няможна
- 12 бо з імі там гаварыць ня будуць, а іх толька мож-
- 13 на паслаць у Маскву і там із імі будуць гаварыць.
- 14 (Ён кажа) Яго жонка палячка і яна носіць кажды дзень
- 15 у Вялейкі неякім панам малако і гэтыя паны ей
- 16 сказалі, што гурткі скоро разгоняць, а правядыров іх
- 17 пасаджаюць у турмы і будуць біць у сраку, дык ён
- 18 цяпер рад і з нас смяецца і наттаж яму добра жывець-
- 19 ца, бяз хлеба, бяз солі ядуць, а самі у чужой хатка
- 20 жывуць да і тая на курыных ножках стаіць. ды
- 21 яце і без страхі як пойде дож дык спать треба
- 22 лезці пад печ бо нігде нема болі места, ну гэтыж
- 23 чалавек хоць не партыйны і ён жывець жончыным
- 24 розумам, а як набярэцца с полькай[?] галавы розума дык
- 25 і ён калі небудь будзе разумны.
- 26 Но гэтыяж сабатажнікі и разрушытелі Сел. Бел
- 27 гуртков хоць не партыйныя, но натта баліць сердца
- 28 і кровью ено абліваецца, калі гэта самое робяць пар-
- 29 тыйныя грамадзяне, як гэта зрабіў сябра гуртка Спірыдон
- 30 Лаўрыновіч, заусім забыў пра выбары 24го Кастрычніка
- 31 а 25го у 3 гадзіны ночі усхапіўся паляцеў да солтыса
- 32 и стаў яму гаварыць, што у нас із гуртка выбралі ехачь
- 33 у Вільню С. Камінскага и З. Лаўрыновіча дык треба ня
- 34 дапусьціць, штоб яны ехалі и став падгавараваць

многа другіх аднадумцав большасцю з ця-
 2 мнаты і з тых людзей, каторыя проци гуртка.
 3 Як вядома солтыс сабраў сход і узамен нашаго
 4 сэкратара З. Л. выбралі другога чалавека і гэта
 5 патаму, што ня партыйных ёсь болі як партый-
 6 ных. Як зрабіў Сябра Лаўрыновіч Спірідон дык так
 7 толька робяць злыя сабаки, ён аклявятаў сваяго
 8 роднага брата, каторы часней яго у ва всех
 9 аднашэньнях і ён першы запісаўся у Бел. Сел.-
 10 Раб. Грамаду. зарганізаваў гурток і у гуртку
 11 ужо болі як 60т чалавек. Парсянскі гурток
 12 сэкратара З. Лаўрыновіча лічыць найлепшым чала-
 13 векам и просіць яго так жа работаць непа-
 14 кладая рук як ён работаў ідагэтаго часу.
 15 А С. Лаўрыновіча заключаем из Парсянскага гурт-
 16 ка бо ён яще ня можа быць сацыялістамъ,
 17 а толькі можа быць штундыстам, бо у на-
 18 шай вялікай сем'е доўжна быць еднасьць и мы
 19 паступіўші у гэту сямью доўжны забыцца
 20 пра усе лічныя споры и каваць общая шчасьце
 21 для нашай маладой Беларусі.

Няхай згінучь усе злыя перашкоднікі
 22 И няхай живуць барацьбіты усіх
 23 гурткаў[?] Бел. Сел. Раб. грамады
 24
 25 Парсянскі гуртак Б.С.Р.Г. п. і гм Вялейка

368.1.22. 25

- 1 многа другіх аднадумцав большасцю з ця-
- 2 мнаты і з тых людзей, каторыя проци гуртка.
- 3 Як вядома солтыс сабраў сход і узамен нашаго
- 4 сэкратара З. Л. выбралі другога чалавека і гэта
- 5 патаму, што ня партыйных ёсь болі як партый-
- 6 ных. Як зрабіў Сябра Лаўрыновіч Спірідон дык так
- 7 толька робяць злыя сабаки, ён аклявятаў сваяго
- 8 роднага брата, каторы часней яго у ва всех
- 9 аднашэньнях і ён першы запісаўся у Бел. Сел.-
- 10 Раб. Грамаду. зарганізаваў гурток і у гуртку
- 11 ужо болі як 60т чалавек. Парсянскі гурток
- 12 сэкратара З. Лаўрыновіча лічыць найлепшым чала-
- 13 векам и просіць яго так жа работаць непа-
- 14 кладая рук як ён работаў ідагэтаго часу.
- 15 А С. Лаўрыновіча заключаем из Парсянскага гурт-
- 16 ка бо ён яще ня можа быць сацыялістамъ,
- 17 а толькі можа быць штундыстам, бо у на-
- 18 шай вялікай сем'е доўжна быць еднасьць и мы
- 19 паступіўші у гэту сямью доўжны забыцца
- 20 пра усе лічныя споры и каваць общая шчасьце
- 21 для нашай маладой Беларусі.
- 22 Няхай згінучь усе злыя перашкоднікі
- 23 И няхай живуць барацьбіты усіх
- 24 гурткаў[?] Бел. Сел. Раб. грамады
- 25 Парсянскі гуртак Б.С.Р.Г. п. і гм Вялейка

28

Наша администрация
3 в. Саволёўкі Горадз. Павегу.

У наше вёсцы ёсьць будынак,
які пачалі будаваць перад вайной
у 1914 г. і быў прызначаны на цэркву.
Дзякуючы вайне цэркаў не кошана
і будынак гэты гніе без усякага ужыт-
ку - бо ж сямлі і матэрыялы
каштлівыя гэтую будову. Некаторыя ў-
сёлі прапавалі каб будынак гэты
навірнуць на школу - той у нас не
мае буды, а тамкі у прошлым годзе
прывезлі польскага дзяцця - баба, якая
апрача катэхізму дзяцей ніц не ўчыла
і та ўзяла на 2 групы бо ж школа-хата
за малалі каб тымшэй усе дзеці, а
у дадатак за гэтую хату - школу трэба
плаціць 200 зл. у год. Але ж дзе там-
нашае мову і сьлужані і фотуць каб
з тымшэй будынку зрабіць школу,
што катэды велькі грош! вольна там
казаў наш Коматоўскі „баця“ якому
разводзіць вата - каб замест шко-
лаў было як найбольш цэркваў - дзе
можна найлепей гандляваць Богам
да баламуціць людзей, дзеля гэтага
поп пачаў страшыць людзей пек-
лам да разнымі чарцямі - якія грэш-
ных кінуць у самую глыбіню пекельную
30 Браточки мы ужо і бяз папоўскіх
31 страхау маям і пекло і чарцей:
32 пекло гэта у наше вёсцы найгоршас

368.1.22. 28

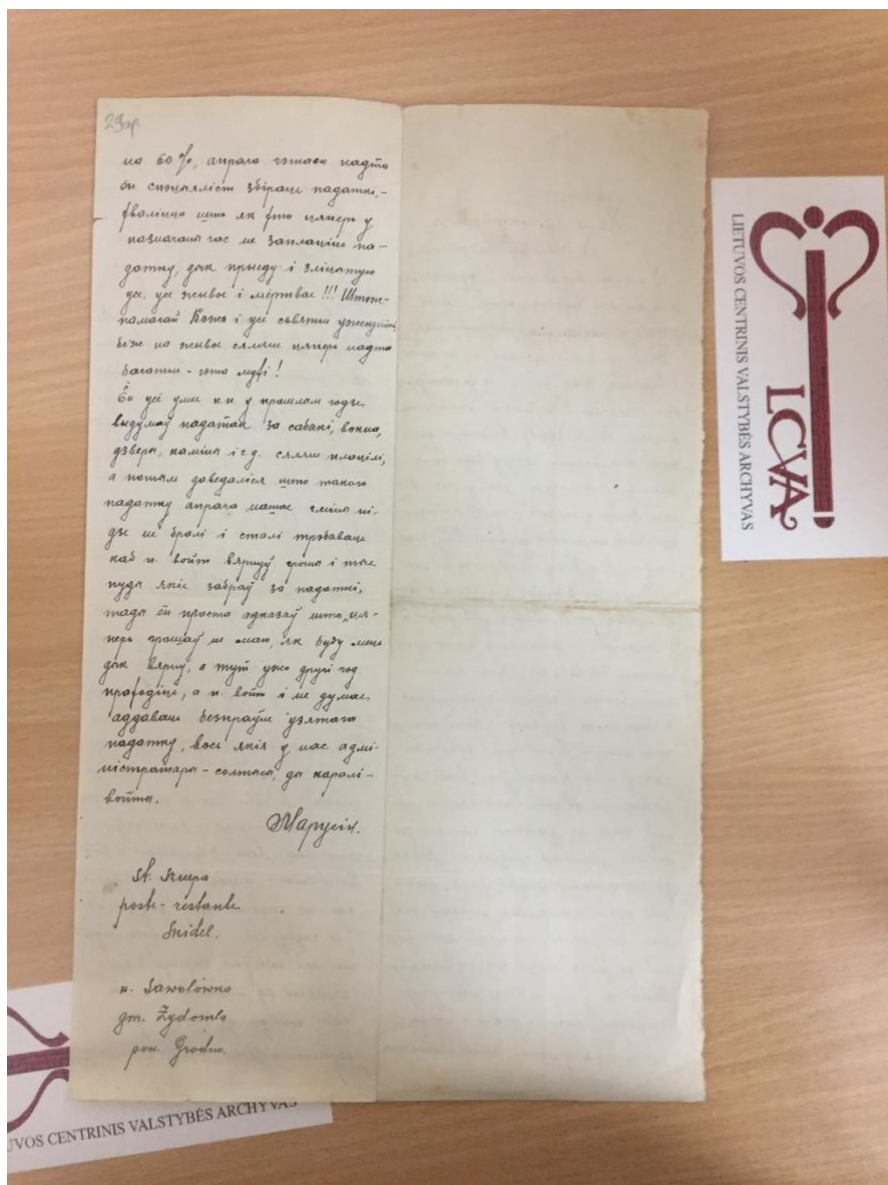
1 Наша администрация
2 з в. Саволёўкі Горадз. Павегу.
3 У наше вёсцы ёсьць будынак,
4 які пачалі будаваць перад вайной
5 у 1914 г. і быў прызначаны на цэркву.
6 Дзякуючы вайне цэркаў не кошана
7 і будынак гэты гніе без усякага ужыт-
8 ку - бо ж сямлі не маюць магчымасьці
9 кончыць гэтую будову. Некаторыя уно-
10 сяць прапавалі, каб будынак гэты
11 павярнуць на школу - якой у нас не-
12 ма зусім, а толькі у прошлым годзе
13 прывезлі польскага ўчыцеля - бабу, якая
14 апрача катэхізму дзяцей ніц не ўчыла
15 і то ўчыла па 2 групы бо ж школа-хата
16 за малая каб з'мясьціць усіх дзяцей, а
17 у дадатак за гэтую хату - школу трэба
18 плаціць 200 зл. у год. Але ж дзе там -
19 нашае мову і сьлужані не хочучь каб
20 з гніюшчага будынку зрабіць школу,
21 гэта кажуць велькі грэх! бо ж так
22 казаў наш Коматоўскі „баця“ якому
23 разходзіцца аб тым - каб замест шко-
24 лаў было як найбольш цэркваў - дзе
25 можна найлепей гандляваць Богам
26 ды баламуціць людзей, дзеля гэтага
27 поп пачаў страшыць людзей пек-
28 лам да разнымі чарцямі - якія грэш-
29 ных кінуць у самую глыбіню пекельную
30 Браточки мы ужо і бяз папоўскіх
31 страхау маям і пекло і чарцей:
32 пекло гэта у наше вёсцы найгоршас

29

дзякуючы нашаму п. солтысу Сухоцко-
му цяпер праз нашу вёску як пройдзе
дождж - дык горш як праз пекло
не пройдзеш не праедзеш, бо ж
кругом багно - спадаў для вады німа,
мастоў німа (усе паломаны), адны
псабы пяюць хвалебныя гімны у чэсьць
нашых п. адміністратароў. А сколько
ужо паложана грошаў на гэтыя мас-
ты! - аднаму Шмойлу - шынкару вядо-
мо, адным словам за тры грошы даў-
но ўжо сталіць чугунна-бэтонныя
масты, але наша панкі - мы здрама
роўны пабудавалі іхалілі масты -
з бутэляк з водкі, (якую піюць як
воду) так нам сказаў правая рука
солтыса - Піліп Мышко каторы
у восні ²⁵ за гарэлку, прадаў паліцыі
10 чал якіх паліцыя з'біла да паў-
сьмерці, а у дадатак Мышко за-
тэту прадажу атрымаў 7 гектараў
зямлі і ішо пільны фаліцыя - што
ён каго забов для у 24 мінута ад-
траціць за „краты“, штож сабака усе
шмота! А чорт - якім нас страшаць
так само кождому з нас уеўся, -
гэта наш Ясна-Вельможны п. войт
Більчынскі - кароль гміны Жідомля,
які на кождым шагу дзярэ з нас
31 ша які паперак, трэбуе 3 зл. -
даражэй ад міністра! а як
келі прыдзе у вёску, - дык
гарэлка абавязкова паднімецца

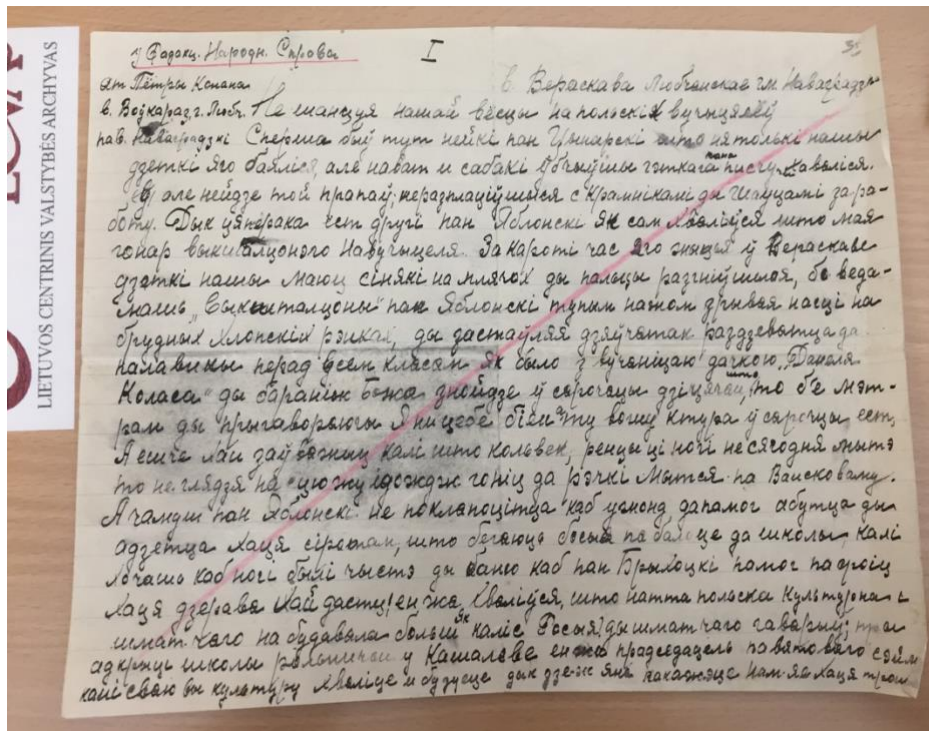
368.1.22. 29

1 дзякуючы нашаму п. солтысу Сухоцко-
2 му цяпер праз нашу вёску як пройдзе
3 дождж - дык горш як праз пекло
4 не пройдзеш не праедзеш, бо ж
5 кругом багно - спадаў для вады німа,
6 мастоў німа (усе паломаны), адны
7 жабы пяюць хвалебныя гімны у чэсьць
8 нашых п. адміністратароў. А сколько
9 ужо паложана грошаў на гэтыя мас-
10 ты! - аднаму Шмойлу - шынкару вядо-
11 мо, адным словам за тры грошы даў-
12 но ўжэ стаяліб чугунна-бэтонныя
13 масты, але нашы панкі - яны здаецца
14 хочучь пабудавачь шклянныя масты -
15 з бутэляк з водкі, (якую піюць як
16 воду) так нам сказаў правая рука
17 солтыса - Піліп Мышко каторы
18 у восні ²⁵ за гарэлку, прадаў паліцыі
19 10 чал якіх паліцыя з'біла да паў-
20 сьмерці, а у дадатак Мышко за-
21 гэтую прадажу атрымаў 7 гектараў
22 зямлі і ішо цяпер хваліцца, - што
23 ён каго захочэ дык у 24 мінута ад-
24 правіць за „краты“, штож сабака усе
25 можа! А чорт - якім нас страшаць
26 так сама кождому з нас уеўся, -
27 гэта наш Ясна-Вельможны п. войт
28 Більчынскі - кароль гміны Жідомля,
29 які на кождым шагу дзярэ з нас
30 7-ю скуру, н.п. : за тое што падпі-
31 ша які паперак, трэбуе 3 зл. -
32 даражэй ад міністра! а як
33 калі прыдзе у вёску, - дык
34 гарэлка абавязкова паднімецца

368.1.22. 29ар

- 1 на 60%, апрача гэтага надта
 - 2 ён спецыяліст збіраць падаткі, -
 - 3 хваліцца што як хто цяпер у
 - 4 пазначаны час не заплаціць па-
 - 5 датку, дык прыеду і зліцытую
 - 6 усе, усе жывое і мёртвае !!! Штож-
 - 7 памагай Божа і усе сьвятыя уженднікі,
 - 8 бо'ж на жывое сяляне цяпер надта
 - 9 багатыя – гэта мухі!
 - 10 Ён усё умее н.п. у прошлым годзе
 - 11 выдумаў падатак за сабакі, вокна,
 - 12 дзверы, каміны і г.д. сяляне плацілі,
 - 13 а потым даведаліся што такога
 - 14 падатку апрача нашае гміны ні-
 - 15 дзе не бралі і сталі трэбаваць
 - 16 каб п. войт вярнуў грошы і тые
 - 17 пуды якіе забраў за падаткі,
 - 18 тады ён проста адказаў што „ця-
 - 19 перь грошаў не маю, як буду мець
 - 20 дык вярну, а тут ужо другі год
 - 21 праходзіць, а п. войт і не думае,
 - 22 аддаваць безпраўне узятага
 - 23 падатку, вось якія у нас адмі-
 - 24 ністратары – солтысы, ды каралі –
 - 25 войты.
- Марусін.
- 26
 - 27 St. Szurpa
 - 28 poste-restante
 - 29 Skidel.
 - 30
 - 31 w. Sawolowko
 - 32 gm. Zydomla
 - 33 pow. Grodno.

368.1.22. 33

1 у Радацк. Народн. Справа

I

2 ат Пётры Конана

в. Вераскава Любчанскае гм.

Наваградз.па

3 в. Воўкараз, г. Любч. Не шанцую нашай вёсцы на польскіях вучыцляёў

4 пав. Наваградзкі Сперша быў тут нейкі пан Цынарскі што ня толькі нашы

5 дзеткі яго баяліся, але нават и сабакі ўбчыўшы гэткага пана писчучы хаваліся.

6 [у?] але нейдзе той прапаў; неразплаціўшыся с Крамнікамі ды Шауцамі за ра-

7 боту. Дык цяперака ёст другі пан Яблонскі. Як сам хваліўся што мая

8 гонар выкшалцонаго Навучыцеля. За кароті час яго жыцьця ў Вераскаве

9 дзеткі нашы маюц сінякі на плячох ды пальцы разгніўшыся, бо веда-

10 машь „выкшталцоны” пан Яблонскі тупым нажом зрывава нагці на

11 брудных хлопскіх рэнках, ды застаўляя дзяўчатак раздзеватца да

12 палавины перад вусем класам Як было з вучаніцаю дачкою „Данеля

13 Коласа” ды бараніж Божа знойдзе ў сарочацы дзіччай, што то б’е мэт-

14 рам ды прыгавораючы Я ни тебе біем а ту вошу ктура ў сароччы ест,

15 А ешче хай заўважыц калі што кольвек, ренцы ці ногі не с’ягодня мытэ

16 то не глядзя на цюжу ідождж гоніц да рэчкі Мытсы па ваисковаму.

17 А чамуш пан Яблонскі не поклапоцітца каб ужонд дапамог абутца ды

18 адзетца хаця сіротама, што бегаюць босые па балоце да школы, калі

19 хочашь каб ногі былі чыстэ ды баню каб пан Брыхоцкі памог пасроіц

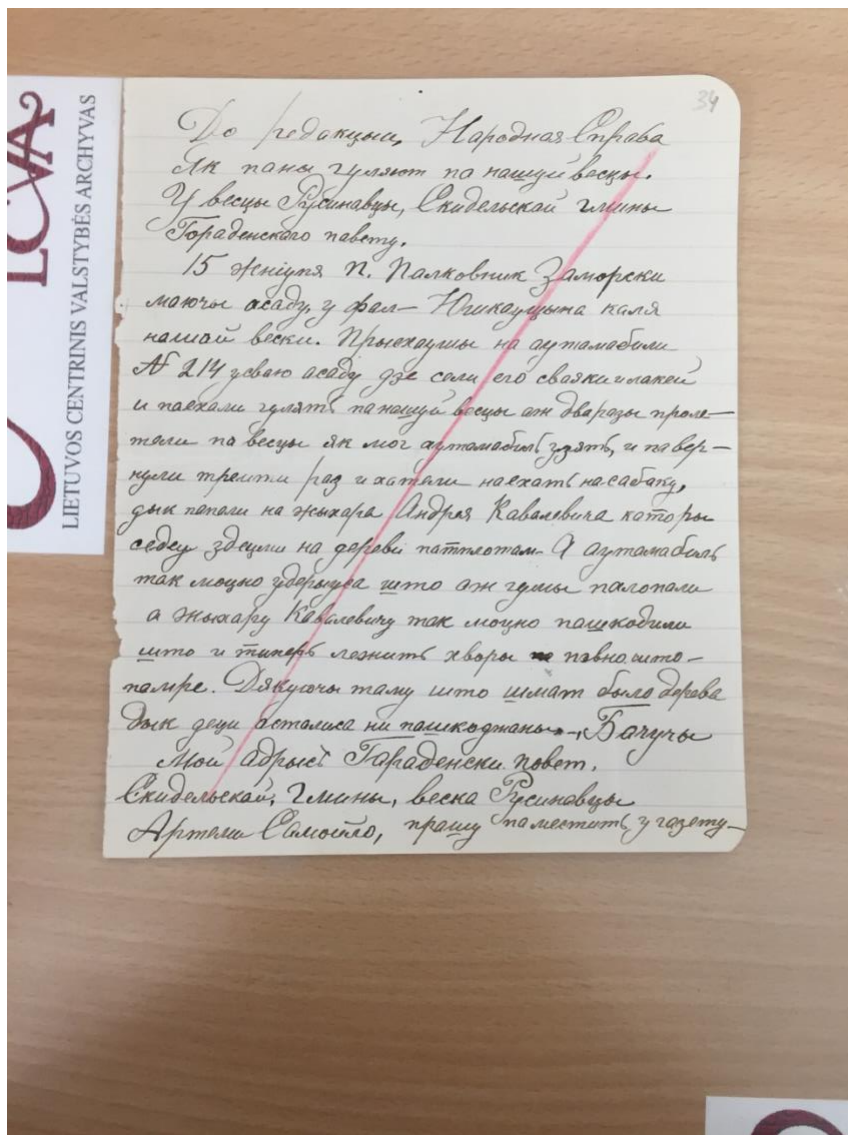
20 хаця дзерава хай дастц! ен жа хваліўся, што натта польска культурна і

21 шмат чаго набудавала больш як каліс Росыя! ды шмат чаго гаворыц; пра

22 адкрыц школы рольничай у Кашалева ен жа прадседацель павятоваго сэйм[?]

23 калі сваю вы культуру хваліце и будуеце дык дзе-э яна пакажэце нам яе хаця

трош[??]

368.1.22. 34

- 1 До редакции Народная Справа
- 2 Як паны гуляют па нашуй весцы
- 3 У весцы Русинавцы, Скидельскай гмины
- 4 Гораденскаго павету.
- 5 15 жніўня п. палковник Заморски
- 6 маючы асаду, у фал – Юшкаушына каля
- 7 нашай вески. Прыехаўшы на аўтамабілі
- 8 № 214 усваю асаду дзе сели яго сваякі і лакей
- 9 і паехалі гуляць па нашуй весцы аж два разы проле –
- 10 тели па весцы як мог аўтамабіль узяць, і павер –
- 11 нулі трейти раз и хателі наехать на сабаку,
- 12 дык папалі на жыхара Андрэя Кавалевича каторы
- 13 седеу здецми на дрэві патплогам. А аўтамабіль
- 14 так моцно удерыўса што аж гумы палопалі
- 15 а жыхару Кавалевичу так поцно пашкодзілі
- 16 што и тыперь лежить хворы [??] пэвно што –
- 17 памре. Дякуючы таму што шмат было дрэва
- 18 дык деци асталиса ни пашкоджаны, Бачучы
- 19 Мой адрысь Гараденски повет.
- 20 Скидельскай, гміны, веска Русинавцы
- 21 Артеми Самойло, прашу паместить у газету –

якого ми маем войта 35
~~Таблиця~~ ~~Землетвори~~

Рожанщина

Наш войт гміны Ражанскаі Косаўскаго павету п. Бусяцкі не тма на літвін тое мідзей каторыя знаходзяцца сябрамі Беларус. Сял. Раб. Грамады а самой партыі дот і цярапец німожы, вадна шчо сета большыцкад: Тое хто ў яе запісаўся то у сіх у турму запакуюць і страшно баіцца каб нятто из солтысаў ні быў грамадоўцам. А як даведаўся шчо у весцы Калазубы запісаўся і солтыс, то зараз жа зажадаў яго перавыбараў і казаў яму шчо пашоў ты па кепскаму шляху. Няхай бы ён лепяй зарозбы бульжніком і с сябе грая вельмі велькаго пана воць і не ўмея размаўляць па польскі, алеш стара-ецца абы як абы не па беларускі

Вясковяц

М. Шаповая вёскі Калазубы Рожанскае гм.
Косаўскаго павету

368.1.22. 35

1 якого мы маем войта
 2 1926 года 3 актэбры
 3 Рожанщина
 4 Наш войт гміны Ражанскаі Косаўскаго
 5 павету п. Бусяцкі натта ня любіць тых
 6 людзей каторыя знаходзяцца сябрамі
 7 Беларус. Сял. Раб. Грамады а самой партыи
 8 дык і цярапец німожя, кажа што гета
 9 большевіцкая: Тых хто ў яе запісаўся то у
 10 сіх у турму запакуюць і страшно баіцца
 11 каб ніхто из солтысаў ні быў грамадоўцам.
 12 А яе даведаўся што у весцы Калазубы
 13 запісаўся і солтыс, то зараз жа зажадаў
 14 яго перавыбараў і казаў яму што пашоў ты
 15 па кепскаму шляху. Няхай бы ён лепяй зарозбы
 16 бульжніком і с сябе грая вельмі велькаго пана
 17 хоць і не ўмея размаўляць па польскі, алеш стара-
 18 ецца абы як абы не па беларускі
 19 Вясковяц
 20 М. Шаповая вёскі Калазубы Рожанскае гм.
 21 Косаўскаго павету.

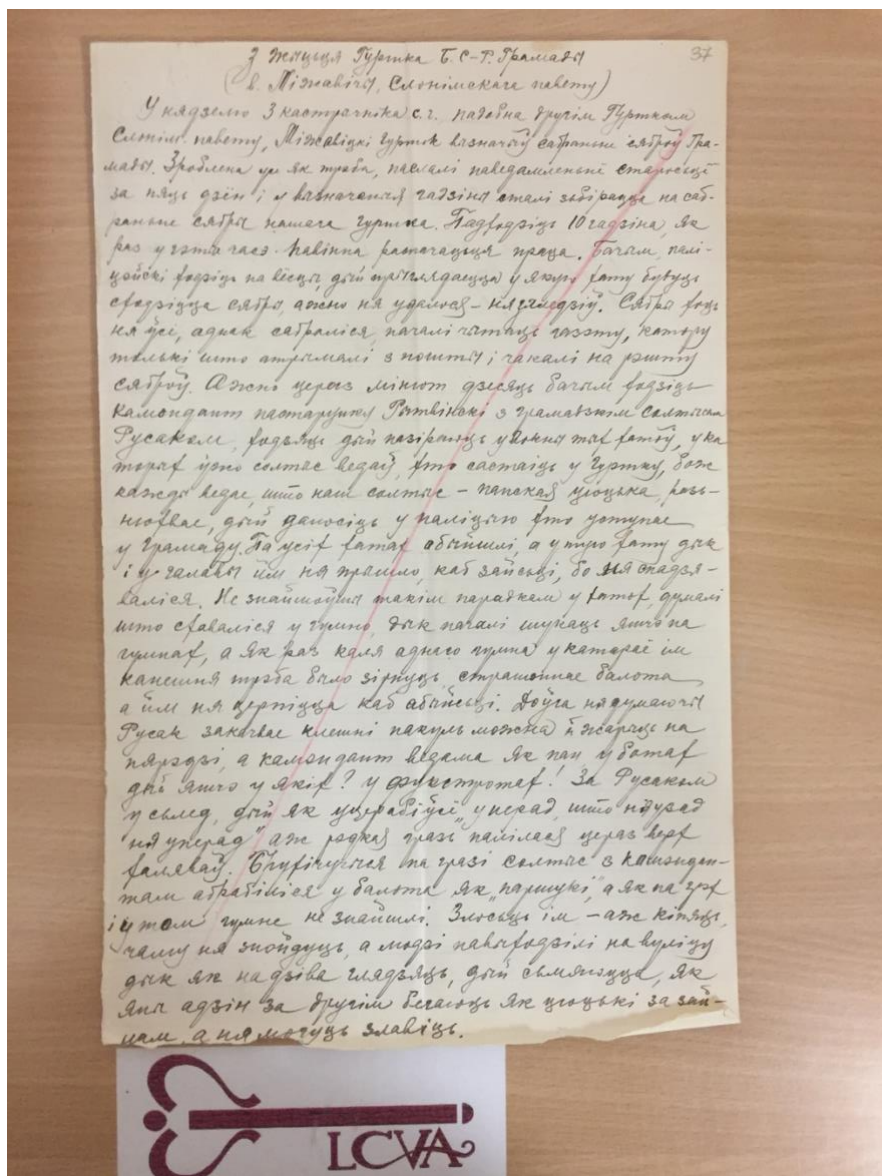
Працяг. 36

Нікаторыя падлізьнікі панкоў чакалі што пераловяць, ды і звязалі рукі сябром будучы гнаць у вастрог, аlesh гэтак ня сталася, бо сябра ня палахлівыя, ды і чакалі, каб адно яны прайшлі у хату, прыгатовішчы з ікотушкімі, каб ім адрасу дух забіць, дык як на грэх і ня прайшлі у хату а каторай месціліся барацьбіты справедліваеці. Каб злосьць дарма не прайшла, дык камэндант хадзіў па хатах сяброў, як у каго зауважыў лён на печы, дык пратапіцца болей, а крыўду якую небудзь та трэба было зрабіць. Пасья таго як пабачылі людзі, што сябра гэтка не палахлівыя, дык камэндант з солтысам, дык у гэты самы дзень запісалася яшчэ 20 чалавек у Гурток дык так паночкі, ваша пагроза нам ня страшна, чым больш вы палохаеце, тым больш пашыраецца і расьце Сялянска-Работніцка Грамада

Сябрам – Чэсьць!
 – ворагам – Ганьба!
 – Габрусь Сьмелы –

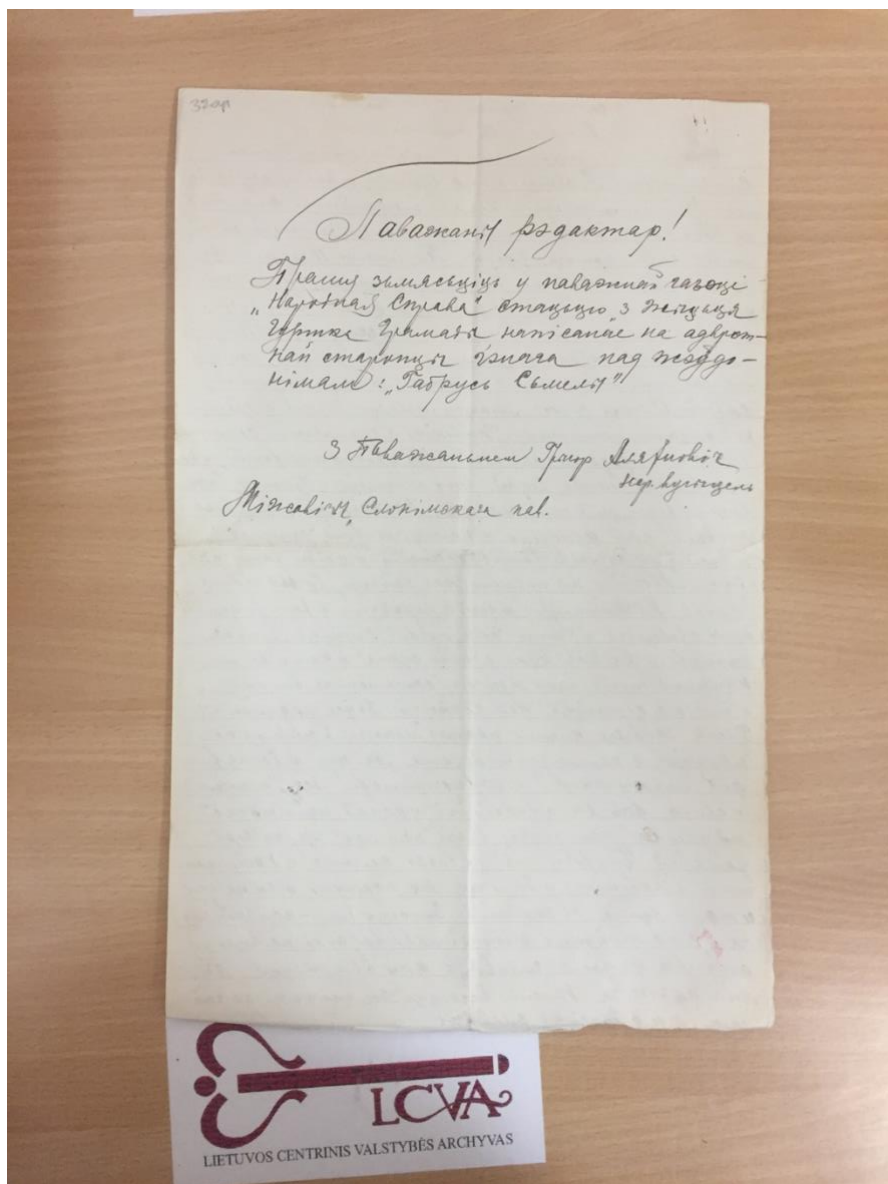
368.1.22. 36

- Працяг.
- 1
 - 2 Нікаторыя падлізьнікі панкоў чакалі
 - 3 што пераловяць, ды і звязалі рукі сябром
 - 3 будучы гнаць у вастрог, аlesh гэтак ня
 - 4 сталася, бо сябра ня палахлівыя, ды і чака-
 - 5 лі, каб адно яны прайшлі у хату, прыгато-
 - 6 вішчы з ікотушкімі, каб ім адрасу дух
 - 7 забіць, дык як на грэх і ня прайшлі у хату
 - 8 а у каторай месціліся барацьбіты справед-
 - 9 ліваеці. Каб злосьць дарма не прайшла,
 - 10 дык камэндант хадзіў па хатах сяброў, як
 - 11 у каго зауважыў лён на печы, дык прата-
 - 12 піцца болей, а крыўду якую небудзь та трэ-
 - 13 ба было зрабіць. Пасья таго як пабачылі
 - 15 людзі, што сябра гэтка не палахлівыя
 - 16 не паўцекалі ад мала не павар'яцеўшых
 - 17 Камэнданта з солтысам, дык у гэты самы
 - 18 дзень запісалася яшчэ 20 чалавек у Гурток
 - 19 дык так паночкі, ваша пагроза нам
 - 20 ня страшна, чым больш вы палохаеце,
 - 21 тым больш пашыраецца і расьце
 - 22 Сялянска-Работніцка Грамада
 - 23 Сябрам – Чэсьць!
 - 24 ворагам – Ганьба!
 - 25
 - 26 – Габрусь Сьмелы –

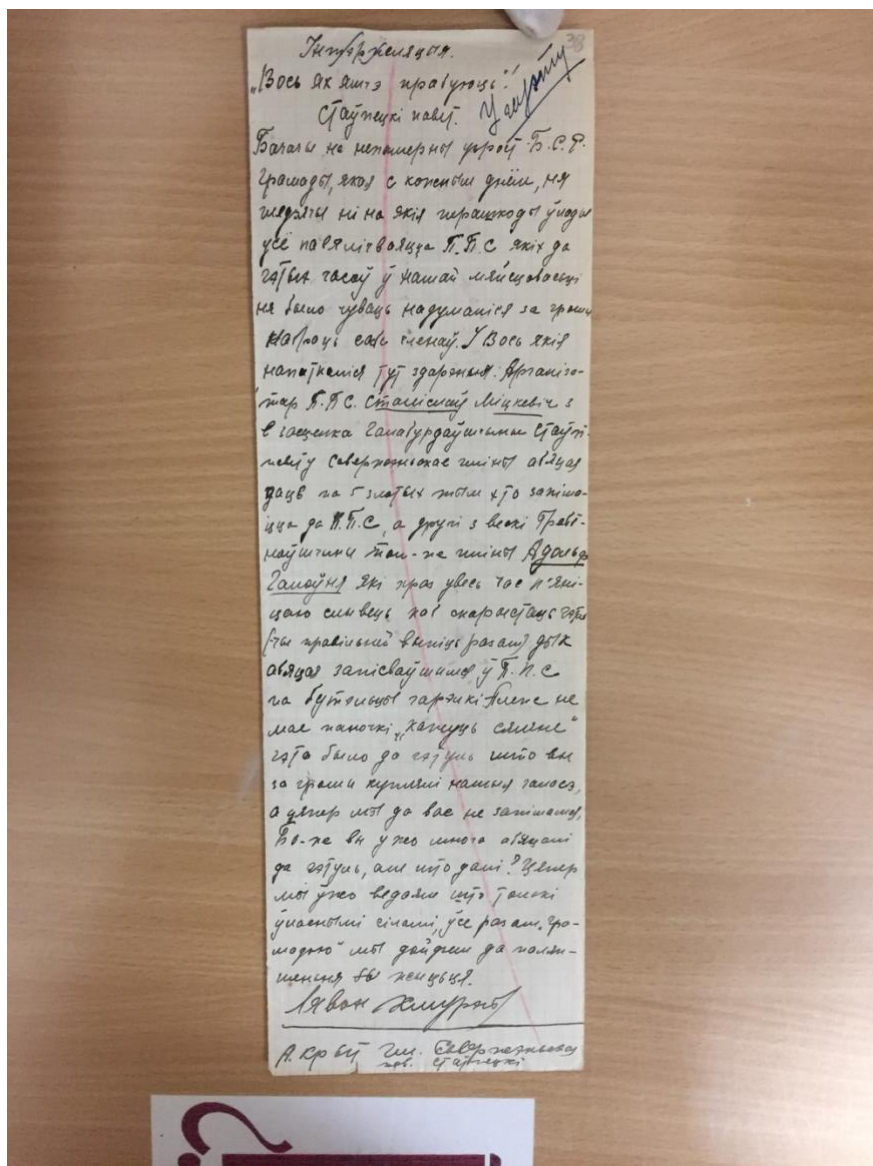
368.1.22. 37

1 з жыцця Гуртка Б. С.-Р. грамады
2 (в. Міжавічы, Слонімскага павету)
3 У нядзелю 3 кастрычніка с.г. падобна другім Гурткам
4 Слонім. павету, Міжавіцкі гурток вызначыў сабраньне сяброў Гра-
5 мады. Зроблена усе як трэба, паслалі паведамленьне старасьце
6 за пяць дзён і у вызначаныя гадзіны сталі зьбірацца на саб-
7 раньне сябры нашага гуртка. Падходзіць 10 гадзіна, як
8 раз у гэты час павінна распачацьца праца. Бачым, палі-
9 цойскі ходзіць па вёсцы, дый прыглядаецца у якую хату будуць
10 сходзіцца сябры, ажно ня удалося – нязгледзіў. Сябры хоць
11 ня ўсе, аднак сабраліся, пачалі чытаць газэту, катору
12 толькі што атрымалі з пошты і чакалі на рэшту
13 сяброў. Ажно цераз мінют дзесьць бачым ходзіць
14 камондант пастарунку Рытвінскі з грамадзкім солтысам
15 Русаком, ходзяць дый пазіраюць у вокны тых хатоў, у ка-
16 торых ўжо солтыс ведаў, хто састаіць у Гуртку, бож
17 кажды ведае, што наш солтыс – панская цюцкка, разь-
18 нухвае, дый даносіць у паліцыю хто уступае
19 у Грамаду. Па усіх хатах абышлі, а у тую хату дык
20 і у галавы ім ня прышло, каб зайсьці, бо ня спадзя-
21 валіся. Не знайшоўшы такім парадкам у хатах, думалі
22 што схаваліся у гумно, дык пачалі шукаць яшчэ па
23 гумнах, а як раз каля аднаго гумна у катораё ім
24 канешня трэба было зірнуць, страшэннае балота
25 а ім ня церпіцца каб абысьці. Доўга нядумаючы
26 Русак закачвае клешні пакуль можна й жарыць на
27 пярэдзі, а камэндант ведама як пан у ботах
28 дый яшчэ у якіх? у фукстротах! За Русаком
29 у сьлед, дый як уцерабіўсё „уперад, што нязад
30 ня уперад” аж рэдкая гразь палілася цераз верх
31 халываў. Трухічучыся па гразі солтыс з камэндан-
32 там абрабіліся у балота як „паршукі”, а як па з[??]
33 і у том гумне не знайшлі. Злосьць ім – аэ кіпяць,
34 чаму ня знойдуць, а людзі павыходзілі на вуліцу
35 дык як на дзіва глядзяць дый сьмяюцца, як
36 яны адзін за другім бегаюць як цюцккі за зай-
37 цам, а ня могуць злавіць.

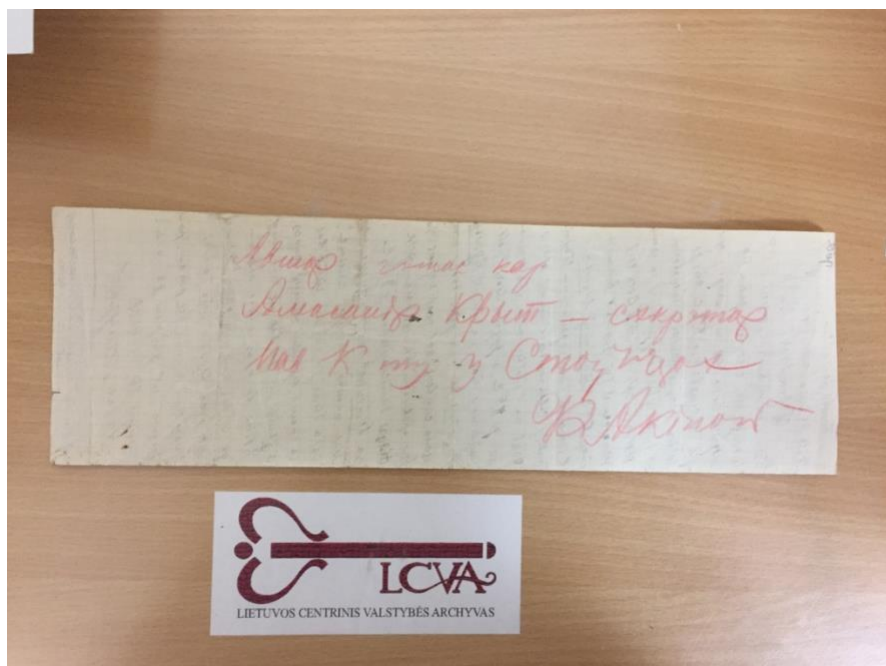
368.1.22. 37ар

- 1 Паважаны рэдактар!
- 2
- 3 Прашу змясьціць у паважнай газэці
- 4 „Народная справа” стацьцю „з жыцьця
- 5 гуртка Грамады, напісанае на адварот-
- 6 най старонцы гэнага пад псеўдо-
- 7 німам: „Габрусь Сьмелы”
- 8
- 9
- 10 З паважаньнем Грыгор Аляхновіч
- 11 нар.вучыцель
- 12 Міжавічы, Слонімскага пав.

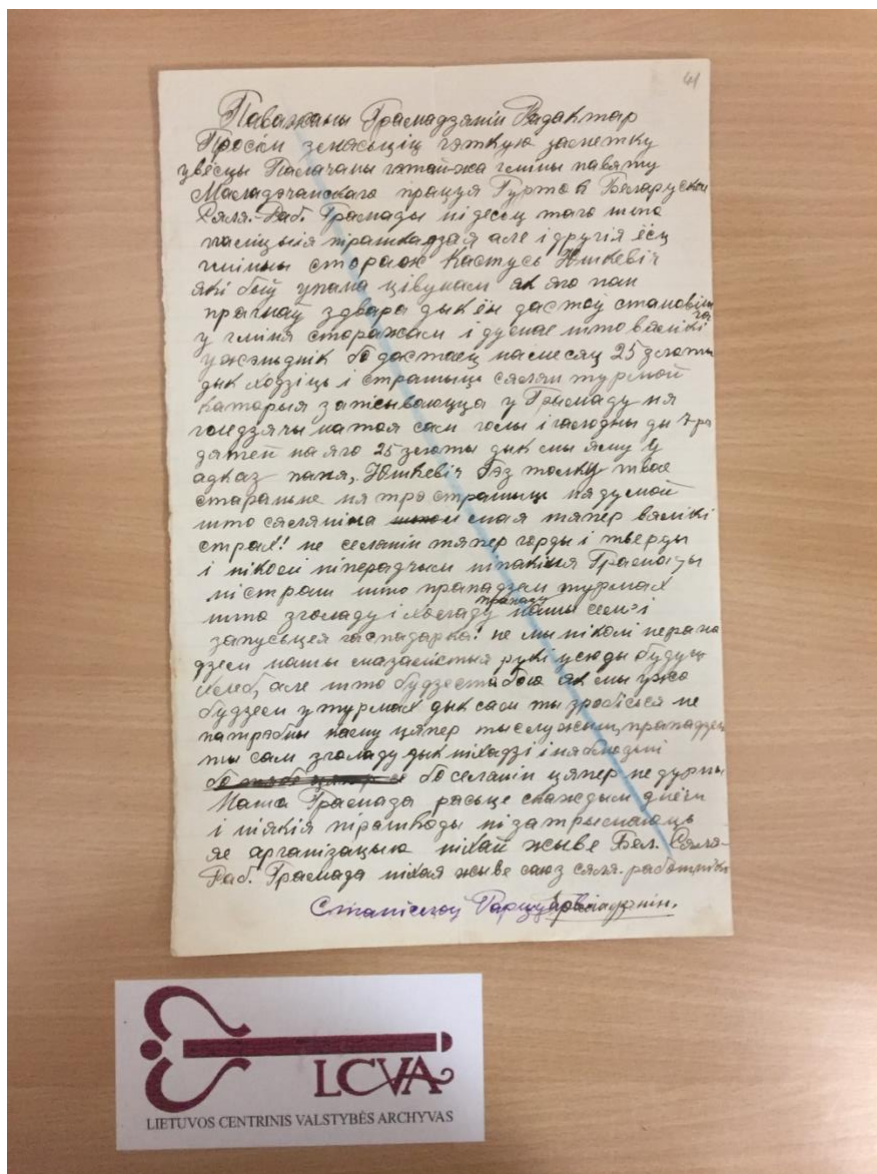
368.1.22. 38

- 1 Інтэрпелія
- 2 „Вось як яшчэ працуюць“!
- 3 Стаўпецкі павят //У газэту
- 4 Бачачы на непамерны узрост Б.С.Р.
- 5 Грамады, якая с кожным днём, ня
- 6 глядзячы ні на якія перашкоды ўлады
- 7 усё павялічваюцца П.П.С якіх да
- 8 гэтых часоў ў нашай мяйсцовасці
- 9 ня было чуваць надумаліся за грошы
- 10 набраць сабе членаў. І вось якія
- 11 напаткаліся тут здарэння. Арганіза-
- 12 тар П.П.С. Станіслаў Мішкевіч з
- 13 [?] засценка Галабурдаўшчыны Стаўп.
- 14 павету Сьвержэньскае гміны абяцаў
- 15 даць па 5 злотых тым, хто запіша-
- 16 ца да П.П.С, а другі з вескі Грабё-
- 17 наўшчыны той-ж гміны Адольф
- 18 Галоўня які зараз увесь час п'яні
- 19 цаю сльвецъ каб скарыстаць гэта
- 20 /-чы правільней выпіць разам) дык
- 21 абяцаў запісваўшымся ў П.П.С
- 22 па бутэльцы гарэлкі. Алеж не
- 23 мае паночкі „кажуць сяляне“
- 24 гэта было да гэтуль што вы
- 25 за грошы куплялі нашыя галосэ,
- 26 а цяпер мы да вас не запішамся,
- 27 Бо-ж вы ужо многа абяцалі
- 28 да гэтуль, але што далі? Цяпер
- 29 мы ўжо ведаем што толькі
- 30 ўласнымі сіламі, ўсе разам „гра-
- 31 модую“ мы дойдзем да паляп-
- 32 шэньня [??] жыцця.
- 33 Лявон Хмурэн
- 34 А. крыт гм. Сьвержэньска
- 35 пав. Стаўпецкі

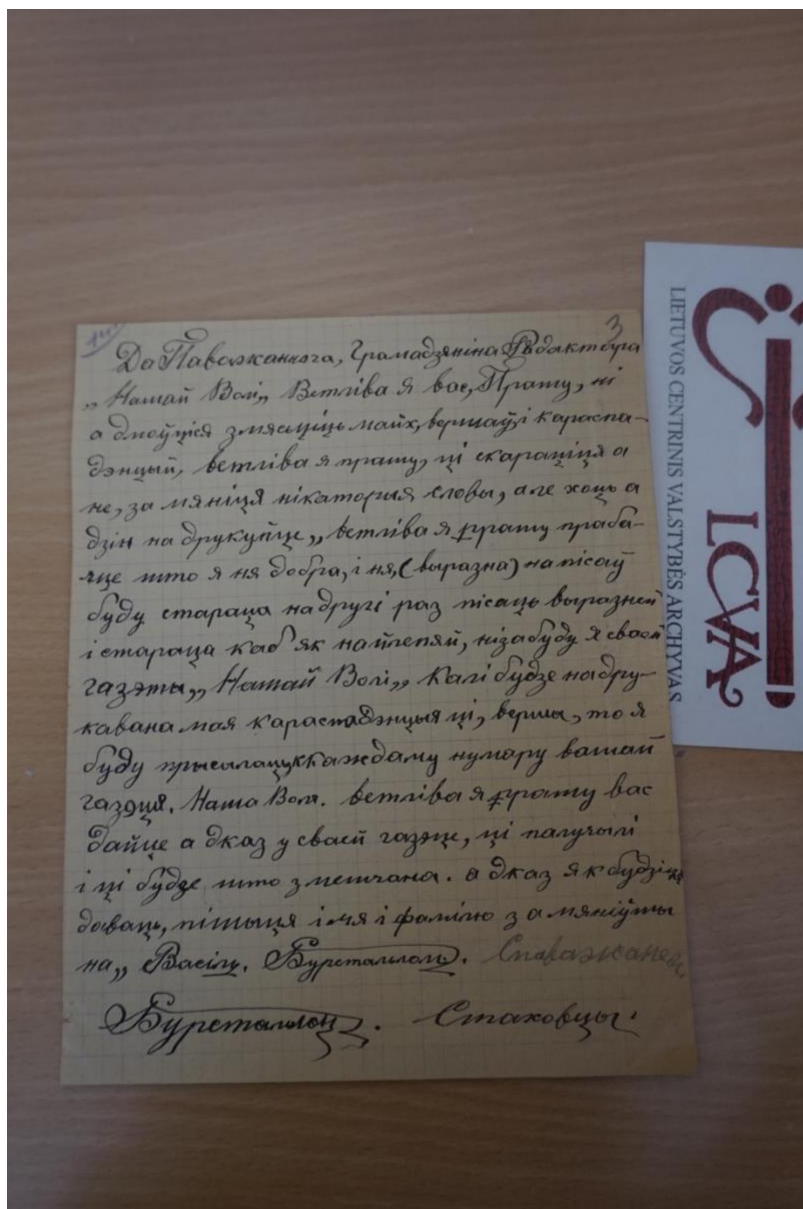
368.1.22. 38ap

- 1 Автор гэтае кар
- 2 Александр Крыт - сэрэтаг
- 3 пав. К-ту у Стоўпцах
- 4 (ФАкіноў sign) [Fabiian Akinchyts]

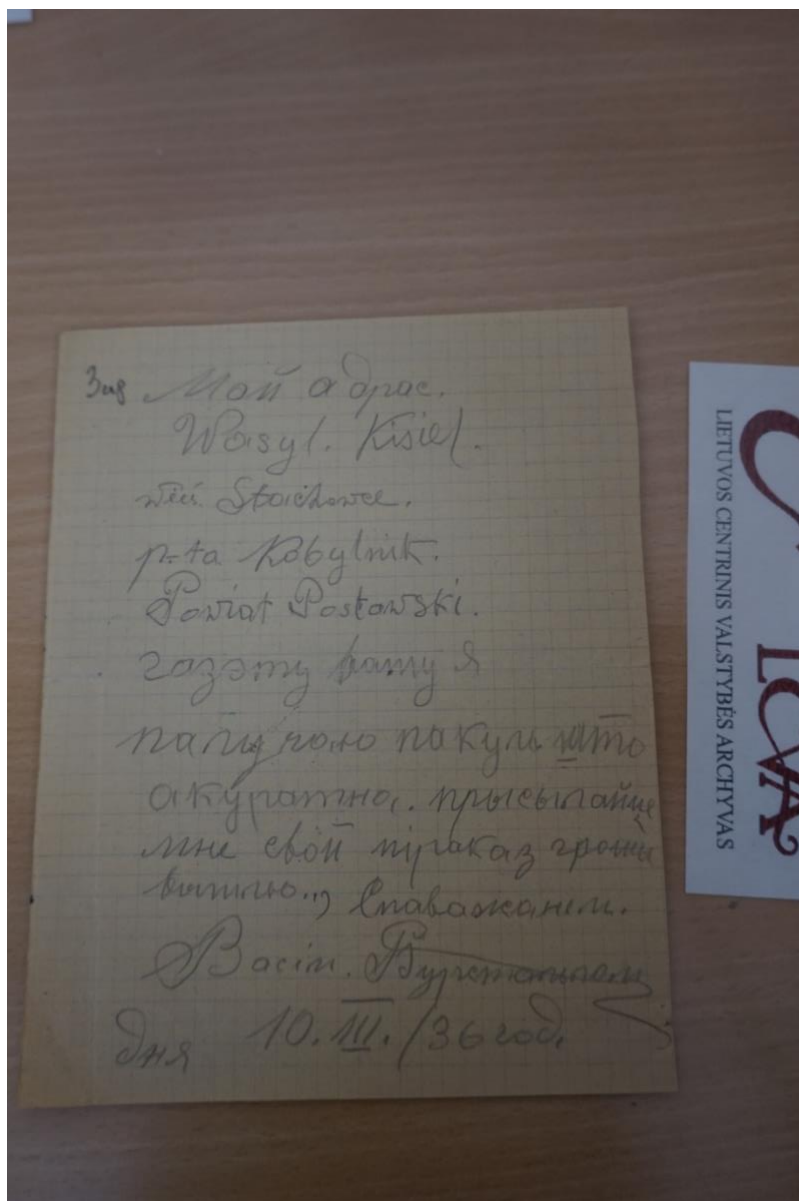
368.1.22. 41

- 1 Паважаны Грамадзянін Радактар
- 2 Просім змясьціць гэткую заметку
- 3 увёсцы Палачаны гэтай-жа гміны павяту
- 4 Маладэчанскага працяў Гурток Беларускай
- 5 Сяля. Раб. Грамады нідэсьць таго што
- 6 паліцыя пірашкідзая але і другія ёсьц
- 7 гміны стораж Кастусь Юшкевіч
- 8 які быў упана цівунам як яго пан
- 9 прагнаў здвара дык ён дастоў становішча
- 10 у гміня сторажам і думае што вялікі
- 11 ужэньднік бо дастаец на мясяц 25 злоты
- 12 дык ходзіць і страшыць сялян турмой
- 13 каторыя запісьваюцца у Грамаду ня
- 14 гледзячы на тоя сам голы і галодны ды 7-ра
- 15 дзятей на яго 25 злоты дык мы яму у
- 16 адказ паня, Юшкевіч бэз толку твае
- 17 стараньне ня трэ страшыць нядумой
- 18 што селяніна што и мая цяпер вялікі
- 19 страх! не селянін цяпер горды і тверды
- 20 і ніколі ніперадчым ніпакіня Грамады
- 21 ністраш што прападем турмах
- 22 што з голаду і холаду прападу нашы сем'і
- 23 запусьця гаспадарка! не мы ніколі пера[?]а
- 24 дзем нашы мазалістыя рукі усюды будуц
- 25 хлеб, але што будзе стабою як мы ужо
- 26 будзем у турмах дык сам ты зробісья не
- 27 патрэбны каму цяпер ты служыш, прападем
- 28 ты сам зголаду дык ніхадзі і ня блэзьні
- 29 бо цябе цяпер се бо селянін цяпер не дурны
- 30 Наша Грамада расьце скажыдм днём
- 31 і ніякія пірашкіды ні затрымаюць
- 32 яе арганізацыю ніхай жыве Бел. Сяля-
- 33 Раб. Грамада ніхай жыве саюз сяля.раб.а[?]
- 34 Станіслаў Гарцун[?]в Грамадзянін.

368.1.49. 3

- 1 Да Паважаннага, Грамадзяніна Радактара
- 2 „Нашай волі,, Ветліва я вас, Прашу, ні
- 3 адмоўціся змясьціць майх вершаў і караспа-
- 4 дэнцый, ветліва я прашу, ці скараціця а
- 5 не, замяніця нікторыя словы, але хоць а
- 6 дзін на друкуйце,, ветліва я прашу праба-
- 7 чце што я ня добра, і ня,(выразна) напісаў
- 8 буду стараца на другі раз пісаць выразней
- 9 і стараца каб як найлепйай, нізабуду я сваей
- 10 газэты „Нашай Волі,, калі будзе надру-
- 11 кавана мая караспадэнцыя ці, вершы, то я
- 12 буду прысылацькаждому нумару вашай
- 13 газэця. Наша Воля. ветліва я прашу вас
- 14 дайце а дказ у сваей газэце, ці палучылі
- 15 і ці будзе што змешчана. а дказ як будзіця
- 16 даваць, пішыця імя і фамілю замяніўшы
- 17 на „Васіль. (*Бурстальгом.). Спаважанем.
- 18 (*Бурстальгом). Стаховцы.

368.1.49. Зап

1 Мой адрес.

2 Wasył. Kisiel.

3 wieś. Stachowce.

4 p.-ta. Kobylnik.

5 Powiat Postawski.

6 газету вашу я

7 палучаю пакуль што

8 акуратна. прысылайце

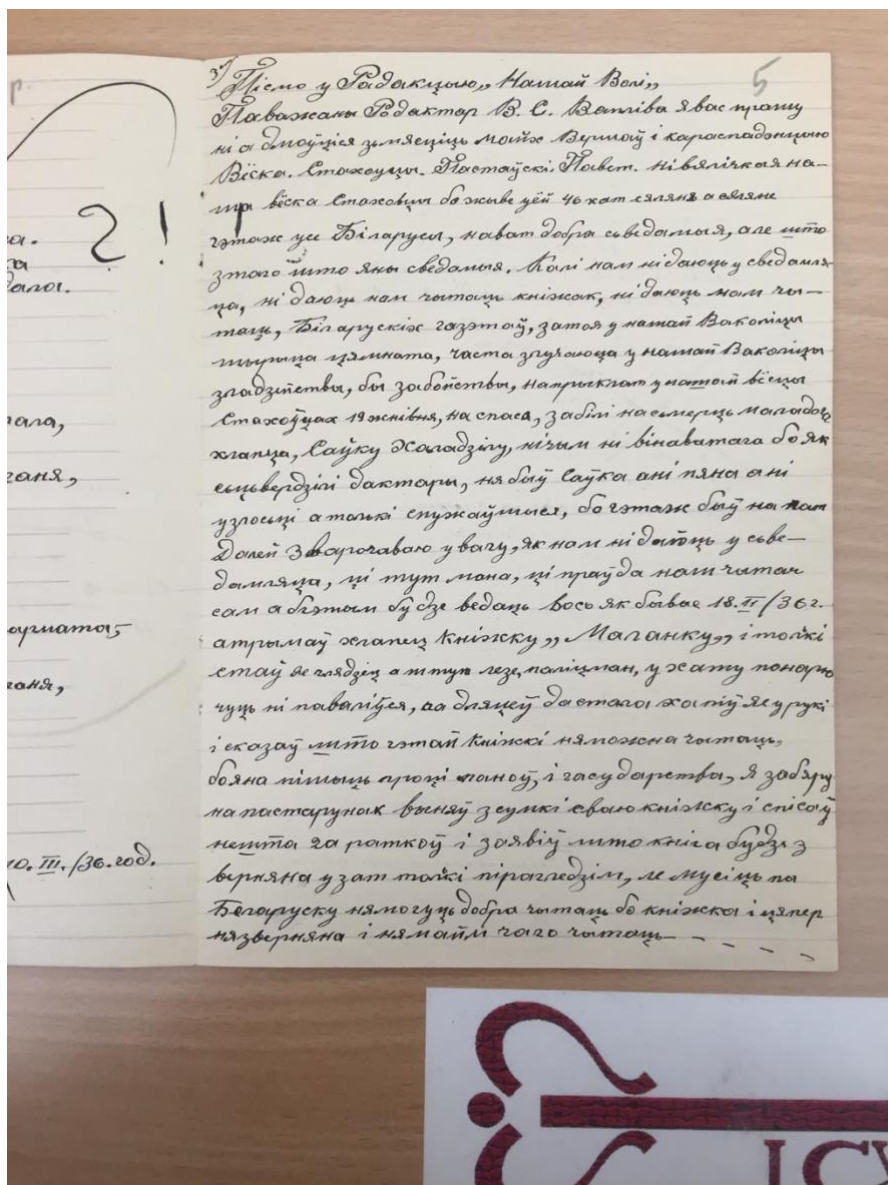
9 мне свой піраказ грошы

10 вышло...

11 Спаважанем.

12 Васіль. (*Бурстальгом)

13 дня 10. III. /36 год.

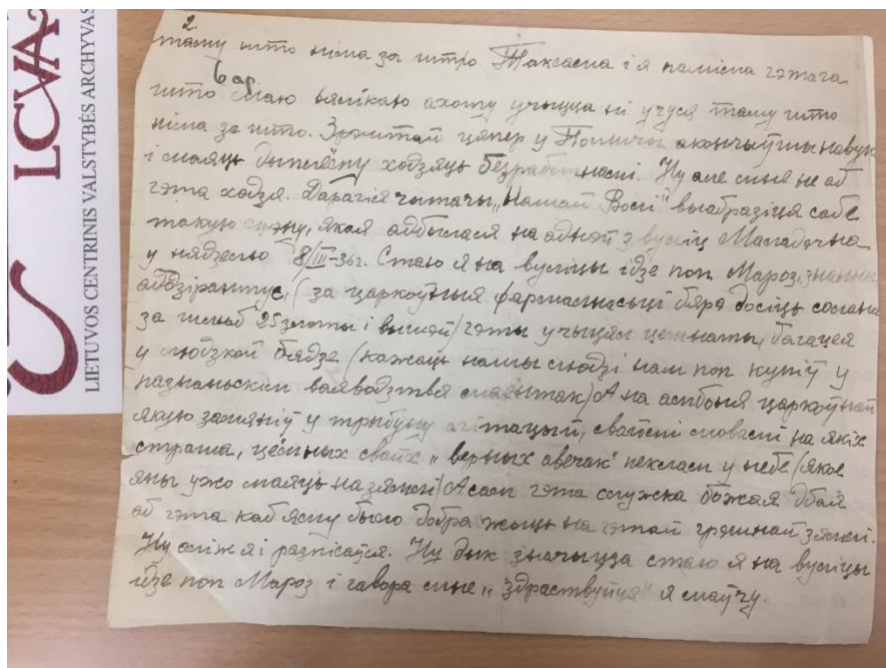
368.1.49. 5

- 1 з эт Пісьмо у Радакцыю „Нашай Волі“,
- 2 Паважаны Родактар В. С. Ветліва я вас прашу
- 3 ні а дмоўціся зьмясціць майх вершаў і караспадэнцыю
- 4 Вёска. Стахоўцы. Пастаўскі. Павет. Нівялічкая на-
- 5 ша вёска Стахоўцы бо жыве уёй 46 хат сялян а сяляне
- 6 гэтаж усе Біларусы, нават добра сьведамыя, але што
- 7 з таго што яны сьведамыя. Калі нам нідаюць у сьведамля-
- 8 ца, ні даюць нам чытаць кніжак, ні даюць нам чы-
- 9 таць, Біларускіх газэтаў, затоа у нашай Ваколіцы
- 10 шырыца цямната, часта злучаюца у нашай Ваколіцы
- 11 зладзействы, бы забойствы, напрыклад у нашай вёсцы
- 12 Стахоўцах 19 жнівня, на спаса, забілі насмерць маладога
- 13 хлапца, Саўку Халадзілу, нічым ні вінаватага бо як
- 14 сьцьвердзілі дактары, ня быў Саўка а ні п'яна а ні
- 15 узлосьці а толькі спужаўшыся, бо гэтаж быў на [п?]ат
- 16 Далей зварочаваю увагу, як нам ні даюць у сьве –
- 17 дамляца, ці тут мана, ці праўда наш чытач
- 18 сам а бгэтым будзе ведаць воль як бывае 18.II/36г.
- 19 атрымаў хлапец кніжку „Маланку“, і толькі
- 20 стаў яе глядзець а тут лезе, паліцман, у хату понарю
- 21 чыць ні паваліўся, аа дзяццёў да стала жопіў з у рукі
- 22 і сказаў што гэтай кніжкі няможна чытаць,
- 23 бо яна пішыць проці паноў, і гасударства, я забяру
- 24 на пастарунак выняў з сумкі сваю кніжку і спісаў
- 25 нешта 20 раткоў і заявіў што кніга будзе ў
- 26 верняна у зат толькі пірагледзім, ле мусіць па
- 27 Беларуска нямогуць добра чытаць бо кніжка і цяпер
- 28 нязверняна і нямаім чаго чытаць _____

4) Хто вінават, ці Паліцмант, ці паліцмант ні
 ці ні вінаваты, але у нашай вёсцы Стахоўцах
 ёсь так называйім шмат, цюцькаў, панскіх
 пахлябайлаў лізуноў якія зашмат, брэшаць затоя
 у нас і адбіраюць кніжкі, Словам каб ні
 пахлябайлі ні лізуны былоб і накш ні а дбіралаб
 і паліця але як на гаўкае, як на брэша, то і паліц-
 ман тады мусіць адбіраць. Дарагія мае
 лізуны аі помніцеся якой дарогай і дзіце
 звярніцеся з блудной дарогі як у майм вершы.
 - „О народ мой цёмны
 О народ мой блудны,
 Калісь народ кінут
 цямнату, і блудну...
 урывок майго верша, таксам і дарагая
 моладзь кінь пянства, кінь карты, аз-
 міся за газету ці за кніжку чытайце і
 памірайце Біларускай слова...
 Эпаважанен, Радакцыю
 Нашай Волі...
 Паважаны грамадзянін Радакт-
 ар В. С. ветліва я вас прашу ні ад
 мовіцеся змясьціць мойх Вершаў і ка
 распадэнцый і прашу газету высьлаць
 далей грошы як збэру прышло, калі
 будзіця спыняць мне газет прашу я
 вас прышліце мне свой піраказ, тады
 зразу прышлю і змяніце мой прозвішча
 Эпаважанен В. Б.
 Васіль Кісель то пішыця В. Бурстальгом

368.1.49. 5ap

1 Хто вінават? Мы ці Паліцмант, ці паліцмант ні
 2 мы ні вінаваты, але у нашай вёсцы Стахоўцах
 3 ёсь так называйім шмат, цюцькаў, панскіх
 4 пахлябайлаў лізуноў якія зашмат, брэшаць затоя
 6 у нас і адбіраюць кніжкі, Словам каб ні
 7 пахлябайлы ні лізуны былоб і накш ні а дбіралаб
 8 і паліця але як на гаўкае, як на брэша, то і паліц-
 9 ман тады мусіць адбіраць. Дарагія мае
 10 лізуны а помніцеся якой дарогай і дзіце
 12 звярніцеся з блудной дарогі як у майм вершы.
 13 - „О народ мой цёмны
 14 О народ мой блудны,
 15 Калісь народ кінут
 16 цямнату, і блудну...
 17 урывак майго верша, таксам і дарагая
 18 моладзь кінь пянства, кінь карты, аз-
 19 міся за газету ці за кніжку чытайце і
 20 памірайце Біларускай слова...
 21
 22 З паважанем. Радакцыю,,
 23 Нашай Волі...
 24 Паважаны грамадзянін Радакт-
 25 ар В. С. ветліва я вас прашу ні ад
 26 мовіцеся змясьціць майх Вершаў і ка
 27 распадэнцый і прашу газету высьлаць
 28 далей грошы як збэру прышло, калі
 29 будзіця спыняць мне газет прашу я
 30 вас прышліце мне свой піраказ, тая
 31 зразу прышлю і замяніце маё прозвішча
 32 Эпаважанем В. Б.
 33 Васіль. Кісель то пішыця В. Бурстальгом

368.1.49. бар

- 1 2.
- 2 таму што німа за шт[?]о. Таксама і я паміма гэтага
- 3 што маю вялікаю ахоту учыцца ні учуся таму што
- 4 німа за што . Зрэшгай цяпер у Польшчы акончыўшы навуча
- 5 і маяць дыплёму ходзяць безработнамі. Ну але мне не аб
- 6 гэта ходзя. Дарагія чытачы, „Нашай Волі” выабразіця сабе
- 7 такую сцэну, якая адбылася на аднэй з вуліц Маладэчна
- 8 у нядзелю 8/III. Стаю я на вуліцы ідзе поп Мароз занны
- 9 аддзірантус

The beginning of the letter is missing. The ending of the letter, stored in a different folder, is attributed on the basis of handwriting and textual analysis.

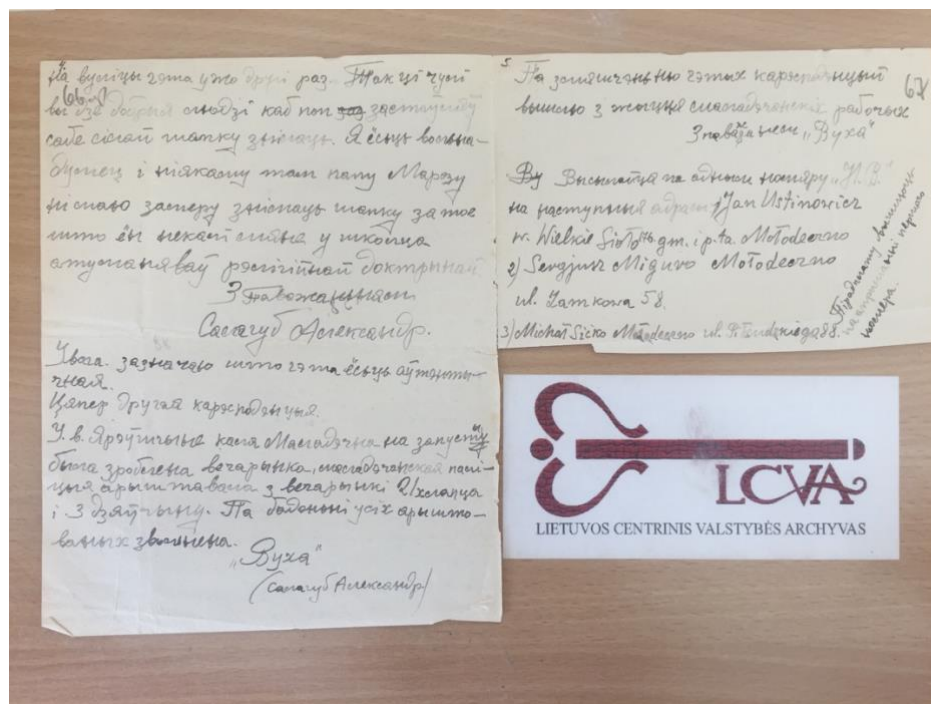
368.1.51. 66

1. 3.

2 Дык поп тад[?]ы сам узяў зняў мне
3 маю шапку і са злосьцяй надзеў мне
4 узноў на галаву гаворачы: „дык штоже ты
5 ні хаціш, шапкі зняць, віць я цебя учыў”
6 дык я гавару: Знімаю шапку толька таму
7 хто мне падабаецца і ніхто мяне ні зас-
8 тав каб я вам знімаў шапку. Поп
9 пачўшы гэта, зсінеў са злосьці і забарма-
10 таўшы сабе штосьці пад нос, папёрся
11 скарэй у церкаву выпіваць сваю „абіду”.
12 І ужо на казані гавора аб пашыраючымся
13 бязбожніцтве між іншым і аб мяне,
14 што яго быўшы ученікі ніхоча яму зняць
15 шапкі. І ішчэ казаў на казані хто
16 ні будзя прыходзіць у церкаву у споведзь
17 дык таму ні будзя даваць шлюбу і ні
18 прыма кумам. Такія дэкрэты ву
19 выдае наш поп хаця каб загнаць моладзь
20 у споведзь. Зазначаю што поп мяне піраняў

Дык поп тад[?]ы сам узяў зняў мне бр
сваю шапку і са злосьцяй надзеў мне
узноў на галаву гаворачы: „дык штоже ты
ні хаціш, шапкі зняць, віць я цебя учыў”
Дык я гавару: Знімаю шапку толька таму
што мне падабаецца і ніхто мяне ні зас-
тавае каб я вам знімаў шапку. Поп
пачўшы гэта, зсінеў са злосьці і забарма-
таўшы сабе штосьці пад нос, папёрся
скарэй у церкаву выпіваць сваю „абіду”
мірад свайго, вернага аверкага.”
У што на казані гавора аб пашыраючымся
бязбожніцтве між іншым і аб мяне,
што яго быўшы ученікі ніхоча яму зняць
шапкі. І ішчэ казаў на казані хто
ні будзя прыходзіць у церкаву у споведзь
дык таму ні будзя даваць шлюбу і ні
прыма кумам. Такія дэкрэты ву
выдае наш поп хаця каб загнаць моладзь
у споведзь. Зазначаю што поп мяне піраняў

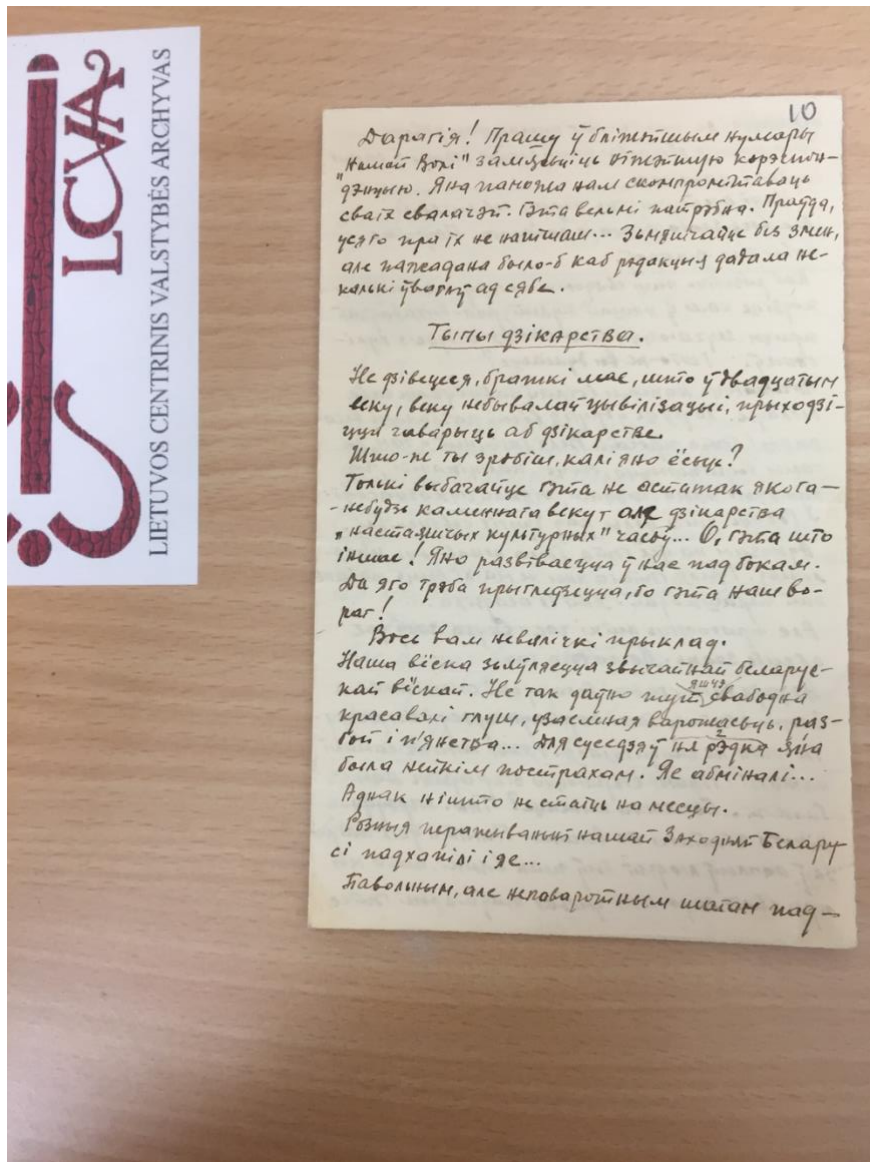

368.1.51. 66ар

- 1 4.
- 2 на вулицы гэта ужо другі раз. Так ці чулі
- 3 вы дзе добрыя людзі каб поп за[?] застаўляў
- 4 сабе сілай шапку знімаць. Я ёсьць вольна-
- 5 думец і ніякаму там папу Марозу
- 6 німаю замеры знімаць шапку затое
- 7 што эн некалі мяне у школьца
- 8 атуманяваў рэлігійнай доктрынай.
- 9 З паважаньням
- 10 Салагуб Александр.
- 11 Увага, значаю што гэта ёсьць аўтэнты-
- 12 чная.
- 13 Цяпер другая карэсподэнцыя.
- 14 У. в. Яроўшчыне каля Маладэчна на запусуы
- 15 была зроблена вечарынка, маладэчанская палі-
- 16 цыя арыштавала з вечарынкы 21 хлапца
- 17 і 3 дзяўчыну. Па баданьні усіх арышто-
- 18 ваных звольнена.
- 19 „Вуха”
- 20 (Салагуб Александр)

368.1.51. 67

- 1 5.
- 2 Па змяшчэньню гэтых карэсподэнцый
- 3 вышлю з жыцця маладэчанскіх рабочых
- 4 З паважанем „Вуха”
- 5
- 6 Бу Высылайця па адным нумару „Н.В.”
- 7 на наступныя адрасы: Jan Ustinowicz
- 8 w. Wielkie Siolo 176. gm. I p.ta. Mołodeczno
- 9 2) Sergjusz Miguro Mołodeczno
- 10 ul. Zamkowa 58.
- 11 3) Michal Sicko Mołodeczno ul. Piłsudskiego 88.
- 12 / Пірадаплату вышлюць па атрыманні першага нумера.

368.1.49. 10

1 Дарагія! Прашу ў бліжэйшым нумары
 2 „Нашай Волі” замясьціць ніжэйшую корэспон-
 3 дэнцыю. Яна паможа нам скомпромітаваць
 4 сваіх свалачэй. Гэта вельмі патрэбна. Праўда,
 5 усяго пра іх не напішаш... Зьмяшчайце без змен,
 6 але пажадана было-б каб рэдакцыя давала не-
 7 калькі ўвагаў ад сябе.

8

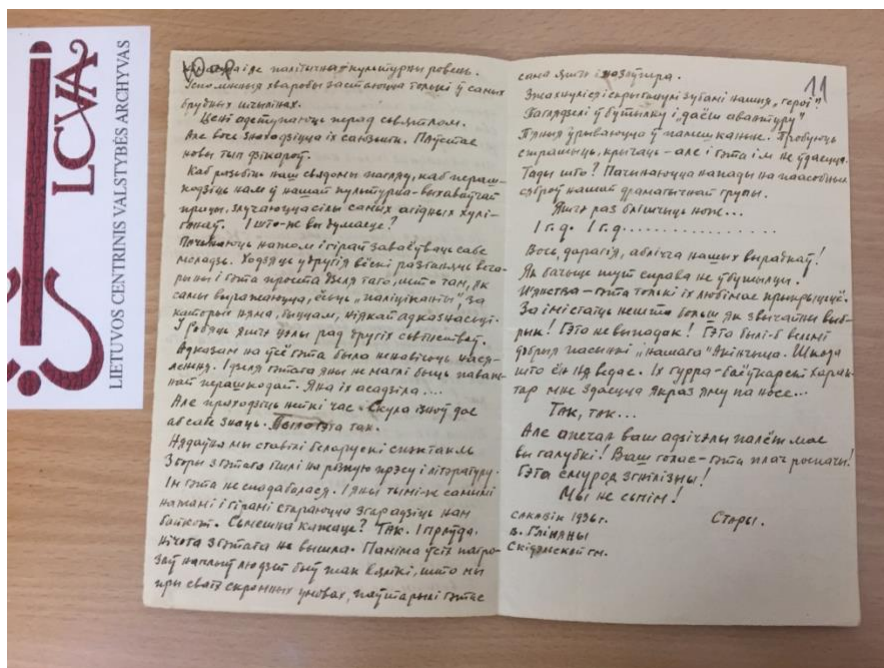
9

Тыпы дзікарства.

10

- 11 Не дзівецся, браткі мае, што ў дваццатым
- 12 веку, веку небывалай цывілізацыі, прыходзі-
- 13 шца гаварыць аб дзікарстве.
- 14 Што-ж ты зробіш, калі яно ёсьць?
- 15 Толькі выбачайце гэта не астатак якога-
- 16 -небудзь каменнага веку, але дзікарства
- 17 „настаяшчых культурных” часоў... О, гэта што
- 18 іншае! Яно развіваецца ў нас пад бокам.
- 19 Да яго трэба прыгледзецца, бо гэта наш во-
- 20 раг!
- 21 Вось вам невялічкі прыклад.
- 22 Наша вёска зьяўляецца звычайнай беларус-
- 23 кай вёскай. Не так даўно тут ^{яшчэ} свабодна
- 24 красавалі глуш, узаемная варожасьць, раз-
- 25 бой і п'янства... Для суседзяў {ня рэдка} 2 яна
- 26 была нейкім пострахам. Яе абміналі...
- 27 Аднак нішто не стаіць на месцы.
- 28 Розныя перажываньні нашай Заходняй Белару-
- 29 сі падхапілі і яе...
- 30 Павольным, але непаваротным шагам пад-

The same author as 368.1.49:29-30. Author's brother, Nikolaj Lobko, and comrade, Ivan Malyshevich, left short memoirs about him. Uladzimir enrolled in the Communist Party of Western Belarus in 1933. He studied in Belarusian gymnasium in Vilnius, but was resigned for revolutionary activities. His both letters in LCSA are signed on March of 1936. In August of the same year policemen caught him reading something suspicious: according to his comrade it was works of Marx and Engels; Lobko's brother remembers, that it was "some party documents". The policemen did not know how to read Cyrillic letters, so they confiscated the material. Both the comrade and brother of Labko agree at this point: the young man knew the circumstances of such reading and left to hide in forests for following year and a half. Malyshevich helped him to cross the border to Soviet union on a New Year's eve. He was met there not as a refugee but as a spy, which he admitted under torture, and was executed in summer of 1938 (Hrodna District State Archive 239.8.19: 9-11, 12-14 (Barysau et al. 2008: 141-144)).

368.1.49. 10 ар

- 1 німаецца і яе палітычна-культурны ровень.
- 2 Успомненныя хваробы застаюцца толькі ў самых брудных шчылінах.
- 4 Цені адступаюць перад святлом.
- 5 Але вось знаходзіцца іх саюзнік. Паўстае новы тып дзікароў.
- 7 Каб разьбіць наш сьвядомы пагляд, каб перашкодзіць нам у нашай культурна-выхаваўчай працы, злучаюцца сілы самых агідных хуліганаў. І што-ж вы думаеце?
- 11 Пачынаюць нажом і гірай заваёўваць сабе моладзь. Ходзяць у другія вёскі разганяць вечарыны і гэта проста дзеля таго, што там, як самы выражаюцца, ёсьць „паліціканы“, за каторых няма, быццам, нікай адказнасьці.
- 16 І робяць яшчэ цэлы рад другіх сьвінстваў.

- 17 Адказам на ўсё гэта была ненавісьць насяленьня. І дзеля гэтага яны не маглі быць паважаны най перашкодай. Яна іх асадзіла...
- 20 Але праходзіць нейкі час. Скула ізноў дае 21 аб сабе знаць. Было гэта так.
- 22 Нядаўна мы ставілі беларускі спектакль
- 23 Зборы з гэтага ішлі на розную прэсу і літаратуру.
- 24 Ім нешта не спадабалася. І яны тымі-ж самымі нажамі і гірамі стараюцца згарадзіць нам 26 байкот. Сьмешна кажаце? Так. І праўда, 27 нічога з гэтага не вышла. Паміма ўсіх пагрозаў 28 заўнапільд людзей быў так вялікі, што мы 29 пры сваіх скромных умовах, паўтарылі гэтае

368.1.49. 11

- 1 сама яшчэ і назаўтра.
- 2 Зжахнуліся і скрыганулі зубамі нашыя „героі“.
- 3 Паглядзелі ў бутылку і „даёш авантуру“
- 4 П’яныя ўрываюцца ў памешканьне. Пробуюць 5 страшыць, крычаць – але і гэта ім не ўдаецца.
- 6 Тады што? Пачынаюцца напады на паасобных 7 сяброў нашай драматычнай групы.
- 8 Яшчэ раз блішчыць нож...
- 9 І г.д. І г.д.
- 10 Вось, дарагія, аблічча нашых вырдакаў!
- 11 Як бачыце тут справа не ўбутышыцы.
- 12 П’янства – гэта толькі іх любімае прыкрыцьцё.
- 13 За імі стаіць нешта больш як звычайны выбрык! Гэта не выпадак! Гэта былі-б вельмі 15 добрыя пасынкі „нашага“ Акінчыца. Шкода 16 што ён ня ведае. Іх гурра-баёўкарскі характар 17 мне здаецца якраз яму па носе...
- 18 Так, так...
- 19 Але апечан ваш адзіцэлы палёт мае 20 вы галубкі! Ваш голас – гэта плач распачы!
- 21 Гэта смурод згнілізны!
- 22 Мы не сьпім!
- 23 сакавік 1936 г. Стары.
- 24 в. Гліняны
- 25 Свідэльскай гм.

12

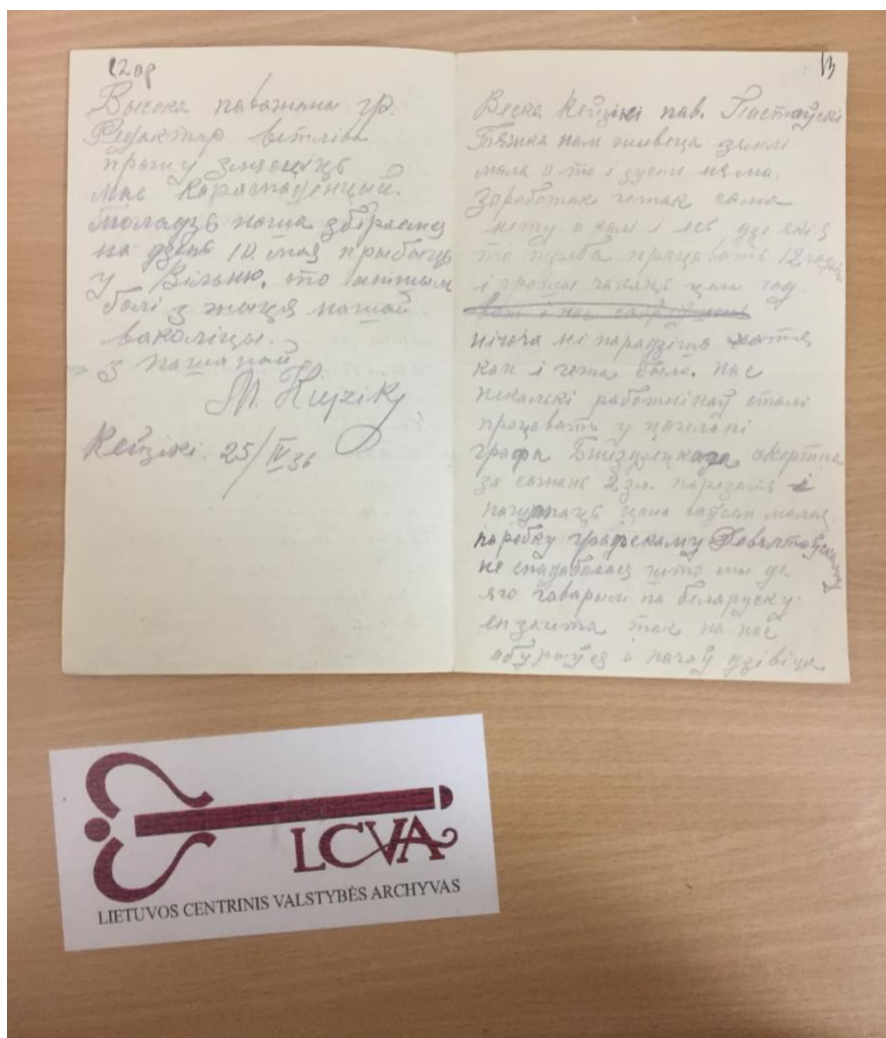
Веска Кейзікі:

Маладзь наша пачынае
 прасвятцацца, чытае газеты
 і ладзіць прадстаўлені хатя
 і шмат спатыкае перашкод
 найболі унас на перашкодзе
 стайць старое ^{некатор[?]}е пакалене
 і некаторыя выродкі
 каторых мы успаміналі
 у №3 нашай волі.
 Яны як сабяруца у вадну
 месца то перацынцуюць
 кожнага чалавека.
 І калі хто займаецца
 культурнай працай або
 чытае беларускія газеты.
 то таго асудзяць як
 найгоршага чалавека і кап
 маглі то у лышца вады
 утапілі (Саўка) Мар[?]к

368.1.49. 12

- 1 Веска Кейзікі
- 2 Маладзь наша пачынае
- 3 прасвятцаецца, чытае газеты
- 4 ладзіць прадстаўлені хатя
- 5 і шмат спатыкае перашкод
- 6 найболі унас на перашкодзе
- 7 стайць старое некатор[?]е пакалене
- 8 і некаторыя выродкі
- 9 каторых мы успаміналі
- 10 у №3 нашай волі.
- 11 яны як сабяруца у вадну
- 12 месца то перацынцуюць
- 13 кожнага чалавека.
- 14 а калі хто займаецца
- 15 культурнай працай або
- 16 чытае беларускія газеты.
- 17 то таго асудзяць як
- 18 найгоршага чалавека і кап
- 19 маглі то у лышца вады
- 20 утапілі (Саўка) Мар[?]к

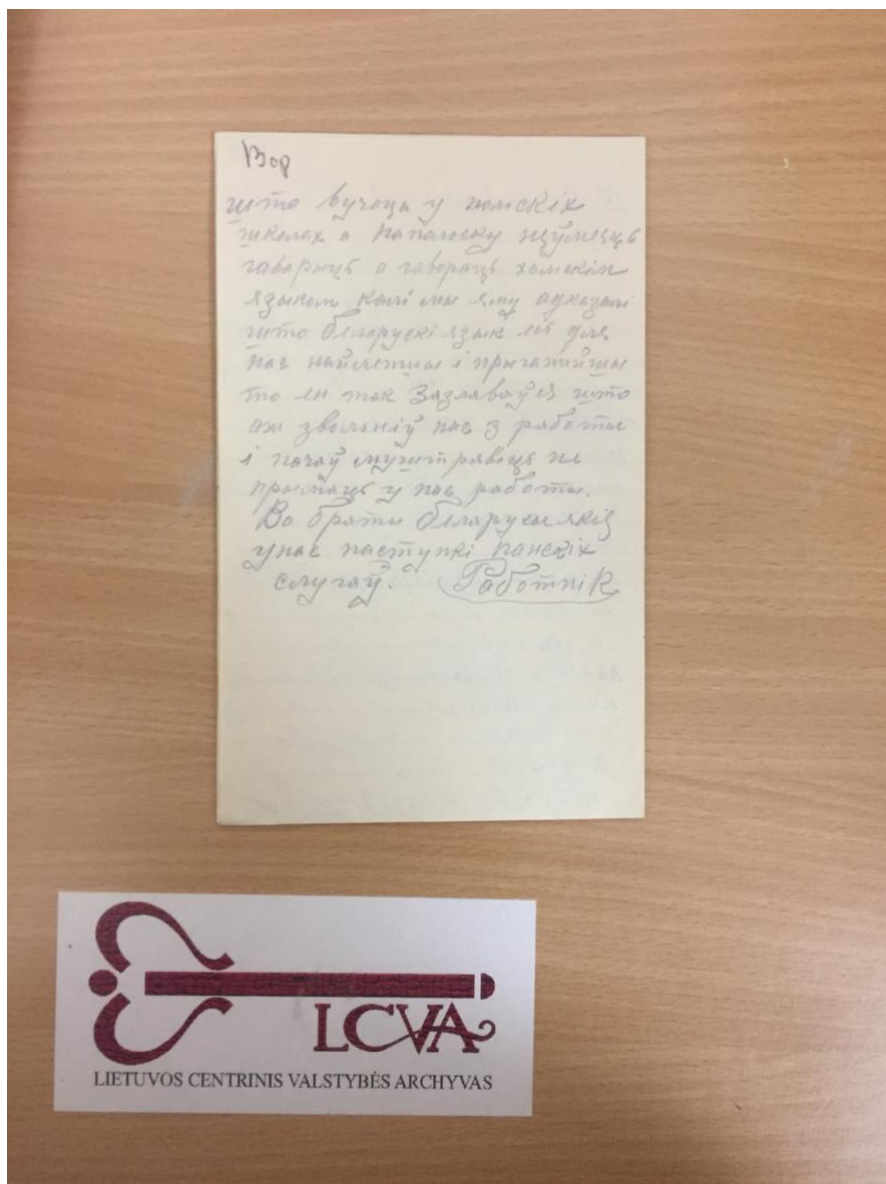

368.1.49. 12ар

- 1 Высока паважаны гр.
- 2 Редактар ветліва
- 3 прошу змясціць
- 4 мае караспаденцый.
- 5 моладзь наша збіраеця
- 6 на дзень 10. мая прыбыць
- 7 у Вільню. то апішым
- 8 болі з жыцця нашай
- 9 ваколіцы.
- 10 з пашанай
- 11 М. Кіежык*
- 12 Кейзікі. 25/IV 36

368.1.49. 13

- 1 Веска Кейзікі пав. Пастаўскі
- 2 Тяжка нам живеца зямлі
- 3 мала а то і зусім няма.
- 4 Заработак гэтак сама
- 5 нету а калі есь дзе якія
- 6 то треба працаваць 12 гадзін
- 7 і грошы чакаць цалы год.
- 8 вот і нас сабраўшыся
- 9 нічога мі парадзіць хотя
- 10 кап і гета было. нас
- 11 некалькі работнікаў сталі
- 12 працаваць у цагельні
- 13 графа Бшездзецкага акортна
- 14 за сажань 2 зл. парэзаць і
- 15 пагу[?]гаць цана саўсем малая.
- 16 паробку графскаму Девялтоўскаму
- 17 не спадабалася што мы да
- 18 яго гаварылі па беларуску.
- 19 ен загета так на нас
- 10 абурыўся і пачаў дзівіца

368.1.49. 13ар

- 1 што вучаца у польскіх
- 2 школах а папанску няўмеець
- 3 гаварыць а гавораць хамскім
- 4 языком. Калі мы яму адказалі
- 5 што беларускі язык ёсьць для
- 6 нас найлепшы і прыгажэйшы
- 7 то ён так зазлаваўся што
- 8 аж звольніў нас з работы
- 9 і пачаў муштравачь не
- 10 прымаць у нас работы.
- 11 Во браты беларусы якія
- 12 у нас паступкі панскіх
- 13 слугаў. *Работнік*

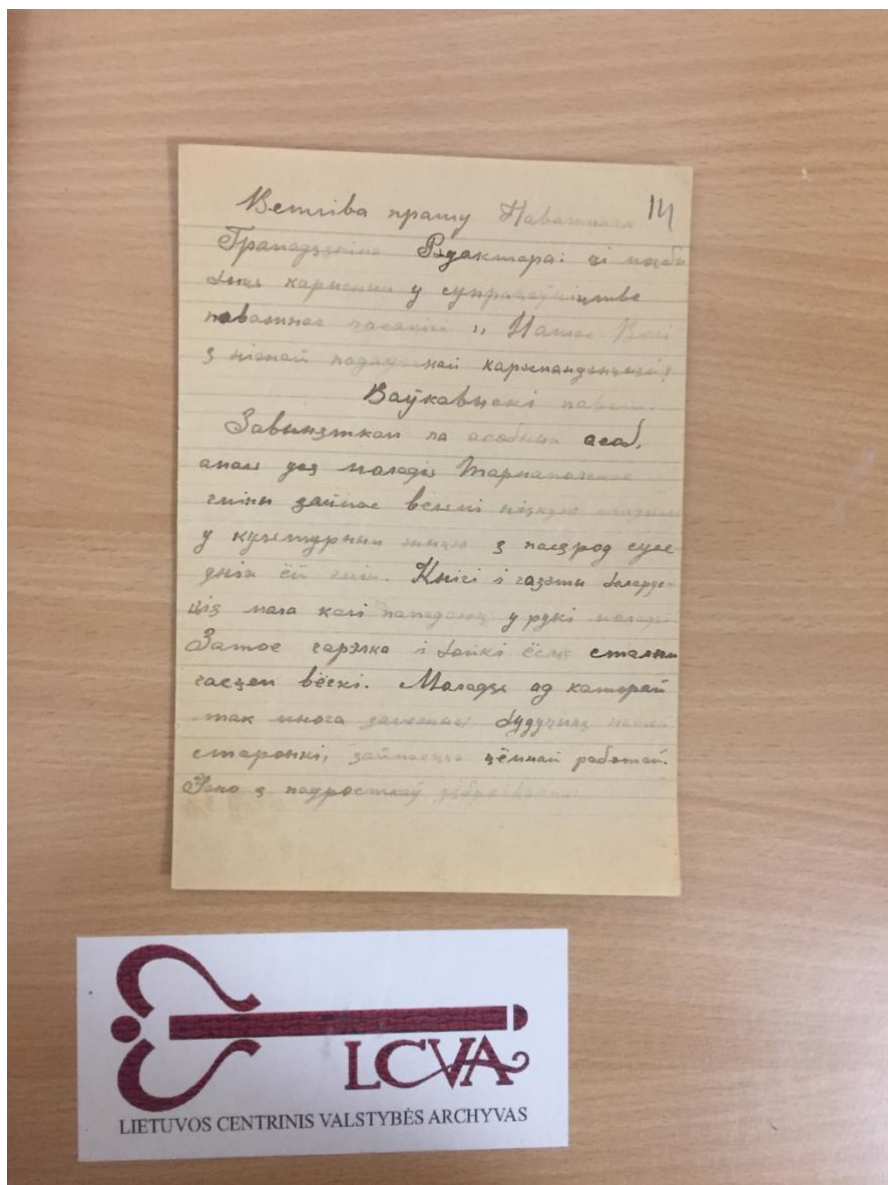
Same author as 368.1.49:29-39.

Published in "Nasha volia" 7(8),1936.05.02.

В. КЕЙЗІКІ, Пастаўскага павету.
Мы некалькі работнікаў пачалі пра-
вацаць у цагельні графа Пшэздэцка
га ад сажня па 2 зл., — парэзац і
пашчапаць, плата зусім малая. Граф-
скаму парабку Дзевялтоўскаму не
спадобалася, што мы гаварылі да

яго па беларуску; ён так на нас
абурываўся, пачаў дзівіцца, што у
польскіх вучыліся школах, а па поль-
ску ня ўмеюць, а гавораць хамскім
языком. Калі мы яму адказалі, што
для нас беларускі язык найлепшы і
найпрыгажэйшы, то ён так узла-
ваўся, што аж звольніў нас з работы
і пачаў муштравачь, не прымаць ад
нас работы.

Во, браты беларусы, якія у нас
панскія слугі! *Работнік.*

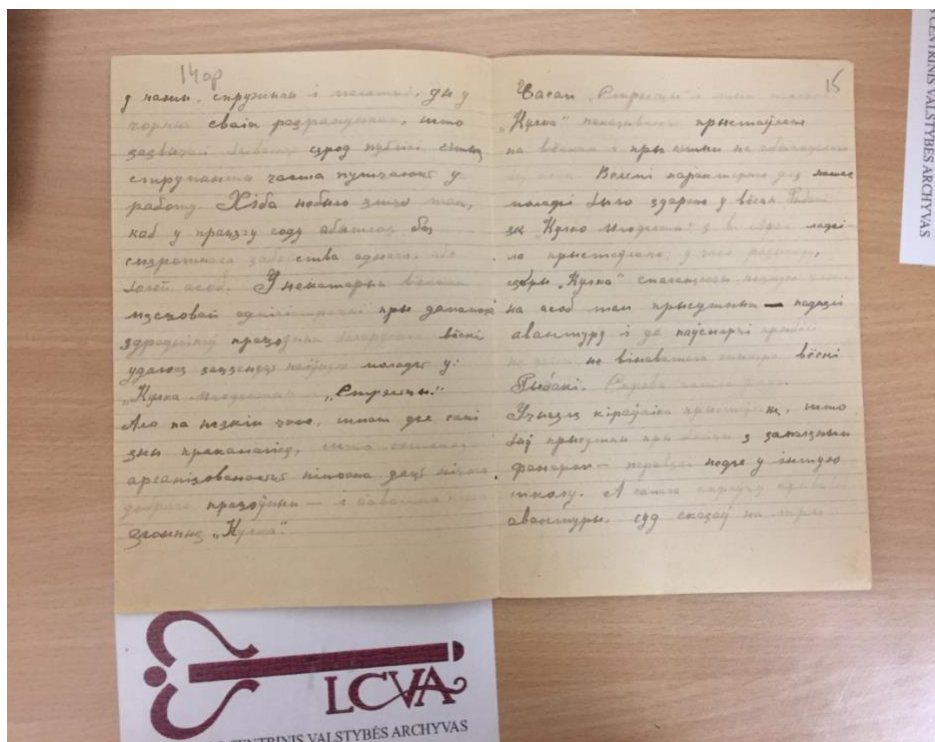

368.1.49. 14

- 1 Ветліва прашу Паважнага
- 2 Грамадзяніна Рэдактара: ці мабы
- 3 [???]ь карысным у супрацаўніцтве
- 4 паважнае часопісі „Нашае Волі”
- 5 з ніжай пададзенай карэспандэнцыяй?
- 6 Ваўкавыскі павет.
- 7 Завыняткам па асобных асоб.
- 8 амаль уся моладзь Тарнапольскае
- 9 гміны займае вельмі нізкую ступень
- 10 у культурным жыццю з пасярод сусе
- 11 дніх ёй гмін. Кнігі і газеты беларус-
- 12 кія мала калі пападаюць у рукі моладзі
- 13 Затое гарэлка і бойкі ёсць стальым
- 14 гасцем вёскі. Моладзь ад каторай
- 15 так многа залежыць будучыня нашай
- 16 старонкі, займаецца цёмнай работай.
- 17 Ужо з падростакаў узбройваецца:

Published in *Nasha volia* 9(10), 1936.06.19

— ТАРНАПОЛЬСКАЯ гміна, Ваўк.
 Павецу. Уся моладзь нашае гміны за
 невялікім выняткам займае вельмі
 нізкую ступень ў культурным жыць-
 ці пасярод суседніх гмінаў. Кнігі
 і газеты рэдка трапляюць ў рукі мо-
 ладзі: якая болей займаецца цёмнай
 работай. Ужо падросткі узбройваюцца
 нажамі, пружынамі і малаткамі. У пра-
 цягу году здараецца не адно забой-
 ства. Польскія „кулкі” і арганізацыі
 якія якога ўплыву і аўгарытэту ня
 маюць
 Р.

368.1.49. 14ар

- 1 у нажы, спружыны і малаткі, ды у
- 2 чорных сваіх разрахунках, што
- 3 зазвычай бываюць сярод публікі, гэтыя
- 4 струманты часта пушчаюць у
- 5 работу. Хіба небыло яшчэ так,
- 6 каб у працягу году абышлося без
- 7 смяротнага забойства аднаго, або
- 8 болей асоб. У некаторых вёсках
- 9 мясцовай адміністрацыі пры дапамозе
- 10 здраднікаў працоўным беларускае вёскі
- 11 удалося зацягнуць наіўную моладзь у:
- 12 „Кулка млодзежы” і „Стрэльцы.”
- 13 Але па неjakім часе, шмат дзе самі
- 14 яны праканаліся, што гэтакія
- 15 арганізаванасьць німожа даць нічога
- 16 добрага працоўным – і ахвотна кід[??]
- 17 ягонныя „Кулка”.

368.1.49. 15

- 1 Часам „Стрэльцы” і тым падобныя
- 2 „Кулка” паказваюць прыстаўленя
- 3 па вёсках і пры гэтым не абыходзіцца
- 4 без боек. Вельмі характэрная для нашае
- 5 моладзі было здарэне у вёсцы Рыбакі:
- 6 як „Кулко млодзежы” з в. Лукі ладзі-
- 7 ла прыстаўлене; у часе разыходу,
- 8 сябры „Кулка” спаганяючы неякую злос[?]
- 9 на асоб там прысутных – паднялі
- 10 авантуру і да паўсмерці прыбілі
- 11 не учым не вінаватага жыхара вёскі
- 12 Рыбакі. Справа пашла у суд.
- 13 Учыцяля кіраўніка прыстаўленя, што
- 14 быў прысутны пры бойцы з запаленым
- 15 фонарам – перавялі недзе у іншую
- 16 школу. А самога спраўцу крывавай
- 17 авантуры, суд сказаў на тры

15ар
 Месяцы вострагу і то з завя-
 шлем кары. У той-жа вёсцы
 адну з іх зноў было прыстаўлене
 ладжанае „Стрэльцамі” наехаўшымі
 з суседняе вёскі. Але яно та[?] саў-
 сім скампрыміталася у вачох
 маладзежы. Саля праз усей час амаль
 парожня была, толькі на вуліцы
 чуліся [??] неспрыяччыя для іх крыкі.
 На гэты скончылася прыстаўлене
 і аматары паехалі як мыла зейшы.
 Рылок. 15-V-36г.

368.1.49. 15ар

- 1 месяцы вострагу і то з завя-
- 2 шнем кары. У той-жа вёсцы
- 3 гэтую зіму зноў было прыстаўлене
- 4 ладжанае „Стрэльцамі” наехаўшымі
- 5 з суседняе вёскі. Але яно та[?] саў-
- 6 сім скампрыміталася у вачох
- 7 маладзежы. Саля праз усей час амаль
- 8 парожня была, толькі на вуліцы
- 9 чуліся [??] неспрыяччыя для іх крыкі .
- 10 На гэты скончылася прыстаўлене
- 11 і аматары паехалі як мыла зейшы.
- 12 15-V-36 г.
- 13 Рылок.*

1

18.

Шаноўны пане Редактар
 Просим змесціць на старонках га-
 зеты Наша Воля наступное
 зьявіско.

Наша акруга Свенціца у якую
 лучатца пяць вескаў есць на агул
 убогая м'ясцовасць. Маентак
 Свенціцу разабрали асадники с
 польшы, а так само и лес а людна-
 сьць ^{м'ясцовая} на агул живе бедна, у поце чола
 дабывае хоць кавалак кашы з бульбы.
 прамочавая яе сыроваткаю з кислаго
 малака.

Пазавідавалі нашаму жыццю
 Павятовья ўлады. и парашылі
 стаць фронтам да вескі, а
 праўдзівей сказаць зрабілі фронт
 на проціў вёсак. Павятовы камі-
 сар земскі прымусаво падзяліў

368.1.49. 18

1

1

2 Шаноўны пане Редактар

3 просим змесціць на старонках га-

4 зеты Наша Воля наступное

5 зьявіско.

6 Наша акруга Свенціца у якую

7 лучатца пяць вескаў есць на агул

8 убогая м'ясцовасць. маентак

9 Свенціцу разабрали асадники с

10 польшы, а так сама и лес а людна-

11 сць м'ясцовая на агул живе бедна, у поце чола

12 дабывае хоць кавалак кашы з бульбы.

13 прамочавая яе сыроваткаю з кислаго

14 малака.

15 Пазавідавалі нашаму жыццю

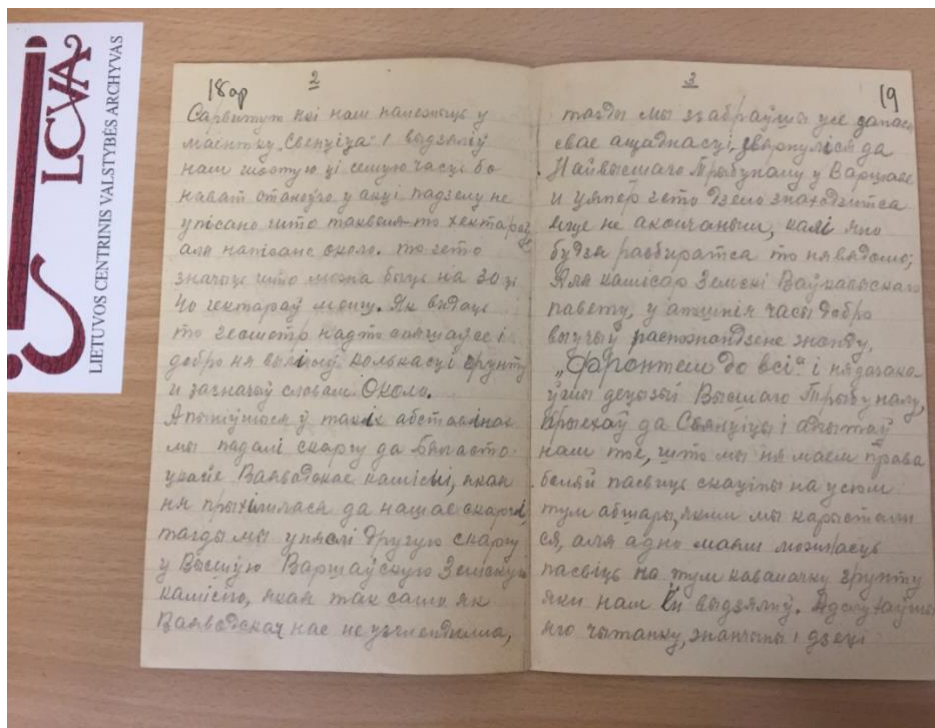
16 Павятовья ўлады. и парашылі

17 стаць фронтам да вескі, а

18 праўдзівей сказаць зрабілі фронт

19 на проціў вёсак. Павятовы камі-

20 сар земскі прымусаво падзяліў

368.1.49. 18ap

- 1
- 2
- 3 Сарвитут які нам належыць у
- 4 маёнтку „Свенціца” і выдзяліў
- 5 нам шостую ці семую часць бо
- 6 нават станоўча у акці падзелу не
- 7 упісано што так[?]еля-то гектараў,
- 8 аля напісано около. то гето
- 9 значыць што можа быць на 30 ці
- 10 40 гектараў менш. Як выдаць
- 11 то геометр надто спяшаўсе і
- 12 добра ня вылічыў колькасці грунту
- 13 і зазначыў словам. Около.

- 13 Апыніўшыся ў такіх абставінах
- 14 мы падалі скаргу да Бяласто
- 15 цкайе Ваяводскае камісыі, якая
- 16 ня прыхілілася да нашае скаргі,
- 17 тагды мы уняслі другую скаргу
- 18 у Высшую Варшаўскую Земскую
- 19 камісію, якая так само як
- 20 Ваяводская нас не узгледы[??]а,

368.1.49. 19

- 1 3
- 2 тагды мы ззабраўшы усе запасы
- 3 свае ачаднасці, зварнуліся да
- 4 Найвысшага Трыбуналу у Варшаве
- 5 і цяпер гэта дзело знаходзіцца
- 6 еще не акончаным, калі яно
- 7 будзя разбірацца то нявядома;
- 8 Аля камісар Земскі Ваўкавыскага
- 9 павету, у апошнія часы дабра
- 10 выучыў распожондзене жонду,
- 11 „Фронтем до всі”. і нядачка-
- 12 ўшы дещызыі Высшага Трыбуналу,
- 13 прыхаў да Свянціцы і адчытаў
- 14 нам тое, што мы ня маем права
- 15 боляй пасвиць скаціны на усьом
- 16 тум абшары, яким мы карыстали
- 17 ся, аля адно маям можнасць
- 18 пасвиць на тум кавалачку грунту
- 19 яки нам Ён выдзяліў. Адслухаўшы
- 20 яго чытанку, жанчыны і дзеці

19 ар 4
 пачали плакаць, што ў нас
 ня можна будзе выпасіць кароўкі,
 каб прадаўшы ад яе малако сыро-
 ваткаю заскварыць бульбу, і
 зазначылі, што на гэтако ашука-
 ностю ні згодзімсе, а будзем па-
 свиць да туль, пакуль трыбунал
 ня разбярэ нашае скаргі. Цяраз
 пару дзен. Павятовыя ўлады выслалі
 на пасвіско з Забалінскага па-
 старунку двоє паліцыянтаў,
 пастаронкова Пракопі[?]а, і
 Коменданта Крэгульскага, які
 адзначаецца велькаю сілаю і
 рызакаю і надто шпарко бье
 кождаго селянина, ці сялянку,
 пры усякэй аказіі. Гэтыя паліцыя-
 янты набралі чалавек больш
 трыццаць асаднікоў, узброілі іх

368.1.49. 19ар

1 4
 2 пачали плакаць, што ў нас
 3 ня можна будзе выпасіць кароўкі,
 4 каб прадаўшы ад яе малако сыро-
 5 ваткаю заскварыць бульбу, і
 6 зазначылі, што на гэтако ашука-
 7 ностю ні згодзімсе, а будзем па-
 8 свиць да туль, пакуль трыбунал
 9 ня разбярэ нашае скаргі. Цяраз
 10 пару дзен. Павятовыя ўлады выслалі
 11 на пасвіско з Забалінскага па-
 12 старунку двоє паліцыянтаў,
 13 пастаронкова Пракопі[?]а, і
 14 Коменданта Крэгульскага, які
 15 адзначаецца велькаю сілаю і
 16 рызакаю і надто шпарко бье
 17 кождаго селянина, ці сялянку,
 18 пры усякэй аказіі. Гэтыя паліцыя-
 19 янты набралі чалавек больш
 20 трыццаць асаднікоў, узброілі іх

5

у кії і булава і пашлі выганяць 20
 з пасвіска усіх пастушкоў і скаціну
 Найперш зрабіў пробу камендант Крогульскі
 над старым сялянінам з вескі Задворанцаў
 Сцяпанам Шпікам, да якога дабе на
 пасвіску і так моцно стукнуў у грудзі
 прыкладам, што той прыкінўўсе цяраз пень
 і пакаціўсе як качолка па зямлі. Геты 80 лет
 старычок мая два паянкі пчол і надто часта
 частаваў гетаго Каменданта Крогульскага
 медам, то цяпер клыне яго што дубальта
 прыкладам заплаціў. Выгнуўшы адну веску
 пашлі асаднікі і паліцыя у другі кавалак
 лесу, дзе пасвілі пастушкі з вескі Наваселак,
 і там камендант Крогульскі падаў каманду
 біць. Асаднікі з булавамі кінуліся за пасту
 шкамі якія пачалі крычаць і уцякаць, крык
 пачулі бацькі пастушкоў, і пабеглі бараніць
 дзяцей, завязалася самотоха, людзі заперэ
 чыліся што ні дамось каб нас пабілі.

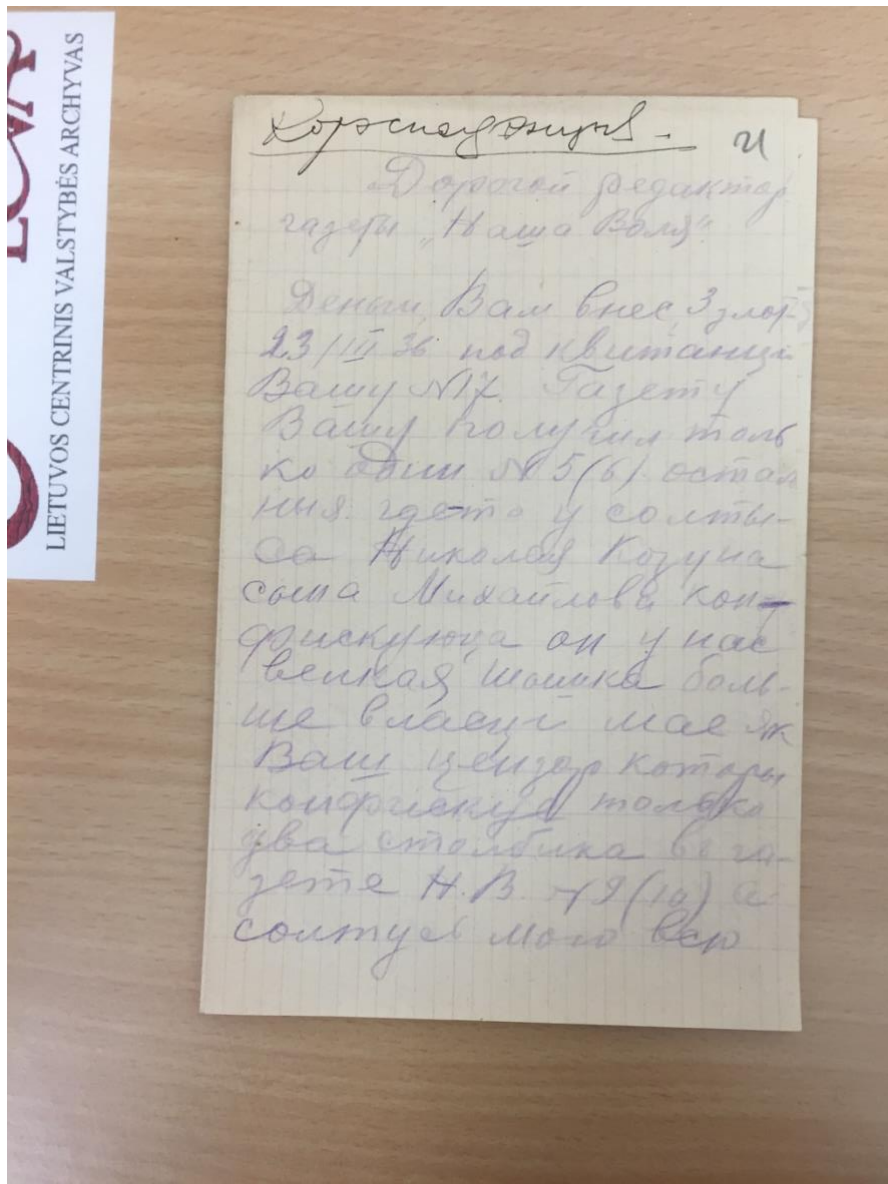
368.1.49. 20

- 1
 2 у кії і булава і пашлі выганяць
 3 з пасвіска усіх пастушкоў і скаціну.
 4 Найперш зрабіў пробу камендант Крогульскі
 5 над старым сялянінам з вескі Задворанцаў
 6 Сцяпанам Шпікам, да якога дабе на
 7 пасвіску і так моцно стукнуў у грудзі
 8 прыкладам, што той прыкінўўсе цяраз пень
 9 і пакаціўсе як качолка па зямлі. Геты 80 лет
 10 старычок мая два паянкі пчол і надто
 11 часта частаваў гетаго Каменданта Крогульскага
 12 медам, то цяпер клыне яго што дубальта
 13 прыкладам заплаціў. Выгнуўшы адну веску
 14 пашлі асаднікі і паліцыя у другі кавалак
 15 лесу, дзе пасвілі пастушкі з вескі Наваселак,
 16 і там камендант Крогульскі падаў каманду
 17 біць. Асаднікі з булавамі кінуліся за пасту
 18 шкамі якія пачалі крычаць і уцякаць, крык
 19 пачулі бацькі пастушкоў, і пабеглі бараніць
 20 дзяцей, завязалася самотоха, людзі заперэ
 21 чыліся што ні дамось каб нас пабілі

20 ар 6
 бо мы ничего ня рабілі і ня робім Каменд.
 кілком мяркаваў прыкладам у грудзі
 аля ні паказаў спраўнасці біцц[?]я, але знай
 шоў другі помysel і сказаў што яг хацелі
 пабіць. На другі дзень да Наваселак зъехала
 се каля 50 паліцыянтаў акружылі веску
 і сталі забіраць мужчынаў на пастарунак
 да Нисцібоўскае гміны, і там некалькім
 добро спуцілі крыві хірургам быў той
 самы Крэгульскі Ком. Спісали пратаколы
 і напеўня будзя суд, што дабравольно не
 сталіся пабіць морды, а треба было прымусо
 арываў умыцца на пастарунку у Нисцібав
 казалі умыцца каб ня кінуць на паліцью
 плямы. Так жывем мы на весках і спа
 тыхаем што дзень новыя зьявіска якія
 [?]ра[?]юдзятся для бедных сялян хлопаў,
 то значыць „Фронтем до всі.” Гето адбылося
 17-шага 2/2. Ляпей каб павярнуліся да нас тылам
 бо фронтам да нас ідуць адбіраць а памагчы ничым
 и нігды.
 Раман Вокаў 25/VI 1936 г.

368.1.49. 20ар

1 6
 2 бо мы ничего ня рабілі і ня робім Каменд.
 3 кілком мяркаваў прыкладам у грудзі
 4 аля ні паказаў спраўнасці біцц[?]я, але знай
 5 шоў другі помysel і сказаў што яг хацелі
 6 пабіць. На другі дзень да Наваселак зъехала
 7 се каля 50 паліцыянтаў акружылі веску
 8 і сталі забіраць мужчынаў на пастарунак
 9 да Нисцібоўскае гміны, і там некалькім
 10 добро спуцілі крыві хірургам быў той
 11 самы Крэгульскі Ком. Спісали пратаколы
 12 і напеўня будзя суд, што дабравольно не
 13 даліся пабіць морды, а треба было прымусо[ва]
 14 акрываўлянным на пастарунку у Нисцібав[e]
 15 казалі умыцца каб ня кінуць на паліцью
 16 плямы. Так жывем мы на весках і спа
 17 тыхаем што дзень новыя зьявіска якія
 18 [?]ра[?]юдзятся для бедных сялян хлопаў,
 19 то значыць „Фронтем до всі.” Гето адбылося
 20 17го мая 2/2. Ляпей каб павярнуліся да нас тылам
 21 бо фронтам да нас ідуць адбіраць а памагчы ничым
 22 и нігды.
 23 Раман Вокаў 25/ VI 1936 г.

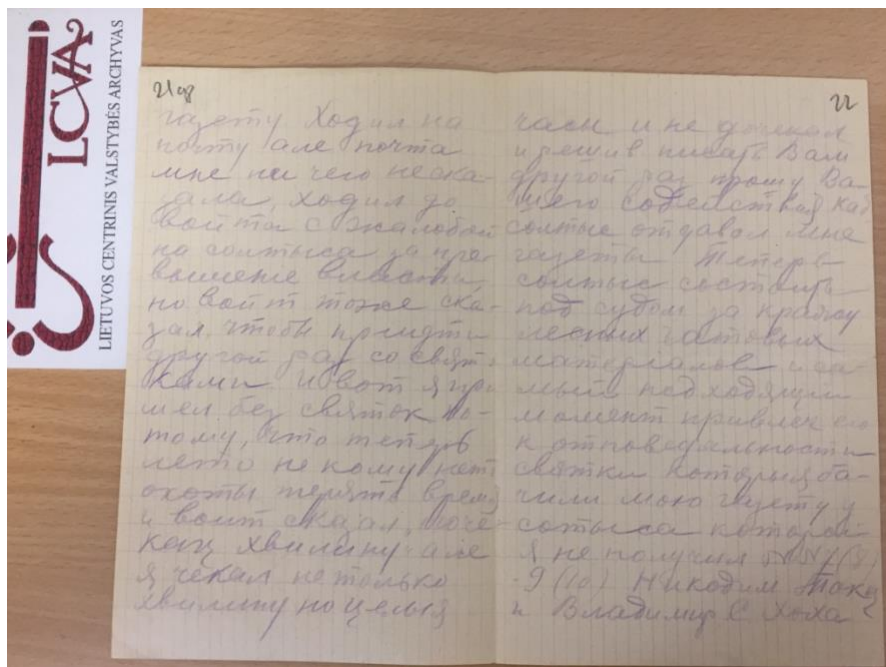
Дороснаго дораду - и
 Дорогой редактор
 газеты „Наша Воля“
 Деньги Вам внес 3 злот,
 23/III 36 под квитанци
 Вашу №17. Газету
 Вашу получил толь
 ко один №5(6) остал
 ны где-то у солты
 са Николая Козуна
 сына Михайлова кон
 фискующа он у нас
 великая шашка боль
 ше власці має ж
 Ваш цензор котары
 конфискує тольк
 два столбика в га
 зете Н.В. 79(10) а
 солтусь мою всю

368.1.49. 21

- 1 Кoresпoдeнцья.
- 2 Дорогой редактар
- 3 газеты „Наша Воля“
- 4
- 5 Деньги, Вам внес, 4 злот
- 6 23/III 36 под квитанци
- 7 Вашу №17. Газету
- 8 Вашу получил толь
- 9 ко один №5(6) остал
- 8 ные где-то у солты-
- 9 са Николая Козуна
- 10 сына Михайлова кон-
- 11 фискующа он у нас
- 12 великая шашка боль-
- 13 ше власці має як
- 14 Ваш цензор котары
- 15 конфискує толькo
- 16 два столбика вь га-
- 17 зете Н. В. (9(10) а
- 18 солтусь мою всю

Published in *Nasha volia* 11(12), 1936.08.04

ШЧЭНЕЦ, Шлучынокага пав.
 Газету Вашу атрымаў толькі № 5.
 Рэшта нумароў дзеся у солтыса
 Мікалая Казуна. Ён у нас вялікая
 шашка, большая чым Ваша цен
 зура. Цэнзура канфіскуе толькі
 адну-дзве шпальты, а наш солт
 тис—усю газету. Хадзіў на пошту
 — нічога не дабіўся. Пайшоў да
 вайта шукаць справядлівасці.
 Войт сказаў прысьці са сьведка
 мі. Лета — праца, усе на палі, ні
 хто ня мае часу. Пайшоў я ізноў
 адзім. Войт сказаў пачакаць хві
 ліну. Я чакаў хвіліну, даўе, пас
 ля дзень і другі і цяпер чакаю, а
 маю газету на сьмерць зачытвае
 вялікаўладны солтис. Вачылі гэта
 Нікодым Т. і Уладзімір С. Прасіў
 бы Вы памагчы мне выдраць з
 канцюроў солтыса газету № 7 (8)
 і 9 (10). Трэба толькі добра пана
 тужыцца, бо наш солтис вельмі
 ласы на чужое. Вось і цяпер зна
 ходзіцца пад судом за кражу ляс
 ных, гатовых матар’ялаў.
 Ілья Ушкевіч.

368.1.49. 21ap

1 газету. Ходил на
 2 почту але почта
 3 мне ни чего не ска-
 4 зала, ходил до
 5 войта с жалобой
 6 на солтыса за пре
 7 вышеніе власти
 8 но войт тоже ска-
 9 зал чтобы приидти
 10 другой раз со свят
 11 ками и вот я при
 12 шел без святок по-
 13 тому, что теперь
 14 лето не кому нет

15 охоты терять время
 16 и войт сказал „поче-
 17 кац хвилину” але
 18 я чекал не только
 19 хвилину но целыя

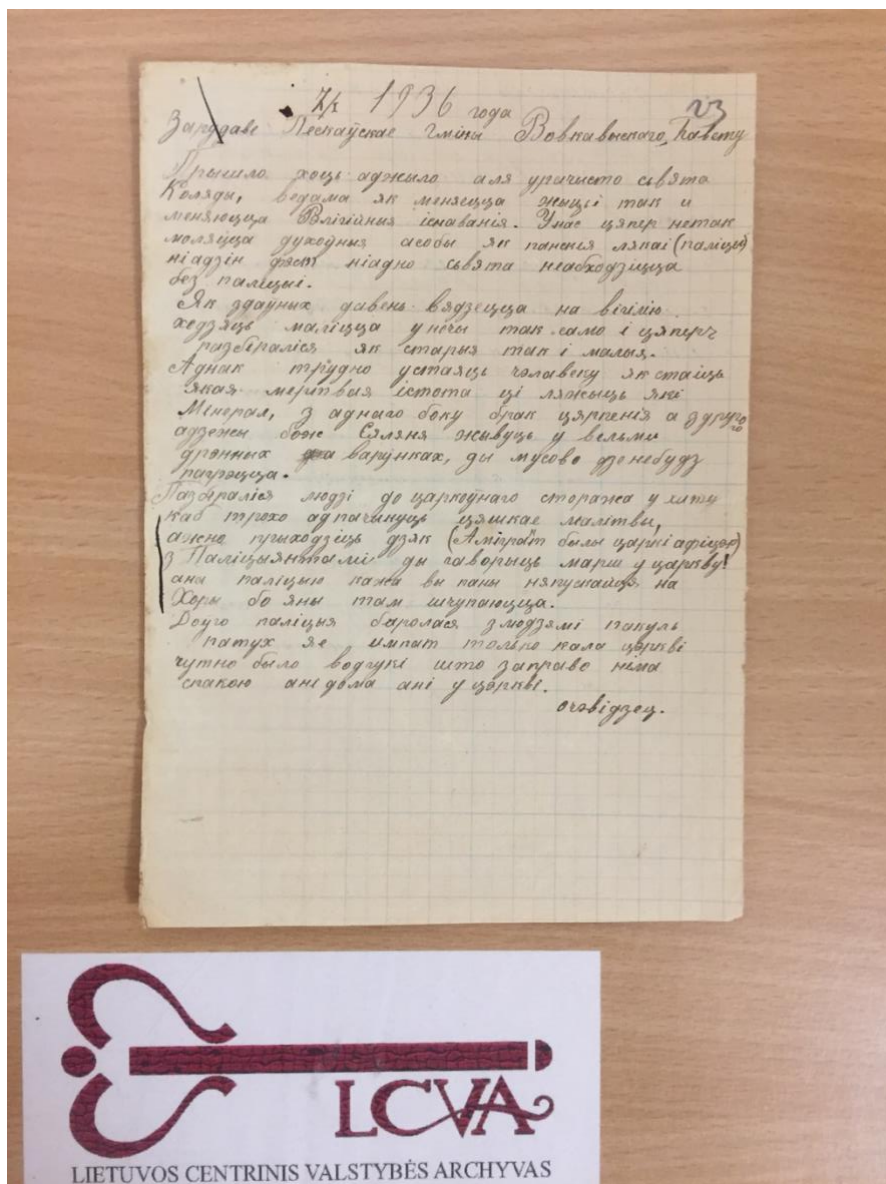
368.1.49. 22

1 часы и не дочекал
 2 и решив писать Вам
 3 другой раз прошу Ва-
 4 шего содействия каб
 5 солтыс отдавал мне
 6 газеты Теперь
 7 солтыс состоитъ
 8 под судом за кражу
 9 лесных гатовых
 10 материалов и са-
 11 мый подходящий
 12 момент привлеч его
 13 к отведальности
 14 святки которыя ба-
 15 чили мою газету у
 16 солтыса которой
 17 я не получил №№7(8)
 18 9(10) Никодим Токц
 19 и Владимир С. Хоха

Мог
с нашей вески Щенец
Затем прощайте
что безпокою Вас
другой раз. Вашъ
подписчик Илья
Ушкевич Щенец
поч. Острыно
Щучинского повяту.
6/7/36.

368.1.49. 22ар

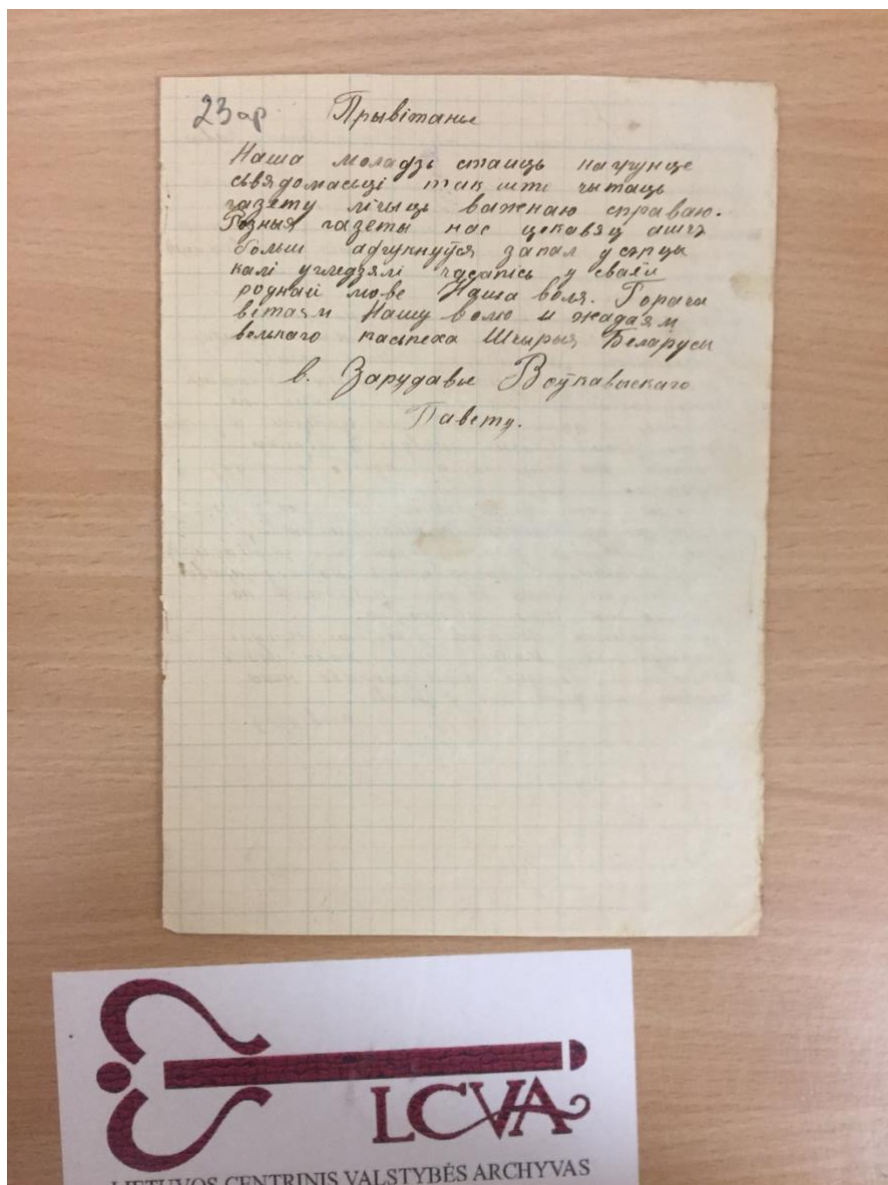
- 1 с нашей вески Щенец.
- 2 Затем прощайте
- 3 что безпокою Вас
- 4 другой раз. Вашъ
- 5 подписчик Илья
- 6 Ушкевич Щенец
- 7 поч. Острыно
- 8 Щучинского повяту.
- 9 6/ 7/VII 36.

368.1.49. 23

- 1 7/1 1936 года
 2 Зарудаве Пескаўскае гміны Вовкаўскага Павеу
 3
 4 Прышло хоць аджыло аля урачысто сьвята
 5 Коляды, ведама як мянецца жыцьці так и
 6 мянеюцца Рэлігійныя існаванія. Унас цяпер нетак
 7 моляцца духоўныя асобы як панскія лякаі (паліцы)
 8 ніадзін фэст ніадно сьвята неабходзіцца
 9 без паліцыі.
 10 Як здаўных давеня вядзецца на вігілію
 11 ходзяць маліцца у ночы так само і цяпер
 12 пазбіраліся як старыя так і малыя.
 13 Аднак трудно устаяць чалавеку як стаіць
 14 якая мертвая істота ці ляжыць які
 15 Мінерал, з аднаго боку брак цярпенія а здруго
 16 адзежы бож Сяляня жывуць у вельми
 17 дрэнных фа варунках, ды мусова дзе небудз
 18 пагрэцца.
 19 Пабраліся людзі до царкоўнаго стоража у хату
 20 каб трохо адпачынуць цяшкае малітвы,
 21 ажно прыходзіць дзяк (Амігрант былы царкі афіцэр)
 22 з Паліцыянтамі ды гаворыць марш у царкву!
 23 ана паліцыю кажа вы паны няпускайця на
 24 хоры бо яны там шчупаюцца.
 25 Доуго паліцыя баролася з людзьмі пакуль
 26 патух яе импат только кала цэркві
 27 чутно было водгукі што заправо німа
 28 спакою ані дома ані у цэркві.
 29

Очэвідзец.

23-р

Прывітаньне

Наша моладзь стаіць на грунце
сьвядомасьці та і чытаць
газету лічыць важнаю справаю.
Розныя газеты нас цікавяць яшчэ
больш адгукнуўся запал у сэрцы
калі угледзілі часопіс у сваёй
роднай мове Наша воля. Горача
вітаем нашу волю і жадаем
вялікага пасьпеху Шчырыя
Беларусы
в. Зарудавы Ваўкавыскага
Павету.

368.1.49. 23ар

- 1 Прывітаньне
- 2 Наша моладзь стаіць на грунце
- 3 сьвядомасьці так што чытаць
- 4 газету лічыць важнаю справаю.
- 5 Розныя газеты нас цікавяць яшчэ
- 5 больш адгукнуўся запал у сэрцы
- 6 калі угледзілі часопіс у сваёй
- 7 роднай мове Наша воля. Горача
- 8 вітаем нашу волю і жадаем
- 9 велькага пасьпеху Шчырыя Беларусы
- 10 в. Зарудавы Ваўкавыскага
- 11 Павету.

Published in *Nasha volia* 7(8), 1936.05.02

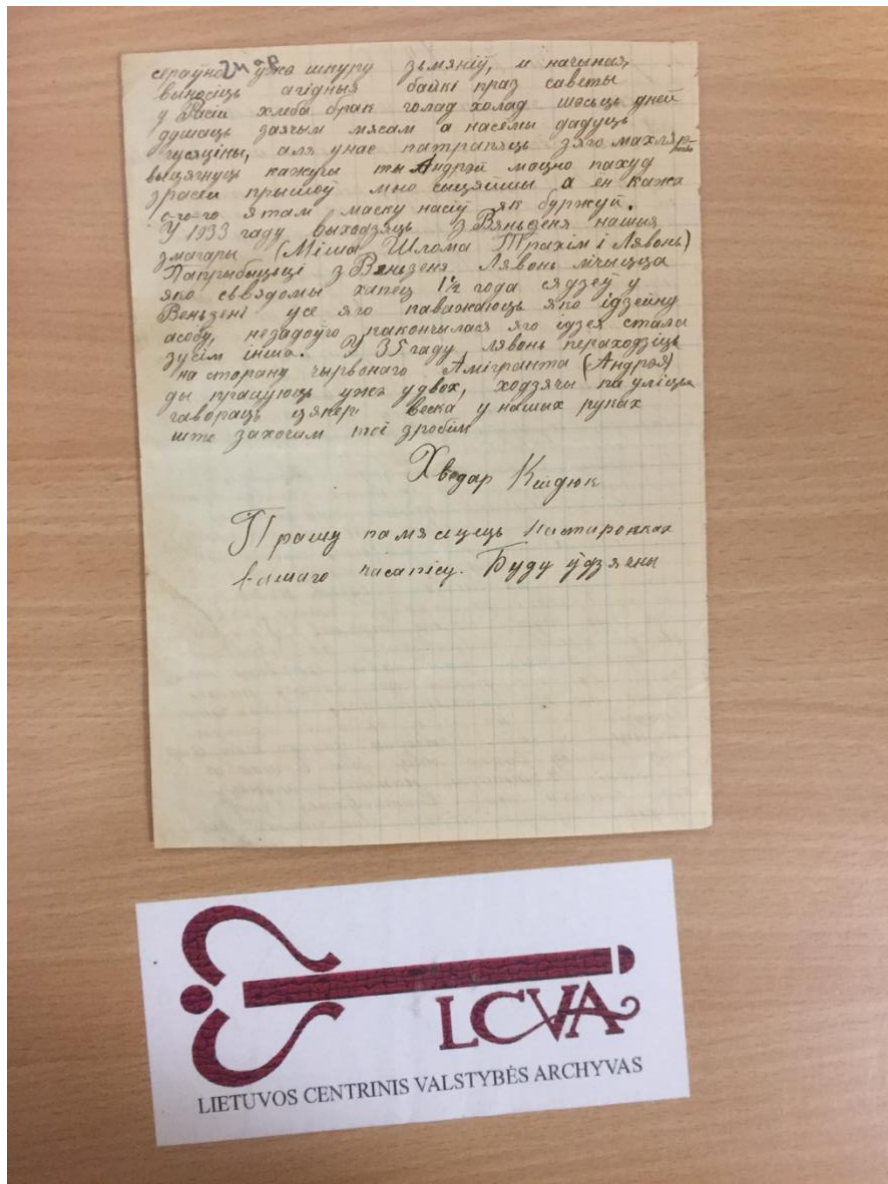
В. ЗАРУДАЎЕ, Ваўкавыскага павету. Наша моладзь стаіць на грунце сьвядомасьці; чытаць газету лічыць важнаю справаю. А свае родныя газеты нас цікавяць яшчэ больш: адгукнуўся запал у сэрцы, калі угледзілі часопіс „Наша Воля“ у сваёй роднай мове. Горача вітаем і жадаем вялікага пасьпеху.
Шчырыя беларусы.

368.1.49. 24

в. Зарудавь 7/1 1936 года
Латина Пясовска пов. Вовкавыскі.
Наша вёска апшырна так што налічва
зуда 160 гаспадароў, калісьці стаяла
на грунце сьвядомасьці бо-м знаходзіцца
дагэтуль чюдныя варункі і бацьці аўці
тады выхад у змагані. Узв'язку з гэтай
сьвядомасьцю у 1932 году у нас выбухлі
арешты на тле каторых 4 чалавекі упалі
(Міхась Шлома Трахім Лявон) упалі до
веззена, а два чужако дагэтуль абылі
там іх прынялі ды адаслалі у горад Сімбірск
там длі ім працу. Адзін (Марко)
распачаў вучобу у Цехнікуме Медзікі
дагэтуль кончыў вучобу ды працуя надобро
народа, а другі (Андэй) па дзясяцімесячнай
працы варочаюцца назад.
Працаваў ятам у савецкай швальні,
дагэтуль длі ім працу зрабіць панану
турму. Нагэто трэба яму узраці
савецкіх шкур, пабытанні аднаго пану
зго пачаў арыш да хвост, абылі гэту
небясьпеку ён ходу у Ленінград да брата
там зямлі на зямлі дзедзе налі паў
ён да Бацка і да мамы у Польшу на зямлі
што зямлі тут у гэтай турме. Пабыўшы
ды ды чужако атправляюцца до Вовкавыска
у ффу ведама там давай сыпяваць таму
начый вос сеў паном гэто наруку только
трэба ім яго закасьпіраваць, дзяля гэтаго
пасадзілі яго на месяц довензена а потум
выпусьцілі на волю. Прышоўшы дадому тут ащэ
трох братоў Бацко маці усіх 6 чалавек
а зямлі 4 гэктары, натаком грунце
зубо госьціям жыве. Спаткаўшыся зноў
дагэткаю нуждою трэба яму грошай дабываць

- 1 в. Зарудавь 7/1 1936 года
- 2 2/ Гміна Пясовска пов. Вовкавыскі.
- 3 Наша вёска апшырна так што налічва
- 4 яцца 160 гаспадароў, калісьці стаяла
- 5 на грунце сьвядомасьці бож знаходзіцца
- 6 запраўды у бедных варунках і бачыць адзін
- 7 толькі выхад у змагані. Узв'язку з гэтай
- 8 сьвядомасьцю у 1932 гаду у нас выбухлі
- 9 арешты на тле каторых 4 чалавекі упалі
- 10 (Міхась Шлома Трахім Лявон) упалі до
- 11 веззена, а двух уцякло заграціцу у (Саветы)
- 12 Там іх прынялі ды адаслалі у горад Сімбірск
- 13 там длі ім працу. Адзін (Марко)
- 14 распачаў вучобу у Цехнікуме Медзікі
- 15 дагэтуль кончыў вучобу ды працуя надобро
- 16 народа, а другі (Андэй) па дзясяцімесячнай
- 17 гасціні варочаюцца назад.
- 18 Працаваў ятам у савецкай швальні,
- 19 захацелася яму як ён кажа зрабіць кожанну
- 20 тужурку. Нагэто трэба яму украсьці
- 21 Савецкіх шкур, пабытанань гэтаго пану
- 22 яго пачалі браць за хвост, бачачы гэту
- 23 небясьпеку ён ходу у Ленінград да брата
- 24 там яму ня месцо злодзяю няма куды
- 25 ён да Бацка і да мамы у Польшу ня глядзячы
- 26 што яму тут гразіць турма. Пабыўшы
- 27 два дні удома атправляюцца до Вовкавыска
- 28 у ффу ведама там давай сыпяваць таму
- 29 начый вос сеў паном гэто наруку только
- 30 трэба ім яго закасьпіраваць, дзяля гэтаго
- 31 пасадзілі яго на месяц довензена а потум
- 32 выпусьцілі на волю. Прышоўшы дадому тут ащэ
- 33 трох братоў Бацко маці усіх 6 чалавек
- 34 а зямлі 4 гэктары, натаком грунце
- 35 хлеб госьціям жыве. Спаткаўшыся зноў
- 36 згэдакаю нуждою трэба яму грошай дабываць

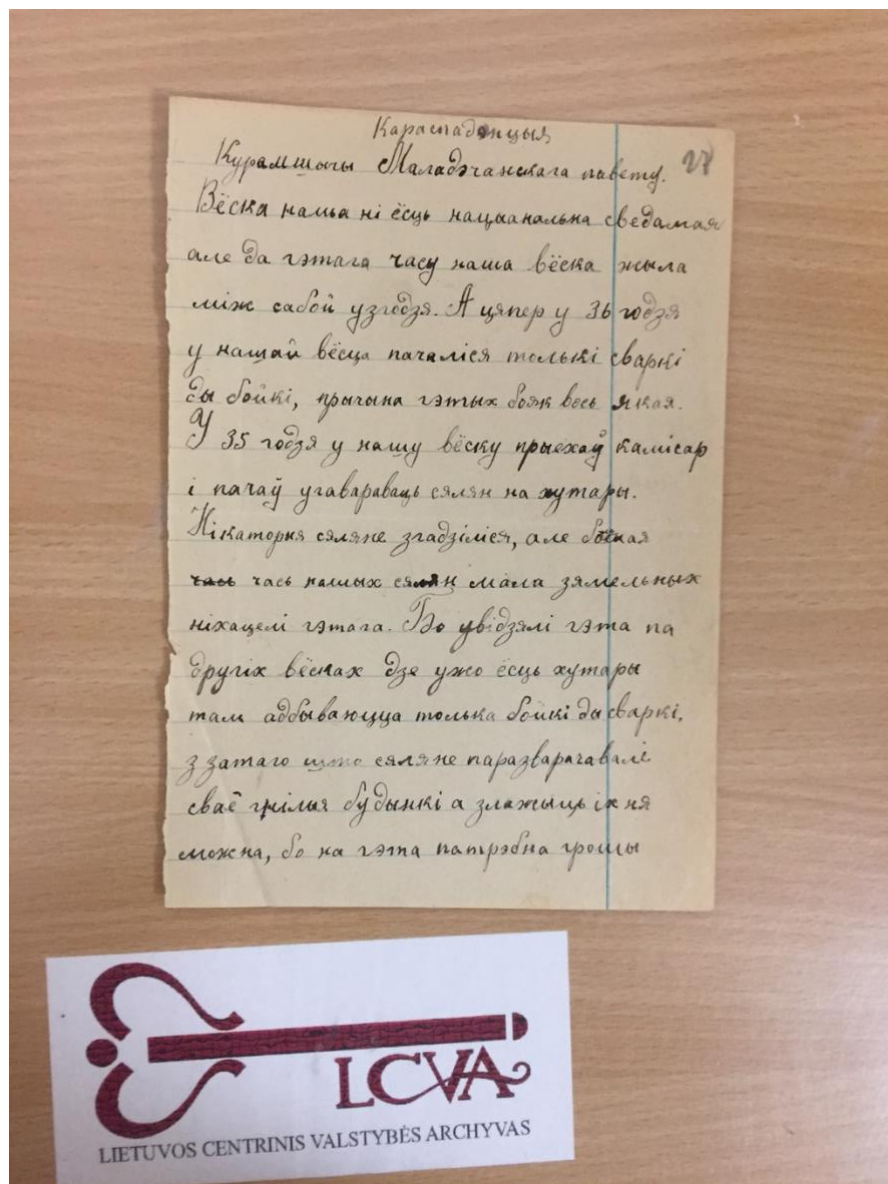

368.1.49. 24ар

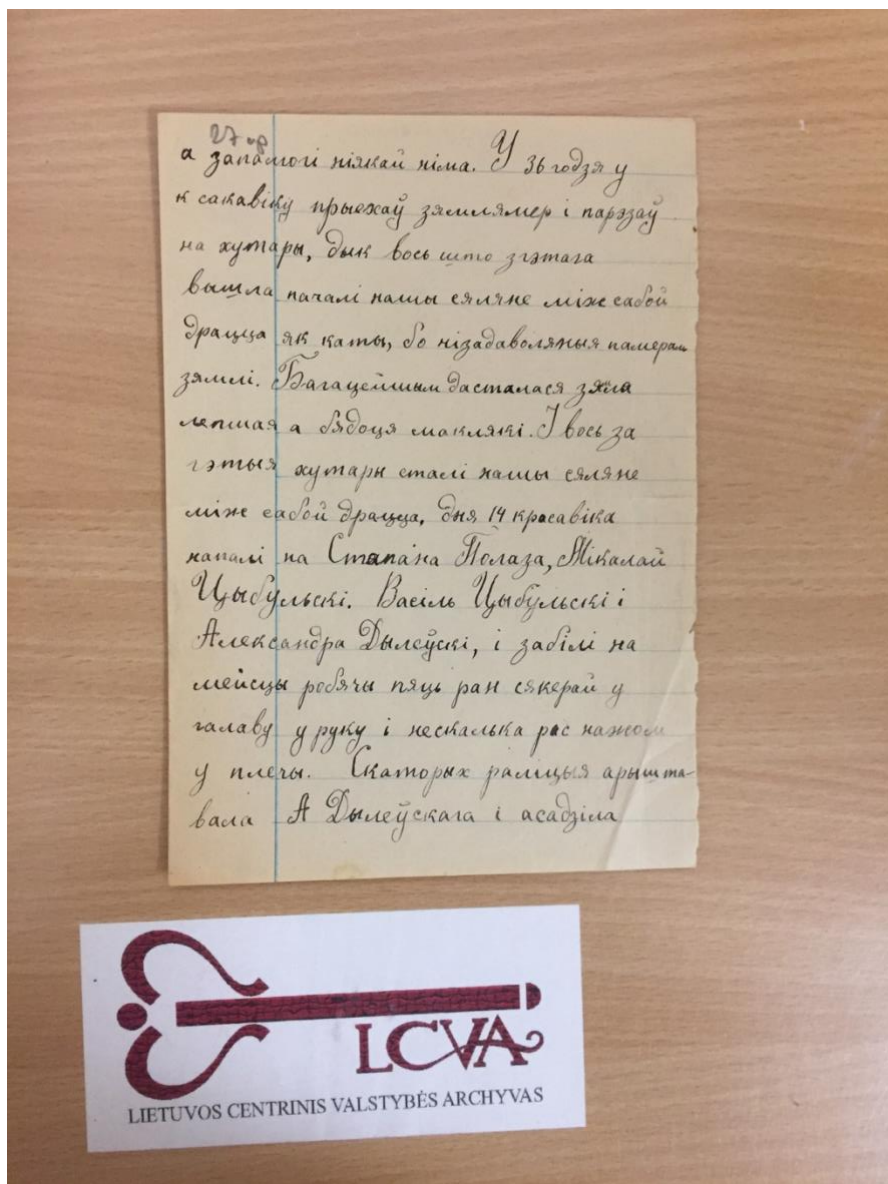
- 1 сёраўно ўжо шкуру зьмяніў, и начиная
- 2 выносьць агідныя байкі праз саветы
- 3 у Расіі хлеба брак голод холад шэсьць дней
- 4 душаць заячым мясам а насёмы дадуць
- 5 гусяціны, аля унас патрапяць зяго махлярства
- 6 выцягнуць кажучы ты аАндрэй моцно пахуд
- 7 зрасеи прышоў мно сыцяйшы а ён кажа
- 8 о-го-го я там маску насіў як буржуй.
- 9 У 1933 гаду выходзяць з Вянзеня нашыя
- 10 змагары (Міша Шлома Трахім і Лявонь).
- 11 Папрыбыцьці з Вензеня Лявонь лічыцца
- 12 яко сьвядомы хапец 1½ года сядзеў у
- 13 Вензені усе яго паважаюць яко ідзеину
- 14 асобу, незадоўга пакончылася яго ідзея стала
- 15 зусім інша. У 35 гаду Лявонь пераходзіць
- 16 на сторуану чырвонага Амiгранта (Андрэя)
- 17 ды працоць ужэ удвох, ходзячы па улiцы
- 18 гавораць цяпер веска у нашых руках
- 19 што захочам тоё зробім

20
 21 Хведар Кейдук
 22
 23 Прашу пам'ясьцець на старонаках
 24 вашаго часапісу. Буду ўдзячны

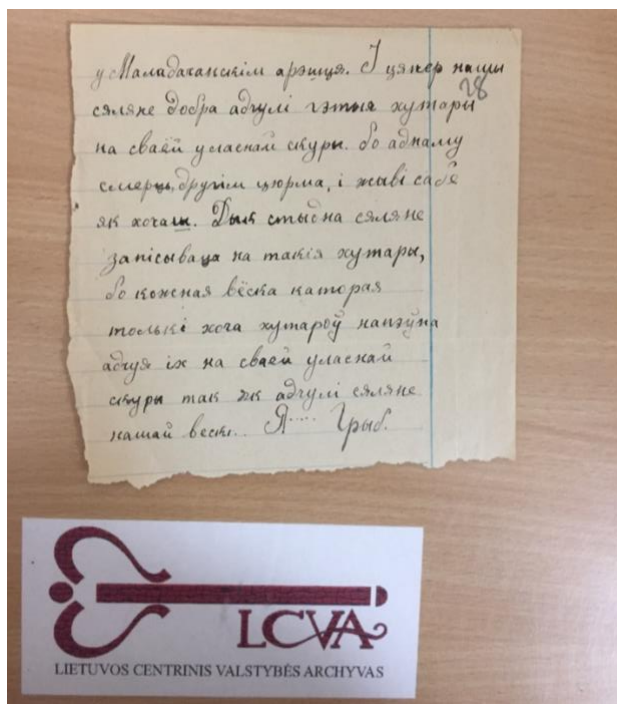
368.1.49. 27

- 1 Караспадэнцыя
- 2 Курамшычы Маладэчанскага павету.
- 3 Вёска наша ні ёсць нацыянальна сведамае
- 4 але да гэтага часу наша вёска жыва
- 5 між сабой узгодзя. А цяпер у 36 годзя
- 6 у нашай вёска пачаліся толькі сваркі
- 7 ды бойкі, прычына гэтых бояк воль якая.
- 8 У 35 годзя у нашу вёску прыехаў камісар
- 9 і пачаў угавараваць сялян на хутары.
- 10 Нікаторыя сяляне згадзіліся, але большая
- 11 чась чась нашых сялян мала зямельных
- 12 ніхацелі гэтага. Бо увідзілі гэта па
- 13 другіх вёсках дзе ужо ёсць хутары
- 14 там адбываюцца толькі бойкі ды сваркі,
- 15 з затаго што сяляне паразварагавалі
- 16 свае гнілыя будынкі а злажыць іх ня
- 17 можна, бо на гэта патрэбна грошы

368.1.49. 27ар

1 а запамогі ніякай німа. У 36 годзя у
2 к сакавіку прыехаў зямлямер і парэзаў
3 на хутары дык вось што згэтага
4 вышла пачалі нашы сяляне між сабой
5 драцца як каты, бо нізадаволяныя памерам
6 зямлі. Багацейшым дасталася зямля
7 лепшая я бядоця маклякі. І вось за
8 гэтыя хутары сталі нашы сяляне
9 між сабой драцца, дня 14 красавіка
10 напалі на Стапана Полаза, Мікалай
11 Цыбульскі. Васіль Цыбульскі і
12 Александра Дылеўскі, і забілі на
13 мейсцы робячы пяць ран сякерай у
14 галаву у руку і некалька рас нажом
15 у плечы. Скаторых раліцыя арышта-
16 вала А Дылеўскага і асадзіла

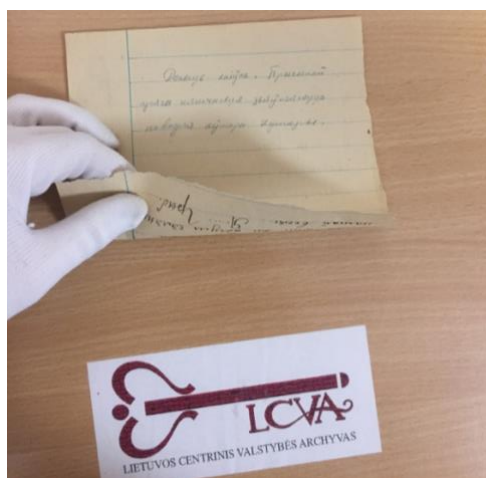

368.1.49. 28

1 у Маладачанскім арышця. І цяпер нашы
 2 сяляне добра адчулі гэтыя хутары
 3 на сваёй уласнай скуру. бо аднаму
 4 смерць, другім цюрма, і жыві сабе
 5 як хочаш. Дык стыдна сяляне
 6 запісываца на такія хутары,
 7 бо кожная вёска каторая
 8 толькі хоча хутароў напэўна
 9 адчуя іх на сваёй уласнай
 10 скуру так як адчулі сяляне
 11 нашай вёскі. . Я Грыб.

368.1.49. 28ap [Not numbered in archival documentation; editors comment]

1 Досыць наіўна. Прычынай
 2 усяга няшчасьця зьяўляюцца
 3 паводля аўтара хутары.

Да 29

Рэдакцыя. Наша Воля.

Ваша паважаная гр. Рэдактар.

ветліва прашу змяшціць наступнае
вяска Кейзікі Варапаеўскай гміны
Пастаўскага павету.

Жыхары нашай вёскі пераважна
адны беларусы, але памішць іх
есць і шкоднікі, каторыя шмат
чаго робяць злага для беларускага
народа. Возьмем для першага
прыкладу, вырадка з чорнай
сотні. Колію Юрачкавага
іх прозвішча Оліхверь але
празваюць Юрачкамі

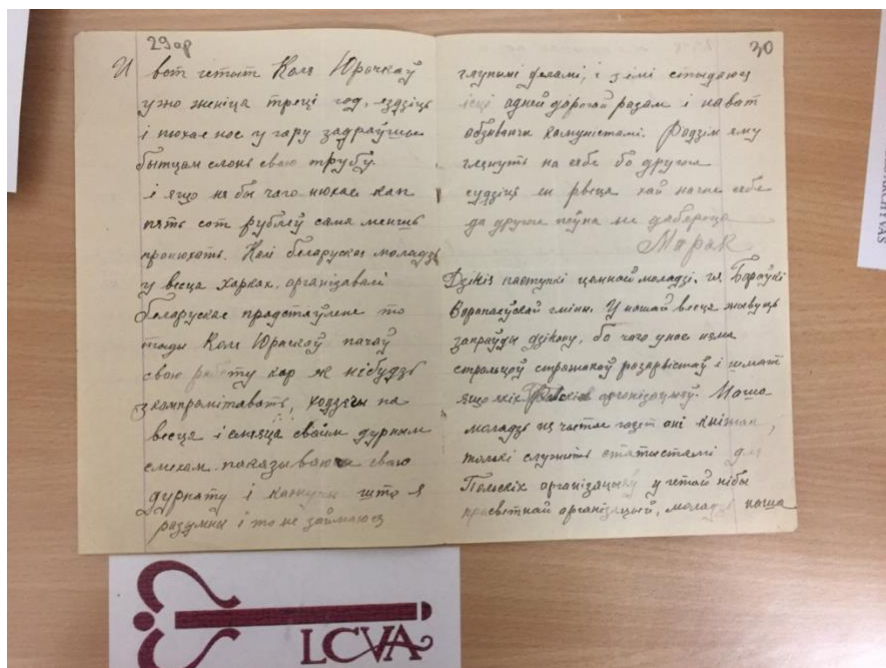
368.1.49. 29

- 1 Да
- 2 Рэдакцыі. Наша Воля.
- 3 Высока паважаны гр. Рэдактар.
- 4 ветліва прашу змяшціць наступнае
- 5 вяска Кейзікі Варапаеўскай гміны
- 6 Пастаўскага павету,
- 7 Жыхары нашай вёскі пераважна
- 8 адны беларусы, але памішць іх
- 9 есць і шкоднікі, каторыя шмат
- 10 чаго робяць злага для беларускага
- 11 народа, Возьмем для першага
- 12 прыкладу, вырадка з чорнай
- 13 сотні. Колію Юрачкавага
- 14 іх прозвішча Оліхверь але
- 15 празываюць Юрачкамі

Published in *Nasha volia* 3(4), 1936.02.04.

В. КЕЙЗІКІ, Варапаеўскай вол.,
Пастаўскага павету. Паміж жыхарамі
нашай вёскі трапляюцца шкоднікі,
якія шмат чаго злага робяць Бе-
ларускаму народу. Вось для прыкладу
такі К. Аліхвер. Пад той час, калі бе-
ларуская моладзь у вёсцы Харкі ла-
дзіла беларускае прадстаўленне, ён
вельмі стараўся перашкодзіць і скам-
прамітаваць нашу моладзь і яе пра-
цу. Пачаў нават займацца даносамі,
назваючы такую працу камуніс-
тычнай.

АД РЭДАКЦЫІ. Чесць і слава
тэй моладзі, якая ідзе на змаганьне
за сьветлае будучае свайго народу.
Ня трэба толькі баяцца такіх Аліхве-
раў. Юды—прадажнікі на сьвеце заў-
сёды былі, але вялікіх ідэяў не пе-
рамаглі. Ня зможа паўстрымаць на-
роднага руху і ваш Аліхвер.

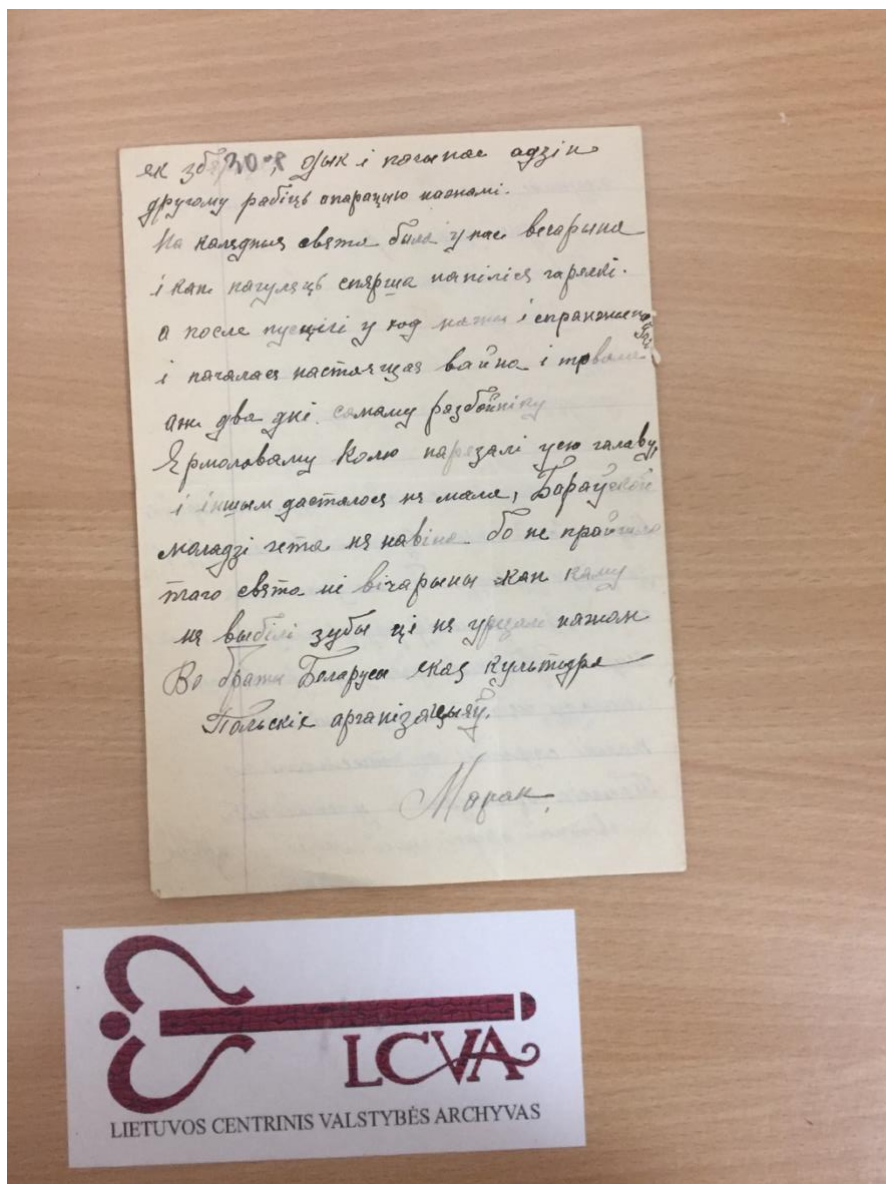

368.1.49. 29ар

1 И вот гетыт Коля Юрачкаў
 2 ужо женица трэці год, ездзіць
 3 і нюхае нос у гару задраўшы
 4 бытцам слонь сваю трубу.
 5 і ящо ня бы чаго нюхае кап
 6 пять сот рублеў сама меншъ
 7 пронохатъ. Калі беларуская моладзь
 8 у весца Харках, арганізавалі
 9 беларускае прадстаўлене то
 10 тады Коля Юрачкаў пачаў
 11 сваю работу кар як нібудзь
 12 зкампрамітаватъ, ходзячы па
 13 весця і смяяца сваим дурнымъ
 14 смехам. паказываючы сваю
 15 дурнату і кажучы што я
 16 разумны і то не займаюся

368.1.49. 30

1 глупыми делами, і з імі стыдаюся
 2 ісці адней дарогай разам і нават
 3 абзываючы камуністамі. Радзім яму
 4 глянуть на сябе бо другога
 5 судзіць ен рвеца хай начне сябе
 6 да другога пеўна не даберца
 7 Марак
 8 Дзікія паступкі цемнай моладзі. гл. Бараўкі
 9 Варапасўскай гміны. У нашай весця жывуць
 10 запраўды дзік[??]у, бо чаго у нас няма
 11 стральцоў стражакоў разарвістаў і шмат
 12 ящо якіх Рабскіх аргонізацыяў. Наша
 13 моладзь не чытае газет ані кніжак,
 14 толькі служыць статыстамі для
 15 Польскіх арганізацыяў у гетай нібы
 16 прасветнай арганізацыі, моладзь наша

368.1.49. 30ар

- 1 як збяр[?]ця, дык і пачынае адзін
- 2 другому рабіць апарачню нажамі.
- 3 На калядныя свята была у нас вечарына
- 4 і кап пагуляць спярша напіліся гарэлкі.
- 5 а пасле пусцілі у ход нажы і справж[???]ўкі
- 6 і пачалася настаящая вайна і трвала
- 7 ад жва дні. самаму разбойніку
- 8 Ярмолаваму Колю парэзалі усю галаву,
- 9 і іншым дасталася ня мала, Бараўскай
- 10 моладзі гэта ня навіна. бо не прайшо
- 11 таго свята ні вічарыны кап каму
- 12 ня выбілі зубы ці ня урэзалі нажом
- 13 Во браты Беларусы якая культура
- 14 Польскіх арганізацыяў.
- 15
- 16 Марак.

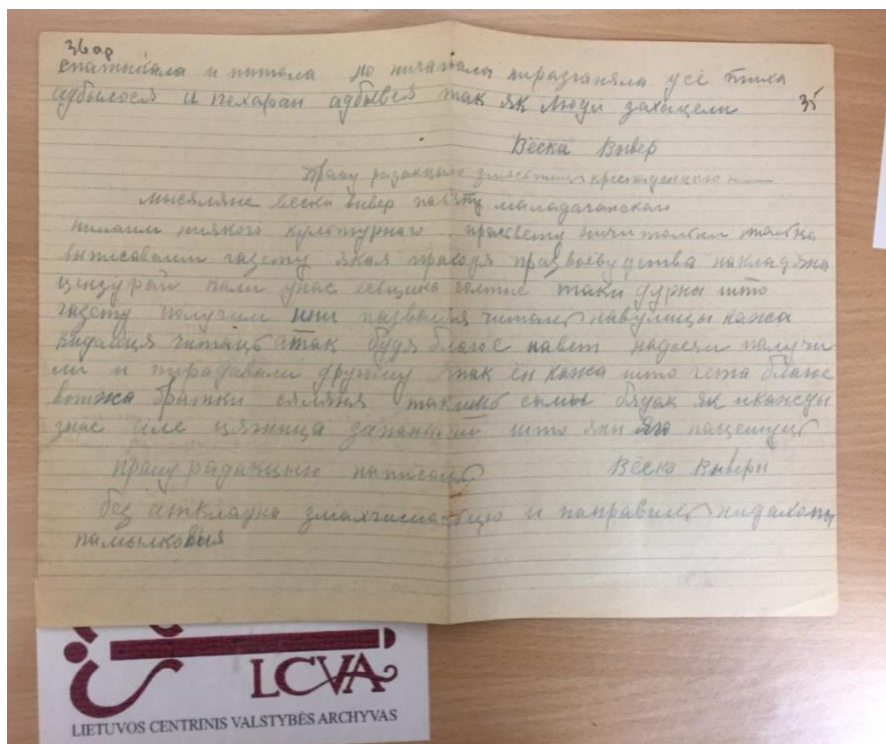
Same author as 368.1.49:12-13. Published in *Nasha volia* 3(4), 1936.02.04.

В. БАРОЎКІ, Варашаўскай во-
 ласьці. У нашай вёсцы жывуць са-
 праўдныя дакуны: моладзь нічога
 не чытае—ні газет, ні кніжак.—Няма
 свята, няма вечарыны, каб ня было бой-
 кі: таму зубы выб'юць, таго нажамі
 парэжуць; а ва коляды, напіўшыся
 гарэлкі, распачалі такую вайну на
 справжнюўкі і нажы, якая ледзь за
 два дні скончылася.

Вось якая ў нас „культура“.

Марак.

АД РЭДАКЦЫІ. Пастарайцеся
 так паднясьці да сваей моладзі, каб
 яна сэрцам адчула, што робіць надта
 дрэнна, калі марнуе без карысьці свае
 сілы і здароўе. Каб вывясці яе
 з цемры, з маральнага бруду і бало-
 та, трэба чытаць ім сваю беларускую
 газету, кніжку, трэба клікаць да сваіх
 беларускіх арганізацыяў. Будзем ча-
 каць наступнага пісьма ўжо ад ва-
 шай моладзі, якая, маем надзею, кіне
 бойкі і гарэлку і разам з усім Бела-
 рускім народам пачне будаваць сабе
 лепшую будучыню.

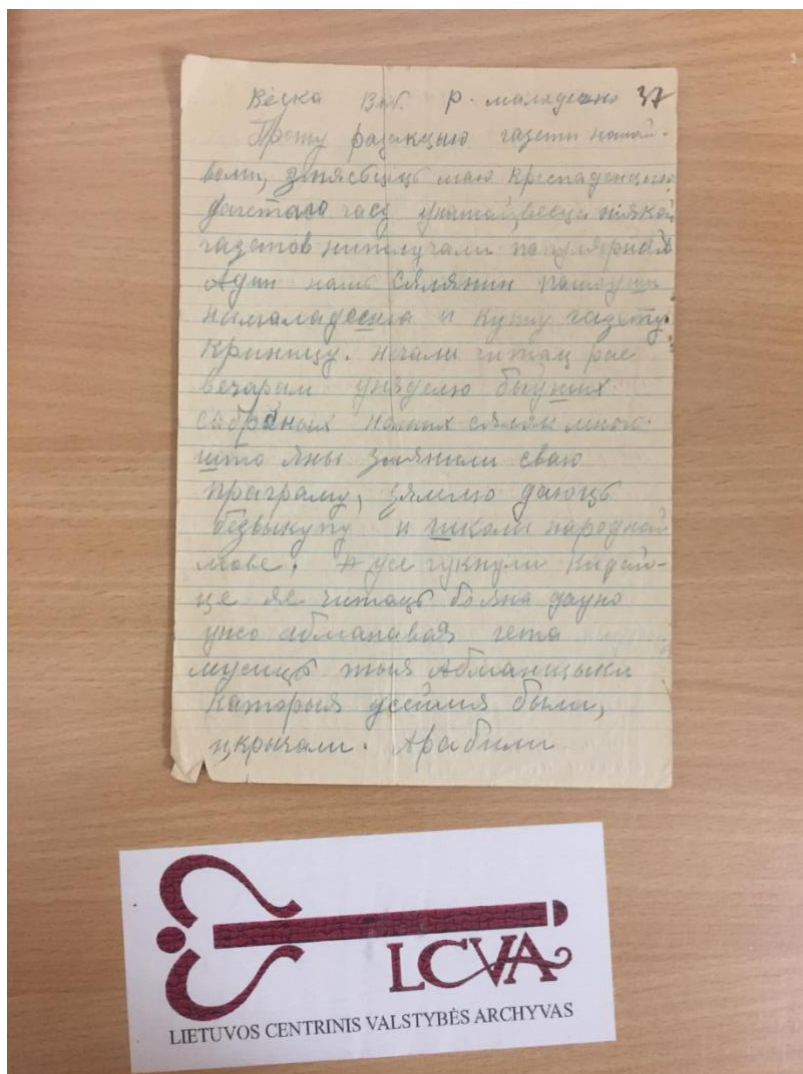

368.1.49. 35-36ар

- 1 спатыкала и пытала но нича[?]аса ниразганяла усё тиха
- 2 адбылося и похаран адбывся так як люди захацели
- 3
- 4
- 5 Вёска Вывер
- 6 Прашу радакцыю змясьтитць креспаденцыю [??]
- 7 мысяляне вески вивер павяту маладачанскаго
- 8 нимаим ниякого культурнаго прасьвету ничитальни толька
- 9 выписываем газету яка праходя праз воеудства накладяна
- 10 цензурай кали унас есьцьика солтыс таки дурны што
- 11 газету получим ини пазваляя чытаць навулицы кажа
- 12 кидаиця чытаць атак будя благое навет надоечи палуци-
- 13 ли и пирадавали другому так ён кажа што гета благое
- 14 вотжа братки сяляня такш[?]о самы бядак як икажды
- 15 знас але цягниця запанамы што яны яго пацешуць
- 16 прашу радакцыю написаць Вёска Выверы
- 17 без адкладна змахчимасьцо и паправиць нидахопы
- 18 памылковыя

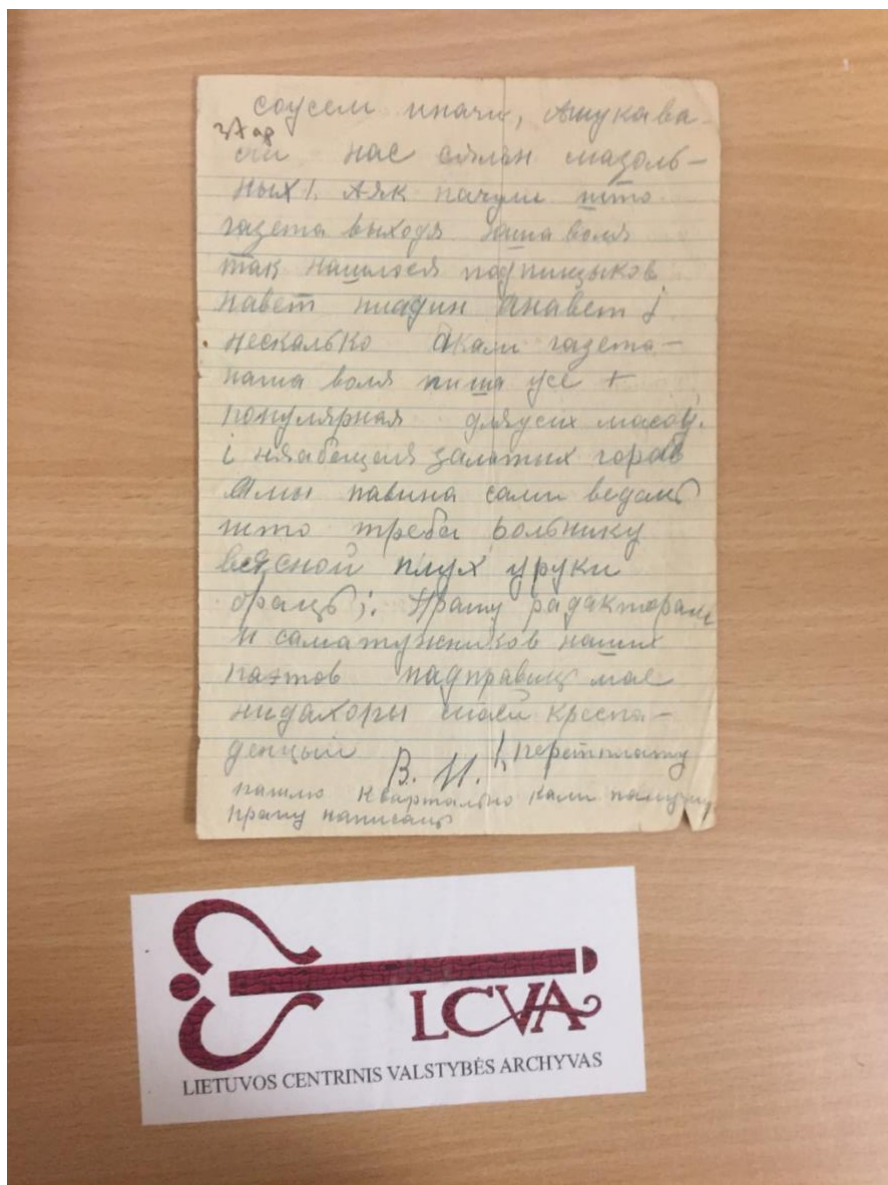
Published in *Nasha volia* 9(10), 1936.06.19

— В. ВЫВЕР, Маладэчанскага пав.
 У нас няма ніякай культурнай арга-
 нізацыі, няма біблітэкі—чытальні.
 Газету вышываем самі, але наш сол-
 тыс такі дурны, што не пазваляе чы-
 таць, кажа: — кідайце чытаць, а то
 будзе блага! Таксама забараняе пе-
 радаваць газету другім і ўсё па-
 гражае. Вось-жа, браткі сяляне, такі-ж
 самы бядак як і кажды з нас, а які
 шкоднік, як выслужваецца!
 Вяскоўцы.

368.1.49. 37

- 1 Вёска ВыV. р. маладечно
- 2 Прощу радакцыю газеты нашай
- 3 воли, змясьціць маю крэспаденчыю
- 4 дагетаго часу унашайвесцы ниякой
- 5 газетов нипалучали популярных
- 6 Адин наш селянин пашоушы
- 7 намаладешна и купіу газету
- 8 криницу. начали читац рас
- 9 вечарам уняделю быуших
- 10 сабранных наших сялян много
- 11 што яны змянили сваю
- 12 праграму, зямлю даюць
- 13 безвыкупу и школы народнай
- 14 мове. А усе гукнулі кидай-
- 15 це яе читаць бо яна дауно
- 16 ужо абманавая гета
- 17 мусиць тыя абманщыки
- 18 каторыя усейма были,
- 19 и крычали. Арабили

368.1.49. 37ap

- 1 соусем иначи, Ашукава
- 2 ли нас сяян мазоль-
- 3 ных Аяк пачули што
- 4 газета выходя наша воля
- 5 так нашлося подписчиков
- 6 навет ниадин а навет j
- 7 нескалько акали газета-
- 8 наша воля пиша усе +
- 9 популярная для усих масоу.
- 10 i няабещая залатых горав
- 11 [?] мы павина сами ведаць
- 12 што треба рольнику
- 13 вясной плух у руки
- 14 браць,: Прашу радакторам
- 15 и саматужников наших
- 16 паэтов падправиц мае
- 17 нидахопы маея креса-
- 18 денцыи I, перетплату
- 19 В. И.
- 20 пашлю квартално кали палуч[?]
- 21 прашу написаць

30-VIII-21
38

~~Што Павежаная рэдакцыя. Прашу надрукуваць ў вашай газеце нашыя карэспандэнцыі. Перепрашаю за абмылкі бо пісаць прыходіць вше адвык. Есть сталим чытагалам вашай газеты. З браку грошай май калегі з Варейкаўскай гм. разам шлюць карэспандэнцыі.~~

Што нам можна? 23 жніўня рпан маентку Зайкаўшына. Вельіка-Бераставіцкай гм., устроіў дажынкі для сваіх маентковых і сэзоновых работнік. Забраласо даволі моладзі каля 200 асоб.

Моладзь по цяжкой і знураннай летней працы, хацела развеселіцца і патанцаваць. Пачалі танцаваць, раптам прэзьявіліся прадстаўнікі уладзы, пастарунковыя Душе-вскі і Łojko j. поліцыянты пачалі крычаць „Psiakrew roze-15 jsi się“, а хлопцы да музыкантов „играйце польку“ Моладзь не разышлася навет пан за нами заступіўся, Niech się bawiaj 17 nic zlego nie robiaj. Так без прервы нас преследуюць.

18 нідаюць жыць, а зашто? Стефка Зайковска

368.1.49. 38

- 1 30-VIII -г.
- 2 Шо Павежаная рэдакцыя. Прашу надрукуваць вў вашуй
- 3 газеце нашыя карэспэденцыі. Перепрашаю за абмылкі
- 4 бо пісаць прыходіць вше. адвык. Есть сталым чы-
- 5 тачом вашай газеты. З браку грошай май калегі
- 6 з Варейкаўскай гм. разам шлюць карэспэденцыі.
- 7 Што нам можна? 23 жніўня рпан маентку
- 8 Зайкаўшына. Вельіка-Бераставіцкай гм., устроіў
- 9 дажынкі для сваіх маентковых і сэзоновых работнік.
- 10 забраласо даволі моладзі каля 200 асоб.
- 11 Моладзь по цяжкой і знураннай летней працы, хацела
- 12 развеселіцца і патанцаваць. Пачалі танцаваць, раптам
- 13 прі зьявіліся прадстаўнікі уладзы, пастарунковыя Душе-
- 14 вскі і Łojko j. поліцыянты пачалі крычаць „Psiakrew roze-
- 15 jsi się“, а хлопцы да музыкантов „играйце польку“ Моладзь
- 16 не разышлася навет пан за нами заступіўся, Niech się bawiaj
- 17 nic zlego nie robiaj. Так без прервы нас преследуюць.
- 18 нідаюць жыць, а зашто? Стефка Зайковска

368.1.49. 39

Вёска Гароднікі. г.м. Варейкі. раён. Волкавыскі.
В прошлым року. пры жніве працавалі мы днювку
за 1,50 гр. навет за адзін (1) зл. В гэе ў тым року зара-
блялі ні менш як 2 злотых у дзень. Дабліса лепшаго
зарабку дзякуючы таму, што паразумеліся з суседнімі
вёскамі аб цане. Тры разы прыезжалі ран паны з Лозы
і прапанавалі па 1 залатому, потым па 1,50 гр. все
вёскі адказаліся. Нарэшці змусялі паноў праз нашу
салідарнасць уступіць. Плачано нам 2 зл. дноўку. Клім
Вёска Жарны. г.м. Варейкі. пов. Волкавыскі. Працавалі ле-
там ў маентку Варейкі ад цемна до цемна за 1 зл. днвк.
Суседнія вёскі зараблялі 2 зл. Гдзе прычына?
А ўтам што адна вёска падбівая цену другой,
напр. як вёска Варейкі. Час нам погадзіцца.
находзіць час капань бульбы. Ліда

1 Вёска Гароднікі. г.м. Варейкі. раён. Волкавыскі.
2 В прошлым року. пры жніве працавалі мы днювку
3 за 1,50 гр. навет за адзін (1) зл. Вже у тым року зара-
4 блялі ні менш як 2 злотых у дзень. Дабліса лепшаго
5 зарабку дзякуючы таму, што паразумеліся з суседнімі
6 вёскамі аб цане, Тры разы прыезжалі ран паны з Лозы
7 і прапанавалі па 1 залатому. потым па 1,50 гр. все
8 вёскі адказаліся. Нарэшці змусялі паноў праз нашу
9 салідарнасць уступіць. Плачано нам 2 зл. дноўку. Клім
10 Вёска Жарны. г.м. Варейкі. пов. Волкавыскі. Працавалі ле-
11 там ў маентку Варейкі ад цемна до цемна за 1 зл. днвк
12 Суседнія вёскі зараблялі 2 зл. Гдзе прычына?
13 А ўтом што адна вёска падбівая цену другой,
14 напр. як вёска Варейкі. Час нам погадзіцца.
15 надходзіць час капань бульбы. Ліда

В веске Шимках с нового року 1936 Ш
 открыли хоть с большим натугам
 склепик спуддельчи „Валька“. Тарго-
 вля на першу пору иде добро, народу
 в склепике пивно их со своей вески так
 из окосилити, некоторые пивновозит
 за килька верст, што показуе сознание
 и донеслость руху спуддельчегю в массах,
 требо сказать што гато перший склепик
 спуддельчи в нашей гмине так што в арга-
 низаторув была обива ци буде сознание у
 людей и ци яны будуть гарнуца до своей
 кооперативы. Сперша справа шла марудно
 безграшувье и другие причины стаяли на
 перашкоде подготовка шла от самых
 жнив осенью был выбраны зажонд в складе
 Липовски С. Паленик С и Крентовски С.
 Наглядная рада в складе Шарковски Ян
 Раецки Александер Гайдученя М. Багнюк А.
 Грика и Китилис заспаенцы Лятковски
 Соловей Ян и Соловей В.
 В день выборов в нашей веске было не дивное
 здарене днем в ниделю грамадой хлопцы и
 мужчины палками забили прибегаго
 ни ведамо скуль до вески рыся глядеть
 якогя як невиданого зверя сходились с цалой
 околичности малые и старые. Тольки
 не пришлось с гатого забия скарस्ताць
 материально, бо за не отдачу его паста-
 рункому 8 человекам пришлось сходить
 на пастарунок, а через килька ден приехув
 повятовы дохтор збадав и забрав скуру
 и вместо пахвалы и награды за забите дык
 еще киями такого краважадного зверя
 еще киями такого краважадного зверя
 еще киями такого краважадного зверя
 адног кагали зрабит чучело паставить
 в школе на память в таком здарени
 другие аддати в музеи по довольно про

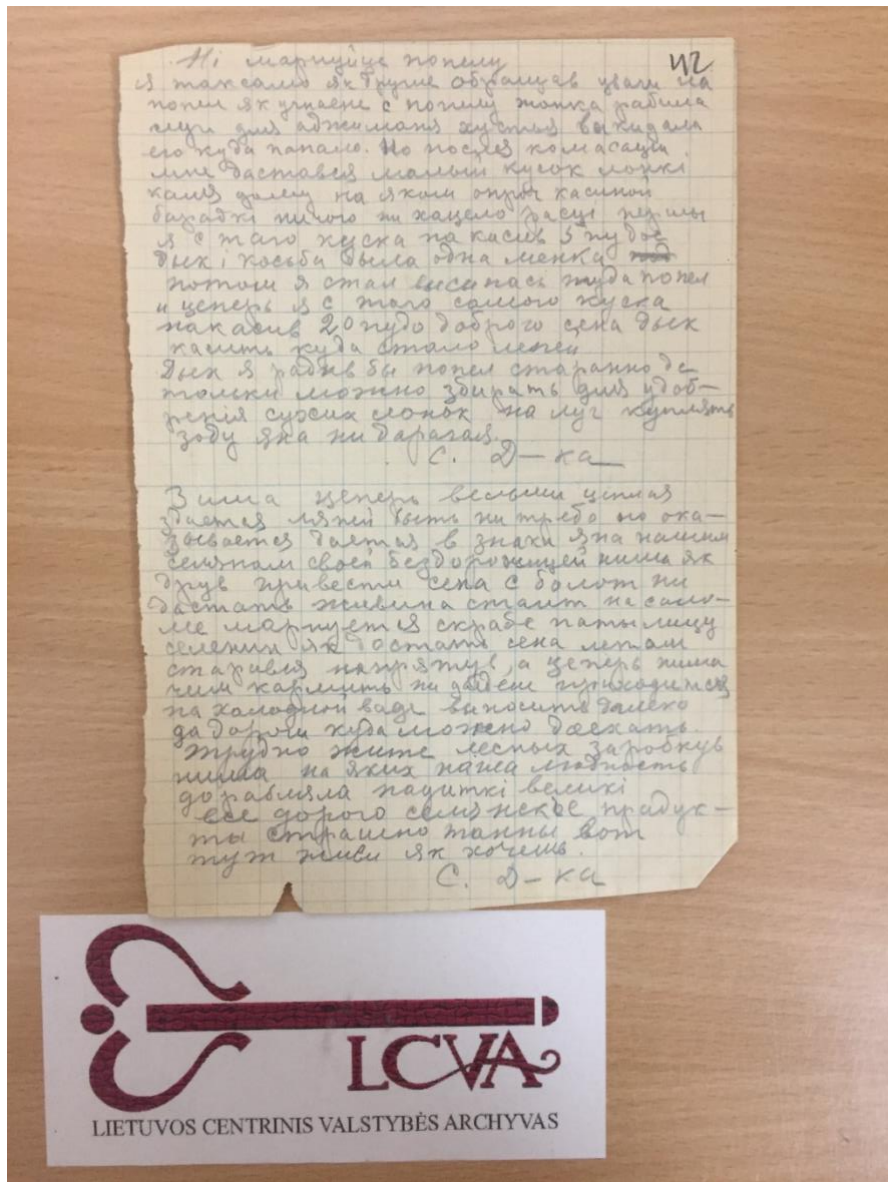
368.1.49. 41

- 1 В веске Шимках с нового року 1936
- 2 открыли хоть с большим натугам
- 3 склепик спуддельчи „Валька“. Тарго-
- 4 вля на першу пору иде добро, народу
- 5 в склепике пивно як со своей вески так
- 6 из околичных некоторые приходят
- 7 за килька верст, што показуе сознание
- 8 и донеслость руху спуддельчегю в массах,
- 9 требо сказать што гато перший склепик
- 10 спуддельчи в нашей гмине так што в арга-
- 11 низаторув была обива ци буде сознание у
- 12 людей и ци яны будуть гарнуца до своей
- 13 кооперативы. Сперша справа шла марудно
- 14 безграшувье и другие причины стаяли на
- 15 перашкоде подготовка шла от самых
- 16 жнив осенью был выбраны зажонд в складе
- 17 Липовски С. Паленик С и Крентовски С.
- 18 Наглядная рада в складе Шарковски Ян
- 19 Раецки Александер Гайдученя М. Багнюк А.
- 20 Грика и Китилис заспаенцы Лятковски
- 21 Соловей Ян и Соловей В.
- 21 В день выборов в нашей веске было не дивное
- 22 здарене днем в ниделю грамадой хлопцы и
- 23 мужчины палками забили прибегаго
- 24 ни ведамо скуль до вески рыся глядеть
- 25 якогя як невиданого зверя сходились с цалой
- 26 околичности малые и старые. Тольки
- 27 не пришлось с гатого забия скарस्ताць
- 28 материально, бо за не отдачу его паста-
- 29 рункому 8 человекам пришлось сходить
- 30 на пастарунок, а через килька ден приехув
- 31 повятовы дохтор збадав и забрав скуру
- 32 и вместо пахвалы и награды за забите дык
- 33 еще киями такого краважадного зверя
- 34 еще киями такого краважадного зверя
- 35 адног казали зрабит чучело паставить
- 36 в школе на память о таком здарени
- 37 другие аддати в музеи по довольно про

1 Рысь як сымбол кравожадности был
 2 забиты в день закладин кооператывы
 3 і дай боже каб гаты сымбол оказався
 4 заправдным.
 5 Членов кооператывы пока 60 на першое
 6 время члены афяровались паехать
 7 бесплатно за товарам хлопцы с соб-
 8 ранных досек досек зрабили полки яшики
 9 крамник Язеп Соловей згадился месяц
 10 торгавать бесплатно Степан Паленик
 11 доставлять товар таксамо коваль
 12 В. Соловей кавать кони бесплатно
 13 хто еде по товар так што охвяр-
 14 ности і запалу много хоть і есть
 15 некоторые минусы приходится
 16 верить што с часам яны заменятся
 17 в плюсы і наша кооператыва стане
 18 паважной пляцувкой с рядов кото-
 19 рой выйде немало особ карысных
 20 своей бацькувшине. 12 студеня было
 21 высвенцене склепiku за три тыдни
 22 товару продано на 1000 злотых так
 23 што при малом закладовом капитале
 24 по товар ездить приходилось по 2 раза
 25 в тыдень.
 26
 27 В веске Леоновичи есть старик А. Г.
 28 мае 90 лет старик як старик але про него
 29 многие знают бо уже 60 лет як ен лечит
 30 розные венеричные хоробы только ему
 31 ведомыми сродками приезжают до
 32 него из далека аж навет из Варшавы Сувалок
 33 і т.д. в старое время найбільш с паграничной
 34 стражи приезжие удивляються его пра-
 35 стате і убостве кажут табе жить
 36 в [? ?] каменицы а ты живешь в хибаре
 37 бере за услуги мизерную плату.
 38 Старый дядька
 39 Василь Дзун Шимки гмина Яловка

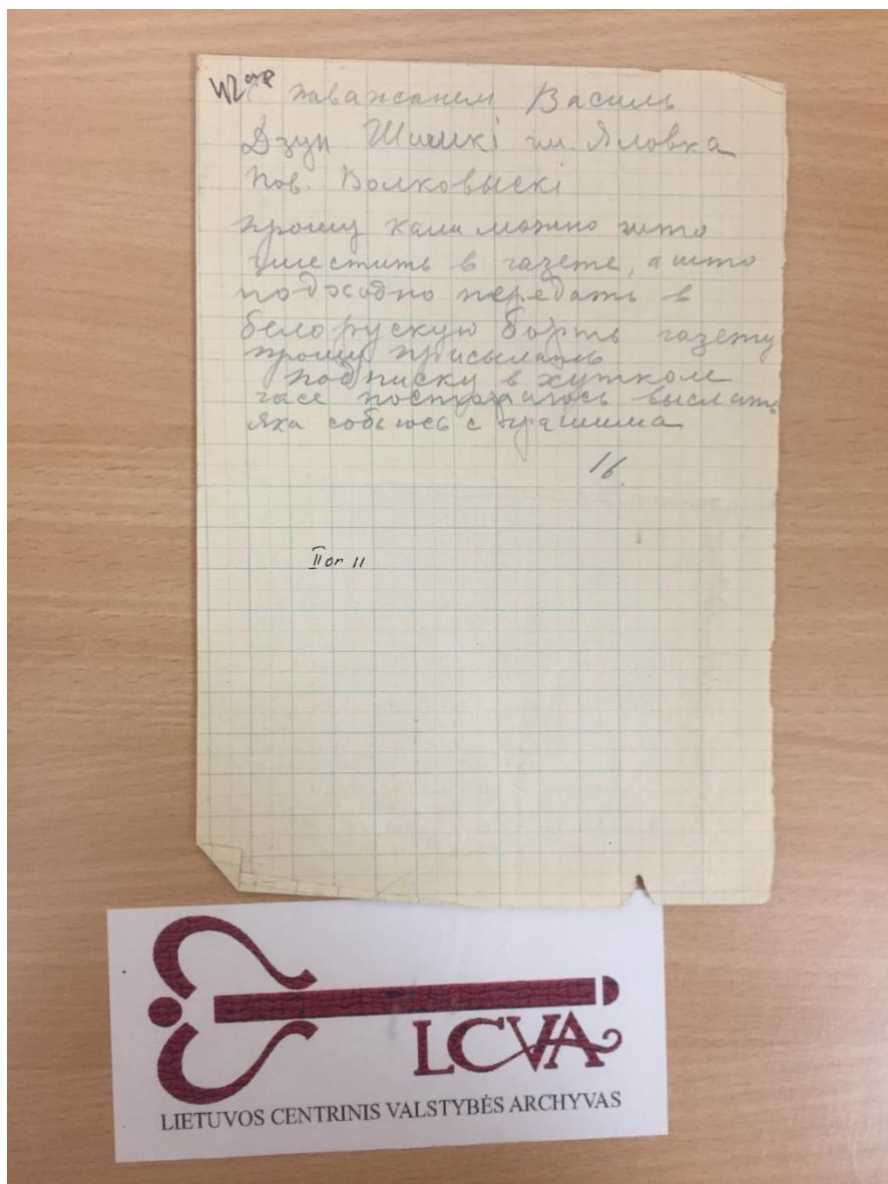
368.1.49. 41ар

- 1 Рысь як сымбол кравожадности был
- 2 забиты в день закладин кооператывы
- 3 і дай боже каб гаты сымбол оказався
- 4 заправдным.
- 5 Членов кооператывы пока 60 на першое
- 6 время члены афяровались паехать
- 7 бесплатно за товарам хлопцы с соб-
- 8 ранных досек досек зрабили полки яшики
- 9 крамник Язеп Соловей згадился месяц
- 10 торгавать бесплатно Степан Паленик
- 11 доставлять товар таксамо коваль
- 12 В. Соловей кавать кони бесплатно
- 13 хто еде по товар так што охвяр-
- 14 ности і запалу много хоть і есть
- 15 некоторые минусы приходится
- 16 верить што с часам яны заменятся
- 17 в плюсы і наша кооператыва стане
- 18 паважной пляцувкой с рядов кото-
- 19 рой выйде немало особ карысных
- 20 своей бацькувшине. 12 студеня было
- 21 высвенцене склепiku за три тыдни
- 22 товару продано на 1000 злотых так
- 23 што при малом закладовом капитале
- 24 по товар ездить приходилось по 2 раза
- 25 в тыдень.
- 26
- 27 В веске Леоновичи есть старик А. Г.
- 28 мае 90 лет старик як старик але про него
- 29 многие знают бо уже 60 лет як ен лечит
- 30 розные венеричные хоробы только ему
- 31 ведомыми сродками приезжают до
- 32 него из далека аж навет из Варшавы Сувалок
- 33 і т.д. в старое время найбільш с паграничной
- 34 стражи приезжие удивляються его пра-
- 35 стате і убостве кажут табе жить
- 36 в [? ?] каменицы а ты живешь в хибаре
- 37 бере за услуги мизерную плату.
- 38 Старый дядька
- 39 Василь Дзун Шимки гмина Яловка

- 21 Зима теперь вельми теплая
 22 здається ляпей быть ни треба но ока-
 23 зывается дается в знаки яна нашым
 24 селянам своей бездорожицей нима як
 25 друк привести сена с болот ни
 26 достать живина стаит на сало-
 27 ме марнується скрае патылицу
 28 селенин як достать сена летам
 29 старався напратув, а теперь нима
 30 чим кармить ни баедем приходится
 31 па халодной ваде выносить далеко
 32 да дороги куда можно даехать.
 33 трудно жить лесных заробкув
 34 нима на яких наша людность
 35 дорабляла падатки великі
 36 все дорого селянк[?]е прадук-
 37 ты страшно танны вот
 38 тут живи як хочешь.
- С. Д-ка

Vasil Dzun (1897-1975) received five years of primary schooling and enrolled in a seminarium. During the World War I, as thousands of people in the front line, he fled with his family to Russia, continued his studies and finally enrolled in a Polytechnical institute in Tomsk; the Dzun family came back to their home in Shymki in 1922. He enrolled in Hramada and was a head of local party circle. He worked a teacher and for all his life remained a dedicated schooling advocate and activist enrolled in Hramada in 1 (Bura: 2005: 9)

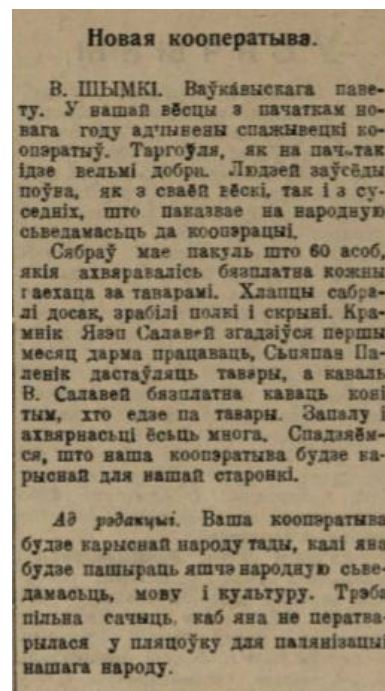
368.1.49. 42ар

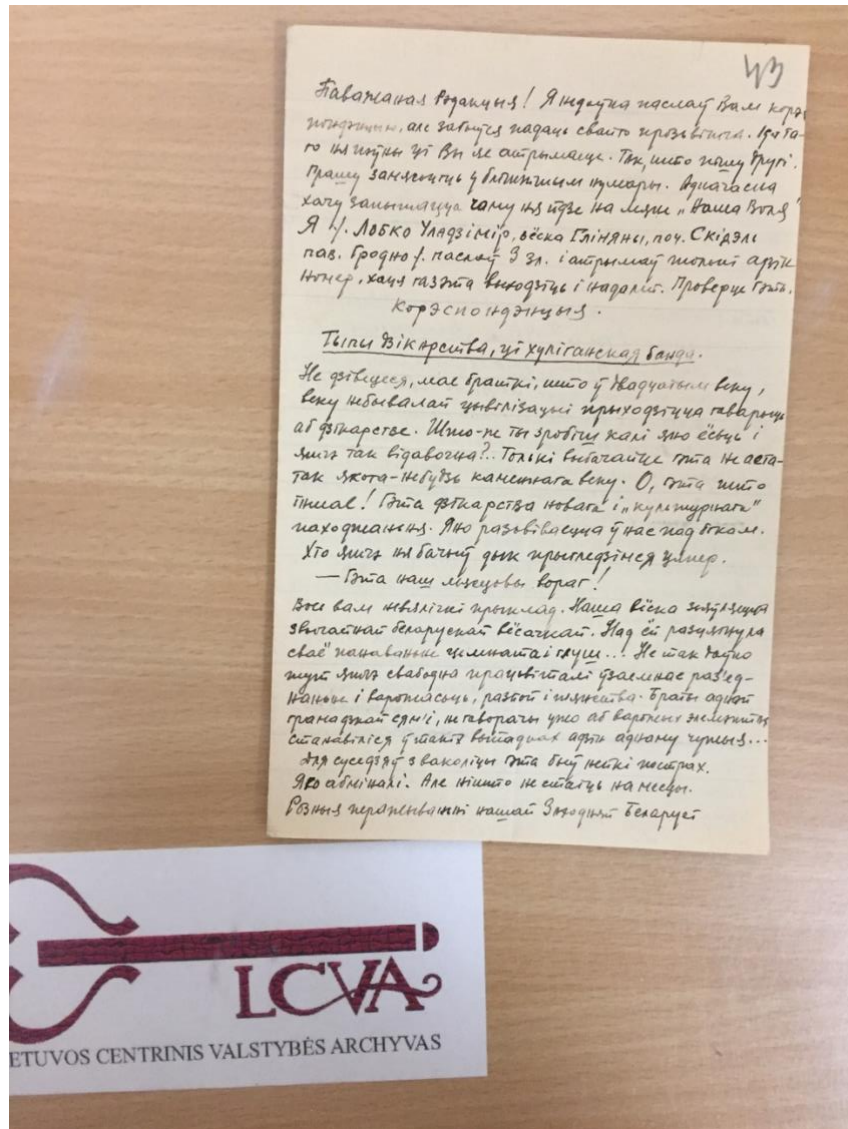
- 1 С паважанам Василь
- 2 Дзун Шимкі г. Яловка
- 3 пов. Волковыскі
- 4 прошу каці можна што
- 5 зместіць в газете, а што
- 6 подходно перадаць в
- 7 беларускаю борць газету
- 8 прошу прысылаць
- 9 подыску в хутком
- 10 часе постараюсь выслать
- 11 яка собшысь с грашима

16

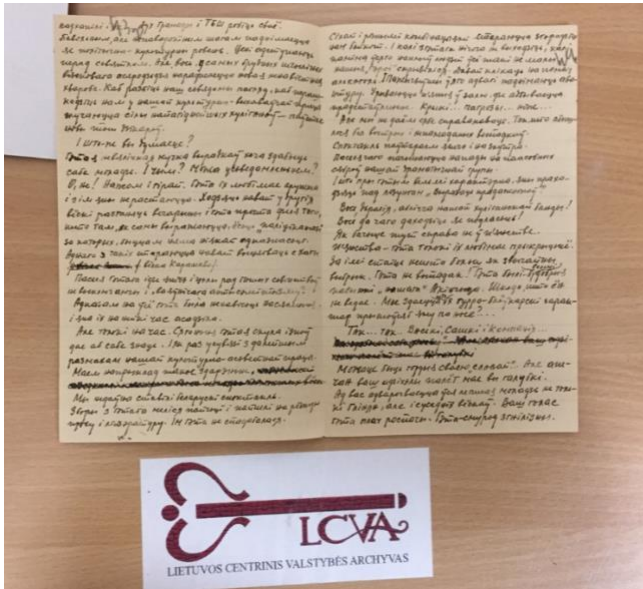
II or II

The first story was published in *Nasha volia* 4(5), 1936.02.29.

- 1 Паважанае Рэдакцыя” Я ждаўна паслаў Вам корэ-
- 2 спондэнцыю, але забыўся падаць свайго прозьвішча. І дата-
- 3 го ня пэўны ці Вы яе атрымаеце. Так што пішу другі.
- 4 Прашу зачытаць у бліжэйшым нумары. Адначасна
- 5 хаць зачытаць чаму ня ідзе на мяне „Наша Воля”
- 6 Я [?]. Лобко Уладзімір, вёска Гліняны, поч. Скідэль
- 7 пав. Гродно [?]. паслаў 3 зл. і атрымаў толькі адзін
- 8 нумар, хаць гэзэта выходзіць і надалей. Праверце гэта.
- 9 Корэспондэнцыя.
- 10 Тыпы дзікаства, ці хуліганская банда.
- 11 Не дзівіцеся, мае браткі, што ў дваццатым веку,
- 12 веку небывалай цывілізацыі прыходзіцца гаварыць
- 13 аб дзікастве. Што-ж ты зробіш калі яно ёсць і
- 14 яшчэ так вядома?.. Толькі выбачайце гэта не аста-
- 15 так якога небудзь каменнага веку. О, гэта што
- 16 іншае! Гэта дзікаства новага і „культурнага”
- 17 паходжаньня. Яно разьвіваецца ў нас пад бокам.
- 18 Хто яшчэ ня бачыў дык прыгледзіся цяпер.
- 19 – Гэта наш мясцовы вораг!
- 20 Вось вам невялічкі прыклад. Наша вёска зьяўляецца
- 21 звычайнай беларускай вёсачкай. Над ёй разцягнула
- 22 сваё панаваньне цёмната і глуш... Не так даўно
- 23 тут яшчэ свабодна працьвіталі ўзаемнае раз’ед-
- 24 наньне і варожасьць, разбой і п’янства. Браты адной
- 25 грамадзкай сям’і, не гаворачы ужо аб варожых элементах
- 26 станаўліся ў такіх выпадках адзін аднаму чужыя...
- 27 Для суседзяў з ваколіцы гэта быў нейкі пострах.
- 28 Яго абміналі. Але нішто не стаіць на месцы.
- 29 Розныя перажываньні нашай Заходняй Беларусі

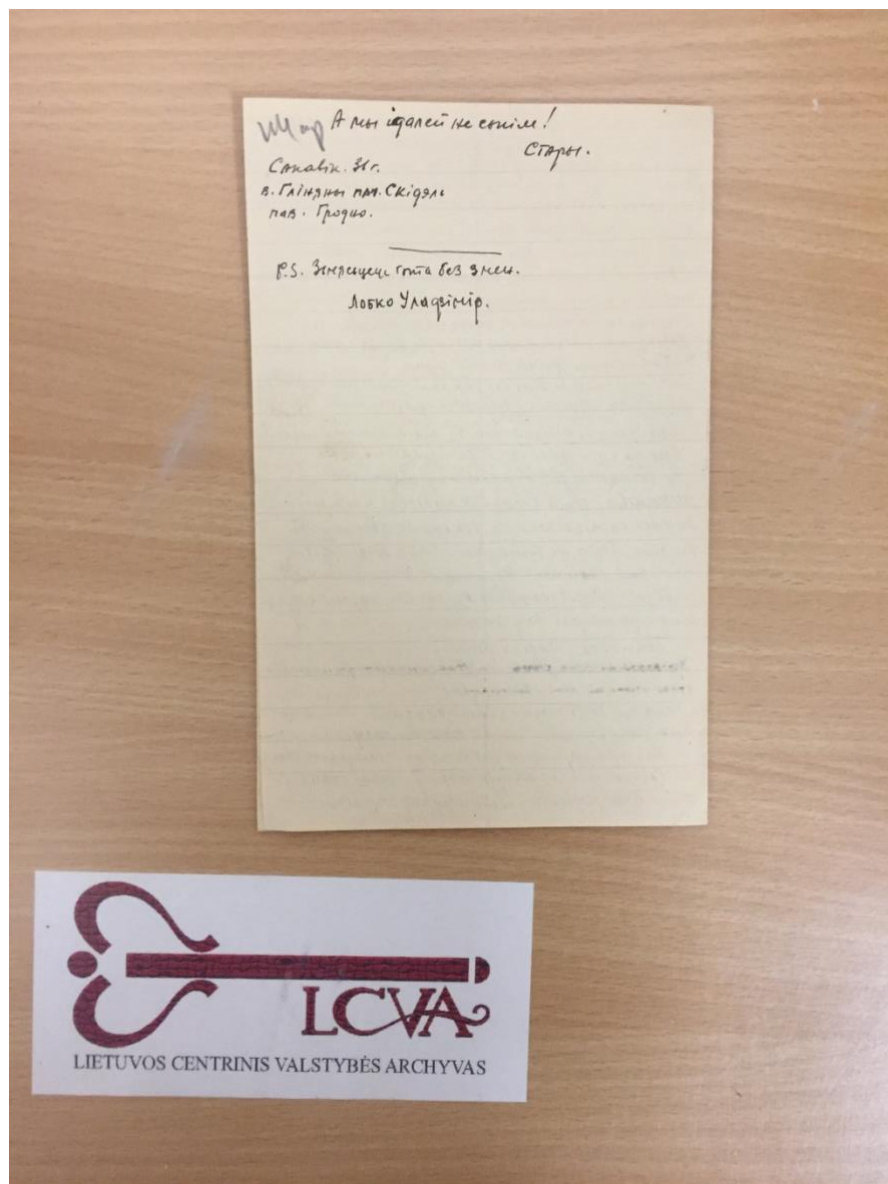
368.1.49. 43ap

- 1 падахпілі і яе... Дух Грамады і ТБШ робіць сваё.
- 2 Павольным, але непаворотным шагам паднімаецца
- 3 яе політычна-культурны ровень. Цені адступаюца
- 4 перад святлом. Але, вось, у самых брудных шчылінах
- 5 вясковага асяроддзя нараджаецца новая ненавісная
- 6 хвароба. Каб разбіць наш сьвядомы погляд, каб пераш-
- 7 когдзіць нам у нашай культурна-выхаваўчай працы
- 8 злучаюцца сілы найагіднейшых хуліганаў – паўстае
- 9 новы тып дзікароў.
- 10 І што-ж вы думаеце?
- 11 Гэтая невялічкая кучка вырадкаў хоча здабыць
- 12 сабе моладзь. І чым? Можна усьведамленьнем?
- 13 О, не! Нажом і гірай. Гэта іх любімае аружжа
- 14 і з ім яны нарастаюцца. Ходзяць нават у другія
- 15 вёскі разганяць вечарыны і гэта проста дзеля таго,
- 16 што там, як самы выражаюцца, ёсьць „паліцанты”
- 17 за каторых, быццам няма нікай адказнасці.
- 18 Аднаго з такіх стараюцца нават выцягваць з хаты
- 19 [у вёс?? ???? ?] вёска Карашава.[?]
- 20 Пасья гэтага ідзе яшчэ і цэлы рад іншых сьвінствоў
- 21 не выключаючы і „ваяўнічага антысэмітызму”.

- 22 Адказам на ўсё гэта была ненавісьць насяленьня.
- 23 і яна іх на нейкі час асадзіла.
- 24 Але толькі на час. Сягоньня гэтая скуль ізноў
- 25 дае аб сабе знаць. І як раз усувязі з далейшым
- 26 размахам нашай культурна-асьветнай працы.
- 27 Маём напрыклад такое здарэньне [?????]
- 28 [????????????????]
- 29 Мы недаўна ставілі беларускі спэтакль.
- 30 Зборы з гэтага меліся пайсьці і пайшлі на розную
- 31 прэсу і літэратуру. Ім гэта не спадабалася.

368.1.49. 44

- 1 Сілай і рознымі камбінацыямі стараюцца згарадзіць
- 2 нам бойкот. І калі з гэтага нічога не выходзіць, калі
- 3 паміма ўсяго наплыў людзей ўсё такі не малы,
- 4 нашыя „гэроі” скрывіліся. Давай клікаць на помач
- 5 алькаголь. І Пажычыўшы ў яго адвагі паднімаюць ава-
- 6 нтуру. Урываюцца п’яныя ў залю, дзе адбываецца
- 7 прадстаўленьне. Крыкі... пагрозы... нож...
- 8 Але мы не даём сябе справакаваць. Так, што абыш-
- 9 лося без вострых і непажаданых выпадкаў.
- 10 Спэтакль тут паўтараем яшчэ і назаўтра.
- 11 Пасья таго пачынаюцца напады на паасобных
- 12 сяброў нашай драматычнай групы.
- 13 І што пры гэтым вельмі характэрна, яны прахо-
- 14 дзяць пад лозунгам „выразаць прадажнікоў”.
- 15 Вось, дарагія, аблічча нашай хуліганскай банды!
- 16 Вось да чаго даходзіць яе подласць!
- 17 Як бачыце тут справа не ў п’янстве.
- 18 П’янства – гэта толькі іх любімае прыкрыцьцё.
- 19 За імі стаіць нешта больш як звычайны
- 20 выбрык. Гэта не выпадак! Гэта былі-б вельмі добрыя
- 21 пасынкi „нашага” Акінчыца. Шкода, што ён
- 22 не ведае. Мне здаецца што іх гурра-баёкарскі харак-
- 23 тар прышоўся б яму па носе?...
- 24 Так... Так... Ваські, Сашкі і Компанія...
- 25 [?????????]
- 26 [?????????]
- 27 Можца быць гордыя сваю „славай”... Але а[?]-
- 28 чан ваш адзічэлы палёт мае вы галубкі.
- 29 Ад вас адварочваецца ўся лепшая моладзь не толь-
- 30 кі Глінян, але і суседніх вёскаў. Ваш голас
- 31 гэта плач распачы. Гэта-смурад знглізны.

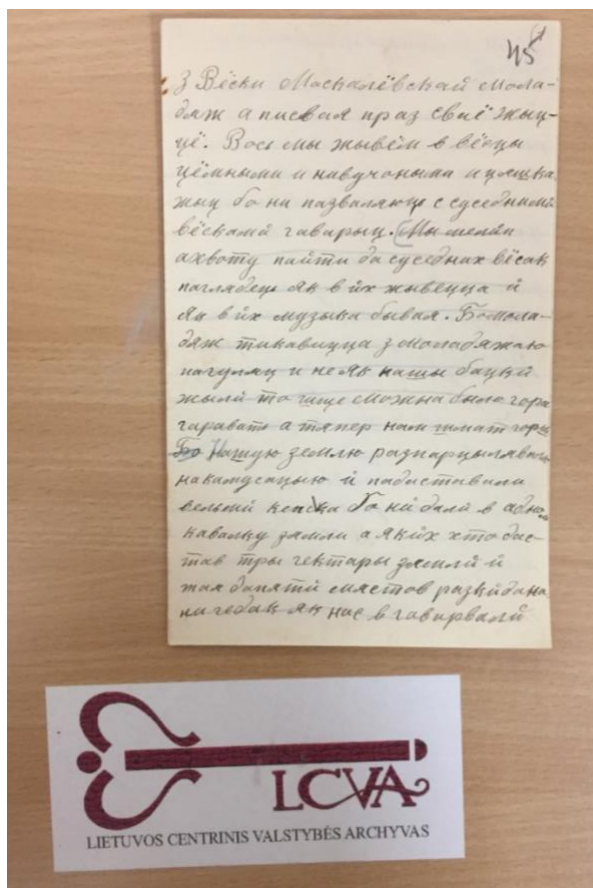
368.1.49. 44ар

- 1 А мы ідалей не сьпім!
- 2 Стары.
- 3 Сакавік. 36 г.
- 4 в. Гліняны поч. Скідэль
- 5 пав. Гродно.
- 6 _____
- 7 P.S. Змясьцеце гэта без змен.
- 8 Лобко Уладзімір.

The same author as 368.1.49:10-11. This version was published in *Nasha volia* 9(10), 1936.06.19.

В. ГЛІНЯНЫ, Горадзёнскага пав.
 У нашай вёсцы завяліся „боювка-
 жы“, якія ваям і гірай хочуць
 „здабыць“ сабе моладзь. Ходзяць па
 вёскам і разганяюць вечарыны. Ся-
 дяне неавідзяць іх, як найгоршых
 дзікувоў. Мы нядаўна ладзілі бела-
 рускі спектакль, а яны, напіўшыся,
 хацелі падчас прадстаўленьня учы-
 ніць скандал. Але мы не далі спра-
 вакаваць сябе, спектакль яшчэ паў-
 тарылі і на другі дзень. Пасьля спе-
 ктаклю пачынаюцца напады на па-
 асобных сябраў нашай драматычнай
 групы. І што пры гэтым вельмі ха-
 рактэрна, яны праходзяць пад лязун-
 гам: „Выразаць прадажнікаў“. Тут
 справа ўжо не ў п'янасьце. За імі
 нешта большае, як звычайны вы-
 брык. Вось две блізкія сваякі „наша-
 га“ Акінчыца. Мне здаецца, што іх
 гура — боюварскі характар пры-
 шоўся-б яму па носе. Вось якая гніль
 у нас завялася.

Стары.

368.1.49. 45

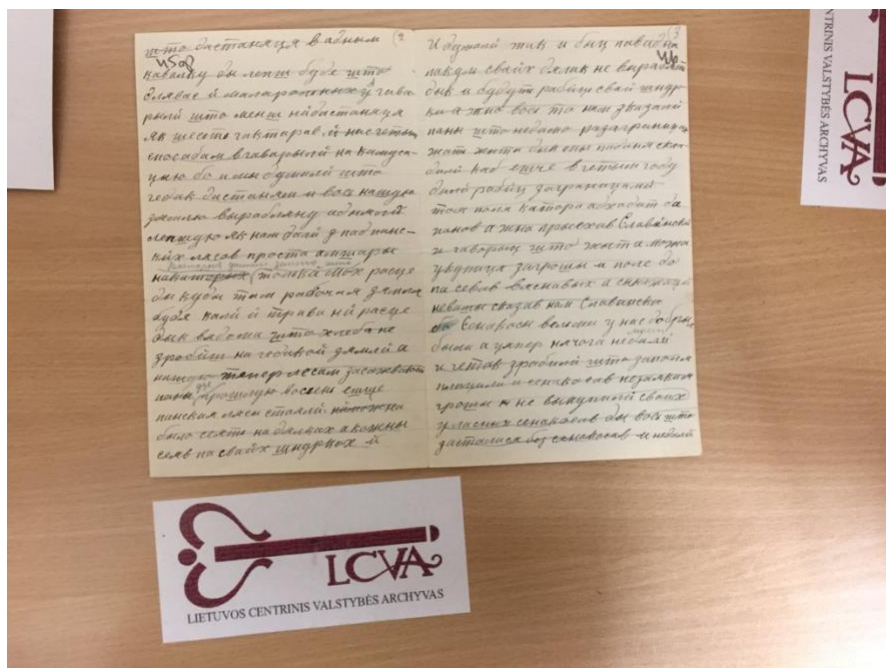
1 З Вёски Маскалёўскай мола-
 2 дж а писывая праз сваё жыц-
 3 цё. Вось мы жывём в вёсцы
 4 цёмнымі и нивучанымі и цяшка.
 5 жыц бо ни пазваляюць с суседнім
 6 вёскамі гаварыць; Мы меліп
 7 ахвоту пайти да суседних вёсак
 8 паглядзець як в їх жывецца й
 9 як в їх музыка бывая. Бомола-

10 дж тикавицца з маладзяжо
 11 пагуляц и неяк нашы бацкй
 12 жылі та шце можна было гора
 13 гаварать а тыпер нам шмат горш
 14 Бо нашую землею разпарццывлявали
 15 на капусацьню й падаставили
 16 вельмі кепска бо нй дали в адном
 17 кавалку зямлі а якіх хто дас-
 18 тав тры гектары зямлі й
 19 тая дапяті мястов разкйдана.
 20 ни гедак як нас вгаварвалі

Published in *Nasha volia* 10(11) 1936.07.07

В. МАСКАЛІ, Штучынскага пав.
 Жывем мы цёмнымі і нявучанымі.
 Хочам роднае беларускае школы, а
 яе няма, — хочам пайсьці да сусед-
 ных вёсак на вечарыны — ня можна.
 Землю нашу разьбілі на хутары, але
 хто меў тры гектары, то дастаў рас-
 кіданымі кавалкамі ў 5-х мясцох.
 Нам казалі, што лепей будзе, што
 малазямельным будуць мець па 6
 гектараў, такім чынам угаварылі на
 камасацьню. Вышла наадварот: на-
 шую землю вырабляную адабралі, ця-
 пер лесам засаджаюць, а нам далі
 з пад панскіх лясоў агляны імшары,
 дзе нават трава не расьце. Пакуль-
 панокія лясы стаялі, то можна яшчэ
 было сеяць свае шнуры. Думалі, што
 так будзе пакуль вырабім свае „дзял-
 кі“. Ажно паны нам казалі, што пэ-
 загравіцамі не дадуць жаць жыта,
 кажуць, што жыта можаш купіць за
 грошы, а поле і сенажаці не машы.
 За поле плацім, а сваіх ўласных се-
 нажацяў ні за якія грошы ня ўку-
 піш. Паны няма. У адным месцы
 робіш, у другое треба гнаць на па-
 шу, а ў трэцім сьвіньні дакія шко-
 ды робяць да таго многа, што як па-
 глядзіш на ўсё гэта, толькі за гала-
 ву возьмешся, бо ня ведаеш нават,
 што там было пасеяна. Сьвардзіца
 няма нам.
 9.VI.36. *Молодь.*

Ад редакцыі. Так павятовыя паны
 Мацкевічы (абшарнікі) дашчэнт ру-
 нуць наша беларускае сялянства.
 Так на практыцы выглядае „wobec
 białorusinów — asymilacja“, абвешча-
 ная віленскім абшарніцкім „Словам“.
 Такую „культуру“ нясе на ваши землі
 гультайска-абшарніцкая шляхта. —
 Беларуская рэакцыя гэтага ня ба-
 чыць. За гэту балючую праўду бела-
 руская незалежна-дэмакратычная
 прэса мае проці сябе чорны фронт,
 пачынаючы ад абшарніцкага „Слова“
 і канчаючы „Беларускім Фронтам“,
 нацаўскім „Новым Шляхам“ і пол-
 нафільскім „Родным Краем“.

368.1.49. 45ap

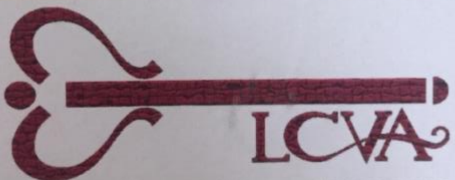
- 1 што дастаняця в адным (2
- 2 кавалку ды лепш буде што
- 3 для вас й маларальных у гава-
- 4 рылй што менш нйдастаняця
- 5 як шесть гактарав й нас гетым
- 6 спосабам вгаварылй на камуса-
- 7 цью бо и мы думалй што
- 8 гедак дастаням и вось нашую
- 9 зямлю вырабляну аднялй
- 10 лепшую як нам далй з пад панс-
- 11 кйх лясав проста амшары
- 12 накаторых некаторыя дасталй зямлю што толькй мох расце
- 13 ды куды там рабочая зямля
- 14 будя калй й трава нй расце
- 15 дык вядома шта хлеба не
- 16 зройш на гедакай зямлй а

- 17 нашую теперь лесам засажвают
- 18 паны две прошлую восень ешше
- 19 панския лясы стаялй нйможна
- 20 было сеять на дялках а кажны
- 21 сеяв па свайх шнурках й

368.1.49. 46

- 1 И думалй так и быц павидна (3
- 2 пакуль свайх дялак не вырабать
- 3 дык и будуть рабйц свай шнур-
- 4 ки а жно вось та нам заказалй
- 5 паны што недамо разаграницах
- 6 жать жыга дык мы паданя скла-
- 7 далй каб ешче в гетым году
- 8 далй рабйц заграницамй
- 9 там поля котора адхадит да
- 10 панав а жна прыехав Славйнский
- 11 и гаварыц што жыга а можа
- 12 укупиця загрошы и поле до
- 13 па севав вяснавых а с[?]нажацй
- 14 навиты сказав нам Славйнски
- 15 бо Сенакосы вельми у нас добрыя
- 16 были а цяпер нячага недалй ^{маем}
- 17 и гетак зрабйлй што запаля
- 18 плацили а сенакосав незаякия
- 19 грошы н не выкупилй свайх
- 20 уласных сенакосов ды вось што
- 21 засталйся без сенакосав и недалй

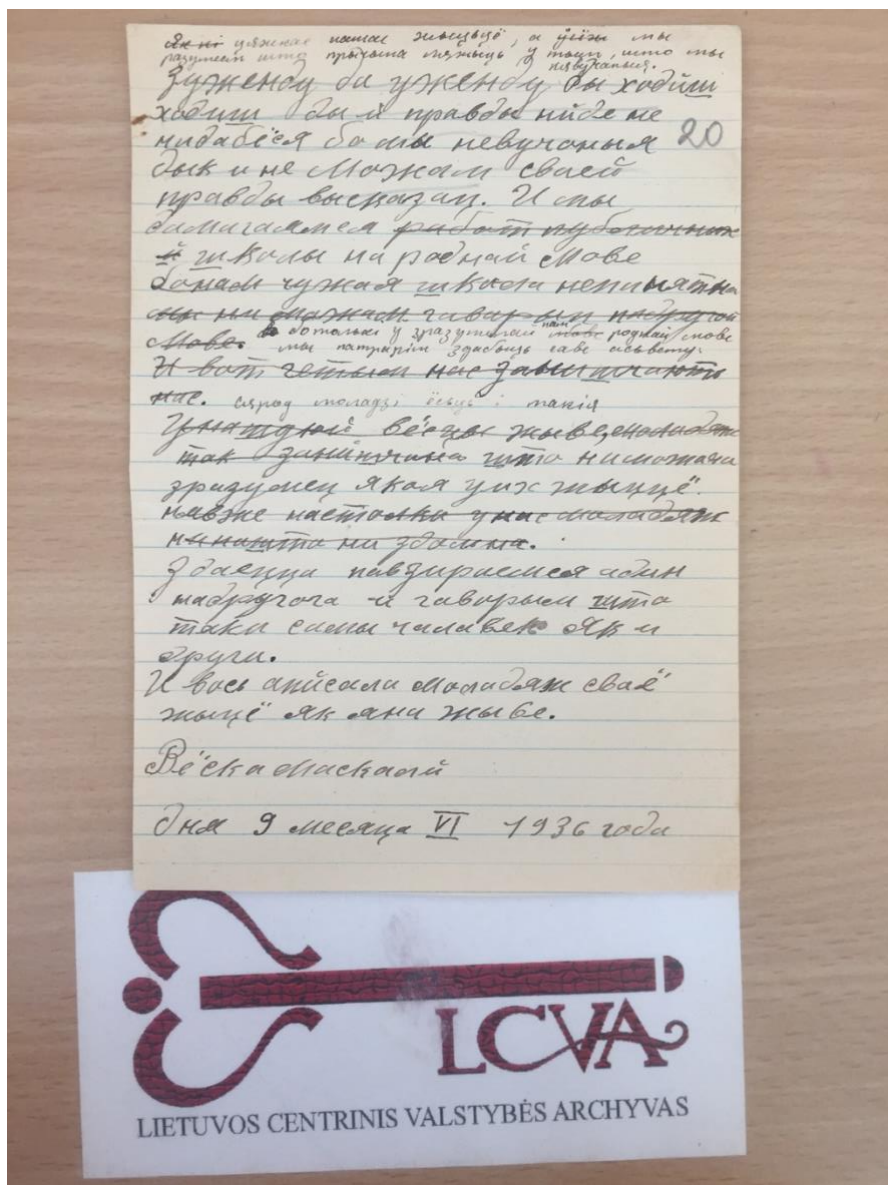
4) Убого
и недобро нам мамом Славински и
Знаменски Пясецки И вос приходиши
нам пасвице нагетых разбитых
вусочках дыяв нажалеши до ме-
наисеши бо зусим срэнная зямля
што и трава не хоча расти и она ду-
манай што дастаням воднам месцы
та ци кепска ци добра топаша и рабо-
та у адном месцы ажра вос еш в
адно месца жани пасвиц а в другом
иди рабиц а в трейцум кавалку
свины дикия парыли ды наробят
шкоды да тако много што як пажла-
нам нагетя все дык гаш загалаву
васмясе бо не взнаши нават што
там было и пасея на. Бо и пажла-
литця няма каму кали й пайдеш
да Пясецкага дык серавно табе
нечога не парадет и адсылая да
войта и войт таксама нечога
не парадет а тольки пасылають

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS

368.1.49. 4бар

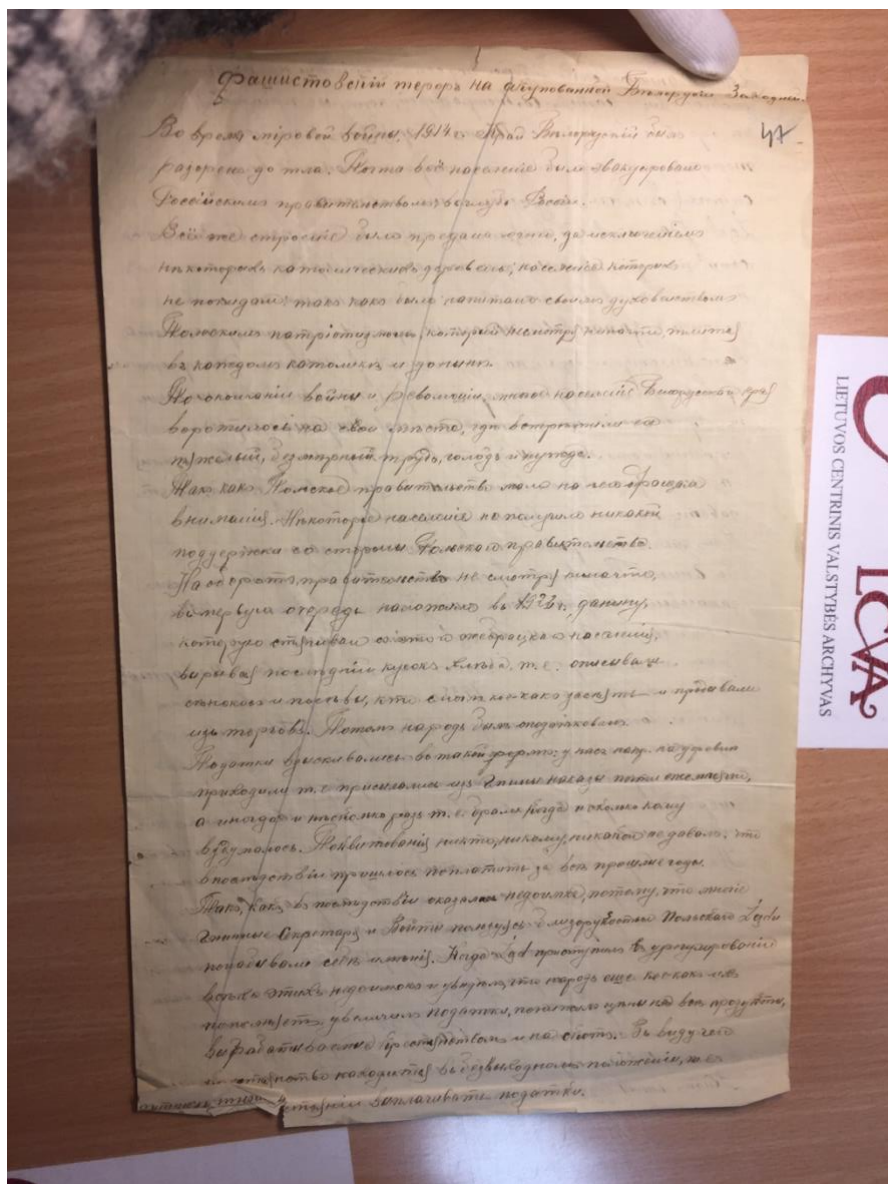
1 4) и недали нам пашы Славински и
2 з надлесны Пясьецки и вос прыходища
3 нам пасвиць нагетых разбитых
4 кусочках ды як пажанеш ды не-
5 напасеш бо зусим дренная зямля
6 што й трава не хоча расти и мы ду-
7 мали што дастаням воднам месцы
8 та ци кепска ци добра топаша и рабо-
9 та у адном месцы ажна вось як в
10 адно месца жани пасвиц а в другом
11 иди рабиць а в трейцум кавалку
12 свиня дикия парыли ды наробят
13 шкоды да таго многа што як пагля-
14 няш на гета все дык гаш загалаву
15 васмясе бо не взнаеш нават што
16 там было и пасеяна. Бо и пажла-
17 литця няма каму кали й пайдеш
18 да Пясецкага дык серавно табе
19 нечога не парадет а адсылая да
20 войта и войт таксама нечага
21 не парадет а тольки пасылають

368.1.51:20

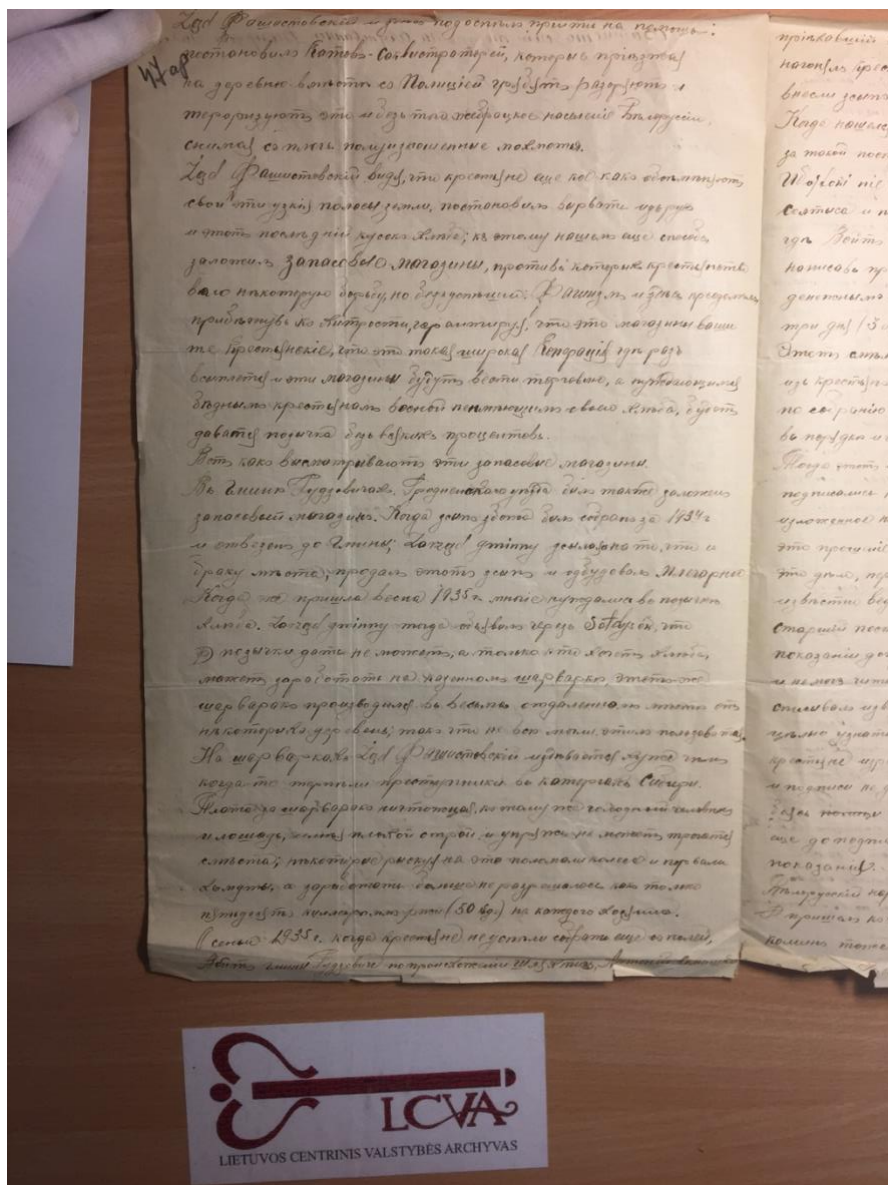
- 1 Як ні цяжкае нашае жыцьцё, а ўсёж мы
- 2 разумеём што прычына ляжыць у тым, што мы
- 3 нявучаныя.
- 4 зуженду да уженду ды ходілі
- 5 ходілі ды й правды нйде же
- 6 нидабёся бо мы невучаныя
- 7 дык і не можам сваей
- 8 правды высказац. И мы
- 9 дамагаемся работ публичных
- 10 й школы на роднай мове
- 11 бо нам чужая школа непанятна
- 12 мы ни можам аварыц надругой
- 13 мове. бо толькі ў зразумелай нам мове роднай мове
- 14 мы патрапім здабыць сабе асьвету.
- 15 И вот гетым нас занишчають
- 16 нас. сярод моладзі ёсьць і такія
- 17 Унашуйой вэсы жыве, маладая
- 18 так зайшчана што ниможана
- 19 зразумец якая уих жыцьцё.
- 20 нявжже настольки у нас маладая
- 21 нинашта ни здальна.
- 22 Здаецца павзираемся адин
- 23 надругога и гаварым шта
- 24 таки самы чалавек як и
- 25 други.
- 26 И вое апйсали маладая сваё
- 27 жыцьцё як яна живе.
- 28 Вёска маскалі
- 29 дня 9 месяца VI 1936 года

Smaller script appears to be editor's rewording

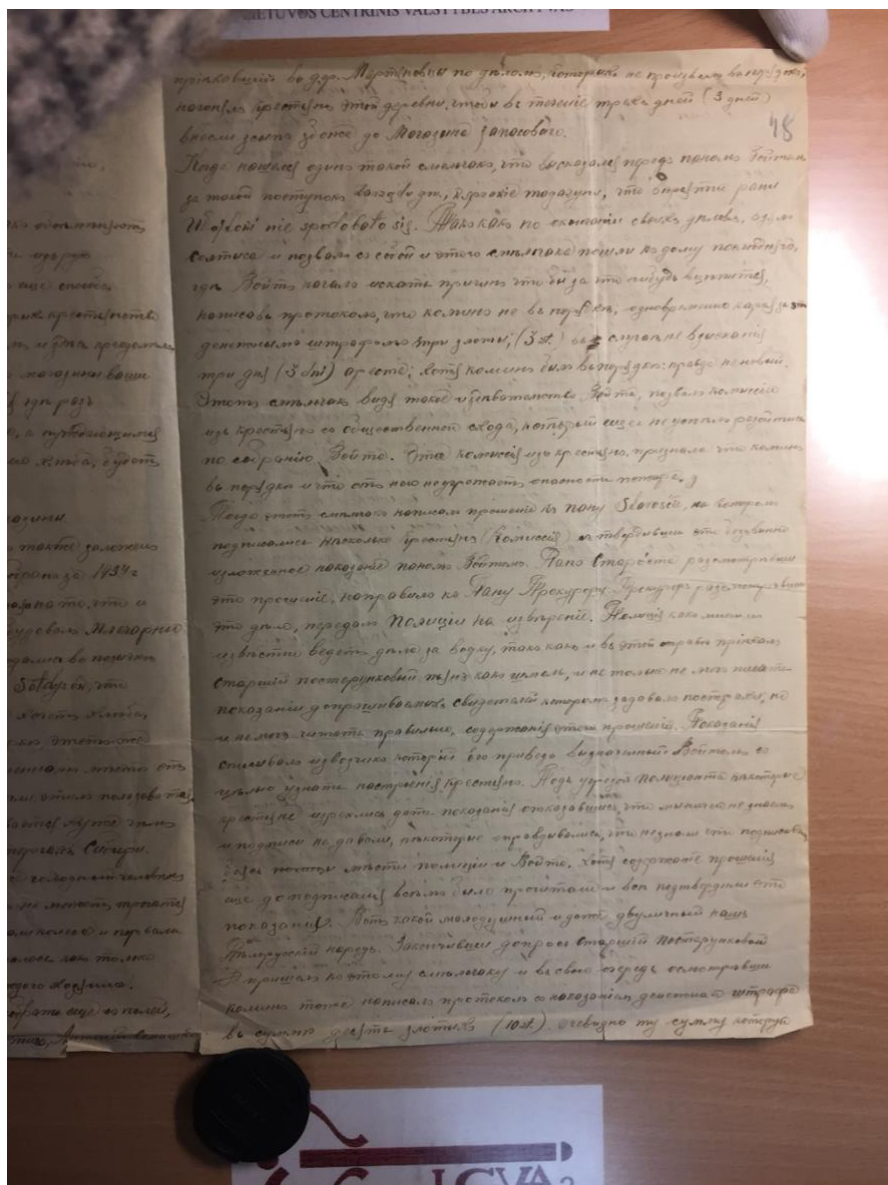
368.1.49. 47

- 1 Фашистовский террор на акупованной Бѣлоруси Заходней.
- 2
- 3 Во время мировой войны, 1914 г. Край Бѣлорускiй было
- 4 разорено до тла. Почти всё население было эвакуировано
- 5 Россiйским правительством, выглубь Россii.
- 6 Всё же строение было предано огню, за исключением
- 7 нѣкоторыхъ католическихъ деревень; население которы[?]
- 8 не покидало: такъ какъ было напитано своимъ духовенствомъ
- 9 Польскимъ патрiримзмом, который несмотря ниначто, тлится
- 10 въ каждомъ католикѣ и донинѣ.
- 11 По окончанiи войны и революцiи, многое население Белорусскаго края
- 12 воротилось на свои мѣста, гдѣ встрѣтили ихъ
- 13 тяжелый, безмѣрный трудъ, голодь и нужда.
- 14 Такъ какъ Польское правительство мало на него обращало
- 15 вниманiя. Нѣкоторое население не получило никакой
- 16 поддержки со стороны Польскаго правительства.
- 17 Наоборотъ, правительство не смотря ниначто,
- 18 въ первую очередь наложило въ 1922 г. данину,
- 19 вырывая послѣднiй кусокъ хлѣба, т.е. описывали
- 20 сѣнокосо и посѣвы, кто смогъ кое-какъ засѣять и продавали
- 21 изъ торговь. Потомъ народъ былъ оподаткованъ.
- 22 Податки взыскивались въ такой формѣ: у насъ напр. на деревню
- 23 приходили т.е. присылались изъ Гмины наказы почти ежемѣсячно,
- 24 а иногда и нѣсколько разъ т.е. брали когда и сколько кому
- 25 вздумалось. Поквитованiя никто, никому, никакого не давалъ, что
- 26 в послѣдствii пришлось поплатить за всѣ прошлые годы.
- 27 Такъ, какъ въ послѣдствii оказалась недоимка, потому, что многiе
- 28 Гминные Секретаря и Войты пользуясь близорукостью Польскаго Źądu
- 29 понабывали себѣ именiя. Когда Źąd приступилъ въ урегулированiю
- 30 всѣхъ этихъ недоимокъ и увидѣлъ, что народъ еще кое-какъ ихъ
- 31 пополняетъ, увеличило податки, понижило цѣны на всѣ продукты,
- 32 вырабатываемые крестьянствомъ и на скотъ. Въ виду чего
- 33 крестьянство находится въ безвыходномъ положенii, т.е.
- 34 состоянii выплачивать податки.

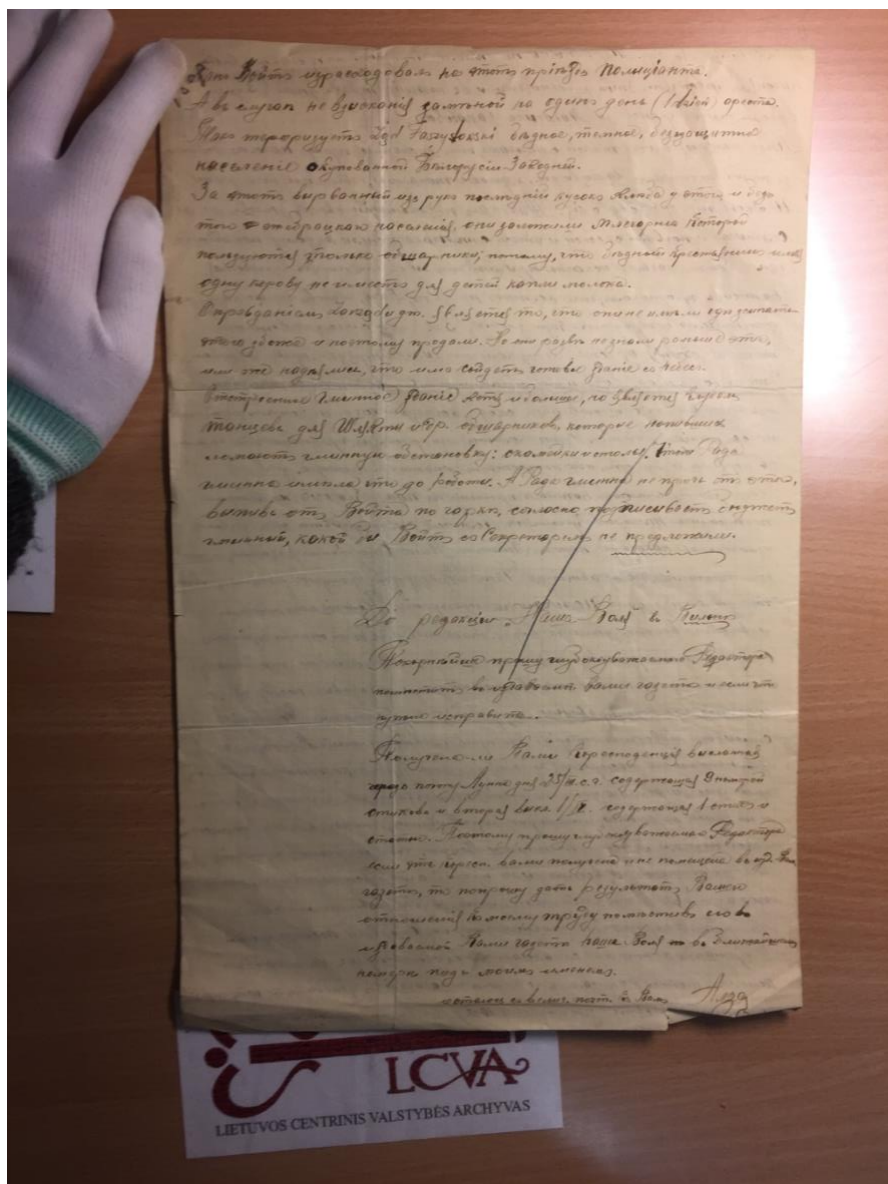
368.1.49. 47ap

- 1 Żąd Фашистовскій и здѣсь подоспѣлъ прійти на помощь:
- 2 постановилъ Катов-Саквистраторей, которые пріѣзжая
- 3 на деревню вмѣстѣ со Полиціей грядять разоряють и
- 4 терроризують это и безъ того жebraцкое население Бѣлоруссїи,
- 5 снимая съ плечь полуизношенные мохмотья.
- 6 Żąd Фашистовскій видя, что крестьяне еще кое-какъ обсьмѣняютъ
- 7 свои эти узкія полосья земли, постановилъ вырвать изъ рукъ
- 8 и этотъ послѣдній кусокъ хлѣба; къ этому нашель еще способъ,
- 9 заложилъ запасовые магазины, противъ которыхъ крестьянство
- 10 вѣло нѣкоторую борьбу, но безуспѣшно: Фашизмъ и здѣсь преодолѣлъ,
- 11 прибѣгнувъ къ хитрости, гарантируя, что это магазины ваши
- 12 т.е. крестьянскіе, что это такая широкая Коперация гдѣ разъ
- 13 всыплется и эти магазины будутъ вести торговлю, а нуждающимся
- 14 бѣднымъ крестьянамъ весной неимѣющимъ своего хлеба, будетъ
- 15 даваться позычка безъ всякихъ процентовъ.
- 16 Вотъ какъ высматриваютъ эти запасовые магазины.
- 17 Въ гминѣ Гудзевицахъ Гродненскаго уѣзда былъ также заложенъ
- 18 запасовый магазин. Когда зсып збожа былъ собранъ за 1934 г
- 19 и отвезенъ до Гмины; Zarząd gminny зсылаясь на то, что [?]
- 20 браку мѣста, продалъ ототъ зсыпъ и одбудовалъ Млечарню
- 21 Когда же пришла весна 1935 г. многие нуждались въ позычкѣ
- 22 кляуба. Zarząd gminny тогда объявилъ черезъ Soltysów, что
- 23 [?] позычки дать не можетъ, а только кто хочетъ хлѣба,
- 24 можетъ заработать на казенномъ шарваркѣ, этотъ-же
- 25 шарваракъ производился въ весьма отдаленномъ мѣстѣ отъ
- 26 нѣкоторыхъ [?] деревень; такъ что не всѣ могли этимъ пользоваться.
- 27 На шарваркахъ Żąd Фашистовскій издѣвается хуже чѣмъ
- 28 когда-то терпѣли преступники въ каторгахъ Сибири.
- 29 Плата за шарваракъ ничтожная, къ тому же голодный человекъ
- 30 и лошадь, имѣя плохой строй и упряжь не можетъ трогаться
- 31 смѣста; нѣкоторые рыскаютъ на это поломали колеса и порвали
- 32 хомуты, а заработать больше не разрешалось какъ только
- 33 пятьдесятъ килограммъ ржи (50 kg.) на каждого хозяина.
- 34 ((сенью 1935 г. когда крестьяне не успѣли собрать еще со полей,
- 35 Войт гмины Гудзевици по происхожденіи шляхтичъ, Антоній Семашко

368.1.49. 48

- 1 приѣхавшій въ дер. Мартяновцы по дѣламъ, которыхъ не произвелъ въ порядокъ;
- 2 нагоняялъ крестьянъ этой деревни, чтобы въ теченіе трехъ дней (3 дней)
- 3 внесли зсып збожа до Магазина запасоваго.
- 4 Когда нашелся один такой смельчакъ, что высказался передъ паномъ Войтомъ
- 5 за такой поступокъ Zarządu gm., w sprawie magazynu, что вѣроятно пану
- 6 Wolkowi nie spodobało się. Такъ какъ по окончаніи своихъ дѣловъ взялъ
- 7 солтыса и позвал съ собой и этого смѣльчака пошли къ дому послѣдняго,
- 8 гдѣ Войт началъ искать причинъ что бы за что нибудь вцѣпиться,
- 9 написавъ протоколъ, что коминъ не въ порядкѣ; одновременно карая за это
- 10 денежнымъ штрафомъ три злоты; (3 zł.) въ д случаѣ не взысканія
- 11 три дня (3 dni) ареста; хотя коминъ былъ въ порядкѣ; правда не новый.
- 12 Этотъ смѣльчакъ вида такое издѣвательство Войта, позвал комиссію
- 13 изъ крестьянъ со общественнаго схода, который еще и не успѣлъ разойтись
- 14 по собранію Войта. Эта комиссія изъ крестьянъ, признала что коминъ
- 15 въ порядкѣ и что от него не угрожаетъ опасности пожара. д
- 16 Тогда этотъ смѣльчакъ написалъ прошеніе къ пану Starościu, на которомъ
- 17 подписались нѣсколько крестьянъ (Комиссія) съ твердивши это безвѣнно
- 18 изложенное наказаніе паномъ Войтомъ. Панъ Староста разсмотрѣвши
- 19 это прошеніе, направилъ къ Пану Прокурору. Прокуроръ разсмотрѣвши
- 20 это дѣло, передалъ Полиціи на извѣреніе. Полиція какъ многимъ
- 21 извѣстно ведетъ дѣла за водку, такъ какъ и въ этой справѣ приѣхаль
- 22 Старшій постарунковый пьянь какъ шмель, и не только не могъ писать
- 23 показаній допрашиваемыхъ свидетелей которымъ задавалъ пострахи; но
- 24 и не могъ читать правильно содержанія этого прошенія. Показанія
- 25 списывалъ извозчикъ которій его привезъ вызначенный Войтомъ съ
- 26 цѣлью узнать настроенія крестьянъ. Подъ угрозой полиціанта нѣкоторые
- 27 крестьяне изреклись дать показанія отказавшись, что мы ничего не знаемъ
- 28 и подписи не давали, нѣкоторые оправдывались, что не знали что подписывали
- 29 боясь полиціи мѣсти полиціи и Войта, хотя содержаніе прошенія
- 30 еще до подписанія всѣмъ было прочитано и всѣ подтвердили это
- 31 показанія. Вотъ какой малодушный и даже двуличный нашъ
- 32 Бѣлорусскій народъ. Закончивши допросъ Старшій Постарунковый
- 33 (?) пришелъ къ этому смѣльчаку и въ свою очередь осмотрѣвши
- 34 коминъ тоже написалъ протоколъ съ наказаніемъ денежнаго штрафа
- 35 въ суммѣ десять злотыхъ, (10 zł.) Очевидно ту сумму которую

368.1.49. 48ар

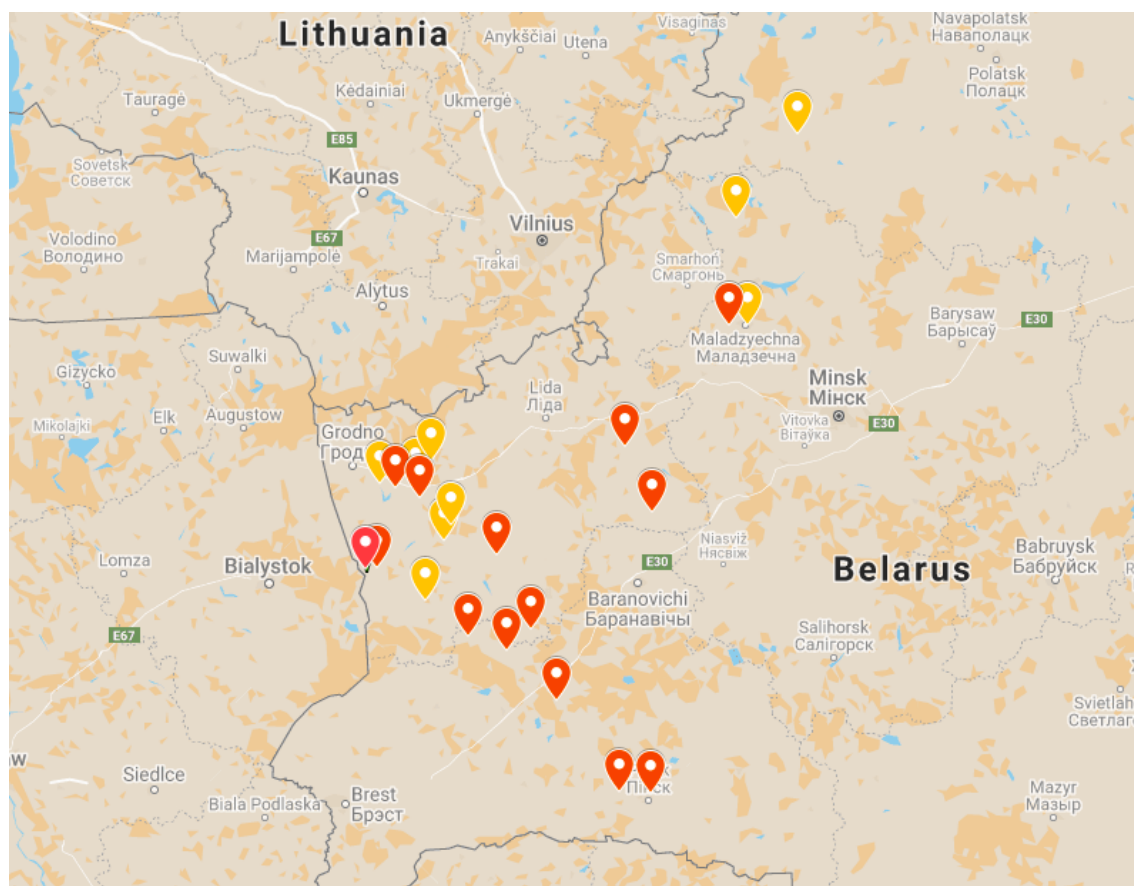
- 1 Пань Войть израсходовал на этот приездх Полицианта.
- 2 А въ случаѣ не взысканія замѣной на одинъ день (1 dzień) ареста.
- 3 Такъ терроризуетъ Żąd Faszystowski бѣдное, темное, беззащитное
- 4 население окупованной Бѣлорусіи Заходней.
- 5 За этотъ вырванный изъ рукъ послѣдній кусокъ хлѣба у этого и безъ
- 6 того жебрацкаго населенія, они заложили Млечарню которой
- 7 пользуются только обшарники; потому, что бѣдный крестьянинъ имее
- 8 одну корову не имееетъ для детей капли молока.
- 9 Оправданіемъ Zarządu gm. является то, что они не имѣли гдѣ зсыпать
- 10 этого збожа и поэтому продали. Но они развѣ не знали раньше этого,
- 11 или же надѣялись, что им сойдеть готовое зданіе с небес.
- 12 Отстроенное Гминное зданіе хотя и большое, но является клубом
- 13 танцевъ для Шляхты и др. обшарников, которые напившись
- 14 ломаютъ гминную обстановку: скамейки и столы. Чтобы Рада
- 15 гминна имѣла что до работы. А Рада гминна не прочь от этого,
- 16 выпивъ от Войта по чоркѣ, согласно подписываетъ бюджет
- 17 гминный, какой бы Войтъ со Секреторомъ не предложили.

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

До редакціи „Наша Воля“ въ Вильно
Покорнѣйше прошу глубокоуважаемого Редактора
помѣстить въ издаваемой вами газетѣ и если что
нужно исправить.
Получена-ли Вами Кореспонденція высланная
черезъ почту Лунна дня 25/III с.г. содержащая 9 номерей
стиховъ и вторая высл. I/IV. содержащая 1 стих и
статья. Поэтому прошу глубокоуважаемаго Редактора
если эта Коресп. вами получена и не помежена въ изд. Вашей
газеты, то попрошу дать результатъ Вашего
отношенія к моему труду помѣстивъ го въ
издаваемой Вами газетѣ Наша Воля [??] въ ближайшемъ
номерѣ подь моимъ именемъ.
остаюсь с велич. почт. [??] Вамъ Алз[??]

Appendix 2. Map of the LCSA correspondences

This map shows the locations of the letters the folders 368.1.22; 368.1.49, stored in the Lithuanian Central State Archives that had the location indicated, and which I was able to find. In cases when the village name was changed or the village has been absorbed into a larger unit, this map first shows contemporary name of the settlement and then the one that was mentioned in the correspondences. There is also an interactive version of this map (shorturl.at/gkoMP, accessed 06.05.2020). It also contains other maps on the basis of LCSA documents as layers.

Aleksichy 368.1.22 31
 Biarozovichi (in text: Parszewicze) 368.1.22 8-9
 Brantovci 368.1.22 5
 Chmielyska 368.1.22 10-12
 Galevo (in text: Олово) 368.1.22 6
 Hliniany 368.1.49 10-11
 Kaishouka (in text: Кайшоўкі) 368.1.22 7
 Kalazuby 368.1.22 35
 Keyziki 368.1.49 12-13
 Khadaki 368.1.22 4, 13?
 Kuli 368.1.22 1
 Liebiadzewa 368.1.22 3

Maladzyechna 368.1.49 6, 16
 Mihovo 368.1.49 17
 Mirnaja (in text: Trybushki) 368.1.22 2
 Rusinaucy 368.1.22 34
 Savolieūka 368.1.22 28-29
 Shchaniec 368.1.49 21-22
 Shymki 368.1.49 41
 Stakhovcy 368.1.49 3, 4, 5
 Velikaya Sventitsa 368.1.49 18-19
 Vereskovo 368.1.22 33
 Zarudauje (in text: Zarudave) 368.1.49 33

Appendix 3. Relationship table

Power figure	1 conflict source	2 conflict source	Additional information	1 conflict resolution	2 conflict resolution	Appearance in 368.1.22 (1926)	Appearance in 368.1.49 (1936)
Catholic Priest	Communism offence	Calling to rebaptise in Cat	NA	People are not susceptible	People are not susceptible	2(7-8)	
Catholic Priest	Greed	NA	Humble origins	No resolution	NA		5
Orthodox Priest	Greed	Anti-communism propaganda	Wealthy	No resolution	People are not susceptible	10_12	
Orthodox Priest	Building a church instead of a school	Greed, lying	NA	No resolution	No resolution	28-29	
Orthodox Priest	Forcing to greet him	Intimidating believers	Greed	Author is not susceptible	No resolution		6ap, second part in 368.1.51 66-67
Catholic (?) Deacon	Did not allow people to warm up during a night long Vigil	NA	Immigrant, former Tsar's officer	No resolution	NA		23
Farmworkers and people, loyal to landlords	Anti-Hramada propaganda	NA	NA	People are not susceptible	NA		2
Farmworkers and people, loyal to landlords	Anti-Hramada propaganda	NA	NA	People are not susceptible	NA	3(2-13)	
Farmworkers and people, loyal to landlords	Anti-communism propaganda	NA	NA	No resolution	NA		5ap(1-20)
Farmworkers and people, loyal to landlords	Work sanctions for speaking Belarusian	NA	Money is scarce, low payment	No resolution	NA		13-13ap
Municipality council (rada gminna) member	Anti-Hramada propaganda	NA	Landlord sold land cheaply	People are not susceptible	NA	3(14-26)	
Local dweller	Anti-Hramada propaganda	NA	Belarusian, intelligent	People are not susceptible	NA		4
Local dweller	Anti-Hramada propaganda	NA	Greed	People are not susceptible	NA	24(4-15)	
Local dweller	Anti-Hramada propaganda	Power abuse when he was schultheiss	Former schultheiss	People are not susceptible	People got rid of him	24(16-33)-24ap(1)	

Local dwellers	People want to build a church instead of school	NA	People are fooled by priest	No resolution	NA	28(18-21)
Local dwellers	Anti-communism propaganda	NA	Older generation	No resolution	NA	12(6-20)
Local dwellers	Threats	NA	Former soviet emmigrees	No resolution	NA	24-25
Local dweller	Contempt for local Belarussian theatre show	Anti-communism propaganda (?)	Unreliable, greedy	Writer's contempt	Writer's contempt	29(7-15)-29ap(1-6)
Rural dwellers	Lack of consolidation among the villages	NA	NA	No resolution	NA	39(10-15)
Fellow party member (LD)	Sabotaging party work	NA	Brother of the man he wronged	Excluded from the party	NA	24ap-25
Hooligans (LD)	Violence against local theatre group	NA	Alcohol	No resolution	NA	10-11, 43-44
Polish organisations	Bribing to join	NA	Alcohol	People are not susceptible	NA	38
Polish organisations	Agitating to join	The theatre show of Polish organisation turned into a fight	Court gave soft sentences to culprits from Polish organisations	Young people were dissapointed and left	Young people were dissapointed and left	14
Polish organisations	Polish organisations are a platform to heavy drinking and fighting	NA	Local young people do not read books or newspapers	No resolution	NA	30-30ap
Teacher	Refuses to open Belarussian school, anti-communism propaganda	Punishing children	Humble origins, speaks Belarussian but hides it	No resolution	No resolution	8
Teacher	Punishing children	Promoting Polish culture as better	Another Polish teacher before, also severe and unfair	No resolution	No resolution	33
Newsettler	Refuses to raise payment for farmworkers	NA	Entitled and rich	Raised the payment	NA	7
Newsettler	Killed a villager while driving	NA	NA	No resolution	NA	34
Szlachta and other newsettlers	Dancing and breaking the property	NA	NA	No resolution	NA	48ap(12-15)

Forest supervisor	Writes a protocol for not greeting him	Took bribes for land, charged a man unfairly	Courts are partial to Polish	No resolution	No resolution	6
Forest supervisor	Did not allow to use land	Did not take complaints	NA	No resolution	No resolution	45-46
Schultheiss	Was annoyed at Hramada activity	Turned in the activists to police	Belarusian	No resolution	No resolution	13
Schultheiss	Did not build roads and bridges	Wasted resources on alcohol	NA	No resolution	No resolution	29(1-12)
Schultheiss	Interfering with Hramada activities	NA	His loyalty to landlord is known	Failure, laughed off by people	NA	36-37
Schultheiss	Takes writer's newspapers	Is under the charges for stealing	NA	No resolution	Hope for resolution	21-22
Schultheiss	Does not allow reading newspaper	NA	Poor, but loyal to landlords	No resolution	NA	35-36ap
Schultheiss' right hand	Turned the people to the police, they were beaten harshly	Boasts his power to incarcerate people	Received land for turning in the people	No resolution	No resolution	29(17-25)
Voigt	Overcharging	Invented ridiculous taxes	NA	No resolution	No resolution	29(25-35)-29ap
Voigt	Anti-communism propaganda	Reelected a schultheiss who signed up in Hramada	Hides Belarusian origins	No resolution, condemnation	No resolution	35
Voigt	Issued an unfair fine because of complaint	NA	Noble origins	No resolution	NA	47ap(35)-48(1-26)
Gmina guard	Anti-communism propaganda	NA	Was seen off by landlord	People are not susceptible	NA	41
Gmina management	Sold the crops from a credit shop, did not give an adequate alternative way to gain crops	Takes bribes	NA	No resolution	No resolution	47ap(17-33), 48ap(3-17)
Landlord	It is said that he will throw the fire victims out	It is said that he made a case against fire victims	NA	People are not susceptible	People are not susceptible	4(10-14)
Police	Interfering with Hramada activities	NA	NA	Failure, laughed off by people	NA	36-37

Police and newsettlers hired by police	Beat the villagers	Legally prosecuted the villagers	Violent to villagers; the man whom he hurt, often gave him honey	No resolution	No resolution	19ap(10-20)-20ap(1-16)
Police	Arrested young people on Mardi gras celebration	NA	NA	Left them out afterwards	NA	368.1.51:66ap(14-18)
Police	Did not allow people to warm up during a night long Vigil	NA	NA	No resolution	NA	23
Police	Came to stop the dance evening, shot an innocent man	Did not allow to bury the dead young man	NA	No resolution	Funeral happened anyway	35
Police	Came to stop the dance evening	NA	Even landlord was on young people's side	No resolution	NA	38(7-17)
Police	Took villager's prized possession	NA	NA	No resolution	NA	41(26-37)
Police	Corrupt, issued an unfair fine	NA	Corruptness, alcohol	No resolution	NA	48(20-35)-48ap(1-2)
Powiat Commisary	Distributed land unfairly	NA	NA	People took the case to court	NA	18(19-20)-18ap(1-9)
Powiat Commisary	Prohibited the people from using the pastures	Called police	NA	People resisted until the court verdict	No resolution	19(8-20)-19ap(2-9)
Commisary	Distributed land unfairly	NA	NA	No resolution	NA	27-28
Government	Severe taxing, no subsidions	NA	NA	No resolution	NA	47-48
Ideologically hostile Belarusian newspaper (Krynitsa)	False promises	NA	NA	People are not susceptible	NA	37-37ap

Non-exclusive licence to reproduce thesis and make thesis public

I, Paulina Vituščanka,

1. herewith grant the University of Tartu a free permit (non-exclusive licence) to reproduce, for the purpose of preservation, including for adding to the DSpace digital archives until the expiry of the term of copyright,

Vernacular Belarusian writing in the Eastern provinces of the Second Polish Republic: a case study of narratives from the Lithuanian Central State Archives 368.1.22 and 368.1.49, supervised by Katre Kikas and Elo-Hanna Seljamaa.

2. I grant the University of Tartu a permit to make the work specified in p. 1 available to the public via the web environment of the University of Tartu, including via the DSpace digital archives, under the Creative Commons licence CC BY NC ND 3.0, which allows, by giving appropriate credit to the author, to reproduce, distribute the work and communicate it to the public, and prohibits the creation of derivative works and any commercial use of the work until the expiry of the term of copyright.

3. I am aware of the fact that the author retains the rights specified in p. 1 and 2.

4. I certify that granting the non-exclusive licence does not infringe other persons' intellectual property rights or rights arising from the personal data protection legislation.

Paulina Vituščanka

17/06/2020